

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta
Ústav etnologie

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Praha 2012

Michal Petrášek

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Historické vědy – etnologie

Michal P e t r á š e k

**Sexuální aktivita v dospívání jako přechodový rituál
do sociální dospělosti**

**The Sexual Activity in Adolescence as a Passage
Ritual to the Social Adulthood**

RIGORÓZNÍ PRÁCE

2012

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat především svému školiteli PhDr. Jaroslavu Skupnikovi Ph.D. za jeho více než vstřícné vedení, odborné rady a podporu, bez které by tato práce vzniknout nemohla.

Za další cenné připomínky, inspiraci a pomoc s redakcí textu jsem povinován jmenovitě poděkovat Mgr. Zdeňku A. Emingerovi Th.D., Mgr. Jitce Lenerové a Mgr. Anně Petráškové. Dále mé díky patří Mgr. Soně Königsmarkové za matematické zpracování dat výzkumu. V neposlední řadě děkuji všem pracovníkům škol, kde výzkum probíhal za jejich nezištnou pomoc.

„Prohlašuji, že jsem rigorózní práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

Michal Petrášek

FORMÁLNÍ STRÁNKA PRÁCE	1
ABSTRAKT	3
ENGLISH ABSTRACT	5
1. ÚVOD, TEZE PRÁCE A NÁSTIN METODOLOGIE	7
2. KRÁTKÁ HISTORIE SEXUALITY A VÝZKUMŮ	14
2.1. Sexualita a její historie.....	14
2.2. Výzkumy sexuálního chování na Západě.....	19
2.3. Situace výzkumů sexuality v Čechách.....	24
3. DEFINICE A VYMEZENÍ SEXU A SEXUALITY	27
3.1. Definice sexuality.....	27
3.2. Definice sexu.....	30
4. SEXUALITA V LIMINÁLNÍM OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	37
4.1. Kulturní a biologické limity dospívání.....	38
4.1.1. Puberta.....	38
4.1.2. Adolescence.....	40
4.2. Adolescence jako věk ambivalence, liminality, communitas a ritualizace ...	44
4.2.1. Vymezení adolescence vzhledem k výzkumu.....	44
4.2.2. Krátká poznámka k teorii rituálu.....	46
4.2.3. Struktura iniciačního rituálu.....	49
4.2.4. Charakteristika adolescence jako liminálního antistrukturálního období.....	54
4.2.5. Charakteristika adolescentů jako liminálních antisociálních bytostí	57
4.2.6. Antistrukturální manifestace sexuality navenek.....	63
5. METODOLOGIE VÝZKUMU	70
5.1. Kvantitativní část výzkumu.....	70
5.1.1. Předvýzkum.....	70
5.1.2. Hlavní výzkum.....	73
5.1.3. Základní charakteristika respondentů.....	76
5.1.3.1. Věk respondentů.....	76
5.1.3.2. Věk a zaměstnání rodičů.....	77
5.1.3.3. Rozložení respondentů dle typu sídla.....	78
5.1.3.4. Charakteristika škol a míst výzkumu.....	79
5.2. Kvalitativní část výzkumu.....	81
5.3. Sekundární výzkumný materiál.....	86
6. KULTURNÍ SCÉNÁŘ RITUÁLU	87
7. SEPARATIVNÍ SEXUÁLNÍ AKTIVITY	97
7.1. Masturbace jako individuální separátní aktivita.....	98
7.2. Petting jako společná separátní aktivita.....	104
7.3. Charakteristika performance pettingových aktivit.....	108
7.3.1. Manipulace s oblečením.....	108
7.3.2. Preferované techniky a způsoby pettingu.....	112
7.3.3. Orgastické zakončení pettingu.....	117

8. PRVNÍ POHLAVNÍ STYK – VYVRCHOLENÍ PŘECHODU	124
8.1. Strategie výběru a získání partnera.....	126
8.1.1. Rande jako institucionální zajištění seznámení.....	126
8.1.2. Seznamovací místa.....	130
8.1.2.1. Seznámení se v místě bydliště a v místě školy.....	131
8.1.2.2. Místa náhodného setkání.....	134
8.1.2.3. Místo zájmových aktivit – latentní institucionalizované místo.....	136
8.1.2.4. Institucionalizovaná seznamovací místa.....	137
8.1.3. Typy a instrumentální zajištění institucionalizovaných míst.....	138
8.2. Volba partnera/partnerky dle věku.....	148
8.3. Místo první sexuální interakce.....	156
8.3.1. Místo prvního pettingu.....	158
8.3.2. Místo prvního koitálního pohlavního styku.....	160
8.4. Typ partnera při první sexuální interakci.....	163
8.4.1. Typ partnera při prvním pettingu.....	164
8.4.2. Typ partnera při prvním sexu.....	166
8.5. Délka vztahu před prvním koitálním pohlavním stykem.....	168
8.6. Iniciátor prvního pohlavního styku.....	171
8.7. Užití antikoncepce: instrumentální nezbytnost rituálu.....	173
8.8. Orgastické zakončení první soulože.....	178
9. ZTRÁTA NEPOSKVRNĚNOSTI JAKO SYMBOLICKÝ AKT PŘECHODU DO SEXUÁLNÍ DOSPĚLOSTI	181
10. KRÁTKÉ POZNÁMKY K MARGINÁLŮM	203
10.1. Nedobrovolní marginálové.....	206
10.1.1. Ženy.....	206
10.1.2. Muži.....	208
10.2. Ideoví marginálové.....	211
11. KONZUMATIVNĚ-INKORPORATIVNÍ POHLAVNÍ STYK	214
11.1. Celkový počet sexuálních partnerů.....	215
11.2. Průměrná délka známosti před pohlavním stykem.....	216
11.3. Obvyklé místo pohlavního styku.....	218
11.4. Dvojsložková sexuální inkorporace.....	221
12. ZÁVĚR	225
13. SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	231
14. UŽITÉ ZDROJE	232
15. PŘÍLOHA	243

FORMÁLNÍ STRÁNKA PRÁCE

V práci jsou uváděny citace respondentů, a to jak z kvalitativního, tak kvantitativního šetření. V případě kvantitativního dotazníkového šetření jsou vždy citace odděleny uvozovkami a celá citace je psána kurzívou a ponechána (až na výjimky, viz níže) v takovém původním stavu, v němž byla získána. Každá tato citace obsahuje číslo dotazníku a pohlaví respondenta či respondentky (M pro muže a Ž pro ženu). Např.: „*U Milana doma, pro odlehčení napjaté situace pomohl povzbuzující prostředek ve formě marihuany*“ (62 Ž). Jedná se tedy o číslo dotazníku 62, pohlaví žena. Dotazníky jsou číslovány bez ohledu na genderové rozlišení a jsou uchovány v archivu autora pro případné nahlédnutí. V případě kvalitativního šetření jsou citace odděleny uvozovkami a celá citace je také psána kurzívou a ponechána (opět až na výjimky, viz níže) v původním stavu. Citace nejsou rozlišeny čísly, ale křestními jmény respondentů. Citace jsou uváděny převážně v odděleném odstavci menším typem písma a jméno respondentka či respondentky je uvedeno před citací. Např.:

JAKUB: „Vlastně k tomu došlo ze zajímavosti. Mluvili o tom spolužáci ze třídy. Dalo by se říct, že se tím vyťahovali, že už to dělají, že už jsou někde dál než my, co to ještě neděláme. Tak mě zajímalo, jaké to je. Já o tom ale nemluvil. Nepřipadalo mi to vhodné. O takových věcech se svěřuji jen blízkým přátelům. Žádného takového jsem v té době neměl.“

Citace, a to jak z kvantitativního, tak kvalitativního šetření, jsou mírně gramaticky upraveny, a to tak, že jsou odstraněny zásadní hrubé gramatické chyby – záměna „y“, „i“, „z“, „s“ atd. – a ve větách je doplněna interpunkce případně chybějící slova, která respondenti vynechali. Je však co nejvíce ponechána původní větná i slovesná skladba včetně přepisu hovorové mluvy.

Všichni respondenti, kteří jsou v práci citováni křestními jmény, buď s užitím svých křestních jmen souhlasili nebo byla jejich identita po dohodě pozměněna. Obdobně je pozměněna identita respondentů z kvantitativního šetření (případně ze sekundárního výzkumného materiálu), a to vždy důsledně

tak, aby nebylo možné jakéhokoliv respondenta identifikovat. V případě publikace práce v tisku bude dále prohloubena anonymizace škol a sídel, kde byl výzkum prováděn.

ABSTRAKT

Disertační práce se zabývá sexuálním chováním mladých lidí mezi 15. a 25. rokem věku v České republice, přičemž tyto jejich aktivity jsou nahlíženy a interpretovány z antropologické perspektivy přechodových rituálů. Oficiální přechodové rituály dospělosti byly sice v západní společnosti odstraněny a jeden univerzální přechodový rituál byl roztržštěn v nepřebornou množinu partikulárních neoficiálních, zamlžených a často nejasných rituálních akcí. K této transformaci dochází proto, že je člověk dle Mary Douglas rituální živočich a rituál potlačený v jedné formě se objeví ve formě jiné ještě silnější. Do této velké množiny přechodových rituálů dospělosti můžeme zahrnout, např. taneční kurzy, maturitní zkoušku, získání řidičského průkazu, kouření cigaret, užívání alkoholu, či právě sexuální aktivitu. Tu je možné v období adolescence označit za rituální proto, že nemá jasný utilitární prokreační cíl.

Práce prezentuje původní terénní výzkum, který spočívá na dvou hlavních pilířích: 1. na kvantitativním dotazníkovém šetření a 2. na kvalitativním šetření. Kvantitativní výzkum byl proveden na středních školách v Plzeňském kraji a jeho hlavní část čítala 188 respondentů. Výzkum probíhal mezi lety 2008 – 2009. Kvalitativní šetření proběhlo mezi lety 2010 – 2011 se skupinou 17 dobrovolníků.

Abychom mohli sexuální chování v období adolescence nahlížet optikou iniciačních rituálů, bylo třeba v něm identifikovat strukturu, která iniciaci odpovídá. Tato struktura vychází z prací Arnolda van Gennepa a Victora Turnera a skládá se ze tří fází: separace, liminalita a inkorporace. První fáze – separace – představuje moment, kdy je jedinec vytržen ze svého dosavadního postavení v rámci sociální struktury. Odluka je v interpretaci našeho výzkumu symbolicky započata věkem první masturbace, kdy se adolescenti tímto aktem snaží prvně sami ovládnout svá vlastní těla, poznávat je jako sexuální instrumenty a aktivovat všechny jejich funkce. Separace je však několikanásobná. Jako druhý – hlavní – vrchol separace je možné označit věk prvního pettingu, kdy adolescent dokoná odluku přesunem od asexuálních aktivit s příbuznými k sexuálním aktivitám s nepříbuznými. Druhá fáze –

liminalita – je doba, kdy je již dospívající zbaven svého původního postavení (již není nepohlavním dítětem), je od něj oddělen a nachází se ve fázi „výcviku“. Toto období ohraničujeme na jedné straně první masturbací a prvním pettingem a na druhé straně prvním pohlavním stykem. Třetí fáze – inkorporace – je to fáze, kdy se jedinec symbolicky navrácí domů proměněn a zaujímá nové sociální postavení v rámci komunity. Jako plnou inkorporaci chápeme další pohlavní styk, a to ať již s týmž partnerem, či s partnerem jiným.

V závěru práce se zabýváme malou skupinou respondentů, kteří touto rituální akcí neprošli a stávají se tak v očích „mainstreamu“ marginály, kteří mohou být dvojího druhu. Jednak tzv. „ideoví“, kteří odmítají sexuální styk z jistých ideových pohnutek a opovrhují normativním ideálem společnosti a často proklamují pýchu nad svým stavem. Druhá skupina marginálů sice normativní ideu sdílí, ale nedaří se jim najít odpovídajícího partnera, byť se o to usilovně snaží. Tento druhý typ marginálů tak potvrzuje nutnost sexuální interakce v tomto období nikoliv z důvodů prokreačních, ale statusových. Sexuální interakce v době adolescence, viděna touto optikou, je tedy podmíněna spíše sociálními faktory na úkor faktorů biologicko-genetických.

ENGLISH ABSTRACT

This thesis deals with sexual behavior of young people from fifteen till twenty-five years in the Czech Republic. Their activities are evaluated and interpreted from anthropological perspective of passage rituals. The official passage rituals of adulthood were eliminated in the western society and one universal passage ritual was crumbled in inexhaustible assemblage of particular unofficial hazy and often unclear ritual actions. This transformation begins because the man is according to Mary Douglas a ritual animal and the ritual suppressed in one form appears in another one even stronger. In this large assemblage of passage rituals of adulthood we can include for example dancing courses, school-leaving examination, gaining of the driving licence, smoking, drinking alcohol or just sexual activity. In the period of adolescence we can mark this activity as ritual because it has not the clear utilitarian procreative aim.

This work presents original field research which bears on two main pillars: firstly on the quantitative questionnaire investigation and secondly on qualitative questionnaire investigation. The quantitative research was made in the secondary schools in Pilsen region and its main part counts one hundred and eighty-eight respondents. The research was going on during the years 2008 – 2009. The qualitative research was going on during the years 2010 – 2011 with a group of seventeen volunteers.

In order to be able to see sexual behaviour in the period of adolescence through the optics of rituals it was necessary to identify in it the structure which corresponds to the initiation. This structure rises from the works of Arnold van Gennep and Victor Turner and it consists of three phases: separation, liminality and incorporation. The first phase – separation – represents the moment when an individual is removed from his existing position, from the social structure. In interpretation of our research the separation begins symbolically with the time of the first masturbation when the adolescents try by this action for the first time to take control over their own bodies, to identify them as sexual instruments and to activate all their functions. Nevertheless the separation is multiple. We can mark

the age of the first petting as the second main top of separation. It is the time when the adolescent finishes the separation by transfer from the asexual activities with relatives to the sexual activities with non-relatives. The second phase – liminality – is the period when the adolescent has been already relieved from his original position (he isn't an asexual child any more). He is separated from it and he finds himself in the phase "training". We limit this period with the first masturbation and with the petting on the one hand and with the first sexual intercourse on the other hand. The third phase – incorporation – is the phase when the individual comes back home symbolically changed and he occupies a new social position in the frame of the community. We understand "another sexual intercourse" as a full incorporation. No matter if the intercourse is with the same partner or with another one.

At the end of the work we engage in a small group of respondents who did not go through that action. So they become in the eyes of mainstream marginals who can be dual kind. So-called "the ideologues" refuse sexual intercourse from certain ideological motions and disdain normative ideal of the society and they often take pride in their position. Nevertheless the second group sympathized with the normative ideal, but they cannot find a convenient partner even though they are trying to find him/her hard. This second type of marginals confirm the necessity of sexual interactive in this period not from procreation reasons, but from status reasons. So the sexual interaction in the period of adolescence seen through this optics is conditioned rather by social factors in disadvantage of biological-genetic factors.

1. ÚVOD, TEZE PRÁCE A NÁSTIN METODOLOGIE

Cílem naší práce a výzkumu je zmapování a interpretace sexuálního chování ve specifickém období lidského života – v adolescenci. Sexuální aktivita v tomto věku (který si budeme specifikovat v kapitole 4.1.) nevede v naprosté většině případů ani k otěhotnění, natož pak ke zplazení potomků, což ale může být obecně pokládáno za utilitární cíl tohoto chování. Je tedy zcela legitimní položit si otázku, proč dochází ke zprovoznění těla jako sexuálního instrumentu již ve věku dospívání a k čemu toto zprovoznění slouží. Je to skutečně pouhý „nácvik“ pro dospělost? Nebo se dnes jedná o pouhou kratochvíli a dobrou zábavu? Často můžeme slyšet, že sexuální aktivita je přirozeným vyvrcholením emocí ve vztahu k partnerovi. Je-li však toto chování přirozené, proč tento vzorec není univerzálně platný, je proměnlivý v etnografickém kontextu kultura od kultury a proč se také mění v čase? A je vlastně opravdu sexuální aktivita v tomto věku tak rozšířená, jak by bylo možno vyvodit z mediálního obrazu soudobé české dospívající „scény“ či z obecného povědomí mezi lidmi? To byla možná první otázka, na kterou jsme během našeho výzkumu chtěli získat a posléze také získali relevantní odpověď. Nyní již můžeme s klidným svědomím říci, že současný český adolescent sexuálně žije až na malé výjimky (viz kapitolu 10) velmi intenzivně a nejčastěji aktivně vyhledává (koitální) sexuální styk průměru již od 16 let (viz kapitoly 7 a 8). Takovéto zjištění se může zdát na první pohled banální, „vždyť je to obecně známo“. My jsme si ale tento obecně známý fakt ověřili a potvrdili jej tvrdými daty. Proč tomu tak skutečně je, proč se v tomto konání adolescenti doslova vyžívají a naopak ti, u kterých sexuální interakce absentuje, intenzivně vynakládají velké množství energie při snaze o nápravu svého stavu a vyjadřují se svou situací nespokojenost či propadají depresím? Na první pohled se nám mohou cíle a s nimi spojené aktivity adolescentů zdát vzhledem k množství energie, času i peněz až nesmyslně přehnané a zbytečné. Vycházíme však z předpokladu, že v kultuře nejsou místa pro strukturální nelogičnosti, které by se projevovaly takto rozšířeným vzorcem chování, a že toto chování je tedy ve své podstatě logické a správné a naším cílem je pak konkrétní kulturní vzorce, které ženou adolescenty v honbě za sexuálním prožitkem, odhalit a interpretovat je.

Abychom byli schopni na tuto otázku dát uspokojivou odpověď, musíme si nejprve definovat dva na první pohled neproblematické pojmy: sex a dospívání. Budeme se tázat a hledat odpověď na to, co znamená mít sex, kdy se jisté tělesné aktivity dají považovat za sexuální aktivity, a uvidíme, že odpověď na tuto otázku není vždy zcela jednoznačná (viz kapitolu 3). Podobně tomu bude s dospíváním, které se nám zdát též bezproblémově a hlavně univerzálně uchopitelné skrze biologickou ontogenezi našich těl. Opak je ale pravdou. Jestliže naše fyzická těla dospívají víceméně univerzálně stejně na celém světě, proč jsme za dospělého jedince považováni v různých oblastech světa v jiném věku? Dětství, dospívání a dospělost, jak si ukážeme (viz kapitolu 4.1.), tedy nejsou výlučně otázkou biologického procesu, ba naopak ve větší míře jsou tyto kategorie determinovány prostřednictvím nejrůznějších kulturních institucí, které mají za úkol převést jedince ze stavu dětství (často to může být chápáno jako odloučení od matky) do stavu společensky uznané dospělosti, neboť budeme pracovat s tezí, že dospělost není stav daný biologickou nutností, nýbrž že je to stav sociálně proscribovaný (viz kapitolu 4.1.2.).

Tato proměna, tento sociální proces, kdy je jedinec převáděn z jednoho sociálního stavu do stavu jiného, je však poměrně problematickou a komplikovanou záležitostí stejně jako každá zásadní transformace. Je tedy nutné mít řadu mechanismů, aby metamorfóza proběhla přesně dle požadavků dané společnosti. Tímto procesem se v rámci kulturní antropologie na začátku 20. století zabýval především Arnold van Gennep, na kterého v druhé polovině minulého století navázal Victor Turner. Byl to právě van Gennep, který sestavil schéma transformace sociálního statusu, který nazval „přechodový rituál“ sestávající ze tří složek: separace, liminalita a inkorporace (viz kapitolu 4.2.3.). Tento koncept Victor Turner rozpracoval se zvláštním zřetelem na fázi prostřední – liminální – která je dle něj obdobím nejdůležitějším, etapou samotné proměny a transformace (viz kapitolu 4.2.). V průběhu této fáze je třeba se naučit novým znalostem, dovednostem a činnostem a nahradit jimi znalosti, dovednosti a činnosti minulého období, jež jsou odkládány během období separace. Jak to vše ale souvisí s naší hlavní výzkumnou otázkou: Proč dochází k masivní sexuální aktivitě v období adolescence? Je-li pro přechod z dětství do dospělosti nutné instrumentální zajištění pomocí přechodových

rituálů a je-li adolescence v našem západním pojetí sociálně konstruovaná, můžeme ji ztotožnit s prostřední fází přechodového rituálu – liminalitou – neboť splňuje její charakteristiky. Toto období (adolescence) se vyznačuje častou ambivalencí, nejasností, nezřetelností a tekutostí. Není jednoznačně určeno, kdy začíná,¹ kdy končí.² Není ani zcela jasně definováno „správné“ chování v rámci těchto, byť mlhavě vytyčených hranic, ani zde není jasně rozpoznatelná struktura rolí aktérů. Období dospívání je prosyceno vzdorem, hledáním a pokusy vymanit se z vlivu rodičů, osamostatnit se a dospět; jedinec opouští svůj původní status, ale ještě se nenachází v roli nové (dospělé), je ve fázi, aniž si to sám uvědomuje, liminální (viz kapitolu 4.2.4.). Tento liminální stav je obdobím přechodu hranic, překračováním norem a je též časem nejistoty, jež je pro liminalitu charakteristická, avšak pro jedince značně nepříjemná. Není v té době ani dospělým, ani dítětem. Proto se z tohoto stavu snaží adolescenti co nejdříve vymanit a postavit se naroveň dospělých (viz kapitolu 4.2.5.). Adolescenti však nemají příliš mnoho faktických prostředků, jak tohoto osamostatnění v dnešní společnosti, která je často nutí setrvat v závislosti na rodičích³ až do doby, než vystudují, což je nezřídka kolem 25. roku věku, tedy věku, kdy by před půl stoletím již sami měli děti, často už povinné školou. Souběžně ale dospívající jedinci mají povědomí o zákonem stanovené hranici osmnácti let, od níž jsou již právně dospělí, přičemž právní dospělost přichází automaticky podmíněna biologickou skutečností věku. Adolescenti ale nechtějí být pouze právně dospělými, chtějí přejít i do stavu sociální dospělosti, což je však v soudobé společnosti problematické. Hledají tedy alespoň náhražkové či symbolické

¹ Slovník cizích slov zasazuje teenagery mezi 13. až 19. rok věku, což je v přímé jazykové souvislosti s anglickou koncovkou „teen“, kterou se zakončují anglické číslovky třináct až devatenáct (Erhart, Kraus, Štěpánek 2001: 749). V českém jazykovém prostředí je termín „teenager“ často zaměňován za termín „náctiletý“, což ovšem množinu těchto osob rozšiřuje na okruh jedenácti až devatenácti let. Již pouze tato jednoduchá jazyková nepřesnost nám naznačuje, že puberta, teenagerství a adolescence nebo zkrátka proces dospívání není něco biologicky zcela jasně vymezeného a striktně determinovaného a jedná se tedy o kulturní konstrukt, který se liší nejenom od kultury ke kultuře, ale pojetí dospívání je výrazně proměnlivé v čase i v rámci jedné kultury (viz kapitolu 4.1.).

² Lidové modely často užívají termín „zamrzlá puberta“ pro jedince starší 18 let, jejichž chování však společensky neodpovídá dospělosti.

³ Míra závislosti se samozřejmě může lišit např. dle toho, zda jedinec studuje v identickém městě, kde má bydliště (v tu chvíli se jeho postavení fakticky nemění, neboť bydlí stále doma s rodiči – setrvává tak ve stavu, v jakém byl na střední i základní škole, a tento stav se pouze nepatrně modifikuje) či se přesunul za studii na kolej nebo do podnájmu, což je dospělosti blíže, byť ovšem tuto rezidenci ekonomicky zajišťují stále rodiče (míra zajištění může být samozřejmě různá).

aktivity, které by se staly manifestací dospělosti.⁴ Nejlepšími aktivitami se tak v tuto chvíli pro adolescenty stávají činnosti, které jsou připisovány (ať již pozitivně či negativně hodnoceny) kategorii dospělých osob a pro skupinu adolescentů pak budou plnit formu manifestace sociální dospělosti. Příkladem takových aktivit může být např. užívání omamných látek (v podobě alkoholu, cigaret, drog)⁵ a provozování činností spojených s věkem dospělosti (např. také návštěva a fyzická přítomnost na specifických místech).⁶ Jednou z takovýchto aktivit, která je běžná pro dospělého člověka, ba dokonce je nutná, je právě sex a sexuální aktivity. Žádnou z těchto aktivit, a to ať již se jedná o pití alkoholu, kouření cigaret (což ukotveno v zákoně na hranici 18 let) či sexuální styk (který zákon umožňuje od 15 let; pornografii však paradoxně pro teenagery povoluje až od 18 let) by adolescent provozovat neměl, neboť se jedná o výsostné pole dospělého jedince. Právě proto jsou však tyto činnosti dospívajícími tolik vyhledávané a zprovožňované. Aktéři se jimi dokonce netají, neskrývají je, naopak je veřejně manifestují (viz kapitolu 4.2.6.). Budeme tedy dále pátrat po tom, zda se sexuální aktivita v tomto věku nestává místo biologické nutnosti ukotvené v našem genovém potenciálu nutností statutární, jež má symbolický charakter a o svém nositeli udává jistou specifickou výpověď.

Takto položená obecná otázka nás vede ke konkrétním otázkám, jak vlastně vypadá a probíhá sexuální aktivita v současné době na území České republiky. Pokud chceme tuto otázku zodpovědět rychle, můžeme sáhnout např. po výzkumech Petra Weisse a Jaroslava Zvěřiny (2001), jejichž studie a následné publikace jsou založeny na velkém a reprezentativním výzkumném vzorku, který je průřezem celé české populace, což se ale v našem případě ukazuje jako první velký problém. Nedožíváme se z nich nic, nebo jenom velmi málo o chování „kandidátů“ na dospělost. Druhým problémem, který je v našem

⁴ Dříve docházelo k manifestaci dospělosti faktickým osamostatněním jedince, které předpokládalo vyhledání zaměstnání, zajištění vlastního samostatného příbytku, a to většinou v kombinaci s nalezením partnera či partnerky a následným (bezodkladným) zplazením prvního potomka.

⁵ Drogy sice nejsou za legální a „pozitivní“ označeny ani v rámci kategorie dospělých, ale i tak představují známku dospělosti, neboť drogy jsou nabity symboly dospělého statusu jako např. kompetencí je sehnat, schopností zaplatit a dovedností správně je aplikovat. To vše je znakem dospělosti, neboť dítě toho schopno není.

⁶ Vzpomínky na návštěvy filmů „pro dospělé“ v biografu jsou spíše úsměvného rázu; dnes se tento typicky „dospělý“ prostor transformoval spíše do prostoru např. herní či barů, kam je vstup povolen od 18 let věku.

případě možná ještě více nepřekonatelný, je, že oba dva autoři jsou sexuologové, kliničtí lékaři, které zajímají hlavně tzv. tvrdá data – tedy „kdo, kdy, s kým a kolikrát“. My ale chceme proniknout za tato tvrdá data, a proto nás musí nejvíce zajímat pohnutky aktérů, které vedou k jejich sexuální performanci. Tvrdá data samozřejmě nemůžeme zavrhnout, nejsou ale cílem našeho výzkumu, nýbrž pouze jeho instrumentem. Naším cílem je interpretace chování, které se odráží v těchto tvrdých datech; jde nám o to zobrazit vnímání reality očima aktérů a pochopit, co oni sami si o svém chování myslí, jak jej vnímají, uvádějí do souvislostí a jak s ním koordinují svůj světonázor. Z prací Weissových a Zvěřinových se dozvídáme, že v průměru mají čeští muži/ženy první pohlavní styk ve věku 18,17/18,06 roků (vybrán údaj z výzkumu roku 1998) (Weiss, Zvěřina 2001: 38). Tento strohý údaj nás ale zpět vrátí k naší hlavní výzkumné otázce: „Proč k tomu dochází právě v tomto období a v takové míře?“ Druhá otázka spočívá v úvaze, jakým způsobem a za jakých podmínek k tomu dochází, o čemž Weiss se Zvěřinou mlčí.

Chceme-li zodpovědět hlavní výzkumnou otázku, znamená to ponořit se do specifického terénu adolescentů a získat od nich údaje a data, která se obvykle cizím osobám nesdělují a často se na takové otázky odpovídá s odkazem na přirozenost („je to tak přirozené“, „je to tak normální“, „tak se to běžně dělá“, „tak se to vždycky dělalo“),⁷ která je podpořena většinou biologickou nutností.⁸ Prolomit lidové modely, zakořeněné v obecné shodě a ve zdravém rozumu (Bauman 1996: 139) a získat od respondentů odpovědi se stalo nejtěžším metodologickým problémem výzkumu, jehož kvantitativní část jsme se rozhodli provést formou dotazníkového šetření na středních školách v Plzeňském kraji (viz kapitolu 5.1.). Proč mají studenti sdělovat věci tak běžné, vlastně přirozené, biologicky dané a všem známé? Vždyť to přece všichni „vědí“, jak to ve „skutečnosti“ je, tak proč tuto „skutečnost“ zbytečně zkoumat a zbůhdarma pitvat? Ano, i takové otázky jsme museli zodpovídat při našem

⁷ „Věta 'A teď uděláme toto', se mění v 'To se tak dělá'. Takto nazíraný svět se ve vědomí přemění v pevnou strukturu, stane se reálným mnohem přesvědčivějším způsobem a už nemůže být tak snadno měněn“ (Berger, Luckmann 1999: 62). A nejenomže nemůže být měněn, i veškeré dotazy směřující směrem k této pevné struktuře se stávají podvratnými a heretickými a musí být nejlépe ihned likvidovány; často mohou být brány též jako záměrná provokace.

⁸ „Bouří se mu geny“, „zapalují se mu lejtky“, sdělily by nám lidové modely.

terénním výzkumu, a to hned na dvou místech: jednak na straně učitelů a ředitelů škol, kteří nám výzkum na svých ústavech umožnili, a jednak na straně samotných respondentů, kteří sice vědí a chápou, že existují výzkumy mapující jejich sexuální aktivity (většinou s latentním odkazem na biologické zdraví a prevenci nemocí),⁹ a vědí, že se „to“ čas od času od nich chce, ale vysvětlit jim důvod, proč mají sdělovat „balící strategie“, seznamovací místa, jak pro ně bylo důležité, že dosáhli orgasmu či co si o tom myslí atd., to již byl úkol více problematický. „Vždyť to je přece jasné, to snad vědí všichni, to si můžete vyplnit sami.“, takovým a podobným dotazům a připomínkám jsme museli během výzkumu čelit a znovu trpělivě vysvětlovat, i když se to aktérům výzkumu možná nezdá zcela relevantní, pro náš výzkum jsou tato data nesmírně důležitá a vypovídající. U většiny respondentů jsme tuto počáteční nedůvěru nakonec dokázali překlenout a tento problém se nepodařilo překonat naštěstí pouze u jednotlivců.¹⁰ Se všemi těmito problematickými chvílemi a s podrobným průběhem celého výzkumu, na jehož kvantitativní část navazuje posléze část kvalitativní, se podrobněji seznámíme v kapitole 5.

Následující část práce již bude založena výlučně na datech získaných z terénního výzkumu, včetně analýzy tzv. kulturního scénáře, v němž si názorně ukážeme, jak má „správně“ proběhnout vztah mezi chlapcem a dívkou od seznámení až k prvnímu pohlavnímu styku. Tato kapitola vycházela z analýzy časopisů pro mládež, kde se toto téma řeší (viz kapitolu 6). Poté se již budeme nacházet v samotném intimním světě našich respondentů, kdy budeme nejprve pátrat po jejich prvních sexuálních interakcích, zatím ještě nekoitálních (viz kapitolu 7) a teprve posléze se přesuneme k samotným koitálním sexuálním aktivitám se zvláštním zřetelem na první pohlavní styk (viz kapitolu 8). Budeme zjišťovat, jaké strategie (pokud vůbec nějaké) užívají naši respondenti při výběru a získávání partnera (viz kapitolu 8.1.), kde se nejčastěji seznamují a proč (viz kapitolu 8.1.2.), jaký typ partnera volí (viz kapitolu 8.2. a 8.4.) či jaká délka uplynula od seznámení k prvního pohlavnímu styku (viz kapitolu 8.5.).

⁹ Podobě reagovali i ředitelé škol, když jsme s nimi domlouvali dotazníkové šetření. V případě, že jsme užili „biologizující“ medicínské argumenty pro nadcházející výzkum, byli více vstřícní, než když jim byla ze začátku zdůrazňována nutnost interpretace aktérů.

Obdobně budeme pátrat po samotném instrumentálním zajištění prvního pohlavního styku našich respondentů: tedy volbě místa (viz. kapitolu 8.3.) či užití antikoncepce¹¹ (viz kapitolu 8.7.). U všech těchto aktivit budeme na jedné straně měřit jejich míru (tedy tvrdá data) a současně na straně druhé se budeme snažit o interpretaci pomocí kvalitativního šetření respondentů, kdy budeme hlavně pátrat po důvodech jejich konání a po tom, jak toto konání chápou oni sami ze svých pozic a jak jej internalizují. Podrobně se zaměříme na interpretaci významu změny stavu z panenství a panictví na ne–panenství a ne–panictví. Zjistíme, zda tato změna hraje v rámci subkultury adolescentů významnou roli, či je tento stav podružný (viz kapitolu 9). Stejně tak se pokusíme nahlédnout do jiné výseče dospívajících, a to do té, která tyto společenské vzorce chování z nějakého důvodu nesdílí, ať již dobrovolně – a pokusíme se rozklíčovat důvody, proč tomu tak je (viz kapitolu 10.2.) – či nedobrovolně (viz kapitolu 10.1.). V závěru celé práce poté nastíníme, jak vlastně vypadá „běžný“ sexuální život, kdy jsou již adolescenti zkušení a zaučení a kdy již pouze konzumují sexuální prožitky (viz kapitolu 11) a jak se tato konzumace liší od dřívější zkušenosti. V samotném závěru se pokusíme najít a podtrhnout jakousi strukturu chování v rámci sexuální interakce mezi adolescenty, jakýsi úzus, model či ideál, který všichni (kromě marginálů) dodržují nebo se k němu alespoň, byť často klopotně a neuměle, snaží přiblížit.

¹⁰ Možná, že toto nepochopení a odmítnutí participovat na výzkumu můžeme brát též jako symbolické sdělení antisociálního chování spojeného s odmítnutím požadavku dospělého člověka (tedy nás).

¹¹ Otěhotnění, které může být pokládáno mnohými lidmi za utilitární cíl pohlavního styku, je v době dospívání v naší společnosti bráno negativním způsobem a tento fakt, tato „nehoda“ v sobě nese punc selhání všech aktérů: jak mladé dvojice, tak i jejich rodičů, kteří nedostatečně objasnili svým potomkům užití antikoncepčních prostředků. Příkladem nám mohou být omluvy otce 18 leté (v době otěhotnění 17 leté) respondentky „B“, jíž se tato „nehoda“ udála. Otec před námi neustále omlouval sám sebe a manželku slovy: „Sedmnáctiletou holku prostě nemůžeš uhlídat, i kdybys dělal cokoliv.“ Tato slova opakoval více než třikrát (nepoužitý rozhovor, viz kapitolu 5.3.).

2. KRÁTKÁ HISTORIE SEXUALITY A VÝZKUMŮ

2.1. Sexualita a její historie

Sex, sexualita, sexuální chování, všechna tato slova se zdají být na první pohled tak jednoznačná, průzračná a bezproblémová, že jakýkoliv hlubší výzkum a analýza těchto termínů by se snad mohly jevit jako plýtvání času. Na druhý pohled tomu již tak není, zvláště když se pokusíme provést jakýsi historický přehled či nástin konceptualizace sexuality v průběhu historie v západním světě. „[A]s soon as we attempt to apply the concept to history, apparently insurmountable problems confront us“ (Padgug 1979: 17).

Sex a sexualita provázejí člověka od „úsvitu historie“, neboť tyto aktivity byly (a stále ještě v drtivé většině jsou) nezbytnou biologickou nutností reprodukce lidského druhu.¹² Konceptualizace a názory na sex a sexualitu se ale v rámci naší civilizace (myšleno západní ve volnějším smyslu slova) během staletí měnily a vyvíjely. Střídala se období sexuální volnosti (např. ve starobylém Řecku a Římě) oproti časům restrikcí, (charakterizovaným především církevními doktrínami).¹³ Diametrálně odlišnými změnami procházelo nejenom chování v oblasti sexuality, pohledy na morálku v jednotlivých obdobích, ale také jeho kategorizace a kategorizace jednotlivých aktérů. Uvedme jenom jeden historický příklad z antického Řecka: „[s]exual categories that seem so obvious to us, those that divide humanity into ‘heterosexuals’ and ‘homosexuals’, seem unknown to the ancient Greeks“ (Padgug 1979: 17). A nejenom kategorizace aktérů, ale též kategorizace jednotlivých sexuálních praktik. „[J]e typické, že v Řecku se jevíly být homosexuální praktiky vyšším typem pohlavního konání, protože při nich nedochází k plození (Komárek 2011: 128).

¹² Což díky vědeckému pokroku doznává dnes změny, neboť je již např. zcela běžná reprodukce prostřednictvím umělého oplodnění.

¹³ Tyto církevní doktríny se ve své podstatě dodnes nezměnily; změnil se pouze počet lidí, kteří na nich participují. Církev sexuální akt neustále chápe pouze jako prostředek rozmnožování. Účelem sexu je primárně plození nových členů (církevní) komunity v rámci (církevně) uznaného sňatku, přičemž potěcha je až na druhém místě. „Církev vyzývá lidi

Problematika konceptualizace homosexuality, přesněji řečeno homosexuálního chování, je však živá i v dnešním světě a západní koncept není rozhodně univerzalistický. V našem kulturním prostředí jsou za homosexuály považováni oba dva mužští aktéři bez ohledu na roli, kterou při performanci sexuálního aktu „hrají“. V kulturním prostředí Brazílie tomu tak ale není, neboť záleží na tom, který muž je penetrovaný (tj. pasivní) a který muž je penetrující (tj. aktivní); jinými slovy nejde o to, s kým je prováděn sexuální akt, ale jak je prováděn, jakou roli jednotliví aktéři hrají. „The crucial determinant of a homosexual is not so much the fact of sex as it is the role performed during the sexual act“ (Kulick 1997: 574). Penetrující aktér neztrácí roli muže; o tu by přišel, až když by projevil zájem být sám penetrovaný. „Here the locus of gender difference is the act of penetration. If one *only* penetrates, one is a man, but if one gets penetrated, one is not a man [...]“ (Kulick 1997: 579–580, zvýraznění původní).

Souběžně s historickým vývojem byl Západ nutně konfrontován s jinakostí odlišných kultur, často pro Evropana bizarních, které se snažil v rámci svého aktuálního diskursu uchopit a zpracovat. I zde dochází k problému kategorizace, a to ještě ve větší míře. Tato snaha postupně vyústila v systematický výzkum sexu a sexuálního chování, jehož cílem mělo být sexualitu ovládnout. Šlo o to ovládnout její specifické kulturní projevy, které si vždy každá společnost vybírá z jejich nekonečné možné množiny. V rámci vládnoucího paradigmatu evolucionismu byly na Západě sexuální projevy řazeny na škálu, jejíž krajní body znamenaly 1. civilizaci, tedy krajně pozitivní stav; stav, kam je třeba dospět, tu dříve, tu později (ale zcela jistě) a 2. divošství, tedy stav blízký přírodě, v jehož rámci platí určitá přírodní pravidla a který není dotčen civilizačním zásahem kultury, je tedy nutně horší, je výrazem neznalosti, ignorantství a musí být překonán univerzálním pokrokem, jenž reprezentuje západní životní styl (Soukup 2004: 318).

k zachování norem přirozeného zákona, který odjakživa lidem tlumočila, a učí, že každý manželský styk musí zůstat otevřený k sdělování života“ (Pavel VI. 1980: §11).

Výzkum sexu a sexuality se začal rozvíjet právě v evolucionistickém paradigmatu v polovině 19. století na parketu lékařské vědy, a to především na území střední Evropy. Tato odvětví lékařské vědy se v počátku zabývala především teorií degenerace a teorií škodlivosti masturbace (Raboch 1988: 11). Obě témata byla v té době velmi exponována a symbolicky přeceňována. Abychom uvedli příklad takového přeceňování a vyzdvihování banalit, můžeme sáhnout po Foucaultovi, který uvádí příběh zemědělského dělníka z Francie poloviny 18. století, který měl pohlavní styk s dívkou bez řádného manželského svazku (dnes by se toto jeho počínání dalo označit jako nezávazný sex). Její rodiče, kteří tuto skutečnost zjistili, na něj podali oznámení úřadům a dotyčný byl zatčen. „Čím je tato historika důležitá?“ ptá se Foucault a vzápětí si sám odpovídá: „[s]vou nicotností [...] tím, že této figurce [...] byly sejmuty lebeční míry, že byly studovány jeho lícní kosti, že byla vyšetřena jeho anatomie, aby se našly eventuální známky degenerace [...] že byly zkoumány jeho myšlenky, sklony, zvyky, pocity, úsudky. A že se nakonec dospělo k závěru zprostit jej trestní odpovědnosti a učinit z něj objekt medicíny a vědy [...] z podrobné analýzy známý celému světu“ (Foucault 1999: 40).

Podobně bylo zacházeno s masturbací.¹⁴ Ta byla mnohými autory ještě na počátku dvacátého století chápána jako jedna z hlavních příčin degenerace, o čemž se můžeme přesvědčit i v českém historickém akademickém prostředí. „Onanie, čili masturbace (sebeprznění) jest nepřirozený způsob ukájení pohlavního pudu [...]. Podle novějších lékařských výzkumů není onanie tak tragicky nebezpečnou, jak se donedávna mělo. Tím není sice řečeno, že masturbace jest něčím zhola nezávadným, neboť v mladém věku, byvši často (několikrát denně) prováděna, otupuje smysly“ (Sullivan 1938: 27). Mnohdy jsou texty, které byly míněny vědecky zcela vážně, pro dnešního čtenáře spíše úsměvné, když kupříkladu Hynie mluví o tom, jak „jinoši“ potají onanují. „Připomenu jen, že se to mnohdy děje dosti nenápadně [...] někdy takovému účelu slouží např. přitlačování pohlavním ústrojím na všelijaké předměty [...], jindy sjíždění obkročmo po zábradlí nebo šplhadle, lehání na břicho u chlapů apod.“ (Hynie 1942: 134).

Celé dvacáté století je od svého počátku ovlivněno ve svém pohledu na sex a sexualitu převratným vědeckým diskursem Sigmunda Freuda. Jeho

¹⁴ „Do medicíny zavedl mýtus o škodlivosti onanování švýcarský lékař August André David Tissot (1728–1797), jehož knihy byly překládány a studovány takřka po celém světě a propagovaly představy o vzniku řady chorob, včetně duševních, vágně definovanou „degenerací“ (Zvěřina, Malina 2002: 16). Historií onanie na poli lékařském se zabýval ve svém příspěvku pro 11. kongres k sexuální výchově v Pardubicích doc. Kamil Janiš (2003). Zajímavé je, že i v dnešní moderní společnosti proti onanii, i když nikoliv s poukázáním na „biologickou škodlivost“, vystupuje nadále katolická církev. Masturbace je v rámci církevního diskursu „[...] viděna jako [...] náhradní aktivita, vylučující sex dvojího dárčovství [tj. daruji sám sebe druhému partnerovi a sám sebe dítěti, které z prvního dárčovství má v ideálním případě vzejít] [...] proto je klasifikována jako protipřirozené smilstvo [...]“ (Skoblík 1997: 215). Je možné však najít i zde zcela přípustnou výjimku: [m]ůže se stát, že manžel prožije vzájemné setkání mnohem rychleji než manželka, takže v době, kdy on je zcela nasycen a bez zájmu o další styk, ona teprve dostává patřičnou touhu. Takto opuštěná manželka může mít potřebu doplnit, co chybí k jejímu obdobnému uspokojení, formou 'samoobsluhy'. Protože je takové jednání jenom závěrem řádně započatého úkonu, který byl doveden do přirozeného konce, i když bez žádoucího oboustranného doznění, je mravně nezávadné“ (Skoblík 1997: 210). Na základě našeho prvního výzkumu jsme se domnívali, že je tento „diskurs“ mrtvý, ale při svém dalším bádání jsme se setkali s 19 letou respondentkou „A“, která svůj vztah k masturbaci popsala takto: „Já osobně jsem jí nikdy nezkoušela a nikdy ji zkusit nehodlám, z důvodu toho, že mi to zaprvé připadá neetické, za druhé z toho důvodu, že je to porušení 'pravidel', která mám vžitá, která dodržuji a za třetí je to něco, kde mám pro sebe stanovené vysoké hranice, přes které se nedokáži nikdy dostat [...] Je možné, že nějaký sexuolog poradí svým pacientům, aby si ve svých problémech pomáhali masturbací, že je to metoda, která je jednak neškodná, tak si s ní daný člověk může 'pomoci'. Tento pan sexuolog už dále ale svému svěřenci neřekne to, že to na druhou stranu může tohoto člověka naprosto 'izolovat' [...]“ (respondentka „A“, 19 let, Církevní, seminární práce na dané téma, gramatika zachována). Na tomto příkladu je vidět, jak ideologie, vzdor aktuálním lékařským poznatkům (ale i ty se samozřejmě pohybují na poli ideologie) manipuluje přírodu jako slovy Baumana, „hrozivá, zdrcující autorita, jež tvaruje lidská těla“ (Bauman 1996: 139). Dále viz kapitulu 7.1.

psychoanalýza ovlivnila prakticky všechny autory, kteří začali systematicky pracovat na základech moderní sexuologie¹⁵ (Zvěřina, Malina 2002: 17). Freud se nebál ukázat na témata, která byla do té doby tabuizovaná, např. dětská sexualita či masturbace. Přispěl také k přehodnocení „perverzí“, které v jeho práci „[...] přestal[y] být chápán[y] jako předem daný stav zdraví [...]“ a staly se „[...] způsobem, jak se bránit konfliktům a úzkostem vznikajícím na podkladě určitých vývojových podmínek“ (Weiss, Zvěřina 2001: 16). Freud píše ve svých Třech pojednáních o teorii sexuality: „[l]ékaři [...] byli pochopitelně nakloněni pokládat je [perverze] za známky nemoci nebo degenerace [...]. Dennodenní zkušenost ukázala, že většina těchto překročení hranic,¹⁶ alespoň těch nevinnějších, je součástí sexuálního života zdravých lidí, která zřídka kdy chybí a je jimi také posuzována jako kterákoli jiná intimnost“ (Freud 2000: 54).

Freudovy práce jsou převážně rázu teoretického, avšak právě tyto teorie ovlivnily ostatní autory a vědce, kteří změnili na základě těchto teorií své výzkumné praxe. Freud si souběžně pokládá zásadní otázku, kdy je ještě sexuální chování pouhou variací, a kdy už je nemocí. Sám pak označuje za chorobné hlavně takové jednání, při němž dochází k přemáhání odporů, jako jsou stud, hnus, hrůza, bolest, a uvádí jako příklady koprofilii a nekrofilii. Ve svých studiích se zabýval též problémem dětské sexuality, která do té doby byla opomíjena, případně byla zmíněna jako kuriozita či anomálie nebo odstrašující příklad¹⁷ (Freud 2000: 65).

¹⁵ Freudův vliv byl opravdu značný a zasáhl téměř všechny oblasti humanitního myšlení včetně vědeckého uvažování nedávno zesnulého Claude Lévi-Strausse, který Freuda označuje ve *Smutných tropech* za jednoho z inspirátorů svých myšlenek (Lévi-Strauss 1966: 37–38).

¹⁶ Freud zde operuje s pojmem hranic, jejich vytyčováním a překračováním. Tomuto termínu se budeme více věnovat později, neboť celou práci se problémem tvoření hranic, jejich vytyčováním a překračováním implicitně prolíná (dále viz též např. kapitulu 4.2.4.).

¹⁷ Odstrašující příklady, které se týkají sexuálního chování a to v jakékoliv formě, jsou součástí i dnešní běžně „mytologie“. Můžeme uvést tento citát ze serveru Výboru na obranu rodičovských práv, kde jsme se záměrně zaměřili opět na masturbaci, aby byla zachována jistá kontinuita příkladů. „Nyní vím, že masturbace vede k individualismu a narcismu, která je v rozporu s harmonickým dáváním a soužitím v manželství. Závislost na masturbaci má stejné asociální následky jako každá jiná závislost: agresivita, malé sebevědomí, deprese, sebepoškozování, touha po stažení více lidí do závislosti atd.“ (Masturbace – dobrá a zdravá aktivita?: nedatováno, gramatika zachována). Běžný diskurs lidových modelů se zabývá „dobrymi radami“ (přeloženo do vědeckého jazyka „mýty“) v téměř všech oblastech sexuality a internet se dnes hemží různými návody a „zaručenými radami.“ Pokud pár např. usiluje o otěhotnění, tak muž by měl pít hodně kávy, neboť „nabudit spermie prý dokáže i pořádná dávka kofeinu, jež v podobě kávy muži vypijí 2 hodiny před stykem“ (Babská rada: nedatováno, gramatika zachována).

„Během rozvoje lékařské sexuologie docházelo k postupné úpravě koncepce degenerace a pozvolnému umenšování jejího významu“ (Raboch 1988: 15). Významným představitelem své doby byl lékař (původně kožní) Iwan Bloch (1872–1922). Bloch v lékařském diskursu přehodnocuje poměrně zásadním způsobem sexuální perverzi a přichází s radikální tezí, kdy aktivity do té doby označované jako perverze chápe jako jakýsi potenciál, který je vlastní všem lidem. Tento potenciál je aktivován, resp. jsou aktivovány jeho partikulární části, různě v jistém čase a jistém prostoru, „[...] sexuální perverze nejsou ani choroby, ani následky degenerace, ale všeobecně lidské, všudypřítomné fenomény, které se znovu a znovu objevují ve všech dobách a v nejrůznějších populačních skupinách“ (Raboch 1988: 15), přičemž ale „[...] musíme mít na zřeteli nikoli jednostranně nemocného člověka, nýbrž *člověka vůbec*, tj. jak člověka civilizovaného, tak i člověka *pralesního* [...], [neboť] *potřeba a touha po rozmanitosti* sexuálních vztahů [...] [je] specifický rys lidského rodu“ (Vrhel 2002: 13, zvýraznění zachováno). Prvně se zde tedy můžeme setkat s počínajícím kulturním relativismem, kdy rozmanitosti není přisuzován cejch perverze, tedy nemoci, degenerace či nižšího stupně vývoje. Analogicky k masturbaci a perverzi i sexualita v obecném smyslu přestává být záležitostí výlučně biologickou a přestává mít pouze smysl prokreační a je naplňována jinými významy.

2.2. Výzkumy sexuálního chování na Západě

Sexualita již byla tedy relativně odtabuizována, ale čekala na zásadní výzkumné dílo a autora, který by prolomil další tabu – a to terénní výzkum.¹⁸ Tímto autorem se stal americký biolog, sexuolog a sociolog Alfred Charles Kinsey (1894–1956). Kinsey vytvořil badatelský tým a stanovil si odvážný úkol. Zmapovat sexuální chování soudobých Američanů na vzorku tisíců respondentů skládajících se z řad dobrovolníků. Na základě tohoto výzkumu vyšly dvě přelomové publikace. Jako první v roce 1948 *Sexual Behavior in the*

¹⁸ Jednalo se tedy o tabu metodologické, kdy se vědci až do té doby domnívali, že problematiku lze uchopit jenom teoreticky a není možné se dostat k empirickým datům. Kdo by

Human Male a v roce 1953 následovala Sexual Behavior in the Human Female. Tyto knihy se velmi rychle staly všeobecně známé ve vědecké sféře své doby a ukázaly, že je možné provést terénní výzkum i v oblasti, v níž se to zdálo dosud nemožné. Do češtiny bohužel přeloženy nebyly.

Kinseyho výzkumy se zaměřují na sexuální chování jako celek, neopomíjí ani neupřednostňují žádnou jeho specifickou oblast. Výsledkem těchto výzkumů je především odhalení značného rozšíření sexuálních aktivit, jež byly v té době v USA považovány za „deviantní“ (Zvěřina, Malina 2002: 17) a nezdálo se, že by byly i za hranou tehdejších zákonů. „Our laws and customs are so far removed from the actual behavior of the human animal that there are few persons who can afford to let their full histories be known to the courts or even to their neighbours and their best friends“ (Kinsey 1948: 44). Z tohoto důvodu Kinsey a jeho výzkumný tým všem respondentům přislíbili naprostou anonymitu při interview. Aby bylo možné tento příslib dodržet, byly všechny získané informace převedeny do kryptického kódu a zaneseny na dřevěné štítky, přičemž tento kód znaly jenom čtyři osoby. Kinsey si uvědomoval a nebál se přiznat své obavy, že se pohybuje na tenkém ledě, na hraně tehdejšího zákona, neboť soudy mohly vyžadovat informace o lidech, kteří porušovali svým sexuálním chováním zákony jednotlivých států USA. Dodává ale, že i v případě, kdy by mu soud nařídil informace vydat, by tak neučinil a záznamy by zničil a musel by nést rozsudek soudu. „If the courts of all levels were to refuse to recognize such a privilege,¹⁹ there would be no alternative but to destroy our complete body of records and accept the consequences of such defiance of the courts“ (Kinsey 1949: 47).

K hlavním zjištěním, která šokovala Spojené státy, patřil objev, že většina mužů (Kinsey 1949: 550–551) a polovina vyšetřených žen (Kinsey 1953: 286) měly předmanželský pohlavní styk, což odporovalo představám o tehdejší americké morálce. Dále pak bylo šokující vysoké rozšíření homosexuálních aktivit či aktivit, které byly v rozporu se zákonem (což v mnohých státech byl

se odvážil ptát se na tak intimní otázky? A kdo by se odvážil dělat empirické pokusy či experimenty na poli lidské sexuality?

¹⁹ Jako má např. kněz, jenž nemusí, ba dokonce nesmí u soudu hovořit o obsahu zpovědi.

např. i orální sex), a to, že Kinsey také zdůraznil, že sexualita není pouze prokreačním instrumentem, ale má širokou paletu různých variací.

Přestože byli Kinsey a jeho výzkumný tým podrobeni mnohdy až zničující kritice z mnoha stran včetně vládních úřadů, staly se jeho práce inspirací všem podobným výzkumům, které následovaly, a to ať již formou řízených rozhovorů anebo formou dotazníkového šetření. „Takto orientovaná sexuologie bývá označována za 'vědeckou', klade důraz na psychosociální a kulturní proměnné a jejich vliv na sexuální život lidí“ (Zvěřina, Malina 2002: 17). Sexuologie se také zaměřuje na sexualitu nikoliv pouze jako na prostředek reprodukce, ale jako na kulturní fenomén, který je od reprodukce oddělen. Sám Kinsey zdůrazňuje: „[b]iologists and psychologists who have accepted the doctrine that the only natural function of sex is reproduction, have simply ignored the existence of sexual activity which is not reproductive. They have assumed that heterosexual responses are a part of an animal's innate, 'instinctive' equipment, and that all other types of sexual activity represent 'perversions' of the 'normal instincts' (Kinsey 1953: 448). Z dnešního pohledu, kdy byla slovy Baumana „[s]oběstačnost erotiky,²⁰ svoboda vyhledávat sexuální potěšení pro ně samé [...] povýšena na úroveň kulturní normy [...]“ (Bauman 2004: 258–259), se může zdát toto tvrzení banální, avšak z perspektivy USA padesátých letech 20. století to bylo tvrzení revoluční. Podobně, ale o několik desítek let později, hovoří o sexualitě Foucault. „Sexualitu nemůžeme chápat jako nějakou přírodní danost, kterou se moc pokouší zkrotit, či jako temnou oblast, již se vědění postupně snaží odhalit. Je to jméno, které lze dát jednomu historickému dispozitivu: není to potměšilá skutečnost, kterou se pokoušíme zachytit, nýbrž velká síť povrchu, kde jsou stimulace těla, intenzifikace slastí, podněty k diskursům, formování poznání, posilování kontrol a odporů navzájem propojeny podle některých velkých strategií vědění a moci“ (Foucault 1999: 124).

²⁰ Bauman operuje se třemi pojmy: 1. s pojmem sexualita, který chápe jako přírodní nekulturní univerzálii celého lidstva, společnou také s velkou částí živočišných druhů; 2. s pojmem erotika, což je již transformovaná sexualita do jisté míry oddělená od prokreační funkce; a 3. s láskou, vítanou, nicméně nadpočetnou ozdobou (Bauman 2004: 255–257).

Jiným směrem se ubíraly výzkumy Williama H. Masterse a Virginie E. Johnsonové, kteří se zaměřili na vyšetřování pokusných osob v laboratoři reprodukční biologie. Jejich výzkum byl zaměřen na fyziologický aspekt sexuality, tedy na to, jak fungují naše těla jako sexuální instrumenty. Byla vybrána skupina dobrovolných pokusných osob, na nichž se mohlo začít s experimentálním pozorováním, přičemž předvýzkum proběhl na osobách z okruhu prostitutek a prostitutů. Ani finální skupina však nebyla ideální (tj. reprezentativní), neboť přetrvávající tabu v oblasti sexu neumožnila (a stále do značné míry neumožňují) vybrání ideální statistické skupiny. Jejich konečná skupina pocházela z městské společnosti, převážně s vyšším vzděláním a vyšším socio-ekonomickým zázemím. Výzkumná skupina čítala 382 žen a 312 mužů, svobodných lidí i manželských párů. Výzkum sám byl založen nikoliv na tom, co si tyto pokusné osoby myslí nebo co říkají,²¹ ale na vlastní sexuální činnost, která byla zkoumána prostřednictvím přímého pozorování a záznamu fyziologických reakcí těla. Během samotného výzkumu, probíhajícího ve výzkumných místnostech, byl simulován umělý koitus (pro ženy např. byly vyvinuty umělé plastické penisy, pro muže umělé vagíny; zařízení bylo poháněné elektricky) v poloze na zádech, hrudi, kolenou etc. Všechny reakce byly zaznamenány a zaneseny (Masters, Johnson 1970: 15–26). Výzkum byl tedy veden exaktně, nikoliv interpretačně.

Kinseyho výzkum tedy spustil celou řadu následných výzkumů nejenom v USA, ale i v západoevropských zemích a objevila se tendence opakovat výzkumy v pravidelných intervalech, aby bylo možné zjistit změny v sexuálním chování, zvláště v souvislosti s tzv. sexuální revolucí šedesátých let, která zcela (spolu s antikoncepční pilulkou) proměnila sexuální chování v rámci západní civilizace. Empirická data byla důležitá též pro sledování šíření pohlavně

²¹ „Na základě zkušeností získaných 11 letou prací s lidmi, kteří jsou vystaveni sexuálnímu dráždění, považujeme za nutné zdůraznit, že výzkum musí být orientován především na vlastní sexuální činnost a nikoliv na to, co o ní člověk říká, nebo co se o ní domnívá“ (Masters, Johnson 1970: 22). Toto je ale v naprosté kontradiční s tím, co zajímá kulturního antropologa – tedy to, co říká a myslí si samotný aktér, jak on svoji aktivitu klasifikuje a chápe.

přenosných chorob a pro načasování obsahu sexuální výchovy²² (Weiss, Zvěřina 2001: 22).

Další významné výzkumy v USA byly např.: výzkum sexuálního chování v roce 1970 na vzorku cca tři tisíc Američanů, dva národní výzkumy v letech 1971 a 1976, výzkum z roku 1979 zabývající se adolescenty, opakované studie General Social Survey z let 1988, 1989 a 1990 či výzkum sexuálního chování americké populace, který provedli sociologové z Chicagské univerzity. V Evropě byl podobný výzkum proveden prvně ve Švédsku v roce 1967 formou rozhovorů a doplněný dotazníkovým šetřením, dále pak v roce 1980–1981 též ve Švédsku, následovaly výzkumy v Norsku (1987), Finsku (1991–1992), Nizozemsku, Švýcarsku (metodika šetření byla pomocí telefonického rozhovoru v roce 1987), Británii atd. (Weiss, Zvěřina 2001: 24–26). Stoupající množství výzkumů a publikací, které se týkají výzkumu sexuálního chování či o sexu pojednávající (v tomto ohledu je třeba zmínit např. třísvazkové filosofické Dějiny sexuality od francouzského filosofa Michela Foucaulta), je pro ilustraci zachycen v tabulce 1 převzaté z knihy *Studies in Human Sexuality*; tato publikace je vlastně jakýmsi katalogem těchto studií.

²² Sexuální výchova na školách je aktuálně silně diskutovaným tématem. Můžeme tak ilustrovat, že nazírání sexu a sexuality není ani v dnešní době uzavřenou kapitolou, na niž by byla obecná shoda, naopak neustále podléhá ideologickým skupinkám, které se sdružují např. v již výše zmíněném Výboru na ochranu rodičovských práv (2011). „Cílem 'sexuální výchovy' je tak v podstatě návod, jak žít neplodný promiskuitní život bez zdravotních následků. Zvolený cíl za cenu krátké rozkoše dlouhodobě přináší osamocení, strach, vyprahlost, bolest a beznaděj. [...] Úhelným kamenem 'sexuální výchovy' je skutečnost, že přirozenou sexualitu zbavuje rozměru plodnosti. Děje se tak prostřednictvím masivního zaměření na antikoncepci. Umělým odtržením plodnosti a sexuality se ale ničí měřítko pro posouzení, co je deviací, co člověku škodí, a co ho naopak rozvíjí“ (Ucháč 2010: 11–12). Diskuze na toto téma pokračuje i během psaní této práce a to v obou dvou znesvářených táborech, viz např. článek „Smutná zpráva, pane ministře: Sex skutečně existuje!“ (Kuncová 2011).

Growth of the Literature in the Field of Human Sexuality	
Pre-nineteenth century	7
Nineteenth century	5
1900–1909	7
1910–1919	4
1920–1929	11
1930–1939	12
1940–1949	6
1950–1959	16
1960–1969	61
1970–1979	258
1980–1989	522
1990–1994	182
Total	1091
Adjusted total*	1099
*Includes individually counted volumes in multi-volume sets (e.g., Michel Foucault's three-volume <i>The History of Sexuality</i>).	

Tabulka 1

(Frayser, Suzanne G.; Whitby, Thomas J.; *Studies in Human Sexuality : A Selected Guide*, 1995, strana XI., zvýraznění zachováno.)

2.3. Situace výzkumů sexuality v Čechách

„Česká sexuologie byla od svých počátků zejména vázána na oblast medicíny.²³ Internista profesor Josef Pelnář (1872–1964) již v roce 1902 přeložil do češtiny francouzskou monografii *Pohlavní pud, jeho vývoj a rozvrat* (Zvěřina, Malina 2002: 17, zvýraznění původní). Mezi světovými válkami se v Brně uskutečnil V. kongres Světové ligy pro sexuální reformu, kterého se zúčastnili přední světoví sexuologové té doby, kteří velmi široce a otevřeně diskutovali tabuizovaná témata, jimiž byly např. regulace porodnosti, eugenické otázky, intersexuální variace, pohlavní choroby, sexuální trestní právo etc., a to i za přítomnosti veřejnosti. Na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy vznikl též v roce 1921 Ústav pro sexuální patologii (Zvěřina, Malina 2002: 18).

²³

A to především v oblasti dermatovenerologické, psychiatrické a gynekologické.

Po vzniku samostatného československého státu se otevřel prostor též pro umělce a intelektuály (bez lékařského vzdělání), aby se mohli začít svobodně pohybovat v oblasti sexu a erotiky. Začala vznikat umělecká díla zaměřená tímto směrem, byť možnosti veřejné publikace byly formálně omezené. „Jelikož je [časopis] vyhrazen jen subskribentům, nesmí být veřejně prodáván, ani vyložen, ani půjčován, ani jinak rozšiřován nebo zařazen do veřejných knihoven“ (Erotická revue 2001: tiráž), píše se v tiráži časopisu Erotická revue,²⁴ který byl založen v roce 1930. O rok později byl založen časopis Edice 69 (Zvěřina, Malina 2002: 20). Dá se však předpokládat, byť v té době nebylo možné sdílení dokumentů a pořizování jejich kopií, jako je tomu dnes, že se jednalo o nařízení rázu spíše formálního. K podobnému rozmachu došlo i ve výtvarném umění a dalších uměleckých oblastech, což urychlovalo proces odtabuizování sexuálních témat a oblastí zvláště mezi běžným lidem²⁵ a toto odtabuizování zpětně podporovalo rozvoj sexuologie jako vědeckého oboru.

Totalitní režim nastolený po druhé světové válce komunistickou mocí však tomuto umění nakloněn nebyl a násilně jej ukončil. Sexuologie se mohla sice dále rozvíjet na poli lékařském, ale přesah do jiných než medicínských věd, např. sociologie či antropologie, které byly komunistickou diktaturou potlačovány, jí umožněn nebyl. Prvním skutečným výzkumem sexuálního chování bylo až šetření z roku 1988. Toto šetření proběhlo „[...] především v souvislosti s epidemií HIV/AIDS, kterou nemohly ignorovat ani oficiální komunistické struktury [...]“ (Weiss, Zvěřina 2001: 27), a bylo zpracováno Ústavem pro filosofii a sociologii ČSAV, přičemž výzkum byl s drobnými úpravami opakován v roce 1993 pod záštitou nadace (dnes občanského sdružení) Společně proti AIDS (dnes Společně s nadějí proti AIDS a drogám).

Po pádu totality se začaly konat výzkumy pravidelně a ve větším množství, i když se západními zeměmi tyto výzkumy srovnání nesou. Za zmínku stojí např. Petrová (1993), která se zaměřila na problém sexuální

²⁴ Reprint časopisu vyšel v roce 2001 v pražském nakladatelství Torst, a to ve třech svazcích.

²⁵ Viz poznámku pod čarou 27.

výchovy mladé generace s ohledem na šíření epidemie AIDS. Petrová si klade zásadní otázku, která je stále, jak bylo výše uvedeno na příkladech, aktuální. „Existuje tedy dilema: Je lepší mít sexuální výchovu prováděnou učiteli, ne vždy plně kvalifikovanými i ochotnými k této činnosti, které mladí stejně nebudou brát vážně, nebo vše nechat na rodině? A co když to rodina nezvládne a v tomto ohledu selže?“ (Petrová 1993: 39). V roce 1994 následoval výzkum Leontjevičové, která směřovala svůj výzkum na sexuální chování a aktivity mládeže (19–29 roků) (Leontjevičová 1994) či Weiss a Zvěřina, kteří zkoumali sexuální chování pražské mládeže (Weiss, Zvěřina 1994), dále též Trojan a Weiss zabývající se sexuálním chováním a znalostmi mladších adolescentů (12–13 let) (Trojan, Weiss 1997).

Nejobsáhlejší výzkumy na českém území jsou do dnešní doby výzkumy Weisse a Zvěřiny. „Náš výzkum předkládá fakta, která o sexuálním chování českých mužů a žen a o trendech v jeho základních charakteristikách přinesl průzkum provedený na konci roku 1993 [862 mužů, 857 žen] a jeho srovnání s výsledky průzkumu provedeného přesně o pět let později, tedy na konci roku 1998 [1002 muži, 1001 žena]“ (Weiss, Zvěřina 2001: 35). Oba dva označují tento výzkum za unikátní a jedinečný „V České republice podobný průzkum trendů v sexuálním chování, založený na opakovaném vyšetření reprezentativního vzorku obyvatelstva, dosud chyběl“ (Weiss, Zvěřina 2001: 36). Nebudeme se pokoušet narušit výzkumnickou hegemonii Weisse a Zvěřiny, pokusíme se však podkrýt sexuální chování mládeže a zjistit, jak se sexualitou manipulují, zacházejí a hlavně proč a z jakých pohnutek tak činí a co sexuální aktivita pro adolescenty symbolizuje.

3. DEFINICE A VYMEZENÍ SEXU A SEXUALITY

3.1. Definice sexuality

Než se pustíme do dalšího zkoumání sexuality a jejího zprovoznování během specifického životního období dospívání – adolescence²⁶ – je třeba nejprve si pojmy, jako jsou sex či sexualita užívané v mluvě obyčejného člověka²⁷ (alespoň slovo sex je takto užíváno zcela jistě), definovat či je alespoň širě vymežit.

Co vlastně můžeme rozumět pod pojmem sexualita? Pro začátek nalistujme slovníkovou definici: „[s]exualita – široká oblast biologických a psychických jevů vztahujících se k pohlavnímu životu, sexuálnost (heterosexualita, homosexualita aj.)“ (Erhart, Kraus, Štěpánek 2001: 688). Tato definice se nám ale zdá jakýmsi vymezením, do které se může vejít vše, počínaje reprodukcí, přes výchovu dětí, rezidenci a masturbaci, láskou či souloží konče. Samotná lidská sexualita však nikde přesně definována není (Padgug 1979: 19). Přesto bychom se měli pokusit nebo alespoň nastínit to, co lidská sexualita je a co představuje. Na úvod si můžeme dovolit citovat definici Suzane G. Frayserové: „[l]idská sexualita, to je systém sestávající z biologických, sociálních, kulturních a psychologických atributů, které se navzájem překrývají a prolínají, produkující sexuální vzrušení nebo orgasmus, a které, ač nikoli nutně, jsou spjaty s reprodukcí“ (Frayser 1999: 2 In: Vrhel 2002: 15).

Sexualita se tedy skládá ze dvou složek: 1. z prastarých biologických kořenů²⁸ a potenciálu; ze sexuálních pudů srovnatelnými s ostatními vyššími savci. Tuto složka sexuality můžeme považovat za univerzálně platnou a

²⁶ Samotná adolescence a puberta bude definována v kapitole 4.1.

²⁷ Pojem „obyčejný člověk“ přebíráme z Bergera a Luckmanna, kteří termínu užili ve své knize „Sociální konstrukce reality – pojednání o sociologii vědění“ (Berger, Luckmann 1999: 9).

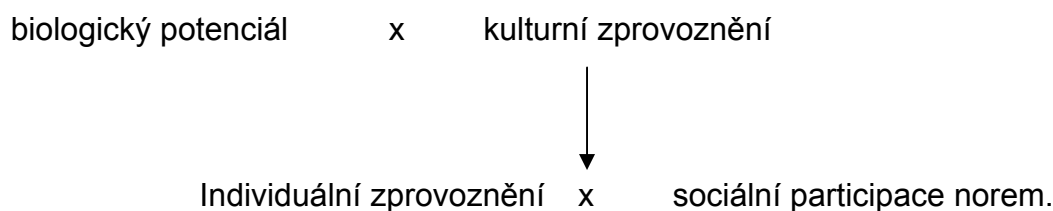
²⁸ Sexualitu je možné ale dělit různě. Ještě jednou můžeme uvést Baumana (viz poznámka pod čarou 20), který hovoří o třech složkách: „sexualitě, „erotice“ a „lásce“. Sexualitu označuje za „[...] přírodní, nikoliv kulturní produkt: sdílíme ji s velkou částí zvířecích druhů. Ve své přirozené formě, nedotčené kulturou, je sexualita vždy stejná“ (Bauman 2004: 255–256). Erotiku chápe jako již kulturně zprovozněnou sexualitu (Bauman 2004: 256) a „[...] třetí prvek, láska, byl sice vítanou, nicméně nadpočetnou ozdobou (Bauman 2004: 257).

společnou pro celé lidstvo. A 2. z kulturního zprovoznění²⁹ tohoto potenciálu v chování, jednání, činech či ve strukturách jazyka (Zvěřina, Malina 2002: 25; Vrhel 2002: 15; Bristow 1997: 2). Můžeme říci, že takto pojatá sexualita je nutně kulturně konstruovaná, neboť naše emoce, touhy a vztahy jsou vždy formovány a utvářeny kontextuálně časoprostorově – tedy na základě konkrétního kulturně-geografického umístění společnosti, v níž se jedinec nachází. „Every kind of action carries the imprint of learning, from feeding to washing, from repose to movement and, above all, sex. Nothing is more essentially transmitted by a social process of learning than sexual behaviour, and this of course is closely related to morality“ (Douglas 1996: 72). Jiným způsobem se sexualita projevuje a je zprovozněna enkulturací v arabském světě (Halda 2011: 18 – 20), jinak v Evropě (odlišně ale v Německu a v Polsku), jinak v Polynésii. Zároveň jsou tyto lokální variace proměnlivé v čase. Jinak se sexualita projevovala na našem území za první republiky, jinak se projevuje dnes. Odlišné jsou také významy a symboly, které provozování sexuálních aktivit připisují samotní aktéři. V tomto smyslu zprovoznění je tedy sexualita kulturně a sociálně konstruována a nemá smysl pátrat po „normálnosti“, či „nenormálnosti“ sexuality. Každá kultura má totiž své vlastní sexuální uspořádání a tyto vzorce označuje za „normální“ a vše, co je s nimi v rozporu, je označeno jako „nenormální“ (Weeks 2004: 17, Berger, Luckmann 1999: 53). „Člověk může vybičovat svou sexuální fantazii k horečné smyslůsti, ale je nepravděpodobné, že by se mezi jeho představami objevila nějaká, která by neodpovídala tomu, co je v některé jiné kultuře považováno za zavedenou normu nebo alespoň jev, který by nevyvolal pohoršení“ (Berger, Luckmann 1999: 53).

Můžeme ale ještě najít i druhou dichotomii. Podobně jako je tomu u jazyka. Individuální dimenzi na jedné straně a sociální na straně druhé, přičemž

²⁹ Dále budeme používat též vlastní termín „kulturní zprovoznění sexuálního aktu“ či pouze „zprovoznění sexuálního aktu.“ Tímto termínem chápeme „nastartování“ či „vedení do chodu“ univerzální lidské biologické sexuální potence a její přeměnění do samotné sexuální prokreace. Toto „zprovoznění“ (tedy sexuální aktivita) je však modelována výlučně danou kulturou, v níž se jedinec nachází, a dále je ovlivněno osobností daného jedince (viz dále v textu).

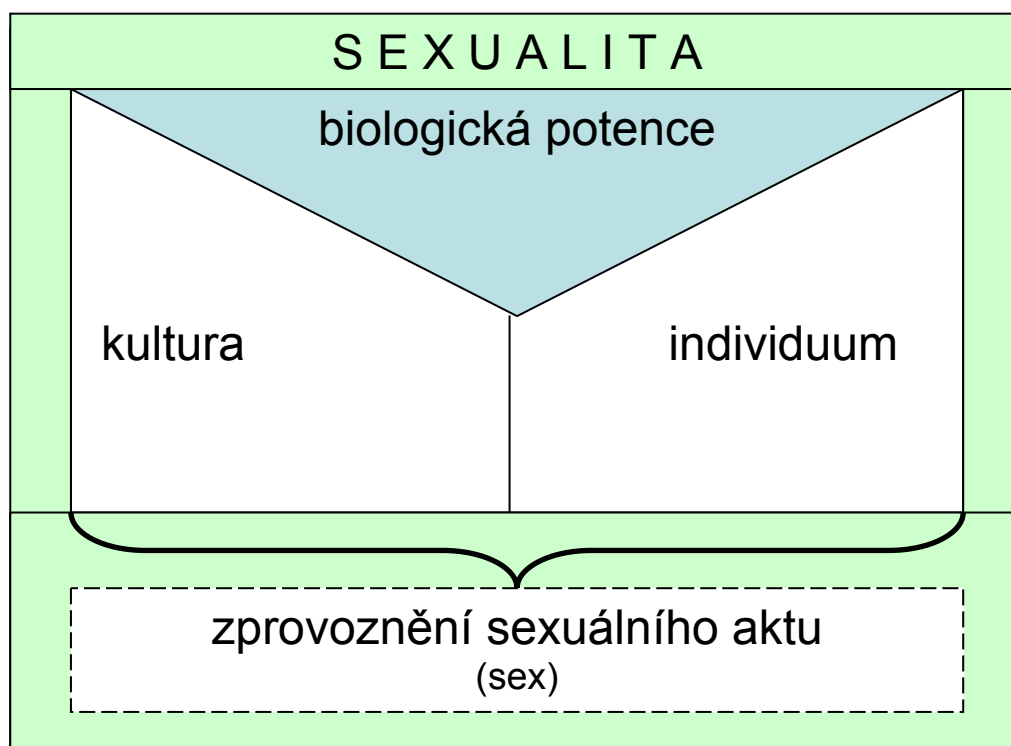
tyto dvě složky nelze oddělovat; neboť se prolínají a ovlivňují se vzájemně.³⁰
Pro názornost si tyto dvě dichotomie ukažme:

Sexualita se tedy neshoduje a nelze ji zaměňovat za sex či sexuální akt (rozdílem mezi sexem a sexuálním aktem se budeme zabývat níže). Jde spíše o neurčitou schopnost či potenci. Z pohledu základního biologického významu můžeme sexuální aktivitu zařadit mezi dýchání, pití, jezení, či vyměšování, přičemž ale naplnění těchto potřeb (snad s výjimkou dýchání) je prováděno skrze složitou kulturní transformaci z široké řady možností, jak partikulární potřebu naplnit. Potřebu pití můžeme uspokojit požíváním piva, vína, vody, mléka, džusu, šťávy etc. Potřebu vylučování moči můžeme vykonat vestoje, na bobku, na toaletě evropského či tureckého typu, u stromu, s užitím či bez užití toaletního papíru etc. (Suggs, Marshall 1971: 218). Sexualita, jak ji poznáme a poznáváme, je tedy spíše sociálním a kulturním produktem než produktem odvozeným od biologické determinace. Vždy je zde ale provázanost obou dvou složek; záleží však, do jaké míry se ta či ona složka projevuje. Sexualita je tedy souborem konvencí, na nichž se společnost dohodla a shodla. Je obestřena nepřebornou sbírkou tabu, je mnohotvárná, je různorodá, zahrnuje fyzickou, resp. biologickou sféru těla, pole psychické a náleží přitom jak do oblastí jednotlivce, tak do zóny dané společnosti jako celku (de Saussure 1996: 46).

³⁰ Tato paralela vychází z knihy Kurz obecné lingvistiky, v němž Ferdinand de Saussure rozlišuje mezi mluvou a řečí. Mluva představuje jazyková pravidla, zatímco řeč je chápána jako různorodé individuální akustické zprovoznění jazyka, kdy se normy a pravidla mohou pozměňovat a ne zcela dodržovat. Vzdor prohrškům a individuálnímu zprovoznění komunikace se jednotliví mluvčí z dané jazykové skupiny většinou bez problémů dorozumí. Podobně je tomu v oblasti sexuálních aktivit, kdy v každé společnosti existují sociální pravidla (ať již psaná, např. ve formě zákona, který upravuje, kdo s kým a od kolika smí mít pohlavní styk, nebo nepsaná, většinou odkazující na „přirozenost“, „tradici“, „normálnost“) uznávaná celou společností, přičemž individuální naplnění si může pravidla modifikovat či je v určité míře překračovat. Toto porušování a upravování pravidel systém nenaruší, stejně jako když nikoliv všichni dodržují přesně úzus gramatiky jazyka, jímž specifická skupina hovoří (de Saussure 1996: 44–51).

Podobně hovoří o biologii a sexualitě Kirsten Hastrup: „[t]he 'facts of life' in themselves only operate at the level of biology: as biological facts they tell people how to reproduce the species. But these facts may take on a particular cultural meanings and a specific social significance in different societies“ (Hastrup 1978: 49). Ve všech jejích složkách si sexualitu můžeme nejlépe představit na následujícím nákresu.

3.2. Definice sexu

Zaměříme se nyní na skutečnost, která by se dala nazvat „zprovoznění sexuálního aktu“ (viz též poznámka pod čarou 29). V běžné české mluvě je toto jednání označováno slovy mít sex v rozličných jazykových variantách, např.: měla jsi s ním sex/měl jsi s ním sex, měl jsem sex, jde o sex, pravidla bezpečného sexu etc. Člověk, který se danou problematikou odborně nezabývá, by namítl, že přece přesně ví, co je sex, z čehož mu logicky vyplývá, že definování sexu je činností zbytečnou. Ale co si pod termínem sex obyčejný člověk představuje a co za sex označuje, to už je často otázkou velmi variabilní a individuální.

Pokud hovoříme o sexu mezi mužem a ženou, zdá se být definice poměrně jasná. Sex si v tuto chvíli můžeme zúženě definovat jako vstup muže do těla ženy (tedy zasunutí penisu do vagíny). „Ale co všechno to mazlení, ohmatávání, otírání se o sebe, objímání, flirtování, přemlouvání a přetlačování se [...]. To, co teď spolu děláme, je sex, nebo co?“ (Petersen 2003: 401), ptá se Greta Christina, příspěvatelka lesbického časopisu. Je možné lesbický akt lásky označit za sex? Sexuální akt mezi dvěma muži je běžnou mluvou (i v běžné mluvě našich respondentů) za sex označován, ale narozdíl od toho sexuální akt mezi dvěma ženami je často označen jen za „*holčičí pomazlení* [, které] *je hezký, nechá se na něj koukat, u holek je to totiž víc přirozený, u chlapů ne*“ (M 105).

Je ale možné vůbec označit pohlavní styk mezi osobami stejného pohlavní za plnohodnotný pohlavní styk, tedy za sex? Respondenti v našem kvalitativním šetření se na této otázce neshodli, což ukazuje problematičnost toho, co je za sex považováno a co za sex považováno není, a zároveň to ospravedlňuje i samotnou existenci této kapitoly a vznesených otázek.

MP: „*Myslíte si, že může mezi osobami stejného pohlaví být plnohodnotný pohlavní styk, tedy sex?*“

Ženy

GABRIELA: „*Myslím, že rozhodně ano.*“

IVA: „*Ano. Jaký si to udělají, takové to budou mít.*“

JANA: „*Z jejich pohledu asi ano, z mého pohledu si to moc dobře neumím s ženou představit, že by mě jako uspokojila. Podle mě tam musí něco tělesně chybět.*“

LENKA 2: „*Myslím, že ano. Existuje mnoho pomůcek, kterými si to druhé pohlaví vynahradí.*“

MICHAELA 2: „*Myslím, že ne. Existuje plno možností, jak partnera/rku uspokojit, ale podle mě to už není takový ten 'pravý' pohlavní styk.*“

RENATA: „*To záleží opět na tom, co kdo považuje za plnohodnotné. Já osobně to za plnohodnotné nepovažuji.*“

TEREZA: „*Plnohodnotný styk mezi osobami stejného pohlaví? Děláte si srandu?*“

VERONIKA: „*Ne, to prostě není sex v pravém slova smyslu.*“

ZDEŇKA: „*Myslím, že ne.*“

Muži

DAVID: „*Nemůže! Příroda stvořila ženské pohlaví a mužské pohlaví (vyjma mikrobů, kde jich může být i pár stovek) a měla k tomu svůj důvod.*“

JAKUB: „Ano.“

JAN: „Ano.“

LUKÁŠ: „Ano.“

Je tedy pro sex rozhodujícím signifikantem rozdílné pohlaví partnerů či stačí akt „penetrace“ nehledě na to, kdo a jak ji na kom provádí? Můžeme se posunout ještě dále a položit si otázku, zda lidé, kteří spolu mají sex, musí být nutně v tu chvíli ve fyzické blízkosti? Na první pohled se zdá tato otázka nelogická. Ale vždyť v dnešní době lidé mají často „virtuální sex“ či „sex po telefonu“³¹ „[...] virtual sex does involve real physical bodies doing things in real time and space, even though the relationship *between* those bodies are virtual rather than physical“ (Kaloski 1997, In: Storr 1999: 313, zvýraznění původní). Fyzická těla tedy existují, něco se s nimi děje a děje se to v reálném čase souběžně. Jsou oddělena pouze prostorově, ale spojena jsou jiným než fyzickým způsobem, např. počítačovou sítí, optickým kabelem, programem icq, skype, video-telefonem, facebookem etc. Výsledky tohoto virtuálního sexu mohou být stejně dobře manifestovány jeho úspěšným zakončením v orgasmu.³²

Je tedy toto všechno možné označit za sex? Jak může jít o sex, když mezi milenci nedochází k výměně tělesných tekutin, potu, slov, když nemohou cítit svoji vůni či pach a nahmatat svá těla? Uvedme si dva příklady možné dezinterpretace či účelové interpretace. Jeden příklad pochází z filmového plátna, druhý je reálný a diskutovaný svého času doslova celou planetou.

³¹ Virtuální může být samozřejmě i prostituce. 4. října 2007 byl na www.idnes.cz otisknut rozhovor s ženou, která se žíví „sexem po telefonu“. Oba dva, jak tato žena, tak reportér užívali neustále slovo „sex“, aniž by dále rozlišovali, zda se jedná o sex „opravdový“ anebo pouze o „virtuální“. „Volají vám také klienti, kteří nechtějí sex?‘ ‘Stává se, že mi zavolá zákazník, který si chce jen popovídat. Nebo mě jednou velmi překvapila volající žena. Nakonec jsme si ale rozhovor obě pěkně užily“ (Po sexu přes telefon mi nabídl sňatek. To mě pobavilo, říká Katka 2007, zvýraznění zachováno). Jiný způsob „sexu po telefonu“ může být „sex“ prostřednictvím SMS zpráv.

³² Virtuální vztah od reality není zcela oddělen, ale je její součástí a s realitou se prolíná. Respondentka „B“ (18 let) při rozhovoru uvedla, že začala se svým partnerem „chodit přes“ sociální síť www.facebook.com. Seznámili se sice osobně na narozeninové oslavě, ale vztah, který nazvali „chození“, společně ustavili (tj. dohodli) ve virtuálním prostoru sociální sítě. Prožili spolu několikrát virtuální sex, jednou se však virtuální sex přenesl do světa reálného, pak se sice vrátil zpět do počítačové sítě, ovšem již s vedlejším následkem – početím dítěte.

Ve filmu *Mladí muži za pultem* (1994) je chlapec potěšen informací, že jeho dívka měla před ním jenom tři milence. Jeho radost je však záhy zmražena následnou informací, podanou jen tak mimoděk, že tedy kromě toho měla s dalšími sedmatřiceti muži aktivní³³ orální sexuální interakci. Toto sdělení chlapce šokovalo, ale dívka se diví jeho reakci a brání se slovy, že „[...] orální sex se nepočítá, ten není skutečný“ (Paterson 2003: 404). Jak tento dialog z druhořadého filmu může sloužit našim účelům? Ilustruje nám zde tedy další druh sexu – orální sex. Je orální sex sexem anebo je to pouze orální sex? Nemylme se, tato otázka není redundantní. Plynule se přesuňme k příkladu druhému a ukažme si, že o tom, zda orální sex je, či není sexem, diskutoval celý americký národ, nejvyšší soud Spojených států amerických, americký parlament a potažmo byla kauza přetřásána celým světem.

Tímto případem je dobře známý a podrobně zmapovaný skandál (kauza měla samozřejmě určité politické pozadí) prezidenta Spojených států Billa Clintona s Monikou Lewinskou. Stručně řečeno, Monika Lewinská obvinila Clintona ze sexuálního styku, což Clinton ze začátku vehementně popíral. 17. ledna 1997 byl prezident vyslýchán právníky po několik hodin a ti se ho ptali, zda měl sexuální styk s Monikou Lewinskou. Prezident se zeptal, co se sexuálním stykem míní, co si pod tím má představit. Proto byla soudkyně Webberovou Wrightovou vypracována detailní definice pohlavního styku pro tento případ: „[p]ro účely této výpovědi se sexuálním stykem rozumí, jestliže se daná osoba vědomě dopustí, případně způsobí: kontakt s genitáliemi, řití, varlaty, prsy, vnitřní stranou stehů či hýždí jiné osoby se záměrem vzrušit nebo uspokojit pohlavní touhu kterékoli ze zúčastněných osob“ (Paterson 2003: 441). Tato definice paradoxně nezahrnovala ústa, takže prezident s přihlédnutím k této definici sexuální styk s Monikou Lewinskou před právníky popřel, a když byl tázán před televizními kamerami, mohl si dovolit zvednout sedmkrát prst a pronést již legendárně slavnou větu: „I did not have sexual relations with that woman Monica Lewinska“ (Paterson 2003: 441– 442, Clinton; I did not have sexual relations with that woman... 2006).

³³

Jako aktivní orální stimulaci chápeme felacio.

Jak je ale možné, že se na šatech Lewinské našlo Clintonovo sperma? Lewinská sama nikdy netvrdila, že došlo k penetraci. Celou dobu tvrdila, že prezidentovi prováděla orální sex, sex po telefonu (nejčastěji prý mezi druhou a třetí hodinou ráno) a údajně došlo i na sex s doutníkem. Ani jedna z těchto aktivit ale nenaplnila podmínky soudem určené definice toho, co je a co není sex.

The Washington Post se zeptal: „Co je to sex?“ (Paterson 2003: 443). Identickou otázku si kladla i americká veřejnost zvláště poté, co prezident své televizní tvrzení několikrát zopakoval a jak on, tak jeho stoupenci argumentovali (poté co se objevil důkaz v podobě spermatu na šatech Lewinské), že sdělení bylo pravdivé, jestliže si definujeme sex pouze jako pohlavní styk. Socioložka Kathleen Bogle, která analyzovala veřejné mínění o skandálu Lewinská, přišla se zjištěním, že „[r]esearchers found that members of the younger generation were more likely to agree with Clinton's contention that oral sex did not really 'count' as having sex with someone“ (Bogle 2008: 27), což se shoduje s názorem hrdinky z výše uvedeného filmu, že orální sex vlastně sexem není. Analogicky s tím by tedy nemusel být orální sex chápán jako nevěra. Respondent Jakub uvádí, že jeho první partnerka, s níž prožil petting, měla svého vlastního partnera, s nímž žila, ale to, že udržovala sexuální vztah s ním, neklasifikovala jako nevěru, neboť spolu sice dělali téměř všechno, avšak s jednou výjimkou, kterou byl vaginální pohlavní styk. Jakub tedy s touto partnerkou neprovozoval penetraci, a proto ona nepovažovala tento vztah a všechny aktivity, jež probíhaly v jeho rámci, za nevěru vůči svému stálému partnerovi.

MP: *„Co pro vás znamenají jednotlivé podoby sexuálního styku před první souloží? Byly vůbec nějaké? Stěžovalo se jich hodně? Prosím podrobně vše popište.“*

JAKUB: *„Bylo jich hodně. Bylo to dáno tím, že má první sexuální partnerka se mnou odmítala vaginální styk z důvodu toho, že nechtěla podvádět svého tehdejšího přítele. Figuroval jsem tedy jako mileneček. Ostatní praktiky jí ovšem jako podvod nepřipadaly, čili jsme provozovali vše, co nás v tomto směru napadlo. Od mazlení přes masáže po orální sex jsme spolu vyzkoušeli vše.“*

Podobný přístup můžeme nalézt i v odpovědi respondentky Terezy, která za nevěru považuje také pouze dokonanou soulož.

MP: „*Co by podle vás nemuselo být bráno jako nevěra?*“

TEREZA: „*Vše kromě soulože.*“

Těmito dvěma krátkými příklady je manifestována pojmová problematika výzkumu, kdy jsme museli nejprve jasně specifikovat jednotlivé pojmy a termíny, s nimiž jsme v dotaznících a kvalitativním šetření pracovali, a to mnohdy – až pro některé respondenty – primitivním způsobem. Pro svůj účel jsme tedy museli pojmy, jako je pohlavní styk či petting, přesně definovat, abychom minimalizovali možné ambivalentní výklady. Přestože jsme se o to při výzkumech snažili, měli někteří respondenti určité problémy a výhrady. „Sexuální styk bez soulože není sexuální styk,“ tvrdila respondentka z Masarykova gymnázia a odmítala danou část dotazníků z tohoto důvodu vyplnit. To koresponduje s tvrzením Clintona i s filmem *Mladí muži za pultem*, že chápání pohlavního styku je velmi široké a často též individuální a nelze je generalizovat a že každý tyto pojmy může chápat odlišně. Pro někoho je orální sex sexuálním stykem, pro jiného to sexuální styk není.

V závěru této kapitoly se tedy můžeme pokusit vymezit sex, potažmo sexuální aktivitu, tj. zprovoznění sexuálního aktu, s přidržením se Akademického slovníku cizích slov, který sex (sexus) definuje jako „soubor jevů souvisících se vztahy mezi pohlavími, odb[orně] souhrn morfologických a fyziol[ogických] znaků, kt[eré] mají přímý, n[ebo] nepřímý vztah k rozmnožování“ (Erhart, Kraus, Štěpánek 2001: 688). Můžeme říci rovnou, že v rámci našeho výzkumného vzorku sex a sexuální aktivity nevedou primárně k rozmnožování, a pokud ano, je tento výsledek považován za něco špatného a chybného. Sexuální aktivita u našeho výzkumného vzorku je tedy zprovozněna za jinými účely a cíli, než je prokreace. V následujících kapitolách budeme po těchto cílech pátrat a diskutovat o nich, zamyslíme se také nad skutečností, zda není zprovoznění sexuální aktivity u adolescentů spojeno s jinými významy. Naskytuje se nám zde tedy zcela legitimní otázka, co pro adolescenta znamená zprovoznění sexuálního aktu; tedy jak tento akt (proces) aktér sám interpretuje.

Jedná se pouze a jenom o příjemnou zábavu, kratochvíli či povyražení anebo je tento akt jistým způsobem významotvorný a provozovatel jím o sobě něco sděluje? Pakliže na tuto otázku odpovíme kladně, můžeme dále pátrat po symbolech,³⁴ které jsou se zprovozněním sexuálního aktu spjaty a které jej provázejí a bez nichž by k tomuto zprovoznění buď nedošlo vůbec, anebo jenom velmi zřídka či „chybně“. V našem případě jsou tyto symboly reprezentovány jako „[...] viditelné, slyšitelné, hmatatelné, čichem postižitelné věci nebo události jako světla různých barev, části oblečení, nápisy, verbální prohlášení, tóny hlasu, gestikulace, výrazy obličeje, vůně a pachy atd. –, které spojují chování aktéra a sociální konfiguraci tímto chováním udržovanou“ (Bauman 1996: 144). Může to být olivová ratolest, kříž u kostela, kříž na krku, kříž, který lidé kreslí do vzduchu, morfém „ing.“, systém barev na semaforu, specifická manipulace s tělem či jisté slovní prohlášení (Geertz 2000: 107). Diskutujeme tedy o tom, zda právě zprovoznění sexuálního aktu (vrcholící v koitu) není specifickou významotvornou tělesnou manipulací a celé toto zprovoznění pak není symbolickým aktem.

³⁴ Symbol je v nejširším smyslu slova „konkrétní předmět sloužící k označení abstraktního pojmu či dohodnutá značka, znamení pro něco“ (Erhart, Kraus, Štěpánek 2001: 723).

4. SEXUALITA V LIMINÁLNÍM OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

V předchozí kapitole bylo pojednáno, co je sex a sexualita, respektive jaké jsou problémy se zařazením a definováním těchto termínů. Nyní se přesuneme k tomu, jak je sexuální aktivita v dnešní době v rámci naší kultury praktikována v dospívání u specifického typu adolescentů (studentů středních škol a vysokoškoláků). Výchozím předpokladem nám bude hypotéza, že pro jedince našeho výzkumného vzorku, kteří se všichni nacházejí v období puberty a adolescence (viz kapitolu 4.1.), není sexualita a sexuální aktivita utilitární v pravém slova smyslu. Nemá být tedy dosaženo biologického cíle sexuality ve formě reprodukce. Naopak mateřství a otcovství je v tomto věku v naší současné kultuře považováno za selhání,³⁵ a to nejenom selhání obou dvou dospívajících rodičů, ale též selhání jejich rodičů, kteří nesou za aktivity svých nedospělých potomků odpovědnost a nedostatečně je vybavili znalostmi a dovednostmi pro bezpečnou sexuální interakci s partnerem opačného pohlaví. Jestliže není cílem sexuální interakce zplodění potomstva, stává se tato aktivita kromě jiného symbolickou akcí a jako takovou je třeba ji chápat (viz dále v textu). Zkusme se ale nejprve podívat na to, co je to dospívání, jak se projevuje a jak je chápáno a kulturně konstruováno, což nám pomůže pochopit, jakou roli zprovoznění sexuálního aktu během této periody sehrává.

Předně je třeba říci, že dospívání je proces. Veškeré „škatulkování“ a rozdělování do jednotlivých fází slouží především k lepšímu metodologickému uchopení objektu zájmu, při němž je toto rozdělení nevyhnutelné. „Today, there is consensus in the belief that human development should be viewed from a perspective that considers the entire life cycle: changes and development are not limited to the initial period of life (referred to, in fact, as the developmental phase) in contrast with a period of stability in adulthood and one of decline in old age“ (Bonino et al. 2005: 1). Dospívání je tedy třeba chápat jako kontinuální,

³⁵ Na tuto skutečnost lze pohlížet též jako na selhání všech socializačních agentů, případně také jako na rituál, který se nepovedl. Zde je možné srovnání s Geertzem, který popisuje pohřeb na Jávě (tedy též přechodový rituál, kterým jedinec završuje svoji životní pouť), který se nepovedl. Když rituální odborník – modin – odmítl pohřeb vykonat, došlo ke zmatku, neboť nikdo nevěděl, co se má dělat, všichni byli vyvedeni z konceptu, účastníci byli nervózní, museli improvizovat v situaci, kterou neznali, a jeden svaloval vinu na druhého (Geertz 2000: 177–185). K obdobným zmatkům došlo v celé rodině v případě otěhotnění respondentky „B“.

nikoliv oddělenou skutečností vývoje lidské osoby, jako proces enkulturující jednotlivce v řádného člena (v ideálním případě) společnosti. Mladý adept se musí naučit nejenom správné znalosti, jež jsou spojeny s jeho budoucí rolí ve společenském postavení, k němuž směřuje, ale musí ovládnout též sociální a společenské dovednosti, tj. odpovídajícím způsobem dokázat roli sehrát. Především se ale jedná o zvládnutí vlastních fyziologických projevů, procesů a funkcí těla, mezi nimiž dominuje výše vymezený sex a sexuální aktivita.

4.1. Kulturní a biologické limity dospívání

4.1.1. Puberta

Za začátek procesu dospívání je obvykle považována puberta neboli pubescence. Samotný termín puberta pochází z latinského slova *pubertas* (resp. *pubescentia*), jehož význam je: dospělost, mužný věk, mužnost, zletilost a odkazuje spíše na tělesné změny fyziologického a sexuálního zrání než na psychosociální a kulturní aspekty mladistvého vývoje (Rejzek 2008). Po ukončení puberty by měl být tedy jedinec mužského i ženského pohlaví zcela fyziologicky připraven na sexuální život a reprodukční funkci těla.

Začátek biologického procesu puberty je v současnosti zasazován přibližně do 11. roku věku a za ukončenou je puberta obvykle označována kolem 14. roku věku. (Brichcín 2000). Macek pubertu zasazuje mezi 11. až 15. rok věku, následně řadí adolescenci (viz níže) mezi hranici 15 až 20, resp. 22 let³⁶ (Macek 2003: 9). Jak začátek, tak konec tohoto procesu jsou samozřejmě velmi individuální záležitosti a liší se také kultura od kultury. „Dítě vstupuje do puberty ve věku, který se různí v závislosti na klimatu a rase, v rozmezí trvajícím přibližně od devíti do patnácti let“ (Malinowski 2007: 56).

Jako pubertu na tomto místě tedy jednoznačně definujeme fyziologické změny v organismu univerzální celému lidstvu, které jsou podmíněné naší univerzální genetickou daností, do značné míry ale také modifikované

³⁶ Mohli jsme si všimnout, že ani Macek horní hranici neupřesnil a umísťuje ji mezi 20. a 22. rok věku.

kulturou³⁷. Proces je zahájen kolem sedmého roku věku mozkovou aktivitou vylučující hormony, které začnou způsobovat objevování sekundárních pohlavních znaků o čtyři až pět let později (Macek 2003: 43). Dále se rozvíjí primární pohlavní znaky reprezentované pohlavními orgány. Dívčím se začíná zvětšovat děloha a prsa, u chlapců narůstá penis a varlata. V té době počiná také docházet k růstu postavy, mnohdy překotnému; pubescent „[...] přerůstá matku a dorůstá otce a je přitom neohrabaný, samá ruka, samá noha“ (Hyhlík 1968: 13). Dalšími změnami na těle pubescentů je růst ochlupení v oblasti genitální (tzv. stydký trojúhelník) a podpaždí (u chlapců dochází k růstu ochlupení i mimo oblast genitální a dochází k objevení se prvních vousů), mění se hlas (dochází k mutaci), objevuje se specifický tělesný pach a akné. U dívek je samozřejmě nejviditelnějším projevem puberty aktivizace menstruačních cyklů, což je v některých kulturách signifikantem plné dospělosti a vhodnosti až nutnosti dívku neprodleně provdat (Macek 2003: 43–46, van Gennep 1996: 68, American Medical Association: 2001).

Pubertu tedy můžeme považovat za „[...] období vývoje, během kterého dochází k úplné přeměně pohlavního ústrojí, systému vnitřních sekrecí i celého organismu“ (Malinowski 2007: 56). Na konci této periody se objeví biologicky dospělý jedinec schopný reprodukce. Samotný přírodní proces je však nedostačující, neboť člověk by byl, nechán sám o sobě bez zásahu kultury, pouze nefungující zrudou s několika málo užitečnými instinkty, protože lidský druh se stal zoufale závislým na negenetických vnějších řídicích mechanismech (na kultuře) a bez vedení systému významových symbolů by nebyl schopen adekvátně manipulovat se svým dospělým tělem v partikulární sociální skupině (Geertz 2000: 57–62).

Všechny biologicky dané atributy puberty nejsou tedy nechávány „samy o sobě“, ale jsou kulturně modifikovány a upravovány do řádného stavu a

³⁷ Kultura je zde zastoupena stravou a prostředím, v němž jedinec vyrůstá a ovlivňuje tak výrazně začátek puberty. Ještě v 19. století začínala puberta u dívek kolem 15. roku věku. Dnes je tento věk posunut na hranici cca 11 let (Brichcín 2000). V roce 2006 zjistili dánští výzkumníci, že začátek puberty u dívek se posunul již na 9. rok věku. Vědci si tento fenomén vysvětlují obezitou či vystavením chemikáliím v potravním řetězci (Rogers 2010). Jedná se tedy o jasný, byť vedlejší vliv kultury.

proměňují se tak v symboly dospívání. Dívky si např. zvýrazňují prsa,³⁸ či se hlasitě baví na veřejnosti o právě probíhající menstruaci. Rostoucí ochlupení oblasti genitálu a podpaždí je redukováno, buď zcela či částečně, pomocí depilačních technik;³⁹ chlapci si začínají holit obličej a manipulovat s vlasy atd. Tyto symbolické manifestace spojované s dospělostí, které jsou v naší společnosti nastartovány v období puberty, vyžadují trénink, učení, opakování, což je podmínkou dokonalého zvládnutí celého znakového systému. Toto období je obvykle označováno jako adolescence.

4.1.2. Adolescence

Termín adolescence je odvozen z latinského podstatného jména *adolescentia* odvozeného ze slovesa *adolesco*, *ere*, jehož etymologický význam je: dorůstat, prospívat, vyvíjet se (Rejzek 2008). Adolescenci je možné zasadit do opozice k pubertě v tom smyslu, že pokud je puberta biologicky zakotvená, tak adolescence oproti tomu je kulturně determinovaná. „[F]yziologická puberta a 'společenské dospívání' jsou dvě podstatně odlišné věci, které se shodují jen málokdy“ (van Gennep 1996: 68). Jedná se o období rozpoznatelné ve většině kultur (Barfield 1999: 2) a nacházející se mezi dětstvím a dospělostí (Macek 2003: 9). Všechna tato tři období jsou kulturně definována: kulturně definována je dospělost, kulturně definováno je dětství a kulturně definována je i adolescence.

Pro dosažení sociální dospělosti tedy není určující dosažení biologické dospělosti ve fyzickém slova smyslu, ale jde o význam, který daná kultura

³⁸ K tomuto účelu dobře poslouží kulturní instrument reprezentovaný podprsenkou s výztuží.

³⁹ Pomocí zásahu depilačních instrumentů se paradoxně přivádějí opět do stavu pre-pubertálního, tedy holého, ale již na základě kulturního zásahu (Skupnik 2007: 23). Nutnost vykonávat tuto činnost se stává symbolickou manifestací dospělosti. Ochlupení genitálií je indexem fyziologické dospělosti. Na druhé straně je v naší kultuře aktuálně nutné nebytí ochlupený a odstranění indexu biologické dospělosti je symbolem dospělosti sociální. (Odstraňování ochlupení genitálu jako znaku sociální dospělosti je samozřejmě partikulárně podmíněno kulturou a historickou periodou). Neoholená žena (v současné době i muž) je tedy osobou dospělou pouze fyziologicky, nikoliv sociálně. Ve chvíli, kdy je jedinec vyholen částečně (móda proužků), manifestuje obojí: jak dospělost sociální, tak dospělost biologickou. Proužek je indexem biologické dospělosti (dokazuje, že ochlupení roste, organismus je dospělý a řádně funguje) a absence zbytku ochlupení je symbolem sociální dospělosti a toho, že majitel

dospělosti připisuje (Benedictová 1999: 33). V každé společnosti je tedy pro uznání dospělosti jedince potřeba jiných znaků a symbolických akcí. V naší kultuře jsou lidé oficiálně dospělí od 18 let; kdo však 18 leté občany považuje za dospělé? V romských osadách východního Slovenska je dospělost spjata a symbolizována manželstvím a narozením dítěte; obojí – jak manželství, tak porod – jsou tedy symbolické akce posouvající dané jedince ze stavu „ne“dospělosti do stavu dospělosti. Podobně tomu je v etnograficky vzdálenější destinaci lovecko-sběračské kultuře !Kung Sanů, kde mladý muž vstupuje do dospělosti uzavřením manželství. „[M]anželství je znakem a jen jako dospělí muži mají možnost ovlivňovat chod společnosti a získat prestižní status“ (Skupnik 2010: 271). Stejně tak jako tímto symbolickým aktem pro muže začíná dospělost spojená se všemi právy i povinnostmi, pro ženy končí dětství „[...] mnohdy kolem pouhých deseti let věku“ (Skupnik 2010: 271). Dospělost u mužů ve střední části Severní Ameriky znamenala být bojovníkem a získat slávu na válečném poli. V Austrálii byla mužská dospělost signifikována přijetím do výlučně mužského kultu se striktním vyloučením žen (Benedictová 1999: 33). „V Římě se dívky podle zákona mohou vdát od 12 let, ale jen jedna dvanáctina mladých Římanek [měla] už v tomto věku menstruaci, většina ji dostane teprve mezi 14. a 15. rokem a některé ve vzácném případě už v devíti letech. V Paříži je zákonem stanovený věk, kdy se dívky mohou vdávat, 15 (?) a půl roku; ale pohlavní dospělost dosahují podle Brierra de Boismont průměrně ve 14 letech a čtyřech měsících a podle Arana v 15 letech a 4 měsících, přičemž v majetných třídách to bývá dříve než v třídě dělnické. *V Římě tedy sociální dospělost předchází fyziologické dospělosti, zatímco v Paříži přichází až po ní*“ (van Gennep 1996: 69, zvýraznění původní). V naší společnosti je za dospělého považován obvykle ten, kdo je schopen se osamostatnit a založit vlastní rezidenci.

Kde se ale nachází člověk v období adolescence? Není ani dítětem, ale ani dospělým, stojí rozkročen mezi těmito dvěma pevně ukotvenými pozicemi, není ani muž, ani chlapec, je přechodovou bytostí (blíže viz kapitulu 4.2.5.), jejíž

takovéhoto „klína“ má své ochlupení (tedy své tělo, potažmo přírodu) pod kontrolou, což je vrcholný symbol dospělosti (ovládnutí těla).

status⁴⁰ je obtěžkán souborem symbolů (Turner 1967: 95). Je adolescentem nebo též mladistvým. Nalézá se na prahu dospělosti či na jakémsi mostě mezi dětstvím a dospělostí (Macek 2003: 10). Má již plně funkční fyzické tělo, ale ještě je neumí zcela aktivovat a zprovoznit tak, jak se od plnohodnotného člena společnosti předpokládá a vyžaduje. Společnost si je samozřejmě tohoto handicapu vědoma a je tolerantní (tu více, tu méně) k možným adolescentním chybám.

Z fyziologického hlediska se v tomto období života člověka završí fyzický, duševní a sociální proces dospívání, je rozvíjena základní schopnost symbolizace, anticipace, sebereflexe a seberegulace, přičemž tyto faktory adolescence jsou spíše proměnlivé než trvalé, stejně tak je proměnlivý věk adolescence. Až do 19. století byla adolescence v podstatě totožná s pubertou, zatímco dnes se vysokoškolští studenti ve věku 19 až 24 (a více) let cítí být spíše adolescenty než dospělými (viz níže). Středověká Evropa adolescenci marginalizovala zcela, neboť zde nebyl výrazný rozdíl mezi dětstvím a adolescencí (Macek 2003: 10–11). „První autor, který zdůraznil potřebu 'přemostění' období mezi dětstvím a dospělostí a který de facto položil základ pro první hlubší úvahy o adolescenci jako svébytném období, byl J. J. Rousseau (1712–1778). Jeho koncepce 'přirozené výchovy' a tzv. návratu k přírodě byla opřena o diferencovaný pohled na jednotlivé etapy života. Vývoj člověka rozdělil do pěti stadií, přičemž adolescenci datuje mezi 15. až 20. rokem“ (Macek 2003: 11). Příčinou osamostatnění se adolescence jako specifické životní fáze byl rozpad feudální společnosti spojený s nástupem kapitalismu. „Styl života dospělých se postupně odděloval od stylu života dětí a období adolescence začalo mít specifický význam. Separace jednotlivých generací byla ve druhé polovině 19. století podporována zřízením nového systému všeobecného školství. Výchova a vzdělávání byly primárně chápány jako příprava na povolání a v tomto smyslu byly také institucionalizovány“

⁴⁰ Statusem zde máme na mysli relativně neměnnou pozici ve společnosti, tedy jakési postavení v rámci její struktury. Statusem může být úřad nebo povolání, hodnost nebo stupeň. Statusem může být i stav manželský, nebo stav svobodný. Může to být i pozice raného dětství či důchodu. Jedná se tedy o (sociální) postavení uvnitř společenského systému v rámci jisté kultury či společnosti (Turner 1967: 93).

(Macek 2003: 11–12). Adolescence tak získala speciální významy, které se časem zvětšovaly: sociální, ekonomický, pedagogický, zdravotní etc.

Adolescence je určitým obdobím, v němž se manifestuje transformace stavu dětství do stavu dospělosti, přičemž způsoby, jak k tomuto vytržení z pevného dětského stavu a znovu-začlenění do jiné sociální pozice dochází, jsou nekonečně variabilní a v kulturní antropologii se procesy zajišťující změnu sociální pozice v rámci dané struktury nazývají přechodové rituály (blíže viz kapitolu 4.2.3.). V některých společnostech je tento přechod „z místa na místo“ dramatinován jako nejdůležitější životní událost doprovázená zcela zjevnými rituály dospělosti.⁴¹ V jiných kulturách jsou změny naopak více postupné⁴² s větší kontinuitou mezi dětstvím a adolescencí a mezi adolescencí a dospělostí.⁴³ „Praktikují se v nejvyvinutější civilizaci rituály spojené s přechodem od dětství do dospělosti? Devět odpovědí z deseti zastává názor 'ne' a jedna odpověď vyjadřuje nejistotu [...] [avšak] [...] dnešní pubertální mládež není podrobena drastickým ceremoniálům [...] ale vstup do dospělosti provádí nezřídka jinou formou – neméně účinnou – a pro zdraví mnohem nebezpečnější“ (Kubík 2010: 303–304).

Kulturně diverzifikovaná je též délka tohoto období. Ta může být relativně krátká (dva až čtyři roky) ve společnostech, kde má dojít k manželství a rodičovství co nejdříve po pubertě, např. u výše zmíněných obyvatel rómských

⁴¹ Např. radikální změna oblečení, radikální změna práv a povinností k určitému okamžiku, nutnost vykonávání určitých činností, a naopak zapovězení do té doby činností běžně vykonávaných, fyzická mutilace, např. obřízka, jizvení, tetování, nanášení rtěnky na rty či obrušování nehtů a následná aplikace nehtů gelových etc.

⁴² „Zavítejme nyní na Trobrianovy ostrovy. Puberta tam začíná dříve než u nás a zároveň v době, kdy chlapci a děvčata už mají za sebou nějaké sexuální zkušenosti. Ve společenském životě jedince nepředstavuje tak ostrý zvrát jako v těch divošských společnostech, u kterých existují iniciační obřady. Chlapec postupně nabývá mužství a zároveň se začíná aktivněji starat o hospodářství a záležitosti kmene. Je považován za mladého muže (ulatile) a na konci puberty se stává právoplatným členem kmene, může se oženit, plnit všechny své povinnosti a zároveň se těšit ze svých privilegií. Dívka, která na počátku puberty získává více svobody a nezávislosti na své rodině, musí také zastat více práce, zbylý čas si krátí nevázanou zábavou a plní obřadní, hospodářské a zákonem dané povinnosti, které jsou ukládány ženám“ (Malinowski 2007: 61, zvýraznění odstraněno).

⁴³ Vždyť přece v průběhu celého života dochází k různým přechodům (změnám sociálního postavení) a krizím, proč tedy by tato krize měla být brána jako krize vrcholná? „On the contrary, many other times of transition occur over the course of the life cycle that can be difficult and problematic whether encountered in adulthood, maturity, or old age“ (Bonino et al. 2005: 1). Jednotlivé kultury a společnosti si tedy jasně samy vybírají, jaké překračování prahů „dramatizovat“ a jaké naopak přejít, „jako by se nic nestalo“.

osad. Naopak může být tato doba i relativně dlouhá, jako je tomu v průmyslových společnostech (Barfield 1999: 2–3). Ani zde to však neplatí generálně. Slabší (nižší) sociální třída a méně vzdělaní jedinci se nacházejí v adolescentní pozici kratší dobu než jiní, kteří mohou v ambivalentním, téměř neměnném postavení žít třeba až do 25 (mnohdy i více) let, neboť jsou vysokoškolskými studenty vyživovanými rodiči. Opozicí vysokoškoláků mohou být jejich vrstevníci, kteří od svých 15 let docházeli do učiliště, od 18 let pracují a od 20 let mají děti, manželku (která bude pravděpodobně pocházet ze stejné sociální pozice) a vlastní rezidenci. Jsou tedy podle všech měřítek západní společnosti plně dospělými jedinci a kontrastují tak s vysokoškoláky, kteří jsou vzhledem k nim „adolescenty“ ve stejném či dokonce vyšším věku. Vidíme tedy, že variabilita liminálního stádia adolescence je velmi flexibilní nejenom v rámci jednotlivých kultur, ale i uvnitř jedné samotné kultury.

4.2. Adolescence jako věk ambivalence, liminality, communitas a ritualizace

4.2.1. Vymezení adolescence vzhledem k výzkumu

Považujeme-li tedy adolescenci za kulturní konstrukt, jakým způsobem v naší současné společnosti probíhá a jak a čím je manifestována? Například Akademický slovník cizích slov nám dává vágní odpověď na to, co to adolescence je: „Věkové období od skončení puberty do úplné fyzické a psychické zralosti“ (Erhart; Kraus; Štěpánek 2001: 22). Nedozvíme se tedy nic o tom, kdy končí puberta, začíná adolescence, kdy končí a kdy začíná dospělost. Zdeněk Helus zasazuje adolescenci „[...] zhruba mezi 15. až 20. rok věku, [kdy] se z dítěte stává mladistvý, tzv. člověk, který je již v podstatě tělesně vyspělý, zralý, schopný tělesné práce a sexuálního života“ (Helus 1968: 122).

Zde se přikláníme k rozšíření dolního věku adolescence na hranici věku teen, tzn., že za adolescenty považujeme všechny teenagery. V tomto období tedy jedinec opouští dětství a přechází do adolescence, kterou chápeme jako přemostění z dětství do dospělosti, jako jakýsi metaforický práh dospělosti. Obrazně řečeno, jedinec stojící na tomto prahu prochází procesem

transformace nedospělého stavu do své budoucí (dospělé) sociální role; dochází ke kvalitativní změně celé jeho osobnosti, což antropologickým termínem nazýváme přechodový rituál. Přechodový rituál je tedy instrumentálním zajištěním toho, aby k této změně došlo přesně dle pravidel kultury a společnosti, kde se daný jedinec nachází. Obvykle sestává ze tří samostatných kroků: separace, liminalita, inkorporace (van Gennep 1997, Turner 2004) (blíže viz kapitolu 4.2.3.).

Adolescenci jako mezistupeň mezi dětstvím a dospělostí budeme moci ztotožňovat s tím, co je v antropologické teorii označováno jako liminalita či liminální období (Turner 2004). Je-li počáteční hranicí liminálního období opuštění dětství, za závěrečnou hranicí liminality – tedy začlenění zpět do společnosti v rámci jiné strukturální pozice⁴⁴ – by tím pádem mělo být adekvátně začátku bráno posledních „náct“, tedy devatenáct let, což však v naší společnosti neplatí či spíše platí zřídka (viz výše). Obě dvě hranice, jak dolní (separace), tak horní (inkorporace) jsou tedy zamížené, nejasné, nspecifikované, obtížně uchopitelné a popsitelné. Neznamena to ale, že by neexistovaly, nejsou však jasně formalizovány⁴⁵ jako u preliterálních kultur a tato absence formality způsobuje rozostření jasně ohraničených rituálů, které se tedy stávají obtížně identifikovanými i pro samotné aktéry, a přechod jedince z pozice dítěte do pozice dospělého je tím paradoxně komplikován.

Budeme-li na adolescenci nahlížet touto optikou a budeme-li se držet výše uvedeného vzorce (separace ze stavu dětství, liminalita v podobě adolescence a inkorporace do dospělosti), musíme si nejprve toto schéma, které do antropologie přinesl v roce 1909 Arnold van Gennep (van Gennep 1997) a jehož koncepci rozpracoval se zvláštním zaměřením na prostřední liminální období Victor Turner (Turner 2004), v následující kapitole podrobněji přiblížit.

⁴⁴ Tato strukturální pozice by měla být obecně opozicí dětství – tedy dospělost.

⁴⁵ Jednou z posledních formálních rituálních zkoušek je např. maturita, stále též označována jako „zkouška dospělosti“.

4.2.2. Krátká poznámka k teorii rituálu

Slovo rituál pochází z latinského podstatného jména ritus (obřad), resp. z adjektiva ritualis, e, (obřadní). Tento termín je obvykle chápán jako způsob obřadu (určité církve⁴⁶) (Rejzek 2008). Synonyma slova rituál by mohla být slova zvyk, zvyklost, obřad, ceremoniál, soubor předpisů a zvyklostí (Erhart, Kraus, Štěpánek 2001: 665). Jedná se o jakýsi ustálený soubor pravidel, která znají a respektují všichni členové určité kultury či komunity. Rappaport definuje rituál takto: „[i] take the term 'ritual' to denote the performance of more or less invariant sequences of formal acts and utterances not entirely encoded by the performers“ (Rappaport 1999: 23). Rituály se vymykají individuální racionalitě a jsou spíše formálních charakterů a nejsou explicitně užitelně zaměřené (nevzniká nic jasně uchopitelného k jednoznačné účelové denní potřebě). Z hlediska komunity ale plní integrační a symbolicko-komunikativní funkci, prostřednictvím níž je posilováno emotivní pouto mezi jednotlivými členy společnosti. Zamezuje se tak sociální anomii a internalizují, legitimizují a prohlubují se skupinové hodnoty dané kultury a mají také podněcovat, udržovat či proměňovat určité mentální stavy této skupiny (Durkheim 2002: 17, Kotalová 2009). Rituál je tedy „[...] a type of expressive, symbolic activity constructed of multiple behaviors that occur in a fixed, episodic sequence, and that tend to be repeated over time. Ritual behavior is dramatically scripted and acted out and is performed with formality, seriousness, and inner intensity“ (Rook 1985: 252).

Běžný občan moderní společnosti většinou vztahuje rituál k náboženské aktivitě a vzhledem k vysoké míře sekularizace tak již rituál obvykle není spojován s každodenní životní zkušeností. Člověk je však dle Mary Douglas rituální živočich a jestliže „[...] ritual is suppressed in one form, it crops up in others, more strongly the more intense the social interaction“ (Douglas 1984: 63). Rituální chování se tak v moderní společnosti přesunulo, aniž by si to její členové plně uvědomili, do jiných než náboženských dimenzí a velmi obratně se reifikuje jako nutnost, nevyhnutelnost, či přirozenost. „Věta 'A ted' uděláme toto' se mění v 'To se tak dělá“ (Berger, Luckmann 1999: 62). Rituálem se tak stává

⁴⁶ Existují však samozřejmě i rituály bez bohů, na což upozornil již Durkheim (2002: 44).

např. individuální masový konzum, který je ve své podstatě též neutilitární, neboť je založen na nákupu věcí, které jsou nepotřebné, mnohdy za peníze, které nakupující nemá či jsou virtuální, a tento konzum též legitimizuje hodnoty společnosti⁴⁷ (Maříková, Petrušek, Vodáková 2000: 146). Rituál je posvěcené chování, posvěcené ne nutně nějakým náboženským systémem či transcendentní silou, ale posvěcené dle Durkheima „zbožštěnou společností“ (Durkheim 2002). Během rituálu vzniká přesvědčení, že sociální pravidla a regulace jsou pravdivé, ať již jsou takové regule a pravidla jakékoliv, a zároveň jediné možné.⁴⁸ V rituálu dochází k přednesení mýtů (není snad sexuální výchova na školách – zatím v rámci občanské výchovy – pouhým zvěstováním jisté mytologické představy či vzorce?),⁴⁹ dochází k upevnění nálad a motivací vyvolaných v lidech posvátnými symboly a dochází k zobecňování a upevňování kosmologie mezi jednotlivými účastníky obřadu. Při rituálu splývá svět prožitků a představ; stávají se jedním a týmž světem, což posléze upevňuje tradiční sociální vazby mezi jednotlivci, posiluje sociální strukturu skupiny skrze symbolizaci základních sociálních hodnot (Geertz 2000: 131 a 165).

„There are some things we cannot experience without ritual. Events which come in regular sequences acquire a meaning from relation with others in the sequence. Without the full sequence individual elements become lost, imperceivable. For example, the days of the week, with their regular succession, names and distinctiveness: apart from their practical value in identifying the divisions of time, they each have meaning as part of a pattern.

⁴⁷ V masovém konzumu není důvodem zaopatřit se věcmi na dobu nedostatku, o němž v dnešní společnosti nemůže být ani řeč. „[...] význam není vnitřní vlastnost předmětů, aktů, procesů a tak dále, které ho nesou, ale – jak zdůrazňují Durkheim, Weber a mnozí další – je jim vtisknut; a vysvětlení jeho vlastností se proto musí hledat v tom, co jim ho vtiskuje – v lidech žijících ve společnosti“ (Geertz 2000: 447). Stejně tak význam zprovozněné sexuality v době adolescence netkví v její biologické schopnosti plodit nové členy společnosti, ale je to symbolický akt ukazující „mám na to“. Stejně tak jako symbolicky zákazník plným nákupním vozíkem sděluje pokladní a zákazníkům před i za „mám na to“, tj., mám na to, abych pořídil celý nákupní košík, což je podmíněno úspěchem v zaměstnání a společnosti jako celku; nakoupené věci poté nesou komunikativní vzkaz okolí, že jsem úspěšný přesně tak, jak se ode mne očekává. Mám i na to dojet do obchodního centra automobilem; celý nákup v hypermarketu můžeme tedy vnímat jako symbolickou rituální akci, v jejíž performanci se prolíná utilitární s neutilitárním.

⁴⁸ Zároveň s tím, jak je vlastní kultura upřednostněna, je upozaděna kultura cizí; odlišný způsob života je označen jako vykazující absenci kultury vůbec, či má přívlastek necivilizovaný, drsný, hrubý, bizarní, podřadnější, hrozivý a nebezpečný (Bauman 1996: 152).

Each day has its own significance and if there are habits which establish the identity of a particular day, those regular observances have the effect of ritual. Sunday is not just a rest day. It is the day before Monday, and equally for Monday in relation to Tuesday. In a true sense we cannot experience Tuesday if for some reason we have not formally noticed that we have been through Monday. Going through one part of the pattern is a necessary procedure for being aware of the next part. Air travellers find that this applies to hours of the day and the sequence of meals. These are examples of symbols which are received and interpreted without having been intended. If we admit that they condition experience, so we must admit also that intended rituals in regular sequence can have this as one of their important functions“ (Douglas 1984: 65).

Citujme na tomto místě tři hlavní charakteristiky rituálu dle přednášky Kotalové. „Rituál je a) formální spíše než nahodilé chování sestávající se z relativně neměnných sekvencí akcí; b) je významový spíše než utilitární v tom, že vyjadřuje sentiment, emoce nebo myšlenku spíše, než by vykonával nějakou technickou operaci a c) je sociální spíše než individuální v tom, že vychází ze sdílených představ a porozumění ve společnosti“ (Kotalová 2009). Rituál může být ale individuálně provozován, což však neznamená, že není kognitivně sociálně sdílen. Podle Rooka se rituál obvykle skládá ze čtyř konkrétních složek: 1. rituální artefakty (materiální předměty, které se užívají v průběhu rituálu), 2. rituální skript (text rituálu – buď přesně daný anebo daný pouze volně), 3. rituální performance (konkrétní role, kterou jednotliví aktéři hrají v rámci rituálu) a 4. obecnost rituálu (ti, co rituálem aktivně neprocházejí, ale jsou pouze pasivními diváky) (Rook 1985: 253). Turner se svým zaměřením na iniciační rituály hovoří, vycházejí z Jane Harrison, o třech hlavních složkách: „[b]y and large, this treefold classification holds good for initiation rites all over the world. Sacra may be communicated as: (1) exhibitions, 'what is shown'; (2) actions, 'what is done'; and (3) instructions, 'what is said'“ (Turner 1967: 102). Rituální artefakty by se kryly s bodem 1 (tedy tím, co se ukazuje, co je zobrazováno, např. rituální předměty), rituální skript je u Turnera shodný

⁴⁹

Např. sexuální akt by měl být vždy výsledkem jistého citového vzplanutí.

s bodem 3, tedy instrukcemi a rituální performance a obecenstvo rituálu se shodují s bodem 2, tedy tím, co se děje.

4.2.3. Struktura iniciačního rituálu

„Obecně se rozumí iniciací souhrn rituálů a ústních naučení, po kterých následuje zásadní změna náboženského a sociálního statusu osoby, která iniciaci podstupuje. Pokud tento fakt vyjádříme filozoficky, tak iniciace je rovna ontologické změně existenciálního režimu. Na konci svých zkoušek se neofyt těší jinému způsobu existence, než jaký měl před iniciací: stal se někým *jiným*“ (Eliade 2004: 4, zvýraznění ponecháno). Dochází tedy ke změně sociální pozice jednotlivce či celé skupiny jedinců, kteří získávají nové sociální postavení, novou identitu, nové povinnosti, nová práva, nové sociální vazby a vztahy, mnohdy i novou identitu. Jedná se o rituály, např. obřady dospívání, svatební obřady, těhotenství,⁵⁰ obřady porodu či obřady pohřbu atd. Všechny tyto rituály jistým způsobem transformují a převádějí jedince z jedné sociální pozice do jiné. „Každá [nejenom] primitivní společnost vlastní koherentní celek mytických tradic, jisté 'pojetí světa'⁵¹ a toto 'pojetí světa' je postupně odhalováno novému členu v průběhu jeho iniciace“ (Eliade 2004: 4). Tyto rituály

⁵⁰ Těhotenství jako biologický proces samozřejmě rituálem není, ovšem celý jeho průběh je ritualizovaný. V naší společnosti je tato ritualizace prováděna prostřednictvím rituálních odborníků nazývaných „lékaři“ (porodníci) a ti tyto rituály ospravedlňují s odkazem na aktuální zdraví matky a budoucí zdraví novorozence, přičemž množství těchto rituálních zásahů se neustále zvětšuje. Můžeme uvést např. odebírání plodové vody. Velmi výstižně o této problematice referuje Ida Kaiserová, popisujíc své vlastní zkušenosti s rituálními odborníky, kterým se však vzepřela. „Snaha [...] dostat mou osobu na vyšetření plodové vody nekorespondovala s mou tehdejší představou [...] běžné péče gynekologa [...] První den, kdy jsem na pohovoru na genetice byla sama, byla lékařka především neetická a vulgární [...] (doslova například říkala: '[...] vaše dítě, pokud bude postižené, bude tlustý, blbý, s malou nadějí dožít se dospělosti [...]'). [Ida se vzepřela rituálu, s čímž rituální specialista nepočítal a odvolával se na biologickou nutnost rituál vykonat. V případě, že by k němu nedošlo, příroda „vzdornou“ pacientku potrestá.] Druhý den jsem se dostavila v doprovodu budoucího otce, doktora matematiky [...]. Hovořilo se výhradně o statistických řadách, které poskytují jistou informaci o pravděpodobném postižení našeho dítěte. Když se přítomný matematik dotázal na metodu konstrukce těchto řad, primářka se zmohla jen na tajemný výrok, že je za ni zodpovědný nepřítomný kolega Šubrt [...]. Tři naprosto zdravé děti už 'nasbíraly' značné množství diagnóz, které by můj rod před padesáti lety spolehlivě zahubily“ (Kaiserová 2009: 62–63, zvýraznění odstraněno).

⁵¹ I západní společnost má „jisté pojetí světa“ o němž si samozřejmě myslí, že je jediné správné a jediné možné. A právě toto „jediné možné“ pojetí světa Ida Kaiserová svým přístupem porušila (viz poznámku pod čarou 50).

se velmi liší nejenom mezi-kulturně, ale i v rámci jedné širší kultury;⁵² van Genep ale uvádí, že vzdor vysoké variabilitě tohoto procesu platí univerzální třísloužkové schéma, kterého se budeme v této práci držet jako výchozího teoretického rámce: odloučení (separace), pomezí (liminalita) a přijetí (inkorporace) (Turner 1967: 94, 2004: 95).

První fáze – separace „[...] sestává ze symbolického chování, které představuje vytržení jedince nebo skupiny z dřívějšího pevného místa ve společenské struktuře nebo ze souboru kulturních postavení ('stavu') anebo obou“ (Turner 2004: 95). Jedinec je tedy zproštěn (často násilně a proti své vůli) svého dosavadního postavení ve společnosti, „odhazuje“ svůj původní status, „svléká ho“. Často také dochází k separaci na odděleném místě. To znamená, že novic je vytržen z místa známého – domova – a odveden na místo jemu neznámé. „Následuje segregace noviců v buši, nebo ve zvláštním odděleném táboře za účelem jejich dalšího zasvěcení do náboženských tradic kmene“ (Eliade 2004: 18).

Změna sociálního statusu není spojena pouze s rituálem dospívání. Stejný vzorec, více či méně explicitně zjevný, můžeme najít při každé změně sociálního statusu, a to jak jedince, tak společnosti. „However, as van Genep, Henri Junod, and others have shown, *rites de passage* are not confined to culturally defined life-crises but may accompany any change from one state to another, as when a whole tribe goes to war, or when it attests to the passage from scarcity to plenty by performing a first-fruits or a harvest festival“ (Turner 1967: 94–95, zvýraznění původní).

Druhá fáze – liminalita označuje dobu, kdy je již novic bez svého původního statusu, je od něj již oddělen, odříznut a vlastně žádný status v tomto období nemá,⁵³ všichni inicianti si jsou, je-li iniciace hromadnou

⁵² Podle Eliadeho západní společnost již téměř od iniciace upustila (Eliade 2004: 3). Je pravda, že česká společnost je zcela jistě ve velké míře oproštěna od iniciace náboženské (např. křest či biřmování), avšak tato iniciace, kterou procházela dříve téměř veškerá populace, se „neztratila“, pouze se transformovala do nenáboženských iniciačních procesů.

⁵³ Nebo je nositelem antistatusu; tedy statusu, který je v opozici k řádným statusům ve společnosti a s tímto antistatusem je poté spojeno antichování (mluvíme často o asociálním chování) a antistrukture osob a vztahů, které se nachází v liminální fázi.

záležitostí, ve svém postavení rovni, neboť nový řádný status jim ještě nebyl přidělen. „They have no status, property, insignia, secular clothing, rank, kinship position, nothing to demarcate them structurally from their fellows“ (Turner 1967: 98–99). Nový status bude udělen iniciantovi až poté, co projde tímto mezidobím, jež je spojené s nebezpečím, nejistotou, ambivalencí. Je to období, kdy se adept musí odnaučit původní znalosti a dovednosti (ty by mu byly v nové roli buď k ničemu, nebo by ho dokonce limitovaly a omezovaly), aby se naučil znalosti a dovednosti nové, prospěšné a potřebné. Novicové se dostávají také často do jiné reality. „V době odluky mívají zasvěcenci u různých kmenů halucinace duchů a démonů, s nimiž rozmlouvají [...]. V této době jsou adepti také vyučováni mýtům kmene, válečnictví, lovectví, případně zemědělství a všem dovednostem a znalostem nezbytným pro život kmene [...]. V odluce jsou také žáci podrobováni tělesnému mučení, aby získali odolnost a naučili se snášet bolest a útrapy“ (Heyrovská, Jonáš 1971: 29). Tyto iniciace nejsou záležitostí jenom „přírodních národů,“ ale probíhají i ve společnostech moderních, třebaže to tyto společnosti vehementně odmítají. „Nejmladší sestře se dostalo zcela mimořádné péče, byla všemi povzbuzována, a když se rozkašlala, chlupci se shromáždili okolo ní, aby ji vysvětlili proces kouření. Nabádali ji a přesvědčovali o nutnosti tohoto aktu, který otevře dveře do světa správné party dospělých. 'Každá holka a každý kluk přece musí projít tímto obřadem'“ (Kubík 2010: 307–308). Období liminality může být libovolně dlouhé a rituály v jeho rámci nekonečně rozmanité a intenzivní; vždy však dochází finálně ke kompletní transformaci těla i ducha.

Třetí fáze – inkorporace je vyvrcholujícím zakončením rituálu, prostřednictvím kterého je již transformovaný jedinec znovu uveden do společnosti s novým statutem na strukturálně jiné, většinou vyšší místo. Může zastávat (a zastává) funkce, k nimž dříve neměl přístup nebo tento přístup byl nějakým způsobem omezen. Má nová práva, ale i povinnosti, nové postavení a v sociální skupině, do níž byl uveden, je s ním zacházeno jako se sobě rovným, naopak z původní skupiny se již vydělil. „Toto slavnostní uvedení mezi dospělé spojené s novými oblastmi činnosti a povinnostmi⁵⁴ je proto právě tak rozmanité

⁵⁴ Novou oblastí činností je v našem případě sexuální interakce, s níž je spojena povinnost řádně užívat po jistou dobu antikoncepci.

a podmíněné konkrétní kulturou jako tyto činnosti a povinnosti samy“ (Benedictová 1999: 32). Proto se tedy „[o]čekává [...], že člověk, jenž prošel rituálem, bude jednat v souladu s určitými obyčeji, danými normami a etickými pravidly, jež nositele společenského postavení vážou do systému společenských pozic“ (Turner 2004: 96).

Uvedme si nyní dva praktické příklady takovéto změny sociálního postavení. První z nich je etnografický příklad dospívání (tedy iniciace v době adolescence), druhým je příklad změny sociálního statusu při vstupu do premonstrátského řádu v současné ČR.

Iniace u domorodců v Portu Lincolnu probíhá natřikrát. Po každém tomto období má chlapec jiné jméno.⁵⁵ Mladíci vstupují do prvního období přibližně mezi čtrnáctým a patnáctým rokem (období separace) a nejdůležitější obřady se odehrávají mezi devatenáctým a dvacátým rokem. Mladík si při tomto obřadu volí svého kmotra, který se mu stává průvodcem při zasvěcování. Tento průvodce má již iniciaci za sebou a je považován za etablovaného člena společnosti.⁵⁶ Mladíci poté s kmotry odcházejí daleko od tábora (období liminality), zatímco jejich matky při tomto odchodu křičí a pláčí, jako by cítily velkou soustrast a ztrátu. Na odlehlém místě poté mladíci procházejí zkouškou bolesti, kdy jsou jim zasazovány rány do těla kousky křemene, přitom je jim dáváno jméno zůstávající po zbytek života. Zářezy musí být alespoň na palec dlouhé a jsou pokládány za úctyhodná znamení, nesmí se o nich mluvit před ženami ani dětmi; rány bývají bolestivé, neboť křemenem je maso několikrát vytrháváno, než se docílí pěkné jizvy. Když mladíci prodělali tyto zkoušky, mohou začít nosit odznaky mužnosti a začnou jim býti udělovány rady mravního obsahu, vštěpuje se jim zvláště, aby se vystříhali hádek, aby nerozprávěli hlasitě a také jsou instruováni, jak se mají dotýkat a zacházet s ženami. Finálně je jim z hrdla sňat provaz z kůže, který po celou dobu nosili, tělo je potřísněno

⁵⁵ Je zajímavým příkladem, že v rámci naší společnosti často dostávají jedinci jiná jména v podobě přezdivek, které se mohou lišit na základní škole, střední škole a vysoké škole.

⁵⁶ V rámci našeho výzkumu bylo zjištěno, že především ženy volily pro první pohlavní styk staršího partnera, často výrazně staršího, u něhož již byl předpoklad, že zasvěcením do posvátných znalostí má již za sebou a bude tedy dobrým průvodcem (viz kapitolu 8.2.).

krví a oni se vracejí zpět do vesnice (období inkorporace), poněvadž všechny obřady jsou naplněny (Mantegazza 1894: 15–18).

Nyní sledujeme paralelu při iniciaci u řeholního řádu premonstrátů, kde můžeme vycházet přímo z interní regule (tedy rituálního skriptu neboli instrukcí viz výše). Ten o iniciaci hovoří jako o formaci. Za první fázi – separaci můžeme označit rozhodnutí jedince do kláštera vstoupit, nutně spojené s odchodem od rodiny a z domova. „To bývá mnohdy první radikální a zlomový krok v životě mladého člověka – opouští svůj domov, rodinu a následuje pln nadšeného očekávání Bohem mu nabídnutou cestu pro jeho život. Je to krok první, někdy náročný – vyžadující odvahu, velkodušnost a důvěru v pomoc toho, který si člověka k tomuto životu povolal. K ideálu, který ho uchvátil, má však ještě dlouhou cestu – cestu řeholní formace, cestu zrání a vrůstání do řeholního životního stylu a smýšlení“ (Čačík 2010).

Ve druhé fázi – liminalitě „[...] přicházející se stává kandidátem řeholního života a života v daném společenství. V jejím průběhu lépe poznává chod domu, rozdělení prací, kompetencí, životní rytmus daný denním řádem a lépe se sžívá s prostředím, které se mu má stát jeho novou rodinou[...]. [...] když doba kandidatury v kandidátovi potvrdila jeho zájem o řeholní život, je přijat do noviciátu. Novicem se stává tzv. obláčkou – obřadem, u kterého dostává řeholní oděv (hábit) a nové řeholní jméno.⁵⁷ Obojí mají připomínat změnu, obrácení a novost života, který člověk právě začíná. U obláčky je novic opatem svěřen do rukou novicmistra, který jej bude průběhem celého noviciátu provázet a formovat. Podle kanonického práva trvá noviciát 1 až 2 roky. Je to jedno z nejdůležitějších období, kdy si člověk klade základy řeholního a duchovního života. Proto mívá noviciát zvláštní režim – aby měli novicové dostatek (ničím nerušeného) prostoru pro osvojení si tohoto nového způsobu života a také aby byla prozkoušena jejich motivace a způsobilost“ (Čačík 2010, zvýraznění a gramatika původní). Dochází tedy k přehodnocení či zapomenutí předchozích znalostí a přijetí znalostí a názorů nových.

⁵⁷ Je tedy třeba zdůraznit, že dochází ke změně identity změnou oděvu a změnou jména; iniciace tedy dotýká nejenom metaforicky, jak bylo uvedeno výše v textu, ale i fyzicky.

Ve třetí fázi – inkorporaci je novic přijat mezi svoji novou rodinu sestávající z bratrů, přičemž inkorporace zde je několikafázová.⁵⁸ „Noviciát je ukončen složením prvních (tzv. dočasných) řeholních slibů. Dle práva musí před doživotním zasvěcením se žít řeholník v dočasných slibech nejméně 3 roky. V tomto období pokračuje jeho řeholní i kněžská formace, rovněž i teologické studium. (V případě přání může po uplynutí doby slibů rovněž klášter bez závazků opustit.) Setrvává-li i po tomto období v úmyslu strávit život jako Bohu zasvěcená osoba a je-li opatem kláštera a bratřími uznán za vhodného a způsobilého, může složit doživotní (tzv. slavné) sliby. Tím se stává slavným profesem a členem kapituly kanonie. V příslušnou dobu (dle pokročení v teologickém studiu) pak zpravidla přijímá jáhenské a kněžské svěcení“ (Čačík 2010, zvýraznění a gramatika původní).

Na těchto dvou příkladech vidíme, že struktura iniciace je velmi podobná, byť jednotlivé rituály jsou diametrálně odlišné. Podobnou optikou tedy budeme nahlížet na adolescenci ztotožněnou s liminálním obdobím separace a jako takovou ji podrobíme výzkumu, v němž zjistíme základní charakteristiky a nutné partikulární rituály, které jedince v tomto období formují do kýženého sociálního stavu dospělosti.

4.2.4. Charakteristika adolescence jako liminálního antistrukturálního období

Chápeme-li tedy adolescenci jako liminální období a přeměnu jedince z dítěte na dospělého jako rituál, měl by tento rituál nutně splňovat ony tři výše uvedené strukturální kroky. Vraťme se ještě jednou k Turnerovi, který říká: „[p]rvní fáze (odloučení) sestává ze symbolického chování, které představuje vytržení jedince nebo skupiny z dřívějšího pevného místa ve společenské

⁵⁸ Částečně analogicky se „zkouškou dospělosti“ u českých studentů. Ti jsou v současné době inkorporováni třikrát až čtyřikrát. Prvně je to při slavnostním předávání maturitního vysvědčení, tři roky nato jim je předáván bakalářský diplom, dva roky poté magisterský diplom a ideálně další tři roky poté doktorský diplom; to vše samozřejmě slavnostně při rituálu promoce ve speciálně vyhrazeném slavnostním místě – většinou aule či jiných slavnostních prostorách (maturitní vysvědčení se předává např. v kostele – jde-li o církevní školu, slavnostním sále

strukturu nebo ze souboru kulturních postavení ('stavu') nebo z obou“ (Turner 2004: 95). V našem případě je tedy jedinec – dítě – pevně zakotveno ve svém dětském sociálním (a právním) postavení.⁵⁹ V té době za něj plnou odpovědnost nesou rodiče,⁶⁰ kteří rozhodují, co je a co není pro dítě správné. Rozhodují o tom, jak se potomek má či nemá chovat, rozhodují o vině a trestu, o zásluze a odměně. Jedinec je v té chvíli ještě nepohlavním tvorem a nachází se v bezpohlavním dětském věku⁶¹ (Kubík 2010: 301). To nám potvrzuje i lingvistická rovina jeho označení pomocí středního rodu (ani žena, ani muž) to dítě. Dítě samo svoji roli dobře zvládá, je-li správně socializováno. Více méně ví, kde je jeho pozice v sociální struktuře, co je od něj očekáváno a co je naopak zapovězeno, zná systém sankcí a odměn.

V určitém věku – věku puberty – je však z této své neměnnosti vytrženo (v naší společnosti postupně, v jiných společnostech ze dne na den), přestane být označováno jako bezpohlavní dítě a stává se adolescentním chlapcem a adolescentní dívkou (dříve byl tento stav označován výrazy mládenec a panna). Vstupuje tedy do přechodného období adolescence, ocitá se v liminalitě bez pevného zakotvení, není ani zde ani tam, a přitom je jak zde, tak tam a právě pro tuto nejasnost se jedná o období tak kritické (Turner 1967: 99). Je třeba se začít učit a zvládat nové dovednosti, zatímco staré je třeba opustit a zapomenout.⁶² Tímto zásahem je tedy dítě zbaveno svého dosavadního statusu, je od něj v jistém slova smyslu odstaveno, je vytrženo z pevně dané

Měšťánské besedy, na radnici etc.) a mezi každou touto oslavou si může student rozmyslet, zda se bude vzdělávat dál, anebo zda už to stačilo.

⁵⁹ Dle § 126 trestního zákoníku se pod „dítětem“ rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (218/2003 Sb.) v § 2 odstavec c) a d) praví: „c) dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku, d) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.“ Dítě obecně je tedy zákonem definováno jako osoba mladší 18 let, přičemž tento stav je dále zákonem upraven, rozdělen do dvou fází: jedinec mladší patnácti let (tj. dítě – trestně neodpovědné) a jedinec starší patnácti let, který však zatím nedosáhl osmnácti let (tedy mladistvý – trestně odpovědný částečně).

⁶⁰ Což ovšem nesou – alespoň částečně – nachází-li se ve věku označovaném jako mladistvý.

⁶¹ Např. při plavání v dětském věku (mateřská škola až druhá třída základní školy) se děti převlékaly společně a měly na sobě pouze spodní díl plavek. Poté cca na úrovni třetí třídy dochází ke změně, která je a děti jsou rozdělovány do separátních šaten mužů a žen a první dívky si berou horní díl plavek (nikoliv, aby cokoli zakryly, ale aby se symbolicky označily za „ženu“), což během toho školního roku pak učiní všechny ostatní spolužačky a dovršují tak přeměnu z dětí na „cosi“ ženského rodu.

⁶² Prototypickou dovedností, kterou je třeba zapomenout, je hraní si s hračkami. „On si ještě hraje? Vždyť už je mu tolik let,“ můžeme často slyšet od různých příbuzných.

stabilní známé a neměnné struktury. Dosud jisté vazby jsou zpřetrhány, mnohdy zakázány, přinejmenším rozvolněny. Měla by skončit jednostranná závislost na rodičích, jedinec by měl začít vystupovat (alespoň částečně a v určitých oblastech) jako souřadný a plnoprávný člen rodiny (Heyrovská, Jonáš 27–28).

Dítě již není dítětem, je odříznuto od dětství, má před sebou perspektivu jediného možného světa – světa dospělosti. Tato perspektiva a tento věk byly tvorovi označenému středním rodem dítě neviditelné. Při svém zhmotnění v liminální fázi se najednou objevuje dospělost, která se stává lákavou a hrozivou současně. Adolescent v ní ovšem ještě nežije, dospělost je zatím pouhým obrazem budoucnosti, jistým mlhavým oparem, jež se snaží teenager docílit, neboť si uvědomuje, že se již nenalézá v dětském věku. Zároveň mu přímo úměrně jeho snaze dosáhnout světa dospělých nový svět dává jasně najevo jeho životní nezkušenost, nevyzrálost, přetrvávající nesvéprávnost a morální nespolehlivost (Helus 1968: 122–123).

Toto hraniční postavení je nutně nejasné a hrozivé, je to šedavá zóna, ze které je třeba co nejdříve uniknout, nebo se na ni naopak adaptovat.⁶³ Adolescent se dostává na jakousi hraniční čáru, na „[...] místo–nemísto, pole setkání i rozchodů,⁶⁴ výzvy k přátelství, nebo ke konfliktu [...] [je] to princip slučující i oddělující, sblížující i oddalující“ (Glanc 1998: 6). Adolescentní liminalita je tedy jakýsi zlom v kontinuitě, puklina, z níž najednou pramení odlišné postoje, odlišné chování, odlišné vztahy, odlišné typy lidí, s nimiž adolescent k velkému překvapení rodičů navazuje své vztahy (Bauman 1996: 44). Tato dělicí linie tedy plní funkci jasného vymezení mezi my (dospělí na jedné straně a děti na straně druhé) a oni – adolescenti, nedospělí, teenageři, „puberťáci“. Zároveň tvoří funkci vymezování příroda versus kultura, kdy struktura je spojena s kulturou a v antistruktuře se zrcadlí nespoutaná

⁶³ Poté můžeme hovořit o tzv. permanentní communitas (Turner 2004: 141), o marginálech, kteří nikdy nejsou schopni, anebo se nechtějí etablovat v řádné členy společnosti, žijí a tvoří na (a za) hraně a nastavují společnosti jistý druh zrcadla a ovlivňují ji tak. Bezdomovci posedávající a popíjející krabicové víno na nádraží či před hypermarketem ukazují svým způsobem života i odvrácenou stránku našeho socio-ekonomického systému, kterou se všichni snaží ze své žité reality vytěsnit.

nebezpečná příroda, kterou je ale třeba si ukazovat a v rámci liminality se s ní blíže seznámit („osahat si ji“), aby bylo možné se proti ní posléze vymezit. Antistruktura nám manifestuje, že v konečném důsledku jde vše díky absenci pevných kotvících bodů dělat jinak, než se dělá, že vše je věcí volby, že nic není ve skutečnosti nevyhnutelné (tedy přírodou dané) a že je více způsobů lidské existence (Bauman 1996: 151–152). Společnost ale nemůže existovat v takovéto schizofrenii, a tak funkcí antistruktury je, aby jedinci sice umožnila nahlédnout do tabuizovaných způsobů života, zároveň jsou ale tyto představeny jako chybné, jako něco, co je sice třeba zkusit,⁶⁵ ale jenom proto, abychom se toho mohli napříště vyvarovat.

4.2.5. Charakteristika adolescentů jako liminálních antisociálních bytostí

Adolescenční liminalita je tedy hranicí mezi dětstvím a dospělostí, která plní funkci symbolicky oddělující, spojující i klasifikující. Proč je ale tato hranice tak široká a má takový velký rozsah?⁶⁶ „Totéž se však nedá tvrdit o oné beztvaré šedivé oblasti [liminální adolescenční období], rozkládající se mezi těmito dvěma skupinami [děti a dospělí] [...]. Sotva může vykonávat nějakou užitečnou funkci: chápe se jako bezvýhradně škodlivá“ (Bauman 1996: 60). Běžně si člověk funkce hraničnosti liminálního období adolescence není vědom. Inicianty bere jako cizince, jako někoho, kdo vůči nám chová zlé úmysly,⁶⁷ kdo je prohnáný, má hrozivou a tajemnou sílu a své děsivé převahy využije v náš neprospěch. Rodičům, dříve voňavé a čisté dítě najednou páchne potem a nedefinovatelnými výpary (Hudalla 2010: 48). „V jejich přítomnosti se necítíme

⁶⁴ A to nejenom v metaforickém slova smyslu, ale i reálně, např. s prvními sexuálními partnery.

⁶⁵ Jedno lidové moudro např. říká, že vyzkoušet se má vše. Neznamená to však, že by se to po vyzkoušení mělo repetitivně praktikovat.

⁶⁶ Můžeme zde nastolit analogii hranic se Západním Německem během totalitního režimu. Hranice byla stále jedna a tatáž značená hraničním patníkem a hraniční „čárou“. Nicméně existovala ještě tzv. střežená pohraniční zóna, která měla rozsah několika kilometrů, kam se běžně nesmělo, byť to byla oblast stále ještě našeho státu, byla to oblast „šedavá, nejasná, ambivalentní, nejednoznačná, nebezpečná, neprostupná“, ve své podstatě též liminální. Člověk, který se v ní nacházel, nebyl ani tady, (tj. ani na běžném území ČSSR), ani nebyl tam, (na území NSR).

⁶⁷ Otázkou je, zda tento pocit není během posledních let v naší kultuře oprávněný, zvláště když se proti sobě postaví dvě liminální skupiny: 1. skupina adolescentů, stojící strukturálně mezi dětstvím a dospělostí a 2. liminální skupina důchodců, stojící strukturálně mezi dospělostí (pracovní) a smrtí. Obě dvě tyto skupiny jsou si ve své struktuře velmi podobné, avšak stojí

jisti a máme tušení, že začnou konat skutky nebezpečné a odpudivé“ (Bauman 1996: 61). Paradoxem je, že přesně takovéto chování je ve společnosti od adolescentů, třebaže je kritizováno, vlastně očekáváno,⁶⁸ proto musí být nutně tolerováno a jeho absence způsobí sociální nervozitu a zvědavé otázky typu „kdy to na něj/ni přijde“ a „není on/ona nějaký/á divný/divná“, neboť latentně si jsou členové společnosti vědomi, že tato liminální fáze⁶⁹ a pomezí „[...]“ jsou podmínkami, v nichž často vznikají mýty, symboly, rituály [...] [které] [...] poskytují člověku soubor vzorů nebo modelů [...]“ (Turner 2004: 125) nezbytných pro jedincův další život. Proč ale tento pocit ambivalence, nejistoty a strachu ve vztahu struktury a antistruktury? Adolescenti – stejně jako všichni ostatní členové liminálních stavů – nutně tvoří svoji vlastní komunitu, svoji vlastní strukturu pravidel a vzorců, která stojí mimo strukturu oficiální, či se jí staví do přímé opozice a (je tedy antistrukturou) „[...]“ členové adolescentů a mladých dospělých... 'volí stát mimo' postavením vymezený společenský řád [...]“ (Turner 2004: 111). Můžeme tedy jejich množinu⁷⁰ nazývat *communitas*. Spolu s Baumanem však tyto komunity můžeme označit jako imaginární, jelikož se jedná o skupinu tak velkou a rozptýlenou, že se jen málo jejích členů někdy potkává tvář v tvář (Bauman 1996: 48–49).

Adolescenti jako liminální bytosti tedy nejsou ani tady (ani děti) ani tam (ani dospělí), zároveň jsou však obojí. Současně jsou v jistém ohledu stále dětmi, současně ale již dospělými.⁷¹ Liminální bytosti proto mají nejasné rysy, které jsou vyjádřeny rozličnými symboly; inicianti často přebývají odděleni od

vzájemně v naprosté opozici (začátek – konec, perspektivní – neperspektivní, život – smrt, flexibilita – strnulost).

⁶⁸ Jsou například vydávány knihy mající pomoci rodičům i potomkům v překonání tohoto období ve zdraví. Například kniha *Jak přežít pubertáky* (Peterová 2009), kde je tento problém podáván beletristicko-humoristickou formou.

⁶⁹ Aktéři ani na jedné ze stran samozřejmě netuší, že adolescence je liminalita, neboť nemají odpovídající pojmový aparát, ale žijí v lidových modelech, které svým způsobem reflektují velmi zjednodušeně a s odkazem na přirozenost totéž.

⁷⁰ Přičemž tato množina je v současné době fyzicko-virtuální. Adolescent sdílí svoji liminalitu jednak s fyzickými osobami prostřednictvím fyzických aktivit, zároveň však sdílí svoji liminaritu též virtuálně na sociálních sítích a prostřednictvím mobilních telefonů, ale ne nutně s lidmi, jež kdy v životě viděl. Avšak do tohoto světa – světa virtuálního – si vždy přenáší (pokud si nedělá legraci) svůj gender, stádium životního cyklu, kulturní zázemí, socioekonomický status a offline pouta s ostatními (Wellman & Guila 1999: 170, In: Macek 2009: 13).

⁷¹ Např. nejsou schopni ještě vydělávat a získávat samostatně finanční hotovost (a v tomto ohledu zůstávají dětmi mnohdy až do 24–26 let), ale v jiných oblastech se již snaží provozovat „dospělé“ aktivity, např. v oblasti sexuální, která je právě naším zájmem.

společnosti v úkrytu na odlehlém místě, jsou označováni za netvory⁷² (Turner 2004: 96) nebo jsou alespoň „[...] they are often disguised, in masks or grotesque costumes or striped with white, red, or black clay, and the like“⁷³ (Turner 1967: 98).

Takto vytržení jedinci tvoří specifickou komunitu, tj. skupinu nazývanou *communitas*, pro kterou je charakteristická její společenská antistruktura, do níž se vtěluje opak hodnot uznávaných a respektovaných standardní strukturou a systémem pozic. Je kladen důraz na okamžik, na to, co je nyní, na stejnorodost, rovnost, anonymitu, minimalizaci pohlavních rozdílů, na nesobeckost, jednoduchost či na neustálé odkazování k mystickým silám (Turner 2004: 105–106), zatímco struktura⁷⁴ sahá z minulosti do budoucnosti, tvoří ji zákony, obyčeje, jazyk, řád a zajišťuje monotónnost, pravidelnost, opakování, předvídatelnost; uspořádává realitu tak, že pouze za jistých podmínek dojde k jistým událostem a jiné události jsou naopak zcela vyloučeny (Turner 2004: 111, Bauman 2002: 89–90). Antistrukturální chování je tedy nutně chováním, které je v rozporu s trvalými normami, hodnotami a principy kultury a společnosti, v níž se jedinec nachází. Antistrukturální chování může být v našem případě, kdy zkoumáme adolescenci, spojeno s antisociálními příhodami typu drobných krádeží, vandalství, agresivního chování a především ovládnutí těla jako sexuálního instrumentu v rozporu s normami společnosti. V tomto věku všechno toto chování nese zcela jiný význam než ve fázi dospělosti (a jako takové je částečně i tolerováno, respektive vysvětlováno s odkazem na „vzpoureu genů“). Jenom menšina takového chování je v tak příkrém rozporu s normami společnosti, že je nutno je řešit zásahem policie či

⁷² V naší společnosti jsou adolescenti mnohdy označováni především s odkazem na chování slovem „zvěř“. S ohledem na oděv jsou často titulováni slovy „vagabund“, „otrhanec“, „neumí se oblékat“, „lemp“, neboť v této době již adolescent přejímá odpovědnost za své oblečení (dříve byl oblékán rodiči, respektive mu rodiče věci připravovali či kupovali), které si sám opatřuje a vybírá (ale rodiče jej za tímto účelem musí vybavit příslušným finančním obnosem).

⁷³ Není snad vzdáleným nedotknutelným místem diskotéka, kam přístup ani moc rodičů nesahá, nejsou snad přestrojení a masky analogickým fenoménem jako ustrojení se na diskotéku (či do tanečních), kdy adolescent je oblečen zcela jiným způsobem než v každodenní realitě (často je k nepoznání, tedy „zamaskován“), nealternovali jsme pruhy z hlíny na rtěnku a pudřenku? (blíže viz kapitoly 8.1.2. a 8.1.3.).

⁷⁴ V tomto smyslu se můžeme ztotožnit s Turnerovou definicí struktury jako systému vztahů mezi postaveními, rolemi, funkcemi, pozicemi, institucemi a stálostmi skupin a vztahů (Turner 2004: 122–123 a 129).

úřední moci.⁷⁵ Antistrukturální chování je omezeno liminálním obdobím a po překročení hranice kulturně uznávané dospělosti (kterážto hranice se opět liší v rámci kultury – devatenáct či dvacet pět let – učeň versus vysokoškolák) výskyt antisociálního chování klesá (Bonino et al. 2005: 143–145).

Antistrukturální chování se nevyskytuje jen tak (tj. není samoučelné). *Communitas* se jeho prostřednictvím sama profiluje do opozice k normami řízené, institucionalizované a abstraktní povaze společenské struktury, stává se ale následně zřetelnou, je možno ji uchopit (rozpoznat) prostřednictvím komparace vztahu ke struktuře. *Communitas* rozpouští normy či ředí normy, které řídí strukturované a institucionalizované vztahy, a je provázena nebývale silnými zážitky a specifickým druhem vztahů. „This comradeship transcends distinctions of rank, age, kinship position, and, in some kinds of cultic group, even of sex. Much of the behavior recorded by ethnographers in seclusion situations falls under the principle: 'Each for all, and all for each'“ (Turner 1967: 100–101).

Adolescenti, kteří vycházejí z liminality a inkorporují se do dospělého věku, by ale měli mít povědomí jisté dialektiky, bez které by nemohla žádná společnost fungovat.⁷⁶ Zároveň proti etablované společnosti protestovali a jsou si vědomi tohoto protestu, toho, že sdělili skrze vzorec antisociálního chování svoji kritiku sociálních institucí. Byli přítomni vidět, utekli z anonymity a zaznamenali je nejenom vrstevníci, ale i dospělí. Zároveň se na druhé straně poté, co se dostatečně „vykřičeli“, zařazují sami do této struktury. Antisociální chování je tedy 1. formou komunikace; komunikace s vrstevníky (adolescent říká: „Jsem s vámi, jsem členem *communitas*, jsem váš.“) a za 2. zároveň dochází k vymezení vůči etablované společnosti („Jsem někdo jiný, nelíbí se mi

⁷⁵ Částečně je tolerováno i zákonem. Vzpomeňme (viz výše) na rozdíl mezi dospělým a mladistvým. Drobná krádež je posuzována jinak u dospělého, tedy a priori jedince pocházejícího ze struktury (ten je za své činy plně odpovědný), a jinak u mladistvého (ten je za své činy odpovědný zpola).

⁷⁶ Paradox (této) liminality spočívá v tom, že není ze struktury zcela vyvázaná. Adolescenti se přesunuli z oblasti kontroly a podpory do oblasti pouze podpory. *Communitas* totiž nikdy nemůže existovat osamocně, neboť by sama nebyla schopna naplnit své materiální potřeby. Dětem kupují oblečení a jídlo rodiče (tj. podporují je nákupem a kontrolují výběr, a to souběžně), avšak adolescentní posun spočívá v tom, že si oblečení kupují sami (bez kontroly výběru), ale za peníze rodičů (tedy za podpory rodičů) (Turner 2004: 125, Bonino et al. 2005: 170, graf 5.13.)

instituce, nelíbí se mi vaše morálka a to, co děláte.“). Paradoxně se však do těchto kritizovaných institucí adolescent stejně snaží vstoupit, napodobit je, stát se dospělým, zařadit se, nevyčnívat z řady. Svým vstupem a zaujetím patřičné vymezené pozice instituce částečně proměňuje, neboť si do nich přináší nepatrnou součást svého antistrukturálního liminálního bytí. Tato proměna je však velmi drobná, dalo by se s trochou nadsázky říci až mikroskopická, přesto však existuje⁷⁷ (Bonino et al. 2005: 162).

„Communitas je ve své podstatě vztah mezi konkrétními dějinnými neopakovatelnými jedinci. Tito jedinci nejsou rozčleněni do rolí a postavení. Spontánnost a bezprostřednost communitas ale na rozdíl od právně politického charakteru struktury lze zřídka udržet delší dobu. Communitas si sama brzy vytvoří strukturu, v níž se volné vztahy mezi jednotlivci změny v pravidly řízené vztahy mezi společenskými rolemi“ (Turner 2004: 129–130, zvýraznění doplněno). Adolescenti vstupující do tohoto liminálního stavu se tedy vymaňují z pevné dětské struktury, ale nepřecházejí do struktury „dospělých“. Tvoří uskupení vlastní, kde normy a pravidla neabsentují, pouze jsou převráceny do antistruktury – struktury, která je opoziční ke struktuře společenské. Vždy však jednají v rámci jistého kontextu (kontext školy, kontext diskotéky, kontext koncertu, kontext „poflakování“ se venku, kontext zájmových kroužků), jejich jednání není nahodilé, ale je účelné, aby dosáhli jasného osobního důležitého cíle (Bonino et al. 2005: 22). Toto takzvané „poflakování“ – tj. antistrukturální chování – má další významnou funkci. „The functions of all the different types of risk behavior (tj. antisociálního chování) fall into two main, tightly connected areas related to identity development on one hand and participation in society on the other. As we saw earlier when discussing developmental tasks, the fundamental developmental task in adolescence, which can be achieved through specific and differing tasks based on the culture, is to construct one's own identity, which is at the same time individual and social. [...] The functions of various types of risk behavior in adolescence are closely associated precisely

⁷⁷ Příkladem nám může být bývalý ministr zahraničí německé vlády Joschka Fischer, který se podílel v šedesátých letech na pouličních demonstracích jako člen bojovné skupiny Revolutionärer Kampf, studoval spisy Marxe či práce Maovy. V pozdějším věku se z liminality vymanil a stoupal v pozici skrze etablovaný systém politických stran, a tím se tak zařadil a již

because they are all connected to the construction of an autonomous adult identity“ (Bonino et al. 2005: 23).

Adolescent musí tedy rozvinout a ukotvit vztah sám k sobě (přijmout sebe sama a své tělo) a poté ke společnosti jako celku⁷⁸ (přijmout „sociální tělo“ společnosti). Toho dosáhne napodobováním autonomního dospělého jedince a jeho chování. Paradoxně se toto děje v antistruktuře a vybírají se specifické „dospělé diskursy, jako např. užívání vulgární mluvy, kouření, konzumace alkoholu či sexuální aktivita. Takovéto chování, které „kopíruje“ chování dospělých, (tedy napodobování struktury v antistruktuře), je znakem dospělosti a obecně toho, že adolescenti se již cítí být dospělými, byť rozumově odvozuji, že dospělými nejsou. „For example, adolescents might choose to have sex in order to behave like their friends and therefore be accepted by their peers, or it might serve to show adults that they are ‘grown up’“ (Bonino et al. 2005: 23). Je zde tedy také systém kontroly vrstevníků i samotné antistruktury, která, aby dobře fungovala, požaduje simulaci aktivit spjatých s dospělostí (samozřejmě za náležitě upravených podmínek – chtělo by se skoro říci až v laboratorním prostředí). Jednou z klíčových aktivit spjatých s dospělostí je sex a sexuální aktivita, jak to vystihuje respondentka „C“ ve své seminární práci: „Další mohou podlehnout tlaku ostatních kamarádů, kteří svoje poprvé již mají za sebou, kteří naléhají, aby už si taky někoho našli a tak dále. Ti si pak mohou připadat trochu pozadu a vyspí se s tím, kdo se první najde“ (respondentka „C“, 18 let, seminární práce, gramatika zachována).

nevyčnival z řady, byť na své liminální období nezapomněl a prosazoval zelenou politiku, která úzce korespondovala s myšlenkami šedesátých let (Cohen 2001).

⁷⁸ Pokud by k tomuto přijetí nedošlo – a u ideových marginálů (viz kapitolu 10.2.) k tomu také nedochází – Turner hovoří o tzv. trvalé communitas, kterou nepřímo popisuje ve své knize o kariéře i Zigmunt Bauman: „Jedinec odmítající tuto sociální hierarchii a protestující [...] se stával tulákem, loupežným rytířem, pirátem, lupičem, potulným filosofem, někdy mnichem, prostě někým, kdo žije na okraji společnosti, kdo je vytlačen mimo hranice sociální hierarchie a vyobcován ze všech jejích stupňů“ (Bauman 1967: 13).

4.2.6. Antistrukturální manifestace sexuality navenek

Sexualita a sexuální aktivita obklopují na každém kroku nejenom adolescenty, ale společnost jako celek.⁷⁹ Každá specifická sociální skupina však zachází se sexualitou jinak, a naplňuje ji proto vlastními partikulárními významy a zájmy. Stejně (nebo velmi podobné) chování, zvláště v oblasti sexuální, tedy může mít různé významy pro různé sociální skupiny v rámci téže společnosti a kultury.⁸⁰ Avšak k omylu obvykle nedochází, neboť jedinci jsou většinou dobře kulturně poučení a jsou schopni „[...] znaky číst a dovedností je vybírat a projevovat. Všichni řádně kultivovaní lidé jsou s to neomylně určit očekávání a požadavky inherentně obsažené v kontextu, do kterého vstupují, a reagovat na ně výběrem příhodného vzorce svého vlastního chování“ (Bauman 1996: 145). Pro etablované a enkulturované dospělé jedince má sexuální aktivita jiné symbolické sdělení než pro adolescenty. V liminálním adolescentním věku sexuální aktivitou jedinec sděluje, že je již „skoro“ dospělý, dokáže ovládnout správným způsobem své tělo (tj. dokoná podrobení všech jeho funkcí;⁸¹ jinými slovy úspěšně je zprovozňuje) a zároveň s tímto ovládnutím těla je ochoten podstoupit a podstupuje jisté riziko (riziko pohlavních nemocí, riziko nechtěného otěhotnění).⁸² Kdyby ale toto riziko nepodstoupil, nikdy by nemohl dosáhnout dospělosti, ani se jí přiblížit, nikdy by nebyl akceptován za plnoprávného člena společnosti. Jiné sdělení má naopak sexuální aktivita např. ve třiceti letech, kdy je možné spíše již spojovat s reprodukční snahou, zatímco v šedesáti letech půjde o sdělení „ještě jsem potentní“ (a dochází k opětovnému sdělení o schopnosti „ovládnout své tělo“).

⁷⁹ A tento nápor sexuality se podle našeho názoru neustále zvyšuje. Ve chvíli, kdy otevíráme informační web www.idnes.cz, který je všeobecně bráný jako jeden ze seriózních informačních zdrojů, objeví se na hlavní stránce bez varování nadpis článku Třináct druhů sexu, které by měl každý pár vyzkoušet (2009). A takových příkladů je celá řada.

⁸⁰ „For example, it has been demonstrated that for German adolescents, alcohol consumption has mainly the function of raising self-esteem while for adolescents from Turkish families who have emigrated to Germany, the same behavior displays an opposition to traditional values“ (Bonino et al. 2005: 23).

⁸¹ Stejně jako při rané socializaci zdárně ovládnul např. funkce vyměšovacího procesu; v opozici k tomuto věku jde primárně v domově důchodců o ovládnutí toho samého procesu, kdy však nedochází k socializaci, ale ke snaze co nejdéle dovednosti a ovladatelnosti těla získané socializací udržet.

⁸² Obdobně když mladý člověk usedá za volant, je to sdělení, že mu je a) již osmnáct let, b) je fyzicky a psychicky tak vyspělý, že zvládl udělat autoškolu c) je ochoten podstoupit riziko v rámci silničního provozu, d) je schopen sehnat motorové vozidlo, e) v případě, že mu ještě osmnáct není, symbolicky sděluje, jaký je vlastně frajer etc.

Sexualita je tedy ve svém zprovoznění v sexuálním aktu kontextuálně významotvorná a takto nahlížena se nám jeví jako symbolický komunikační systém.

Pro každou takovou partikulární skupinu je tedy sexualita vysoce symbolická, neboť ji její členové naplňují specifickými vlastnostmi, a tak sexualita získává morální, sentimentální a v neposlední řadě i zdravotní význam (Ochs, Shohet 2006: 39). Na jedné straně jsou společnosti předkládány polonahé modelky lákající ke koupi nejrůznějších výrobků a služeb; poslední dobou i na službu zastavárny, šatní skříně, pily⁸³ (Co všechno dokáže reklama 2010). Na druhé straně je současně možné, zvláště v letních měsících, sledovat v parcích, na městských promenádách, náměstích a obecně na veřejných prostranstvích skupinky adolescentů manifestujících (nebo přinejmenším netajících) svou sexualitu. Ti nejenže sexuální projevy a aktivity neskrývají, ale dokonce je ostentativně ukazují, předvádějí, demonstrují a manifestují. Sexualita je v obou dvou případech přenesena ze sféry soukromé a intimní do sféry veřejné, a stává se tak symbolickým komunikačním prostředkem. Jirásek ve svém textu o vizualizaci lidského těla v tomto smyslu hovoří o sexualizaci a pornoizaci, kdy sexualizaci chápe jako výše uvedené přenesení osobní, jedinečné intimity určitých osob do sféry veřejné. Oproti tomu pornoizaci můžeme vnímat jako „[...] depersonalizovaná, zvěcněná těla, respektive jejich detaily bez osobnostního kontextu“ (Jirásek 2010: 870). A to nejenom v pornografii, jak jej vnímá běžný člověk, ale dochází k přenosu z jednoho sémantického pole do jiného sémantického pole – tedy do sémantického pole reklamy – což je možné označit jako pornoizační zjinačení (Jirásek 2010: 872). Díky němu nás tedy může obnažená dívka lákat ke koupi traktoru. „Tyto obrazy jsou zcela zaměnitelné, nejsou jedinečné, ale svými významy [...] sobě podobné, rovné“ (Jirásek 2010: 870). Sexualita se tedy v rámci veřejného prostoru nachází buď ve formě komerční nebo nekomerční. Předmětem našeho zájmu je a bude sexualita nekomerční, tedy personální. Tato vsuvka byla učiněna hlavně z důvodu, aby na rozdělení poukázala a upozornila na možné záměny či splynutí těchto dvou sémantických oblastí.

⁸³ Zde je např. pod polonahou modelkou nápis: Přefřízeme vše, co vidíme (Co všechno dokáže reklama 2010).

Má-li teenager partnerku nebo teenagerka svého partnera, dochází na veřejnosti k vzájemné tělesné sexuální interakci, jež je obvykle reprezentovaná vzájemnou tělesnou fyzickou manipulací. Jestliže jsou jednotlivci bez partnera, alespoň sami (zvláště ženy) manipulují se svým tělem, a to většinou tak, že obnažují jeho specifické části, které jsou chápány (nebo přinejmenším ještě nedávno tak chápány byly) jako intimní partie, případně „lavírují“ na hraně či mírně za hranou tohoto odhalení;⁸⁴ tedy chovají se antisociálně. Stejným typem veřejného prostoru je internet. Na sociálních sítích,⁸⁵ které jsou (viz poznámku pod čarou 70) jinou, avšak plnohodnotnou realitou (pro příklad uveďme www.facebook.com nebo www.lide.cz), je možné pozorovat, že se adolescenti již vůbec nehanbí, což dokládají tím, že si dají do svého profilu polonahou fotku případně vlastní fotografie pornografického charakteru rozesílají svým vrstevníkům pomocí mobilního telefonu či internetu (Vítková 2012). Nejenom se za to nestydí, ale považují to za normativně nutné (antisociální) chování, skrze které obstojí ve skupině svých vrstevníků a přátel. Příkladem nám může být respondentka „D“, studentka kvinty Církevního gymnázia v Plzni, která umístila na facebook fotku, na níž je zachycena pouze ve spodním prádle, nahoře zcela nahá zakrývající si rukama prsa. Diskuze pod obrázkem je pak následující:

⁸⁴ Velmi zajímavé je, že k tomuto trendu dochází především v západní společnosti. Při pobytu v Damašku jsme se v parku zaměřil na vizuální reprezentaci mladých dvojic (studentů a studentek středních škol) a došli jsme k závěru, že vzorce jejich chování jsou v tomto směru zcela odlišné. Byť šlo o stejné věkové skupiny, jejich vzájemné chování nemělo vůbec žádný sexuální podtext, jenž by byl rozpoznatelný a identifikovatelný pro evropského pozorovatele. K této kulturní změně (přenesení sexuality do veřejného prostoru) ale došlo v naší kultuře poměrně rychle. „Že se nestydí takhle na veřejnosti,“ je možné často slyšet od důchodců a důchodkyň, kteří jsou v našich parcích svědky demonstrace sexuality adolescentů. Nejde ovšem o to, že by oni sami nějakým způsobem sexualitu ve svém mladistvém věku nemanifestovali, ale způsob manifestace se mění a hranice se posouvá a ustavuje na jiném místě. Je možné vzpomenout krásného popisu nohou slečny Barbory v Saturninovi: „Na mém lehátku byla připevněna stříška proti slunci a ta mi zastíňovala slečnu Barboru od pasu nahoru, takže bych si mohl její nohy klidně prohlížet, aniž bych se vystavoval nebezpečí, že budu při této netaktosti přistižen. Musil jsem v duchu myslet na to, jak by byli někteří členové klubu vděční za takovou příležitost [...] ani by je nenapadlo, aby pokračovali ve čtení novin [...]“ (Jirotko 1999: 21). Řekněme si upřímně, koho by dnes v našem kulturním prostředí vzrušovalo a kdo by byl tak vděčný za prohlížení ženských nohou v šortkách?

⁸⁵ Tyto sociální sítě jsou z antropologického hlediska stále málo prozkoumány, což je dáno samozřejmě skutečností, že se jedná o fenomén nový rozvíjející se navíc velmi dynamickým způsobem.

HM: „*Neříkalas, že ty odvážnější fotky na face nedáš?*“

„Respondentka D“: „*Říkala a taky jsem už jednu smazala. Navíc je jedno, jestli mě nahou vidí, nebo si představují.*“

(www.facebook.com, přístup anonymizován)

Proč tomu tak ale je a proč se manifestace sexuality neustále rozšiřuje v rámci veřejného prostoru, resp. se z prostoru soukromého přenáší do prostoru veřejného?⁸⁶ Lidové modely a kulturní scénáře (viz kapitolu 6) nejčastěji odpovídají s odkazem na „normálnost“ a „přirozenost“ toho, že když se dva lidé mají rádi, tak se drží za ruce, líbají se, atp.⁸⁷ Nicméně tato naše „normálnost“ nutně naráží na „nenormálnost“ jiných společností, které by v takovémto pojetí byly nutně „ne zcela vyvinuté“ a stály by na nižším vývojovém stupni, což by ale bylo v naprosté kontradikci se stávajícím antropologickým paradigmatem.⁸⁸

Tuto manifestaci sexuality navenek spojujeme s manifestací liminálního adolescentního antistrukturálního chování. Teenager chce, aby všichni viděli, že dělá něco, co se dělat nemá, něco, co je v rozporu s tzv. dobrými mravy a postoji sociálních kontrolorů, tedy především rodičů a strukturálně podobných příbuzných⁸⁹ či prostě veřejného mínění společnosti, která říká: „[t]akhle se nechovej.' 'Tohle se nedělá.' 'Když se budeš takhle chovat, lidé tě nebudou mít

⁸⁶ Rádi bychom se ještě vyjádřili k veřejnému prostoru v souvislosti se sociálními sítěmi. Zde bychom mohli hovořit o prostoru polo-veřejném či částečně veřejném, neboť např. na facebooku mohou fotografie a vše, co uživatel napíše, vidět buď všichni (kteří mají založený účet) a v tu chvíli je možné hovořit o prostoru veřejném. Druhou alternativou je, že takovouto fotografii a text mohou vidět pouze uživatelem vybraní lidé označovaní jako přátelé (nicméně a paradoxně i těch bývají často stovky) a v tomto případě bychom mohli hovořit o tzv. prostoru polo-veřejném.

⁸⁷ „Je zcela přirozené, že ti, kdo se milují, se chtějí hladit, líbat, vzájemně se vzrušovat a darovat si rozkoš“ (Petting 1995: 22) říká nám např. návod z Brava, které budeme níže analyzovat (viz kapitolu 6).

⁸⁸ Některé muslimské státy navíc manifestaci sexuality na veřejnosti potírají zákonem. Pro ilustraci je možné uvést příklad britského páru, který byl udán v Dubaji 38 letou ženou, kterou pobouřilo, že se Britové políbili na tvář v restauraci. „Pár se podle ní navíc také dotýkal“ (Pár odsouzený k dubajskému vězení prohrál odvolání 2010).

⁸⁹ „Otázka: 'Mám čtrnáctiletou dceru Markétu, která chce chodit se sedmnáctiletým chlapcem. Nechce se mi jí to dovolit, ale nevím, jak jí to mám vysvětlit. Co bychom jí měli říct?' Odpověď: 'Nedoporučoval bych na ni křičet [...] mohla byste jí třeba říci: "Markéto, je ti čtrnáct a já chápu, že se zajímáš o chlapce. Tak to má být. Přesto si však myslím, že nejsi ještě připravena unést tlak, který takový starší chlapec klade na svoji dívku"' (Dobson 1995: 165–167). Tento příklad nám může dnes připadat úsměvný, ale v principu jde o totéž. Pro rodiče budou vždy sexuální vztahy jejich potomků přinejmenším problematické. A to z důvodu, že ve svých dětech vidí stále ještě děti (tedy nikoliv bytosti sexuálně zralé) a zároveň takovýto vztah s sebou nutně nese nemalá rizika, která poté padnou zpětně na rodiče.

rádi.' 'Když se budeš takhle chovat, nikdo si tě nevezme.' 'Když se budeš takhle chovat, lidé tě proklejou' – a tak dále“ (Mead 2011: 303).

V našem případě takovéto antisociální chování vyjadřuje skutečnost, že adolescent má vztah, popřípadě sex, který by však ve skutečnosti neměl mít, pokud ano, měl by se s touto skutečností tajit. Tento fakt však chce adolescent veřejně manifestovat, aby ukázal svoji nezávislost a dospělost a aby potvrdil vzorce chování fungující v rámci *communitas* adolescentů. „Západní člověk je již tři století připoután k úloze říkat vše o svém sexu [...]“ (Foucault 1999: 30). My tedy musíme o svém sexu dle Foucaulta neustále hovořit, abychom byli pod sociální kontrolou společnosti, přičemž tato promluva se mění. V současnosti nás kultura tlačí tím směrem, abychom promlouvali o sexu nejenom verbálně, ale manifestačně i tělem – tedy abychom tělo vystavovali a manipulovali s ním na veřejnosti, aby to mohl každý vidět a každý aby si poté udělal svůj vlastní úsudek a představu.

Adolescenti svou manifestací sexuality navenek promlouvají do dvou řad. 1. manifestují antisociální chování vůči sociálním kontrolorům a 2. musí říci „vše“ o svém sexuálním chování svým vrstevníkům, aby bez problémů prošli sociální kontrolou *communitas*. Kdyby tak neučinili, upozadili by tak své postavení v rámci antistruktury. Toto chování je však zároveň vysvětlováno s poukazem na „přirozené“ biologické procesy, jak nám naznačují i respondenti v našem výzkumu. Průsečíkem těchto odpovědí je vrozenost a biologická danost takovýchto aktivit.

MICHAELA: „*Tak asi to líbání na veřejnosti považuju za normální. A když se s někým držím venku za ruku, tak je to takové to dání najevo. My dva k sobě patříme. Asi to člověk dělá jednak kvůli tomu, aby slečny věděly, že jako tohodle pána už ne. A jednak proto, že mi je to příjemné a je to vrozené.*“

SOŇA: „*Ano, v dnešní době takové chování přirozené určitě je. Vždyť se přeci nestydím za toho druhého, že ho mám ráda a že k sobě patříme.*“

Většina z respondentů vnímá toto chování jako nenucené, vrozené, přirozené, jediné možné, správné, normativní a dobrovolné. Aktéři nevědí, že se chovají dle jistých kulturních vzorců, které nemohou nijak, nebo jenom velmi

omezeně ovlivnit. „Reklamní agentury [kultura] mají za cíl vychovat z občanů [adolescentů] 'Pavlovy psy', kteří budou slintat přesně na to, na co mají slintat, přičemž ono narafičené slintání mají navíc považovat za svůj 'svobodný' výběr, za své svobodné rozhodnutí“ (Mlejnek 2010).

Vraťme se znovu k teenagerům, kteří manifestují svoji sexualitu a domnívají se, že tak brojí proti konvenční společnosti. Ve skutečnosti tomu však tak není, neboť latentně jednají přesně dle společenského vzorce, který od nich toto chování vyžaduje, neboli „[...] sliní přesně na to, na co mají slintat [...]“, „[...] [neboť] pestrá paleta chutí a přání je nepozorovaně přesmažena a přešlehána v černých kuchyních reklamních agentur“ (Mlejnek 2010). Tyto reklamní agentury v našem případě představují kulturu a kulturní vzorce, které reprodukuje. Dospívající tak paradoxně jednají tu více, tu méně podle pravidel společnosti. Určitou vzpourou proti ní by bylo, kdyby tato pravidla porušili, čili kdyby se nevzbouřili a nechovali se antisociálně.

Antisociální chování je tedy přesné chování sociální. Když se adolescent nechová antisociálně (tedy latentně sociálně), ale chová se tzv. sociálně (tedy latentně antisociálně), ve skutečnosti se chová opravdu antisociálně, neboť neprochází rituálem, který by jej přibližoval stavu dospělosti. Není tedy řádně dle pravidel současné společnosti enkulturován. „V komplexních společnostech velkých měřítek se samotná liminalita jako výsledek postupující dělby práce často stává náboženským nebo kvazináboženským stavem a na základě této krystalizace většinou znovu vstupuje do struktury a stává se doplňkem strukturálních rolí a pozic“ (Turner 2004: 160, zvýraznění vlastní). Položme si tedy řečnickou otázku: „Kdo je v naší kultuře divnější? Ten, kdo by byl přistižen ve třinácti letech na školním záchodku při líbání, či v osmnácti letech na veřejném prostranství při souloži, anebo ten, kdo ve třinácti letech čte Shakespeara a v osmnácti se rozhodne vstoupit do trapistického kláštera?“

„Krátko řečeno, při určitých životních krizích, jako je dospívání, stárnutí a smrt, jejichž význam je v každé kultuře jiný, přechod z jednoho strukturálního postavení do jiného může být bez ohledu na příslušnost k podskupinám nebo strukturálnímu postavení provázen intenzivním pociťováním 'lidství',

uvědomováním si druhého společenského pouta mezi všemi členy společnosti, jež někdy dokonce přesahuje kmenové nebo národní hranice“ (Turner 2004: 114).

V následující části práce nastíníme, jak celý tento průběh rituálního chování, tato rituální akce v oblasti adolescentní sexuality vypadá. Budeme sledovat nejvýznamnější a nejviditelnější etapy této životní cesty dospívajících a ukážeme si fáze a klíčové symboly sexuální aktivity a pokusíme se najít jisté strukturální shody a vzorce, které tento rituální úkol provázejí většinu zkoumaných adolescentů.

5. METODOLOGIE VÝZKUMU

Náš terénní výzkum, který si kladl za cíl zmapovat sexuální chování vybrané skupiny adolescentů v Plzeňském kraji, je založen na dvou pilířích: 1. na kvantitativním dotazníkovém šetření⁹⁰ a 2. na kvalitativním dotazníkovém šetření. Celý výzkum probíhal po dobu čtyř let – od září roku 2008 do března roku 2011. V roce 2008 byl výzkum zahájen předvýzkumem, v němž byl mimo jiné testován dotazník, který byl následně upraven k potřebám hlavního výzkumného záměru. Mnohé otázky bylo nutné přepracovat, doplnit či zcela vyloučit, další naopak přibyly. Hlavní dotazníkové šetření proběhlo v roce 2009, a to již s finální verzí dotazníku. Na základě analýzy dotazníkového šetření se uskutečnila na přelomu let 2010 a 2011 fáze kvalitativního šetření.

5.1. Kvantitativní část výzkumu

5.1.1. Předvýzkum

Jako místo výzkumu byly vybrány střední školy v Plzeňském kraji, neboť se tato volba jevila jako nejsnadnější a zároveň jako perspektivní způsob, jak se dostat k potřebnému množství respondentů dané věkové skupiny. Již koncem školního roku 2007/2008 jsme oslovili ředitele Gymnázia Luďka Pika v Plzni (dále jen GLP) a Gymnázia Plasy (dále jen PL), kteří nám vyšli vstříc. Rozhodli se naši žádost a výzkumný záměr vyslechnout na domluvené schůzce. Na GLP jsme jednali přímo s ředitelem školy Mgr. Kašparem, na PL jsme byli přesměrováni na Mgr. Polákovou, která na škole vyučovala základy společenských věd.

V této fázi jsme ovšem naši tezi, že sexualitu a sexuální chování je možno nahlížet skrze optiku iniciačních rituálů odehrávajících se v rámci liminálního období, nezmiňovali a odvolali jsme se na komparaci s celorepublikovými výzkumy Weisse a Zvěřiny s tím, že se zaměříme přímo na sexuální chování této věkové skupiny. Příčiny výzkumu byly odůvodněny

⁹⁰ Za kritické připomínky při konstrukci dotazníku je třeba na tomto místě poděkovat doktorce Idě Kaiserové.

zájmem lékařské vědy a snahou o prevenci pohlavních chorob a samozřejmě byl vyzdvižen také přínos pro gymnázium a jeho vedení (konkrétně pro výchovné pracovnice), neboť výsledky jim budou, samozřejmě anonymně, prezentovány.

Po schválení našeho výzkumu bylo třeba vyřešit technické záležitosti, a to především kolik studentů se má výzkumu zúčastnit a jakým způsobem budou vybráni. Stanovili jsme rozsah vzorku na poslední dva ročníky, tedy ročník maturitní a ročník předmaturitní.⁹¹ Velikost vzorku byla ustanovena na 8 studentů z každé třídy, genderové rozložení 1:1, tedy 4 studenti a 4 studentky. Výběr respondentů byl striktně náhodný podle seznamu žáků. Přesné rozložení vzorku je uvedeno v tabulce 2. Naší další podmínkou bylo skutečné místo vyplňování dotazníků, kdy jsme trvali na tom, že studenti musí být vyděleni z hodiny do speciálních prostorů, kde každý z nich měl vlastní stůl či psací prostor a mohl pracovat samostatně, nemusel se stydět za to, co napíše, a nebyl pod dohledem ostatních účastníků. Studenti tedy nevyplňovali dotazníky v rámci běžného vyučování, což by při výzkumu jiného typu snad možné bylo, ale vzhledem k intimní povaze otázek, na něž se snažíme získat odpovědi, to možné nebylo.

Rozložení vzorku předvýzkumu					
Škola	3. ročník		4. ročník		Celkem
	muži	ženy	muži	ženy	
Gymnázium LP	8	8	13	13	42
Gymnázium PL	8	8	8	8	32
Celkem	16	16	21	21	74

Tabulka 2

Na GLP proběhl výzkum 13. září 2008. Z nedostatku jiného místa nám byla přidělena jídelna, která se však ukázala vzhledem k počtu volných stolů jako ideální prostor. Přesně odpovídala počtu 21 respondentů, kteří nám byli vedením školy přiděleni. Třetí ročník vyplňoval dotazníky od 8h. Vyplnění trvalo cca 20 minut. Čtvrtý ročník vyplňoval dotazníky od 10h. Délka vyplnění se

⁹¹ Dle typu gymnázia (či následně střední školy) se jednalo o oktávu a septimu, zrcadlově k tomu o třetí a čtvrtý ročník střední školy (pokud se jednalo např. o gymnázium čtyřleté).

výrazně nelišila od předchozího ročníku. Výzkum se tedy uskutečnil v jeden den a bylo v něm získáno celkem 42 dotazníků.⁹²

V PL bylo třeba výzkum rozložit do dvou dnů, neboť z rozvrhových důvodů nebylo možné jej vtěsnat do jednoho dne. V pondělí 22. září 2008 jsme měli vzorek respondentů z třetího ročníku. Jako místo výzkumu nám byla vyhrazena volná třída, která počtem samostatných stolů přesně odpovídala počtu dotazovaných studentů. Čas výzkumu byl stanoven na 12h. V úterý 23. září 2008 jsme měli k dispozici vzorek ze čtvrtého ročníku a technické zázemí se nacházelo v téže místnosti jako v předešlý den. Čas výzkumu započal v 10h. Doba vyplnění dotazníků se výrazně nelišila u žádného ze zkoumaných vzorků.

Ve všech případech jsme zajistili, aby studenti seděli sami v lavicích, aby se pokud možno nebavili a aby byl během vyplňování klid. Celý výzkum proběhl až překvapivě klidně a správně vyplněných dotazníků byla většina. Vždy jsme však upozorňovali, předtím než studenti dotazník vyplnili, že jde primárně o jejich zkušenosti, jejich vlastní názory a že tudíž nestojíme o „pravdy“ a „správné názory“, které jsou jim prezentovány ve škole, a že odpověď „nevím“ je také správnou odpovědí. Především jsme ale opakovaně zdůrazňovali, že výzkum je anonymní a nebude sloužit škole jako jakýkoli možný represivní nástroj. Dále byla respondentům zaručena nemožnost kohokoliv z nich ztotožnit na základě vyplněného dotazníku. Snažili jsme se také o to, aby alespoň část otázek měla otevřenou formu a respondenti se mohli vyjádřit vlastními slovy, a tak sdělit osobní zkušenosti, vlastní názory a postoje.

Již v průběhu předvýzkumu jsme si však všimli jistých úskalí a problémů, které se objevily až při samotném vyplňování. V případě, kdy respondent či respondentka neměli pohlavní styk, nebylo pro ně fakticky co vyplňovat a všichni ostatní si mohli všimnout skutečnosti, že nepíší a odvodit si důvod jejich pasivity. Pro následující finální dotazník jsme tedy tento fakt reflektovali zdvojnásobením dotazníku o část „coby kdyby“, tj. oddíl strukturálně stejný jako

⁹² Rozdíl mezi třetím a čtvrtým ročníkem v počtu respondentů byl způsoben absencí jedné třídy ve třetím ročníku; tato třída byla na výletě. Vzhledem k tomu, že se jednalo o předvýzkum, tato absence nevadila.

u těch, kteří pohlavní styk měli. Respondenti tak zde vypisovali svůj normativní ideál. Hlavní důvod zařazení této části byl technický: udržení klidu a eliminování skutečnosti, že ten, kdo nepíše, se odlišuje od ostatních. Přesto však z této části vyšla zajímavá data, která jsou užitá v kapitole 10.

5.1.2. Hlavní výzkum

Po analýze předvýzkumu jsme jeho výsledky zpracovali do textu, nazvaného Zpráva pro školy, kde jsme shrnuli všechny zásadní poznatky v tabulkách a domluvili jsme se s výše uvedenými zástupci škol na předání a komentáři tohoto materiálu. Zároveň jsme je požádali, zda bychom mohli výzkum na jejich školách zopakovat s již pozměněným dotazníkem. V tomto bodě jsme uspěli u obou dvou škol a zároveň jsme požádali o kontakt na další školy, kde by mohlo k výzkumu dojít (použili jsme tedy metodu nabalující se „sněhové koule“) a získali jsme prostřednictvím zástupkyně kontakt na zástupce ředitele Gymnázia TGM v Plzni (dále jen TGM) Mgr. Fencla a na zástupce ze Střední průmyslové školy elektrotechnické v Plzni Mgr. Pěchoučka. Od Mgr. Fencla jsme dostali další kontakt – a to na ředitele Gymnázia a Obchodní akademie ve Stříbře Mgr. Deredimose.

Se všemi výše zmíněnými zástupci škol jsme se domluvili na uskutečnění finálního výzkumu. Znovu jsme tedy museli podstoupit často vyčerpávající a vysilující vysvětlování, k čemu je takový výzkum dobrý; opět bylo třeba se odvolávat na medicínské důvody a na to, že budou poskytnuty následně školám výsledky výzkumu. Dostali jsme kontakt také na Střední odborné učiliště na Karlovarské třídě v Plzni, kde jsme však přes veškerou snahu neuspěli. Výchovná poradkyně sice s výzkumem souhlasila (dokonce byla ochotna nám dodat velmi široký vzorek), ale její aktivitu zastavila ředitelka jedinou větou, že škola na takovýchto podivných výzkumech participovat nebude a její rozhodnutí je nezvratné a nehodlá o něm diskutovat, ani se nechce nechat přesvědčovat a nic bližšího o této akci dozvědět. Dopředu tedy zdůrazňujeme a podtrhujeme, že respondenti pocházejí pouze ze škol, které jsou zakončeny maturitní zkouškou. Výzkum tedy nemůže být generalizován na celou populaci, což ovšem ani nebylo naší ambicí.

Rozsah výzkumného vzorku hlavního výzkumu jsme stanovili stejným způsobem jako při předvýzkumu, tedy ideálně poslední dva ročníky a velikost vzorku 8 studentů z každé třídy, genderově půl na půl, tedy 4 studenti a 4 studentky.⁹³ Jejich výběr byl opět zcela náhodný dle seznamu. Na Gymnáziu a Obchodní akademii ve Stříbře jsme získali pouze třetí ročník, neboť takovýto výzkum by prý měl negativní dopad na znalosti závěrečného ročníku s odkazem na jejich blížíci se maturity. Jako kompenzaci jsme ale dostali větší počet studentů z třetího ročníku. Nedomníváme se však, že absence čtvrtého ročníku výrazně ovlivňuje získaná data, ale jsme povinni tuto skutečnost uvést. Samotný výzkum probíhal od ledna do dubna roku 2009, jak je patrné z tabulky 3.

Místo a čas hlavního výzkumu		
Místo	Škola	Datum
Plasy	Gymnázium Plasy (PL)	26. ledna 2009
Plzeň	Gymnázium Luďka Pika (GLP)	29. ledna 2009
Plzeň	Gymnázium T. G. M. (TGM)	12. a 17. února 2009
Plzeň	Střední průmyslová škola elektrotechnická (SPŠ)	17. března 2009
Stříbro	Gymnázium Stříbro (SG)	17. dubna 2009
Stříbro	Obchodní akademie Stříbro (SOA)	29. dubna 2009

Tabulka 3

Na PL probíhal výzkum tentokrát v jeden den ve dvou skupinách. Oproti předvýzkumu nám byla poskytnuta jídelna, která se ukázala jako ideální. Nevyskytly se zde žádné problémy, a tak jsme si potvrdili, že upravený dotazník funguje mnohem lépe než dotazník z předvýzkumu. Týž týden v pátek proběhl výzkum na GLP, kde tentokrát jídelna k dispozici nebyla. Místo ní byla výzkumu přidělena počítačová učebna v kombinaci se sousedící knihovnou, takže bylo možné bez větších problémů dohlížet na klid při vyplňování. TGM jsme navštívili dvakrát. Nejprve jsme zkoumali maturitní ročník, přesně za týden pak ročník předmaturitní. Dostali jsme k dispozici vždy jednu místnost, kde byl dostatek prostoru. Prvně to byla počítačová učebna, podruhé standardní třída. Dvě respondentky zde ale vytrvale odmítaly vyplňovat část nazvanou nekoitální

⁹³ Přičemž tento počet se stal vlastně pouze jakýmsi ideálem, neboť finálně jsme zjistili dle počtu respondentů a respondentek, že ani na jedné škole dodržen vlastně nebyl. Vzhledem k naší závislosti na vedení škol a učitelích však nebylo možné nijak protestovat a bylo třeba respektovat status quo.

pohlavní styk (petting) s odůvodněním, že se nejedná o pohlavní styk (viz též kapitolu 3.2.). Po TGM následoval výzkum na SPŠ, který zorganizoval Mgr. Pěchouček. Byla nám vyhrazena třída s dostatečným počtem lavic a v hodinových intervalech se dostavovali všichni vybraní respondenti v přesně určeném počtu a genderovém poměru.⁹⁴ Navíc bylo velmi zajímavé pozorovat rozdílnou disciplinu mezi gymnazisty na jedné straně, kteří mnohdy kladli dotazy typu „proč mám vyplňovat takové blbosti“. Na druhé straně stáli studenti průmyslovky, kteří byli zcela disciplinovaní a jejich vyplňování dotazníků probíhalo velmi rychle a svižně. Poslední střední školou bylo Gymnázium a Obchodní akademie ve Stříbře (stejná budova, stejné vedení), kde se výzkum odehrával rovněž ve dvou etapách. Nejprve výzkum probíhal na SG a v následujícím termínu proběhl výzkum na SOA. Při obou dvou termínech byly dodrženy podmínky samostatné třídy i samostatných lavic. V tomto ohledu byly všechny školy precizní a je třeba jim za jejich vstřícnost ještě jednou poděkovat.

Rozložení vzorku hlavního výzkumu					
Škola	3. ročník		4. ročník		Celkem
	muži	ženy	muži	ženy	
GLP	6	6	6	6	24
PL	9	8	8	8	33
T.G.M.	7	16	4	17	44
SPŠ	20	3	20	3	46
GS	11	11	xx	xx	22
SOA	3	16	xx	xx	19
Celkem	56	60	38	34	188
	94			94	188

Tabulka 4

Celkově bychom mohli technické provedení výzkumu, který čítal vzorek 188 středoškolských studentů a studentek, považovat za úspěšné a až překvapivě bezproblémové. Celkový vzorek je rozepsán v tabulce 4. Stejně jako v předvýzkumu jsme žádali respondenty, aby uváděli pouze a jenom svoje zkušenosti, svoje názory a domněnky. Předně však bylo opakovaně zdůrazňováno, že dotazník je opravdu anonymní, a tak se respondenti nemusí bát jakékoliv případné sankce či toho, že se někdo z vedení školy něco dozví.

⁹⁴ Vzhledem k rozdílnému počtu studujících chlapců a dívek jsme požádali Mgr. Pěchoučka, aby stanovil reprezentativní procento respondentů. Domníváme se, že finální počet poměru chlapců a dívek není pouze dílem náhodného odhadu.

Dbali jsme soustavně také na to, aby všichni seděli vždy odděleně ve vlastních lavicích či u vlastních stolů (v případě jídelen či knihovny). Důvody byly prozaické: jednak aby byl při vyplňování zachován klid a jednak, aby studenti měli soukromí. V tomto ohledu se domníváme, že jsme výzkum zvládli nad očekávání dobře, vzhledem k jeho intimní povaze a charakteru.⁹⁵

5.1.3. Základní charakteristika respondentů

5.1.3.1. Věk respondentů

Věk respondentů byl předem stanoven výběrem posledních dvou ročníků středních škol (výjimku tvoří Stříbro). Předpokládali jsme tedy věk cca 17 až 18 let a tento předpoklad se vyplnil. Pro úplnost je věk uveden v tabulce 5, která reflektuje i jednotlivé školy, a poté průměrný věk respondentů jako celku. Nejmladší respondenti byli narozeni v srpnu 1991, nejstarší v září 1988. Žádný z respondentů ani respondentek tedy nebyl starší 21 let a mladší 17 let. Průměrný věk našich respondentů byl tedy cca 17,9 let a průměrný věk respondentek cca 17,7 let věku. Jedná se tedy o výzkumný vzorek, který se nachází ve vrcholné fázi adolescence a bude na něm možné dobře manifestovat sexuální chování.

Průměrný věk respondentů		
	muži	ženy
GLP	18	17,75
PL	18,6	18
TGM	18	18
SPŠ	18,05	17,66
GS	17,72	17,43
SOA	17	17,27
celkem	17,895	17,685

Tabulka 5

⁹⁵ Mnohými lidmi z akademického světa jsme byli zrazováni s tím, že výzkum udělat nelze, že otázky jsou příliš choulostivé a nikdo nám je nevyplní (např. i u úvodní doktorské zkoušky), což se naštěstí nepotvrdilo.

5.1.3.2. Věk a zaměstnání rodičů

Dalším poměrně zajímavým údajem je věk rodičů. Při určování věku rodičů se objevil pozoruhodný fakt, že cca 6 % respondentů (především mužů) věk rodičů neznalo a tuto skutečnost také uvedlo. Dalších cca 10 % tuto otázku nezodpovědělo vůbec. Průměrný věk rodičů respondentů byl: cca 46 let u otce a 43 let u matky; u respondentek to bylo cca 45 let u otce a 42 let u matky. Můžeme pozorovat v tabulce 6, jakým způsobem kolísá věk matek mezi velkým městem a malým městem či vesnicí, kdy v Plzni je průměrný věk matek kolem 44 až 45 let, ale v Plasích⁹⁶ je tento věk o 4 až 5 let nižší a je na úrovni 39 let. Ve Stříbře se prokázalo, že věk matek gymnaziálních respondentů výrazně nevybočuje a je cca 43 až 44 let, ale v téže školní budově, téže instituci, ale na Obchodní akademii je věk matek cca 41 let. Věk otců je všude zhruba víceméně stejný a nejsou zde podstatné rozdíly. Vše uvádíme v tabulce 6.

Průměrný věk rodičů				
	muži		ženy	
	otec	matka	otec	matka
GLP	48	42,9	45,83	42,83
PL	45,33	39,66	45,625	38,875
TGM	46,36	44,36	44,774	42,43
SPŠ	45,593	42,93	45	42,83
GS	45,7	44,27	46,35	43
SOA	45	42	42,9	40,45
celkem	45,997	42,686	45,079	41,735

Tabulka 6

Dalším zajímavým, a to zcela náhodným výstupem bylo zjištění, že cca 13 % respondentů a 16 % respondentek na všech typech škol vůbec neví, jaké povolání mají jejich rodiče. Tato množina respondentů na tuto otázku odpověděla explicitně slovem „nevím“. Dále se ale také objevily naprosto neidentifikovatelné odpovědi typu „loví ryby za peníze“ (17 Ž), což je možné interpretovat jako profesionální rybář, porybný anebo s trochou fantazie bez problémů též jako pytlák.⁹⁷ Domníváme se, že tento zcela náhodný výstup je velmi zajímavý (stojí snad dokonce i za další výzkum), snad i znepokojivý a

⁹⁶ Plasy samozřejmě není možné pokládat za vesnici, ale toto gymnázium navštěvují právě studenti z vesnic a obcí z okolí.

svědčí, jak by někdo mohl podotknout, o krizi rodiny; přinejmenším však ukazuje změnu její funkce. Upozorňujeme a podtrhujeme, že se jedná o vzorek respondentů z gymnázií a středních škol, které jsou všechny zakončeny maturitní zkouškou.

V průměru však lze říci, že dle povolání rodičů pocházejí respondenti ze všech sociálních vrstev. Objevuje se zde rozmanitá paleta zaměstnání od ředitelů bank, ředitelů škol, úředníků přes podnikatele až po strojvedoucí, zedníky a nezaměstnané. Povolání, která vyžadují nižší nebo žádné vzdělání, tedy spíše dělnická, bylo možné zjistit u respondentů pocházejících z typu sídla s menším počtem obyvatel (tedy vesnic) a naopak. Tyto údaje uvádíme hlavně z důvodu, že se ukázalo, že nemají vliv na sexuální chování vzorku. Sociální zázemí, z něhož respondenti vzešli, je tedy v tomto ohledu neovlivnilo, neboť všichni se chovají víceméně stejně. Nejistili jsme žádnou korelaci mezi zaměstnáním rodičů, jejich věkem a sexuální aktivitou.

5.1.3.3. Rozložení respondentů dle typu sídla

Další charakteristikou respondentů, kterou jsme nemohli ovlivnit, ale považovali jsme za nutné ji zjistit, bylo místo jejich bydliště. Vytvořili jsme škálu o čtyřech základních typech sídla. Respondenti byli požádáni, aby označili tu variantu, která se nejvíce (dle jejich názoru) blíží místu, kde bydlí. Škála byla následující:

- a) sídlo v rozmezí 0–500 obyvatel
- b) sídlo v rozmezí 500–10 000 obyvatel
- c) sídlo v rozmezí 10 000–100 000 obyvatel
- d) sídlo v rozmezí 100 000 a více obyvatel.

Na základě této škály se ukázalo, že nejvíce respondentů pochází ze skupiny „b“, tedy ze sídel od 500 do 10 000 obyvatel. Druhou nejvýznamnější skupinou byla sídla nad 100 000 obyvatel (v tomto případě patrně sídlo Plzeň).

⁹⁷ Mnohdy byla zajímavá i (další) verbální označení zaměstnání rodičů jako např.: „Řidič sklápěčky“ (24 Ž). „Připravuje plán výroby pro fabriku“ (103 Ž). „Jezdí s bagrem“ (144 M).

Nezaznamenali jsme však, i když jsme jej hledali, vztah mezi vzorci sexuálního chování a typem sídla. Částečně lze vysledovat jinou formu instrumentálního zajištění, zvláště místa pohlavních styků. Mezi respondenty z malých sídel (která jsou reprezentována především vesnicemi) se ve zvýšené míře, ať již se jedná o nekoitální či koitální pohlavní styk, objevuje „příroda“ jako místo styku. Respondenti z těchto typů sídel mají možnost rychleji se do „přírody“ dostat, mají ji takřka nadosah⁹⁸ a v případě nutnosti ji využijí za účelem sexuální interakce. Přesné údaje rozložení respondentů dle sídla uvádíme v tabulce 7.

Rozložení respondentů dle sídla								
škola	typ sídla							
	a) 0 - 500		b) 500 - 10000		c) 10000 - 100000		d) 100000 a více	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
PL	12,5	25	87,5	56,25	0	6,25	0	12,5
GLP	0	9,09	16,66	18,18	0	0	83,33	72,72
TGM	3,13	0	21,86	27,27	15,63	0	59,38	72,72
SPŠ	0	21,05	33,33	36,84	16,66	13,16	50	28,95
GS	12,5	18,18	87,5	81,81	0	0	0	0
SOA	18,18	33,33	81,81	66,66	0	0	0	0
Celkem	7,53	17,17	51,62	43,43	6,45	6,66	34,41	32,32

Všechny údaje jsou v procentech

Tabulka 7

5.1.3.4. Charakteristika škol a míst výzkumu

Je třeba si také přiblížit místa a školy, kde probíhal výzkum. Na tomto místě vycházíme převážně z materiálů umístěných na internetových stránkách jednotlivých škol, neboť se tyto informace jeví ve vztahu k našemu výzkumu jako dostatečné.

První škola, kde byl výzkum prováděn, leží v městě Plasy, jež mělo 2669 obyvatel k 1. 7. 2009 (Český statistický úřad 2010a). Město se nachází cca 25 km severně od Plzně v údolí řeky Střely. Škola byla založena v roce 1954 jako jedenáctiletá střední škola, následně jako dvanáctiletá, nazývaná od roku 1969 gymnázium. Škola má osm ročníků; dvě třídy v každém ročníku (Gymnázium Plasy 2010).

⁹⁸ V tomto případě nehovoříme o přírodě v antropologickém (baumanovském) analytickém smyslu, ale ve smyslu „jazyka obyčejného člověka“; tedy les, louka, mýtina či ona pověstná mez.

Největší část výzkumu probíhala v Plzni, což je krajské město se 169 952 obyvateli ke dnu 1. 7. 2009 (Český statistický úřad 2010b). Plzeň je tradičně sídlem řady středních škol, z toho šesti gymnázií (státních i soukromých). První plzeňskou školou, kde jsme prováděli výzkum i předvýzkum, bylo Gymnázium Luďka Pika, které se nachází v městské části Doubravka. Studium je prezentováno jako všeobecné a trvá čtyři, šest, nebo osm let. Kapacita školy je 660 studentů ve všech formách studia. Zvláštností školy je, že se poslední dobou specializuje na výuku španělštiny a jiných předmětů (např. dějepisu či matematiky) právě ve španělštině. Škola se svou koncepcí studia prezentuje tak, že si student může sám sestavit nejvhodnější kombinaci volitelných předmětů s ohledem na své další budoucí studium (Gymnázium Luďka Pika 2011).

Druhým plzeňským gymnáziem, kde probíhal výzkum, bylo Gymnázium T. G. M. Tato škola zahájila činnost v roce 1920 a v současné době se zaměřuje na intenzivní výuky jazyků, kdy si studenti mají možnost volit mezi angličtinou, němčinou, či francouzštinou; volitelným jazykem je rovněž ruština. Škola se pyšní praktickou aplikací teoretických poznatků, řadou kontaktů se zahraničními partnerskými školami ve Weidenu, Regensburgu a Straubingu v SRN, v Helsinge v Dánsku i se školou ve francouzském Albertville a také přípravou k velmi náročné zkoušce z německého jazyka „Sprachdiplom Stufe II“ (Masarykovo gymnázium Plzeň 2011).

První mimo-gymnaziální školou byla plzeňská Střední průmyslová škola elektrotechnická, na níž se vyučuje obor elektrotechnika a jejíž součástí je Technické lyceum. V současné době se vytváří program v oboru Informační technologie. Škola se zaštiťuje personální i materiální provázaností se Západočeskou univerzitou v Plzni, Střední průmyslovou školou dopravní v Plzni, Obchodní akademií v Plzni, Střední průmyslovou školou stavební v Plzni a řadou externích učitelů – pracovníků významných firem. Škola je zaměřena více na praxi než na teorii, a to v porovnání s výše uvedenými školami. Škola má dohromady cca 1100 studentů (Hošková, Hejžman 2009).

30 km na západ od Plzně směrem k hranicím s Německem leží město Stříbro s 7959 obyvateli k 1. 7. 2009 (Český statistický úřad 2009c), kde jsme provedli výzkum na střední škole Gymnázium a Obchodní akademie Stříbro. Tato škola má dlouholetou tradici sahající až do devatenáctého století, kdy původně sídlila na centrálním náměstí. Dnes sídlí v nové budově v severní části města, v níž se dnes současně nachází osmileté gymnázium a čtyřletá obchodní akademie. Je zde dohromady 12 tříd, z toho 8 tříd osmiletého gymnázia (235 studentů) a 4 třídy obchodní akademie (124 studentů) (Gymnázium ve Stříbře 2010).

5.2. Kvalitativní část výzkumu

Na základě dotazníkového šetření, které bylo provedeno, jsme získali obrovské množství dat a důležitých poznatků, stejně jako tomu bylo v případě výzkumů Weisse a Zvěřiny. Dotazník však vždy nutně redukuje a přesně rozlišuje „na černé a bílé“ (případně máme vždy úhledně uspořádanou škálu od bílé přes šedou k černé) a často tedy dochází buď k nezáměrné ignoraci pestré škály představ a emocí (Murphy 2001: 77). Třebaže byl náš dotazník dostatečně otevřený, aby respondenti měli možnost vyjádřit svůj vlastní názor, nebyl široký do té míry, do jaké jsme chtěli získat potřebná data. Druhým pilířem výzkumu se tedy nutně muselo stát kvalitativní šetření, jež je základem celého antropologického výzkumu. Ideální kvalitativní výzkum by v tomto případě znamenal provedení rozhovorů s jednotlivými respondenty. Bylo však třeba vyřešit několik problémů. Hlavním problémem bylo získání respondentů. Anonymní dotazníkové šetření trvajících cca 20 minut bylo zaštitěno autoritami na školách, které se rozhodly pro spolupráci (i zde však bylo nutno překonat problémy s přesvědčováním viz výše), ovšem výběr respondentů a respondentek na řízené rozhovory na středních školách zvláště ve chvíli, kdy mnozí z potencionálních respondentů či respondentek nebyli ještě plnoletí, se od začátku jevil jako nerealizovatelný. Druhý metodologický problém spočíval ve věku tazatele a tématu otázek, což v kombinaci mohlo vyvolávat klamný dojem postranních úmyslů. Třetí, ale teoreticky nejsnadněji řešitelný byl problém v instrumentálním zajištění výzkumu – tedy zajištění odpovídajícího prostoru, který by byl dostatečně soukromý, aby zde respondenti mohli bez

problémů a bez ostychu otevřeně mluvit, ovšem soukromí by nesmělo být naopak příliš nadbytečné, což by nás odkázalo zpět k druhému problému.

Po zvážení všech pro a proti bylo tedy od realizace řízeného rozhovoru s vybranými jedinci z kvantitativního šetření upuštěno a byla zvolena jiná metoda. Vycházeli jsme z předpokladu, že řízený rozhovor by byl vedený na základě vyplněného dotazníku. Proto jsme přistoupili k přeformulování tohoto dotazníku do podoby zcela otevřeného – tedy kvalitativního. Otázky byly rozšířeny tak, jak by se mohlo postupovat při řízených rozhovorech a respondenti měli odpovídat celými větami, jako by sami s výzkumníky hovořili. Technicky byl výzkum prováděn tím způsobem, že se s respondenty tazatel sešel na veřejném místě v prostorech Studijní a vědecké knihovny v Plzni. Respondent či respondentka byli usazeni ke stolu naproti tazateli, byl jim předán notebook a dotazník vyplňovali v elektronické formě do individuálního souboru pojmenovaného dle křestního jména zkoumané osoby. Vyplňování trvalo vždy cca 70–90 minut. Tázaný jedinec pracoval individuálně a samostatně bez přímé kontroly tazatele, který však byl celou dobu k dispozici, aby vysvětlil případné nejasnosti. Všichni respondenti také museli poskytnout své emailové adresy pro případ, že by bylo třeba po zpracování dotazníku nějaký údaj doplnit elektronickou formou emailu. Respondenti s tím vším byli srozuměni předem a s podmínkami souhlasili.

Další metodologický problém spočíval v získání skupiny respondentů, neboť, jak jsme výše uvedli, neužili jsme tu samou výzkumnou skupinu jako při kvantitativním šetření. K výběru respondentů došlo na akademické půdě Západočeské univerzity v Plzni, kde byl zveřejněn na všech fakultách inzerát s nabídkou finančního obnosu 200 Kč za anonymní vyplnění dotazníku. To, čeho by se měl dotazník týkat, v inzerátu uvedeno nebylo. Podrobnosti se případní zájemci a zájemkyně měli dozvědět, až pokud by měli o tento způsob přivýdělnku zájem. Ani jeden z respondentů, který se přihlásil, tedy nevěděl, o co se jedná a předmět výzkumu jim byl oznámen až v emailové korespondenci. Oproti předpokladům se ani jeden respondent a ani jedna respondentka nerozhodla po zjištění, že budou dotazováni na intimní sexuální otázky, svoji účast odmítnout. Naopak se přihlásilo až příliš velké množství potencionálních

zájemců. Později přihlášené již nebylo možné zahrnout do výzkumu s ohledem na omezené finanční možnosti. Další potencionální respondenti a respondentky se objevili z řad přátel a známých respondentů, kteří výzkum absolvovali. Poměrně zajímavé také je, že se přihlásily v převážné většině ženy, ze sedmnácti placených respondentů je 12 žen a pouze 5 mužů.

Je třeba přiznat, že výzkumný vzorek neodpovídá strukturálně zcela kvantitativnímu vzorku, byť jistý věkový přesah zde existuje. Rozdíl mezi dvěma výzkumy je více než dvouletý, takže pokud nějaké respondentce či respondentovi bylo v době kvantitativního výzkumu 18 let, tomu nyní odpovídal věk 20 let, což je věk, jež mnozí respondenti a respondentky dosáhli v době kvalitativního šetření. V průměru bylo respondentům v kvalitativním šetření 21,6 roku, což znamená, že výzkumný kvalitativní vzorek byl starší v průměru o dva roky než vzorek kvantitativní, který by v době výzkumu v roce 2011 byl v průměrném věku 19,7 roku.

Podívejme se alespoň na základní charakteristiku všech těchto sedmnácti zkoumaných osob. Všichni respondenti a respondentky v našem kvalitativním šetření byli v rozmezí od 19 do 24 let. Jednalo se vždy o vysokoškolské studenty a studentky. Dotazníky tedy nejsou zcela jistě reprezentativní pro celou populaci, ale představují pouze studenty Západočeské univerzity v Plzni, a to průřezově různými fakultami (Fakulta ekonomická, Fakulta filozofická, Fakulta právnická, Fakulta aplikovaných věd, Fakulta elektrotechnická). Vzhledem ke skutečnosti, že téměř sto procent studentů mnou navštívených středních škol (v rámci kvantitativního šetření) odchází na školy vysoké, tak se v tomto ohledu strukturálně vzorky shodují. I v případě kvantitativního vzorku jsme zdůraznili a na tomto místě je třeba toto zdůraznění ještě podtrhnout, že se nejedná o vzorek celé populace, ale o vzorek středoškolských studentů s perspektivou maturity a o vzorek vysokoškoláků s vidinou dosažení akademického titulu.

Míra vyplnění kvalitativních dotazníků se samozřejmě lišila „jedinec od jedince“. Je však možné konstatovat, že respondentky se postavily k vyplnění zodpovědněji než někteří respondenti. Zvláště Milan a Jan svoji práci v určitých

chvících dost „odfláklí“. I takto vyplněný dotazník je ale cenný a obsahuje důležité informace. V tabulce 8 uvádíme základní charakteristiku respondentů v kvalitativním šetření vzhledem k cíli našeho zájmu.

Základní charakteristika respondentů a respondentek kvalitativního šetření																	
	Gabriela	Iva	Jana	Lenka	Lenka 2	Michaela	Michaela 2	Renata	Soňa	Tereza	Veronika	Zdeňka	David	Jakub	Jan	Lukáš	Milan
Věk	24	21	20	22	20	24	20	20	21	20	19	21	22	23	23	25	23
Věk první masturbace	10 - 11	13	14	12	12	17	12	15	16	13	13	12	16	13	15	13	14
Věk prvního pettingu	15	16,5	16	16	16	17	17	15	17	16	14	16	17	21	16	18	15
Celkový počet partnerů před prvním sexem včetně	3	1	2	3	7	2	1	3	2	8	9	1	2	3	1	10	5
Věk první soulože	17	17	16,5	17	17	18,5	17	15	17	16	15	17	17	23	18	18	18
Celkový počet sexuálních koitálních partnerů	9	3	1	2	4	2	1	4	2	5	4	1	2	1	6	12	17
Stav v době výzkumu	nezad.	nezad.	zad.	zad.	zad.	zad.	zad.	zad.	nezad.	zad.	zad.	zad.	nezad.	zad.	nezad.	zad.	zadaný

Tabulka 8

5.3. Sekundární výzkumný materiál

Kromě 205 zkoumaných osob,⁹⁹ které o výzkumu věděly a byly s ním víceméně srozuměny, jsme do výzkumu zahrnuli i několik sekundárních výzkumných zdrojů a osob, které o výzkumu neměly tušení. Jsme si na tomto místě vědomi toho, že tím balancujeme na hraně etiky sběru potřebných antropologických dat, ale žádný z těchto respondentů není označen pravým jménem a nebude tím pádem nijak poškozen. Tato výzkumná doplňková metoda by se dala ztotožnit s nezúčastněným pozorováním. V první řadě se jednalo o respondentku „B“, 18 letou matku, s jejímž případem jsme detailně obeznámeni a je často zmiňován a citován. Do kvantitativního šetření však na vlastní žádost přímo zařazena nebyla. Druhým sekundárním zdrojem, zvláště v oblasti ideových marginálů se nám stala půda Církevního gymnázia v Plzni, kde jsme mezi lety 2009–2011 měli možnost nahlédnout do seminárních prací studentů, kteří se hlásili ke katolicismu a často se k podobnému tématu ve svých myšlenkových projevech dostávali. Seminární práce, které budou okrajově citovány, máme jako výzkumný materiál k dispozici v elektronické podobě. Jedná se především o studentky: respondentku „A“, respondentku „C“ a respondentku „E“; Analyzovali jsme také facebookovou stránku respondentky „D“ z téže školy.

Oba dva výše uvedené sekundární zdroje jsou ale pouze okrajovou záležitostí, která slouží spíše k doplnění a dokreslení celého výzkumu, jenž je v první řadě založen na kvantitativním a v druhé řadě na kvalitativním šetření. Ani v jednom z případů nebudou figurovat žádné reálné identifikátory, které by mohly vést ke ztotožnění osob, které výzkum podstoupily. Respondenti v kvantitativním šetření figurují pouze pod číslem dotazníku, který je v případě citace vždy uváděn v závorce za citací spolu s odkazem na pohlaví (M nebo Ž, viz Technické údaje k práci). U respondentů z kvalitativního výzkumu, kteří jsou citováni, jsou většinou před citací uváděny pouze jejich křestní jména (a to po domluvě), případně jsou jejich jména po dohodě změněna.

⁹⁹ Dohromady mohlo být zkoumáno až 279 osob, neboť do čísla 205 jsme nezahrnuli osoby zkoumané v předvýzkumu. Když je do něj zahrneme, dostaneme se na úroveň 279 osob,

6. KULTURNÍ SCÉNÁŘ RITUÁLU

Celý kulturní proces, jehož vyvrcholením je první pohlavní styk chápáný jako překročení jedné ze symbolických hranic dospělosti, je poměrně složitý. Aby tento proces proběhl správně a bez zbytečných pochybení, je třeba znalosti specifického kulturního kódu, který se skládá z množství znaků,¹⁰⁰ jež „[...] spojují chování aktéra a sociální konfiguraci tímto chováním udržovanou“ (Bauman 1996: 144). Enkulturovaný jedinec¹⁰¹ je tedy schopen jednotlivé znaky dekódovat, číst je a chovat se dle kulturních norem (Bauman 1996: 144–145). Každý člověk musí být bezpodmínečně obeznámen s řadou takových kulturních kódů, neboť parafrázujeme Webera prostřednictvím Geertze, všichni žijeme v pavučině významů, kterou jsme si sami upletli (Geertz 2000: 15) a každá tětiva této pavučiny s sebou nutně nese jedinečný kulturní kód a specifické způsoby chování, které se liší od kontextuální situace k jiné kontextuální situaci, v níž se „lidský pavouk“ právě nachází. Každé z těchto vláken nám má tedy říkat a napovídat, jak se máme v konkrétní partikulární situaci chovat, abychom úspěšně dosáhli cíle, který jsme si vytyčili, nebo abychom úspěšně zvládli konkrétní situaci, do které jsme se (často nedobrovolně a proti své vůli) dostali. Tyto dobrovolné cíle jsou ovšem kulturně determinované a latentně nám je tedy vytyčuje sama kultura, v níž žijeme. Ta nám v tomto případě, jak si níže ukážeme, říká, že pokud chceme vstoupit do dospělosti v rámci jedné její výseče, (čili stát dospělým ve specifické oblasti naší individuality), je třeba, aby proběhl pohlavní styk. K tomu v naší kulturní oblasti dojde předepsaným způsobem tak, že se jedinec příslušného věku na specifickém místě seznámí s osobou (většinou) opačného pohlaví, jistou dobu spolu „chodí“, v první fázi mezi nimi dojde k pettingu (čili sexuální tělesné interakci bez pohlavního styku), který pak plynule přechází v pohlavní styk reprezentovaný první souloží, jež otevírá symbolickou bránu do jisté výseče dospělosti. Jednotlivec se tedy stává v této oblasti dospělým jedincem. „Použijeme-li metaforu 'jízdy životem', jako by

což je ovšem maximální možná hodnota. Protože byl na dvou školách proveden jak výzkum, tak předvýzkum, někteří jedinci se účastnili obojího. Reálně je tedy počet nižší než 279.

¹⁰⁰ Které jsou „viditelné, slyšitelné, hmatatelné, čichem postižitelné věci nebo události jako světla různých barev, části oblečení, nápisy, verbální prohlášení, tóny hlasu, gestikulace, výrazy obličeje, vůně a pachy atd.“ (Bauman 1996: 144).

si v této chvíli člověk poprvé přesedl z místa pasažéra na sedadlo řidiče, uchopil do vlastních rukou volant a v noze na pedálu ucítil sílu rozjezdu a následného zrychlení [...]. [...] Konec konců, získání řidičského oprávnění v 16 letech je v severoamerickém prostředí téměř nejvýznamnějším rituálem či 'průchodem pasáží' z dětství do dospělosti" (Macek 2001: 19). Všimněme si, že řidičské oprávnění v USA je symbolem dospělosti, byť tato dospělost není ještě ani po právní stránce zcela kompletní, neboť neopravňuje kupříkladu k možnosti účastnit se voleb. Je to však jeden z kroků k tomu, aby dospělosti bylo dosaženo, je to jedním pomyslným dílem mozaiky dospělosti. Je to analogie našeho předmětu zájmu, kdy sexuální debut je stejným symbolem jako řidičský průkaz v USA, je to znak toho, že jsem již v jisté existencionální oblasti dospělým.

Aby bylo možné poskytnout členům skupiny orientaci v jednotlivých způsobech naplňování jejich cílů (ve skutečnosti cílů kultury), vytváří kultura kromě symbolů reprezentujících každý z těchto cílů jisté strategie či programy. Tyto strategie zaručují, že jedinci dosáhnou svého kulturně stanoveného cíle řádným způsobem, přičemž tyto akce můžeme nazývat klíčovými scénáři (Ortner 1973: 1340–1341).

„The other major type of elaborating symbol is valued primarily because it implies clear-cut modes of action appropriate to correct and successful living in the culture. Every culture, of course, embodies some vision of success, or the good life, but the cultural variation occurs in how success is defined, and, given that, what are considered the best ways of achieving it. 'Key scenarios,' as I call the type of key symbol in this category, are culturally valued in that they formulate the culture's basic meansends relationships in actable forms“ (Ortner 1973: 1341). Kultura tedy definuje cíle a ukazuje nejlepší způsoby, jak jich dosáhnout často v podobě různých mýtů.¹⁰² Ortner uvádí příklad klíčového scénáře z filmu Horatio Alter, kdy chudý chlapec díky tvrdé a usilovné práci

¹⁰¹ Bauman užívá termín kultivace, ale v našem prostředí je lépe držet se termínu enkulturace, který odkazuje přímo k procesu, jehož prostřednictvím si člověk během života osvojuje kulturu své společnosti v níž žije (Maříková, Petrusek, Vodáková 2000: 115).

¹⁰² Přičemž u takovéhoho mýtu nemusí být explicitně jasně dáno, že se jedná o mýtus, ale může být veden jako návod či způsob provedení.

zbohatne. „The myth formulates both the American conception of success-wealth and power-and suggests that there is a simple (but not easy) way of achieving them-singleminded hard work“ (Ortner 1973: 1341).

Podobné scénáře existují v každé společnosti a kultuře a vztahují se k veškerým lidským činnostem a aktivitám sexuální interakci nevyjímaje. A adolescenti nacházející se v liminálním období jsou tedy prostřednictvím takovýchto scénářů „školeni, jak se co má dělat“, jsou zasvěcováni do tajemných znalostí, které jsou cítěny jako změna nejniternější povahy liminální bytosti. „It is not a mere acquisition of knowledge, but a change in being“ (Turner 1967: 102). Poté, co inicianti získají a internalizují tyto posvátné znalosti – scénáře – neztrácí pouze znalosti minulé, ale mění i své bytí, svůj způsob života, své zvyky a dřívější přátele. Scénář jim určuje, kde a s kým se mají vyskytovat (je chybou být v pátek či v sobotu večer v 16 letech doma s rodiči či s mladším sourozencem), jak mají být oděni, co mají říkat, co mají konzumovat a hlavně jak mají myslet.

Kulturní scénáře definují 1. ideální hodnoty, kterých se ovšem nedosahuje příliš často (pokud vůbec; v našem případě by se jednalo stále ještě o „romantickou lásku“ a první milování u plápolajícího krbu) a 2. ideální cesty, jimiž se lze k těmto hodnotám dobrat (Ortner 1973: 1341). Klíčový scénář je zobrazením modelové situace. Kupříkladu katolická mše má svůj klíčový scénář ukotvený v misálu, respektive v kancionálu. Účastník, který průběh mše nezná, se jím může během jejího průběhu řídit (musí být ovšem prvotně poučen o tom, že existenci scénáře je možné v této knize nalézt). Tento scénář modeluje typickou ideální mši a může se tedy od reálné lišit. Jiné scénáře nám říkají, jak se máme chovat na plese, jak v divadle, jak na koncertu, jak při promoci etc. Těmto scénářům se často říká etiketa, což jsou scénáře zjevné a jasné. Mnoho scénářů je však latentních, nejasně definovaných či pouze verbálně předávaných.

Pokusme se přiblížit jeden z takovýchto kulturních scénářů, který radí adolescentům, jak získat partnera opačného pohlaví, jak s ním úspěšně navázat vztah, a jehož vyvrcholení autoři spatřují v prvním pohlavním styku.

Tento klíčový scénář jsme získali na základě analýzy časopisu pro náctileté Bravo.¹⁰³ Tento časopis je nejrůznějšími scénáři, symboly a radami prosycen. Ucelený návod v sedmi pokračováních lze nalézt v ročníku 1995 od čísla 8 (6. dubna 1995) do čísla 14 (29. června 1995). Tento kulturní scénář obsahuje ohromující množství symbolů (tyto se shodují s charakteristikami symbolů uváděnými dle Baumana v poznámce pod čarou 100) a symbolických akcí. Scénář budeme analyzovat po jeho jednotlivých kapitolách přesně tak, jak v časopisu vycházel. Označení tohoto návodu je: Umění balit s podtitulem Od seznámení a první schůzky až po první milování. Jedná se tedy o komplexní návod postupu, jak získat partnera (v tomto případě je to žena, která se snaží „sbalit“ muže), udržet si ho a začít se s ním postupně intimně sblížovat (o jiném sblížování scénář pomlčel); vyvrcholením by pak měl být první pohlavní styk. Seriál tedy přesně odpovídá definici klíčového scénáře, neboť formuloval vhodné kulturní cíle (v tomto případě získání osoby opačného pohlaví za účelem sexuální interakce, neboť je to tzv. normální a přirozené, viz níže) a následně radil efektivní interpersonální akce, jak tohoto cíle dosáhnout. Proskriboval tedy partikulární¹⁰⁴ kulturní klíčové strategie této oblasti lidských aktivit (Ortner 1973: 1341).

První částí tohoto scénáře je rada nazvaná Správné oslovení, kdy autoři vysvětlují, jak správně oslovovat MB¹⁰⁵ a vést první rozhovor na nějaké téma. „Zapamatuj si, že se nesmíš snažit o něco hodně duchaplného. Čím banálnější téma, tím lépe“ (Správné oslovení 1995: 22–23). Z dnešního pohledu se nám může zdát legrační „scénka“ získávání telefonního čísla a modelová ukázka samotného telefonování. To by bylo dnes vystřídáno SMSkami či jiným virtuálním způsobem (email, skype, facebook či icq). Důležitým závěrem správného oslovení či telefonního hovoru bylo pozvání „kamsi“.

¹⁰³ Bravo je časopis pro mládež od 12 do 18 let věnovaný moderní hudbě, filmu a problémům mladých lidí. Vychází u nás od roku 1991, a to původně jednou za měsíc. Od roku 1993 vychází jednou za dva týdny.

¹⁰⁴ Tento scénář by byl samozřejmě zcela neužitečný (či dokonce kontraproduktivní) v jiné kulturní oblasti, např. v arabském světě. „Kód samozřejmě funguje pouze tehdy, jestliže všichni lidé participující na dané konfiguraci prošli podobnou kulturní výchovou“ (Bauman 1996: 145).

¹⁰⁵ Zkratku MB užívá samotné „Bravo“ jako označení pro milovanou bytost, tj. člověka, kterého se dotyčný snaží „sbalit“.

Tajemným místem „kamsi“ je diskotéka, jíž se zabývá druhá část našeho modelového scénáře nazvaná „S embéčkem na diskotéce“¹⁰⁶ (S embéčkem na diskotéce 1995: 22–23). Do nejmenších detailů jsou rozebrány všechny potřebné kroky počínající již domácí přípravou a pokračující příchodem, kdy by z jedince měla vyzařovat pohoda a měl by být také správně oblečen; jde tedy o to, aby člověk zvolil takové ošacení, které by manifestovalo cíl, za nímž „tam“ jedinec vyráží. Oblečení je tedy spíše symbolickou, než utilitární záležitostí. Následovat by měl tzv. rozjezd, při němž by se člověk měl vrhnout sám na parket a předvést, co v něm je, a ve chvíli, kdy se na parketu objeví MB, má dojít k tzv. ataku pomocí úsměvu či náhodného vražení.¹⁰⁷ „Vzápětí se slušně omluvíme a pozveme rybku na kolu“ (S embéčkem na diskotéce 1995: 22–23). Následovat by měl rozhovor u baru, který by měl být spontánní. Nutností je na nic moc se neptat a co nejrychleji znovu na parket (a to již spolu), kde by měly následovat alespoň letmé doteky. „Položíme MB ruku na paži, nebo ji krátce chytíme za ruku. Sledujeme její reakce“ (S embéčkem na diskotéce 1995: 22–23). A podle tohoto scénáře je dobré právě v tuto chvíli odejít, předtím si však vzít na MB telefonní číslo, ale nevolat (nebo dnes snad nepsat) hned zítra a nechat MB trochu „podusit“.¹⁰⁸

Třetím krokem v tomto klíčovém scénáři je první schůzka. Předpokládá se totiž, že po výměně kontaktů (telefonního čísla) dojde k dohodě dalšího setkání, které se již nebude odehrávat v místě seznámení,¹⁰⁹ ale někde jinde. Scénář zde adolescentům radí, podobně jako výše, co si na sebe obléci, jak modifikovat své tělo, a to včetně, z pohledu dospělých jedinců banálních hygienických úprav:¹¹⁰ „[...] bylo by dobré si umýt ruce. Aby se totiž

¹⁰⁶ Jaksi latentně se počítá s tím, že dojde k pozvání právě na diskotéku.

¹⁰⁷ Zde autoři udělali chybu, neboť najednou se zde opět jedinec s MB seznamuje, což se stalo již v minulém dílu.

¹⁰⁸ Opět poukážme na to, že autoři nejsou ve svém scénáři zcela konzistentní, neboť telefonní číslo bylo již předmětem minulého dílu. Názorně je zde alespoň možné vidět, že klíčové scénáře stejně jako mýty nemusí dbát přesně na časovou souslednost a na faktograficky přesné údaje, neboť ty nejsou důležité. Důležité je mytické poselství; poselství toho, „jak to má být“, „jak je to správné“, „jak se to dělá.“

¹⁰⁹ Místa, kde dochází k seznámení, jsou často latentně „institucionalizovaná“, viz kapitolu 8.1.2.

¹¹⁰ Zde je možné vidět baumanovské symboly v jejich konkrétní podobě: zápach vs. vůně, špína vs. čistota. Dle těchto znaků může tedy i nezasvěcený pozorovatel určit, zda se jedinec vypravil vyhledávat milostný vztah (jde někoho „sbalit“), anebo zda se hodlá věnovat např. opravě motorů.

z případných milostných doteků nestaly doteky hrůzy. Zkrátka, MB by měla poznat, že jste se upravili kvůli ní“ (První schůzka 1995: 22).

Místo setkání má být takové, kde se něco děje, kde je o čem se bavit, (tedy tam, kde je možné mít nezávislé téma rozhovoru), neboť zde již autoři scénáře upozorňují na „nebezpečí“ případné hlubší vzájemné komunikace, která by ale ve finále mohla celou snahu pokazit. Aby byla tato hrozba částečně eliminována „[...] klasika je kormidlovat MB před kino,“ (První schůzka 1995: 22) což nám jasně naznačuje, že hlavním výchozím tématem pozdějšího „hlubšího“ hovoru bude obsah společně zhlédnutého filmu, po němž by bylo dobré zajít do kavárny a moci v klidu pohovořit o společném prožitku. V závěru první schůzky by neměly chybět ještě dvě podstatné skutečnosti. Jednou z nich je dárek na dobrou noc (počítá se automaticky s tím, že ke schůzce dojde v podvečer či večer) a druhým z nich je polibek na rozloučenou, který je v tuto chvíli dle kulturního scénáře nezbytností. „Teď záleží na tom, jak daleko jste spolu skutečně zašli. Ale polibek¹¹¹ na ústa už by se konat měl“ (První schůzka 1995: 23). Polibek je tedy v této fázi – ve fázi první schůzky – důležitým symbolem. Absence polibku symbolizuje, že se pravděpodobně odehrává něco špatně, a to buď z jedné, nebo z druhé strany. Autoři tím dále implicitně sdělují, že v případě odmítnutí polibku na dobrou noc by aktér již nadále neměl ztrácet čas dalším zbytečným „naháněním“ osoby, jež polibek odmítla, a měl by zaměřit svoji energii jiným, více nadějným směrem.

Čtvrtá část klíčového scénáře se obšírně zabývá líbáním, neboť po prvním polibku na ústa na rozloučenou v závěru první schůzky při dalším setkání (bude-li) již dojde zcela automaticky na tzv. hluboké líbání. Proto je třeba nezasvěcené jedince poučit, co je to první líbání, co je to romantický polibek, jak vypadá něžný polibek, francouzský polibek a vášnivý polibek a na co si při líbání dát také pozor, tj. na „cucfleky“ (Líbání 1995: 22–23).

¹¹¹ Kulturní scénář zde rozlišuje mezi polibkem a líbáním, přičemž polibkem se míní vzájemné doteky úst bez přímých intenzivních doteků jazyka, což je naopak podstatou líbání, kterému se věnuje následující díl seriálu.

V další části se prolamují další hranice a dochází k posunu, a to k pettingu. Již v úvodu se dozvídáme: „Je zcela přirozené, že ti, kdo se milují, se chtějí hladit, líbat, vzájemně se vzrušovat a darovat¹¹² si rozkoš“ (Petting 1995: 22). Je ale třeba zajistit bezpečné místo,¹¹³ které podle klíčového scénáře zajišťuje partner – tedy muž: „Naši jedou příští týden na chalupu. Přijdeš?“ (Petting 1995: 22). Muž by také měl zajistit náležitě romantickou atmosféru tvořenou svíčkami a tlumenou hudbou, která iniciuje mazlení nejprve přes oblečení, posléze dochází ke svlékání, přičemž toto svlečení může být částečné anebo úplné, ale k manipulaci s oblečením by dojít prostě mělo, neboť „[...] svlékání je radost, protože je známkou milostné zvědavosti a partnery sblíží¹¹⁴“ (Petting 1995: 23). V závěru je zdůrazněno, že při pettingu je dovoleno vše, vyjma samotné soulože,¹¹⁵ které je vyhrazena samostatná (poslední) kapitola. Předtím je ještě jeden díl věnován antikoncepci. V jeho úvodu je zdůrazněna potřeba vyvýšená na nutnost užít nějaký druh antikoncepce, protože otěhotnění v tomto věku (přičemž věk ani jednoho modelového účastníka není ani na jednom místě v rámci celého seriálu uveden) je prostě špatně, je to chyba, která je řešitelná pouze interrupcí. Stručně řečeno, ať již kondom, nebo pilulky, nebo náplasti či čípky, vše je lepší než neužití žádné antikoncepce. Přerušovaná soulož a výpočet neplodných dnů¹¹⁶ jsou také zmíněné jako antikoncepční druh, ale je podtrženo, že se jedná o

¹¹² Je poměrně zajímavé, že i církevní diskurs mluví o tzv. darování sebe sama (dochází k dvojímu dárcovství: daruji sám sebe partnerovi/partnerce a daruji sám sebe potencionálnímu dítěti). Samotný petting, o němž se také hovoří, však není v tomto diskursu brán příliš pozitivně, neboť údajně nedochází k vyjádření vzájemné lásky obou manželů (petting je možné samozřejmě provozovat pouze v rámci manželství; a to manželství kulturně uznaného církví, tj. mluvíme o církevním sňatku). Je možné však petting omluvit jakýmsi „zácvikem“ pro plný sexuální styk za účelem plození dětí. Ovšem pokud by manželé plánovali tímto způsobem plné tělesné uspokojení (v tuto chvíli by to byla forma antikoncepce), jednalo by se o aktivitu nesprávnou (Skoblík 1997: 211).

¹¹³ Tento modelový scénář nám zde nastiňuje opravdu až romantickou idylu a vůbec nekalkuluje s tím, že by k pettingu mohlo dojít někde jinde, např. na veřejných místech etc.

¹¹⁴ Blíže viz kapitolu 7.3.1.

¹¹⁵ Scénář ji samozřejmě nezakazuje, ale v tu chvíli již to není petting, ale sex. Mějme na paměti neustále fakt, že se jedná pouze o model; model je vodítkem, je to ideální typ, nikdy realitu nezobrazuje přesně tak, jak je, ale spíše odkazuje k tomu, jak by měl vypadat normativní ideál.

¹¹⁶ V jistých ideologických systémech (např. církevních) jsou naopak neplodné dny označovány jako jediný možný druh antikoncepce, neboť nám tato antikoncepce byla „přirozeně“ dána, je nám tedy vrozená a řízení se tímto výpočtem není kulturním zásahem. Můžeme ale vznést otázku, zda žena či pár společně vypočítávající období neplodných dnů a řídicí se tímto výpočtem již nevykonali kulturní zásah srovnatelný s kondomem či antikoncepční pilulkou. Dalo by se říci, že tyto antikoncepční instrumenty jsou pouze sofistikovanější variací ochrany, a i tyto způsoby mohou selhat.

velmi nespolehlivé, a proto neúčinné metody, kterých je třeba se vyvarovat (Kondom & spol. 1995: 22–23).

Posledním sedmým vyvrcholujícím dílem kulturního scénáře je „první milování“, kdy je v této modelové situaci žena pannou, zatímco muž již panicem není. Je tedy zkušeným „rituálním obřadníkem“, který je schopen partnerku bez problémů do tajů sexu „zasvětit“ a „zacvičit“, a provést tak její enkulturaci do tzv. dospělého stavu.¹¹⁷ Nemůžeme si ale dovolit necitovat z úvodu této kapitoly:¹¹⁸ „Jednou přijde ten nádherný okamžik. Najednou je před vámi všechno, co nabízí láska a něžnosti, blízkost a teplo, rozkoš a uspokojení. Loučíme se tedy s naším seriálem povídáním o tom, jak můžete být šťastni, aniž by vás trápil strach a stres [...]“ (První milování 1995: 22).

Významné sdělení tohoto úvodu je vytčení skutečnosti, že sex (první společný sex v rámci partikulárního páru) je vlastně vyvrcholením jejich vztahu – je to „všechno, co nabízí láska“, a víc už nabídnout nemůže. A proto se nyní se seriálem loučíme. Jedná se tedy o vrcholný okamžik rituálu. Vše, co následuje za vyvrcholením, již není tolik podstatné, aby bylo nutné se tím zabývat (První milování 1995: 22–23).

Kulturní scénáře existují ovšem i pro další procesy vztahu, vyskytují se však v tomto časopisu poměrně zřídka, přesto však mohou být při pečlivém hledání nalezeny. Pro zajímavost Bravo č. 3 z roku 2006, kdy se hovoří o ukončení vztahu. Autoři nejprve zdůvodňují, proč spolu vlastně lidé chodí, a to přímým odkazem na přírodní biologickou nutnost: „Láska je chemie, kterou jde těžko ovládat. Neřídí se žádnými pravidly¹¹⁹ a přichází zcela náhodně“ (Jak na kopačky 2006: 22). Ve chvíli, kdy chemie „vyvane“ a vztah se změní, případně přestane fungovat, či již není pro jedince výhodný, je dobré jej ukončit formou „kopaček“. Ty by měly být dle kulturního scénáře rychlé a férové, tzv. z očí do očí (Jak na kopačky 2006: 22).

¹¹⁷ Turner v této chvíli hovoří o autoritě starších (Turner 1967: 99–100). Viz kapitolu 8.2.

¹¹⁸ K této citaci se vrátíme ještě jednou v kapitole 9, kde bude podrobněji analyzována.

¹¹⁹ I kdybychom přijali hypotézu, že je láska čistě biologický proces, bylo by zcela nesmyslné tvrzení, že takový proces (reprezentovaný patrně nějakou formou přírodního výběru) by neměl žádná pravidla. Můžeme tedy vidět další typický mýtus.

Vraťme se ale k našemu původnímu scénáři. Stejně jako na petting by měly být pro první partnerský sex zajištěny odpovídající prostory a vymezen specifický čas, který bude pojistkou nerušenosti celého aktu. Kdo, kde a jak je zajistí, ale řečeno není, předpokládáme tedy analogický způsob řešení problému jako při pettingu. V zajištěných prostorech by dvojice měla začít něžnými doteky, hlavně však hravě a radostně a poté se dílo povede. A je třeba se obávat prvního sexu, když je dívka panna? Zcela určitě není, neboť všechn strach a mýty jsou přehnané a navíc, pokud je dvojice sehrána díky absolvování fáze pettingu,¹²⁰ o žádný bolestivý akt se jednat nemusí. Vyvrcholením pohlavního styku je pak orgasmus, kdy klíčový scénář objasňuje, proč žena na rozdíl od muže obvykle orgasmu nedosáhne a neměla by se proto stydět hladit se sama¹²¹, anebo na příslušná místa navést ruku partnera. Po orgasmu zakončujeme sexuální akt milostnou hrou, při níž si můžeme znovu dokazovat lásku hravými něžnostmi (První milování 1995: 22–23). Co když však akt neproběhl přesně dle tohoto scénáře? „I když to třeba napoprvé nedopadlo na sto procent, nesmíte propadat roztrpčení! [...] Klidně se i zasmějte tomu, co se nepodařilo. Žádný učený přece z nebe nespadlo!“ (První milování 1995: 23). Samozřejmě pod slovy „nedopadlo to na sto procent“ se nemyslí nepovedený rituál, jehož následkem je otěhotnění partnerky, či nějaká pohlavní nemoc atd., ale spíše nemotornost či různé trapné chvíle, kdy jedinci ještě nejsou schopni správným způsobem zkoordinovat a ovládnout svá těla (viz též rozhovory s respondenty a respondentkami v kapitole 9).

Společně jsme si tedy prošli příklad modelového scénáře, který zahrnuje nejen formálně pojmenované události, ale i důsledky těchto událostí. Obojí by se mělo znovu a znovu opakovat dle vzorců v normativním běhu života. Jsou

¹²⁰ Kulturní scénář zde reifikuje sám sebe a hrozí, že když dvojice řádným způsobem neabsolvuje dle návodu petting, z prvního pohlavního styku se stane něco příšerného, bolestivého, frustrujícího, neboť byl vynechán jeden strukturálně nezbytně důležitý krok.

¹²¹ Nelze na tomto místě znovu nezmínit „samoobsahu“ v rámci katolického sexuálního diskursu, viz poznámku pod čarou 14. Vidíme tedy názorně, že naše biologická těla nám poskytují jisté univerzálie (např. muž dosáhne orgasmu dříve, žena později), ale je již pak na kultuře, aby s těmito univerzáliemi pracovala, aby je zdůvodnila (i v lidových modelech, jak to např. učinila respondentka „A“ „[...] protože přeci jenom chlapecké a mužské tělesné pochody probíhají dynamičtěji a rychleji než u dívek [...]), klasifikovala a navrhla případné možnosti řešení problémů, které též individuálně pojmenuje, jak jsme tomu právě svědky („samoobsahu“, „hladit se sama“ etc.).

zde formulovány ideální hodnoty, cíle a způsoby, jak získat partnera či partnerku a mít s ním sex, a také prostředky, jak těchto hodnot a cílů dosáhnout (vyhlédnout si někoho, vyrazit na diskotéku, tam jej sbalit, jít na první schůzku, líbat se, zajistit místo na petting a poté i na první sex). A třebaže není těchto cílů často dosaženo, je takovýto kulturní scénář velmi důležitý a cenný při našem dalším postupu, neboť navrhuje a pojmenovává jasné modelové strategie a hodnoty a stanovuje normativní cíle (Ortner 1973: 1340–1341).

7. SEPARATIVNÍ SEXUÁLNÍ AKTIVITY

Každý rituál přechodu podle Van Gennepa, jehož teorii rozpracoval Victor Turner, začíná fází separace. V našem případě by tedy mělo dojít k odluce „[...] od bezpohlavního dětského věku a následné přijetí do sexuálního světa dospělých“ (Kubík 2010: 301). Moderní společnost však oficiálně iniciační rituály odvrhla a iniciace až na určité výjimky¹²² v této formě vlastně neexistují. Dle Mary Douglas však rituál z lidského života zmizet nemůže, neboť jsou to právě rituály, které tvoří realitu. Ta by bez nich mohla existovat jen velmi obtížně. V západní společnosti tedy dochází pouze k transformaci rituálů do jiných forem, které zdánlivě nepřipomínají drastické primitivní ceremoniály nezápadních kultur. Tyto formy jsou ovšem neméně účinné a nezřídka také mnohem nebezpečnější, neboť jejich průběh není kontrolován „profesionálními“ zkušenými, vyškolenými obřadníky, ale často samotnými inicianty a iniciantkami, kteří rituální proměnou sami prošli teprve nedávno a zajišťují ji posléze mladším „kolegům“. K jisté formě rituálu dojít prostě nutně musí. Není totiž možné mít společenské vztahy bez symbolických aktů reprezentovaných jistým ceremoniálem, neboť rituál je jedním z prostředků, který kontroluje situaci a modifikuje zkušenost (Douglas 1984: 63, Kubík 2010: 304). Ve chvíli, kdy se západní teenager domnívá, že jedná samostatně, nezávisle a nekontrolovaně, nachází se v rámci rituálu (který ale nevnímá, proto je rituál tak účinný) a je jím kontrolován. Jeho zkušenost je modifikována, upravována a je mu sdělováno, ba přímo vštěpováno, co je správné, co je špatné a také to, co se mu má líbit a co mu má naopak připadat jako ošklivé a odporné.

Na rozdíl od ne-západní společnosti je ale pravdou, že rituální akce nejsou v tomto případě jasně odděleny od běžné každodenní žité zkušenosti. Neexistuje prostě chvíle, kdy by se všechny děti společně zvedly a odebraly se pod vedením rituálních specialistů (stařešinů) do buše a po určitém čase, specifických procedurách a výcviku se vrátili zpět do vsi jako muži a jako ženy. Tento moment v české společnosti chybí, a proto se rituál stává nejasným,

¹²² A i tyto výjimky obvykle aktéři (a to ať již rituální specialisté, anebo inicianti) jako iniciaci primárně nevnímají. Příkladem můžou být maturitní ples, promoce atd., které i jejich účastníci

zamlženým, rozvleklým a rozkouskovaným, často též nebezpečným. Rituály přesto existují, byť jsou přehlíženy a ze zjevného antisociálního chování, které je průvodním rituálním jevem antistruktury liminálních bytostí, je obviňován společenský trend, móda, hudba, televize, internet, vrstevníci, či jednoduše „špatná parta“. Všechny tyto složky na antistrukturální chování, které přetváří dětského jedince v jedince dospělého, vliv mají, jsou totiž latentními rituálními specialisty;¹²³ vždyť ti oficiální byli v naší společnosti odstraněni. „Mnozí rodičové nemají nejmenší potuchy o činnosti svých dětí a jsou nesmírně překvapeni, zjistí-li, že jejich ratolesti prošly nebo právě procházejí 'zasvěcovacím' procesem, který, jak děti předpokládají, je může postavit na úroveň dospělých“ (Kubik 2010: 304).

7.1. Masturbace jako individuální separátní aktivita

Kdy tedy nastává a co je signifikantní pro první fázi iniciace – tedy separaci? V první řadě zdůrazněme, že separace je v tomto případě až na výjimky¹²⁴ čistě symbolickým procesem. Jedinec není vytržen ze svého každodenního života v domácnosti rodičů a sourozenců a není následně uzavřen v odděleném místě (jako tomu je např. v klášteře, či jak tomu bývalo v rámci tzv. přijímače během úvodní části povinné vojenské služby, což už je však v naší kultuře minulostí a jak a zda tento model funguje i v rámci naší profesionální armády, jsme nezjišťovali). Dochází však k postupnému oddělování od původní role (tedy role dítěte) a přejímání role nové (tedy role dospělého). Tuto prahovost zasazujeme do období puberty, kdy podnět

chápu spíše jako společenskou událost, veselici či povyražení, nebo prostě jako společenskou nutnost, něco, kam se jít musí a nesmí se moc přemýšlet o smyslu celého aktu.

¹²³ I Turner na tomto místě říká, že pokud neexistují oficiální instruktoři, je to právě tradice, která má formující sílu: „That the authority in question is really quintessential tradition emerges clearly in societies where initiations are not collective but individual and where there are no instructors or gurus“ (Turner 1967: 100).

¹²⁴ Není to však pravidlo. Někdy může k opravdovému vytržení jedince dojít. Sami jsme měli možnost znát adolescentku, která „se chytla party“ a v 16 letech opustila školu i rodinu a navrácela byla zpět až za asistence policie. A jistě to není výjimečný případ. Můžeme říci, že se jedná o extrémní formu separace v západní společnosti, kdy jedinec svůj „dětský“ status odhazuje tak prudce a s takovou intenzitou, že s ním zcela odvrhne i svoji rodinu, školu atd. Pokud dojde k návratu takového jedince zpět do společnosti (projde-li úspěšně inkorporací) a nezůstane v trvalé liminalitě ve skulinkách společenské struktury (Turner 2004: 141), jeho proměna je mnohem dokonalejší, neboť liminální fáze byla intenzivní a skutečně vedla k nutnosti restrukturalizace osobnosti směrem k samostatnosti, odpovědnosti, ekonomické soběstačnosti atd.

k zahájení separace dává z určité části biologická danost dospívání reprezentovaná změnami, jež jsou fyzicky zjiřitelné na jedincově těle. To, jakým způsobem bude biologie transformována, čili to, jak se s viditelnými fyzickými změnami bude zacházet, je však již čistě kulturním procesem. Dochází tudíž k přeměně stávajících symbolů v symboly jiné. Jako první oddělující fakt iniciace dospělosti skrze sexuální aktivitu můžeme chápat věk první masturbace, kdy jedinec zjiřtuje, že tělo je opravdu fyziologicky jiné a lze jím manipulovat odlišně než dříve a jeho jednotlivé části lze také užívat k jiným účelům než dříve.

V našem výzkumu jsme se na samotnou ipsaci nezaměřili podrobně. Zajímali jsme se hlavně o to, zda respondenti ipsaci provozují a v kolika letech ji provozovali prvně. Vycházeli jsme z předpokladu, že masturbace je v dnešní době všeobecně rozšířená (Langmeier, Krejčíková 2006: 156) takovým způsobem, že v podstatě všechny odpovědi budou kladné a že významná bude hlavně věk, kdy tato aktivita byla provozována prvně. Na příkladu masturbace si můžeme mimo jiné ukázat měnící se vědecký názor. Ještě ve čtyřicátých letech dvacátého století, kdy masturbace sice již nebyla pokládána za patologický jev, který by bylo třeba léčit, se před ní měl mít člověk na pozoru. Byla brána jako součást dospívání, jako jakýsi „ventil“ (tato metafora vydržela i do dnešních dnů) a předpokládalo se, že „[o]n sám toho časem nechá, až přijde na to, že to není to pravé ukojení“ (Hynie 1942: 164). Ale byl-li mladý onanista „náruživým“, bylo třeba zasáhnout, neboť tato činnost stravovala mnoho sil a času, přičemž právě tyto síly takový mladík nejvíce potřeboval pro svůj rozvoj. „Vidíme tedy, že u onanistů je nejdůležitější upoutati jinam pozornost. Probudit u nich odvahu a chuť do aktivního života je největší zásluhou o jejich život vůbec a zvláště sexuální“ (Hynie 1942: 165).

Biologické hledisko škodlivosti bylo souběžně podpořeno morální kritikou ipsace, která byla a stále ještě je vedena převážně z pozice katolického církevního diskursu. Církev katolické orientace považuje masturbaci za závadnou, neboť „[...] je viděna jako [...] náhradní aktivita vylučující sex v dvojím dárcovství [...] proto je klasifikována jako protipřirozené smilstvo [...]“ (Skoblík 1997: 215). Nicméně na tomto poli církev „ve světle moderních

poznatků“ svůj postoj částečně zmírňuje a uznává řadu omluvných důvodů, avšak zpětně poukazuje na krásu čistoty¹²⁵ a nutnost uvědomění si, že tělu by se nemělo vyhovávat vždy, když si o to řekne (Skoblík 1997: 215–216). Je třeba tedy kulturního zákroku k ovládnutí těla. Mohlo by se mylně zdát, že v dnešní době se již nikdo těmito doktrínami neřídí, což ovšem vyvrací náš sekundární výzkumný materiál. Připomeňme si již jednou zmíněnou¹²⁶ 19 letou respondentku „A“, která uvádí ve své seminární práci: *„Já osobně jsem [masturbaci] nikdy nezkoušela a nikdy ji zkoušet nehodlám, z důvodu toho, že mi to zaprvé připadá neetické, za druhé z toho důvodu, že je to porušení 'pravidel', která mám vžitá, která dodržuji, a za třetí je to něco, kde mám pro sebe stanovené vysoké hranice, přes které se nedokáži nikdy dostat [...] Je možné, že nějaký sexuolog poradí svým pacientům, aby si ve svých problémech pomáhali masturbací, že je to metoda, která je jednak neškodná, tak si s ní daný člověk může 'pomoci'. Tento pan sexuolog už dále ale svému svěřenci neřekne, že to na druhou stranu může tohoto člověka naprosto 'izolovat' [...]“* (respondentka „A“, 19 let, Církevní gymnázium Plzeň, seminární práce na dané téma, gramatika zachována). Tento postoj je ale opravdu menšinový. Při detailní analýze našeho kvantitativního výzkumu jsme jednu až dvě respondentky, které projevovaly obdobné ideologické ukotvení, zaznamenali (blíže viz kapitulu 10.1.). Přestože je tento životní styl skutečně menšinový, jako marginální sexuální postoj je tuto skutečnost třeba zmínit a uvědomit si, jak pestrou paletu postojů, názorů a praktik i v dnešní době sexualita představuje a jak silné emoce vyvolává a jak pestrým způsobem jsou její jednotlivé biologické složky kulturně manipulovány a zpracovávány do ideologicky správného stavu.

Vraťme se ale zpět k rituálu přechodu do dospělosti. Věk první masturbace můžeme tedy dnes vnímat jako symbolický akt, kterým jedinec vstupuje na práh cesty směrem k dospělosti a její jakési předzkoušení (Langmeier, Krejčíková 2006: 156). Adolescent začíná v tuto chvíli jednat

¹²⁵ Máme zde konkrétní možnost sledovat koncept čistoty a znečištění, který přinesla do antropologie Mary Douglas. Vždyť o č víc je fyziologicky znečištěn člověk masturbující než člověk nemasturbující? Jde tedy jednoznačně o špinu nikoliv ve smyslu materiálním, ale o pošpinění morální, tedy symbolické (Douglas 1984).

¹²⁶ Viz poznámku pod čarou 14.

antistrukturálním způsobem, neboť tato aktivita nevychází z iniciativy rodičů ani jiných sociálních kontrolorů a nemůže být pod jejich dohledem a kontrolou.¹²⁷ Z výzkumu Weisse a Zvěřiny vyplývá, že u mužů i žen dochází k první masturbaci nejčastěji ve věku 13–15 let (Weiss, Zvěřina 2001: 46). V našem vzorku, jehož přesné rozložení uvádíme v tabulkách 8 a 9 vyplývá, že průměrný zjištěný věk první masturbace je u mužů 12,49 a u žen 12,37 roků. Nejnižší zaznamenaná hranice byla u žen 7 let a u mužů 8 let. Výrazné procento zvláště respondentek odpovídalo „nevím“. V rámci kvantitativního šetření jsme získali pouze jednu konkrétní zápornou odpověď: „*Masturbovala jsem prvně až v osmnácti a nelíbí se mi to*“ (45, Ž). Velmi zajímavé je, což dále vyplývá z tabulek 9 a 10, že byt více než polovina výzkumného vzorku odpověděla, zůstala tato otázka zodpovězena nejméně ze všech v celém našem výzkumu. Jednoznačně odpovědělo pouze 59,09 % žen a 87,69 % mužů, přičemž tato čísla se téměř dokonale kryjí s čísly, která uvádí Langmeier s Krejčíkovou s odkazem na Weisse a Zvěřinu: „*Masturbační zkušenost přiznává 84 % mužů a 58 % žen*“ (Langmeier, Krejčíková 2006: 156). Dále mnohem méně tuto otázku zodpověděly ženy než muži. Přesto můžeme říci, že věk první masturbace oproti výzkumům v roce 1998 poklesl. V rámci kvalitativního šetření se k masturbaci doznali všechny respondentky i všichni respondenti.

Věk první masturbace – ženy					
	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
odpovědělo (%)	60,61	66,67	62,5	45,46	59,09
neodpovědělo (%)	24,24	0	18,75	36,36	18,18
neví (%)	15,15	33,33	18,75	18,18	22,72
průměrný věk (v letech)	11,53	12,75	13,2	13,8	12,37

Tabulka 9

Věk první masturbace – muži					
	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
odpovědělo (%)	90,09	87,5	81,82	100	87,69
neodpovědělo (%)	0	2,5	18,18	0	4,62
neví (%)	9,1	10	0	0	7,69
průměrný věk (v letech)	11,08	12,74	12,45	13,67	12,49

Tabulka 10

¹²⁷ Latentním důvodem odporu k masturbaci a jejímu zapovídání mohl být i tento symbolický zlom, kdy masturbace symbolizuje první samostatné nekontrolované chování dospívajícího jedince. Masturbace je však často pod kontrolou „vrstevníků“, kteří vědí (či tuší), zda jedinec masturbuje, či ne.

MP: „Z jakého podnětu nebo proč jsi začal/la masturbovat?“

Ženy

GABRIELA: „Nedokážu si přesně vybavit, jak a proč k tomu prvně došlo. Prostě mi to bylo příjemné. Zpočátku jsem si ani moc neuvědomovala, co provádím, jenom mi bylo jasné, že je to moc příjemné, ale moc jsem nad tím nepřemýšlela. Až později, asi ve věku 13ti let, jsem se sama před sebou začala stydět. To přešlo časem, až když se začala vyvíjet má sexualita.“

IVA: „Šlo o průzkum sebe sama. O objevování a zvědavost, co se všechno stane. Je to něco překvapujícího, celý fakt zjištění té instinktivní/živočišné podstaty člověka. Člověk si s tím najednou neví rady. Otevřeně se o tom nemluví, tak to má jako své tajemství a snaží se odhadnout, kdo to jako on už z vrstevníků zjistil, že něco takového existuje. A hlavně se za to stydí, ale láká ho to.“

JANA: „No, četla jsem o tom s holkama v Bravíčku. To tehdy četli všichni. Já jsem to předtím nezkoušela, tak jsem to chtěla vyzkoušet. Bylo to na základní škole. O tom, jestli teda onanujeme, jsme se otevřeně nebavily, ale ono to šlo vyzkoušet podle toho, co holky u toho Bravíčka říkaly. Chtěla jsem to jenom vyzkoušet, co se stane. Nakonec mě to moc nebavilo, v tom Bravíčku to popisovali jako něco extra. Mě to ale moc nebavilo.“

LENKA: „To už vůbec netuším, možná z nějakého filmu se sexuální tematikou přišel podnět, že jsem tu potřebu pocítila. Jelikož mi kamarádka začala vykládat, že se dá i takto otěhotnět, tak jsem se mamky zeptala, jestli to je možný, a naštěstí mě v těch 12 ujistila, že není. Ale ta kamarádka měla kamarádku, které se to prý stalo.“

LENKA 2: „Přesně si už nevzpomínám. Asi jsem viděla nějakou sexuální scénu ve filmu a chtěla jsem to vyzkoušet. Potom jsem v tom věku měla pocit, že dělám něco špatně. Že se to dělat nemá. Styděla jsem se za to.“

MICHALA 2: „Jeli jsem se školou na školu v přírodě, v tom věku to začalo být mezi holkami hodně diskutované téma. Začaly jsme si o tom povídat, číst různé časopisy jako Bravo. A samozřejmě to i zkoušet. Potom jsme to taky s holkama často probíraly. Tyto počátky masturbace jsou spojené se zvědavostí v pubertě a s poznáváním těla, nevidím na tom nic špatného. Jako dívky jsem začaly dospívat dříve než kluci a začaly nás tyto věci související s našimi proměnami zajímat.“

RENÁTA: „Myslím, že to bylo v 15 letech před 1. pohlavním stykem. Chtěla jsem se blíže seznámit se svým tělem, abych mohla případně poradit svému partnerovi (byl stejně starý jako já a též neměl žádné zkušenosti). Jednou jsme to rozebírali, spíše jsme rozebírali, jaké je to s našimi partnery.“

VERONIKA: „Chtěla jsem hlavně vyzkoušet, jaké to přináší pocity. Mluvily jsme s holkama o tom z časopisů. A potom jsme měly s holkama takový sešit a tam jsme si o tom psaly, jaký to bylo, když se to stalo nám.“

Muži

DAVID: „Hlavním podnětem byl podnět dospívání.“

JAKUB: „Vlastně k tomu došlo ze zajímavosti. Mluvili o tom spolužáci ze třídy. Dalo by se říct, že se tím vytahovali, že už to dělají, že už sou někde dál než my, co to ještě neděláme. Tak mě zajímalo, jaké to je. Já o tom ale nemluvil. Nepřipadalo mi to vhodné. O takových věcech se svěřuji jen blízkým přátelům. Žádného takového jsem v té době neměl.“

JAN: „Určitě to bylo ze zvědavosti, co se stane. Kamarádi o tom začali mluvit, že je to fajn, tak jsem si to chtěl taky užít.“

LUKÁŠ: „Na prvním místě asi zvědavost, poznávání vlastního těla. Zalíbilo se mi to a stala se z toho častá kratochvíle.“

Adolescenti se tímto aktem snaží prvně ovládnout a poznávat své tělo jako sexuální instrument a prozkoumat a aktivovat všechny jeho funkce (objevování toho, co se stane, zkusit, jaké je „to tajemství“, či co je to za zajímavost, prostřednictvím vlastního těla vytvořit „kratochvíli“, nebo se prostě „blíže seznámit se svým tělem, abych pak mohla poradit partnerovi“). Zároveň si tuto aktivitu vyžaduje antistrukturální adolescentní vzorec chování, který v liminální fázi existuje. Masturbace je tedy prvním úkolem a první překážkou, která se v rámci rituálu musí překonat. Je to něco nutného, něco, co je samozřejmé a prospěšné, neboť to adolescenta posunuje někam dál v adolescentní communitas. To zmiňuje i respondent Jakub, že ti, co v jeho okolí masturbovali, se považovali za vyspělejší (viz citace výše). Chování v tomto ohledu ovlivnily také časopisy (dvakrát je uvedeno Bravo), na něž se odvolávají zase ženy (Veronika, Michaela 2, Jana). Kultura si tedy aktuálně podřídila přírodu tak, že masturbace je hodnocena jako jev „normální“ a že v jejím provozování není nic závadného. Ba co víc. Aktuální nutnost masturbace popisují nejenom časopisy a internetové portály zaměřené na adolescenty,¹²⁸ ale věnují se jí i mainstreamové běžné zpravodajské servery. Na internetu jsme byli např. poučeni o tom, že masturbace vlastně už „nejen není škodlivá“, ale naopak se stala léčivou. „Masturbace je ale také velmi důležitá pro zdravý psycho-sexuální život v době, kdy člověk nechce, nebo z nejrůznějších příčin nemůže mít sexuálního partnera. Zlepšuje sexuální funkce, neboť prokrvuje pohlavní orgány, zásobí je krví a kyslíkem, může být léčbou různých sexuálních

poruch a ženám pomáhá dosáhnout orgasmu. U mužů naopak pomáhá zvládat předčasnou ejakulaci a učí ovládat vlastní vzrušení“¹²⁹ (Masturbace je nejenom zdravá, ale také léčivá 2010). Buď se tedy stavba našeho fyziologického těla za posledních sto či sto padesát let tolik změnila, že aktivita, která vedla k demenci a nemocem, není pro nás nyní škodlivá, ale je prospěšná, nebo se kultura pouze převlékla za přírodu, a to v obou případech. Přesto však je třeba vzít do úvahy skutečnost, že jistá část adolescentů své masturbační aktivity nadále tají, paradoxně spíše ve vyšším věku, neboť v tomto případě se jedná o znak nezvládnutí kulturou předepsaného scénáře, který přikazuje docílení plnohodnotného partnerského sexuálního aktu, který by měl masturbační aktivity nahradit, či by měly být pouze jeho komplementárním doplňkem.

7.2. Petting jako společná separátní aktivita

Na rozdíl od masturbace, která není obvykle veřejně manifestována¹³⁰ a ani v dotaznících diskutována považujeme u adolescentů zahájení sexuální interakce s jinou osobou než sebou samým za zásadní překročení hranice a započítání iniciačního antistrukturálního chování v rámci *communitas*. Tuto aktivitu jsme v dotazníku označili jako „(první) sexuální styk bez soulože, tj. bez průniku penisu do pochvy (nekoitální sexuální styk)“. Jednoslovně můžeme hovořit o pettingu. Kupříkladu Weiss se Zvěřinou se tomuto způsobu sexuální interakce nevěnují vůbec.

Nejprve si musíme tento pojem definovat. Je možné petting označovat za sexuální styk, byť s přídavkem bez soulože? Akademický slovník cizích slov petting označuje jako „milostn[ou] hr[u], při níž se dosahuje orgasmu bez soulože“ (Erhart, Kraus, Štěpánek 2001: 588). Etymologický slovník hovoří o pettingu jako o sexuálním dráždění bez přímého pohlavního styku, přičemž tento termín pochází z angličtiny a doslova znamená laskání, mazlení, od

¹²⁸ Prospěšnost masturbace tyto portály zdůvodňují přípravou na první pohlavní styk, aby jedinec věděl, jak bude jeho tělo reagovat, a mohl tak co nejlépe dosáhnout uspokojení.

¹²⁹ Viz též kapitolu 2.1.

¹³⁰ A její projevy na veřejnosti jsou (zatím) chápány jako deviantní chování zasluhující policejní či lékařský (nebo nejlépe obojí) zásah.

anglického „(to) pet“ znamenajícího mazlit se, mukat se, ale také domácí zvíře, miláček, mazlíček či drahoušek (Rejzek 2008: heslo petting).

Základní princip pettingu je ukotven ve skutečnosti, že nedochází k přímému spojení genitálií v podobě pohlavního styku, tedy konkrétně zasunutí penisu do vagíny. Může však zahrnovat i vzájemné tření pohlavních orgánů, avšak bez průniku.¹³¹ Kinsey petting definuje jako: „Physical contacts between females and males¹³² which do not involve union of the genitalia of the two sexes constitute the soci-sexual behavior which American youth have come to know as necking or petting“ (Kinsey 1953: 227). Je třeba dále zmínit drobné terminologické rozlišení mezi pettingem a tzv. neckingem. Zatímco petting znamená mazlení, a to po celém těle, jistá jeho forma označována jako necking znamená mazlení pouze od pasu nahoru. „Někdy se petting rozděluje na horní (od pasu nahoru; tzv. necking) a dolní podle toho, jaká část se do mazlení zapojuje“ (Petting a necking 2010, zvýraznění odstraněno).

Na základě výše uvedeného tedy petting, neboli nekoitální pohlavní styk můžeme definovat jako milostnou sexuální aktivitu dvou (a více) partnerů, mužů i žen, v jejímž rámci dochází ke vzájemné tělesné manipulaci zakončené sexuálními vzrušením, které může vést, ale nemusí k orgasmu a zároveň při této aktivitě nedochází k přímé penetraci.

Petting tedy zahrnuje široké spektrum nejrůznějších aktivit a technik. Nazíraný rituální optikou pomáhá tedy nejenom při výběru jistého druhu zkušenosti, ale je kreativní na úrovni performance (Douglas 1984: 64). Může tedy obsahovat jednoduché polibky, tzv. francouzské polibky, manuální stimulaci prsou, orální stimulaci prsou, manuální stimulaci pohlavních orgánů, orální stimulaci pohlavních orgánů, vzájemné doteky genitálií bez penetrace etc. (Kinsey 1953: 251–258). „Mezi techniky pettingu a neckingu patří líbání rty, jazykem, jemné dráždění zuby, sání, lízání, objímání, hlazení a tření“ (Petting a

¹³¹ Můžeme na tomto místě diskutovat, co dělá průnik průnikem a kdy je ještě „pouhým“ třením. Jak velké procento penisu může být zasunuto, aby to již byl průnik, případně to bylo ještě tření?

¹³² Kinsey v této souvislosti nehovoří o homosexuálních kontaktech. Je homosexuální kontakt petting? A je homosexuální kontakt vůbec pohlavní styk? Blíže viz kapitolu 3.

necking 2010, zvýraznění odstraněno). Profesor Raboch ve své studii přebírá dělení sexuálních aktivit v období mezi 15. až 19. rokem od anglického psychologa Schofielda, který stanovuje pět fází:

„I. Malý nebo žádný kontakt s druhým pohlavím; někdy však dochází ke schůzkám, avšak k žádnému líbání.

II. Lehký 'petting'. Rozumí se tím líbání s partnerem druhého pohlaví a často též dráždění prsů přes šaty.

III. Intenzivní 'petting': přímé dráždění prsů, někdy též manuální dráždění pohlavního ústrojí a pouze zevní dotyk pohlavních orgánů. Ještě žádný koitus.

IV. Pohlavní spojení s jedním partnerem.

V. Pohlavní styky s více než jedním partnerem¹³³ (Raboch 1988: 28–29).

Náš výzkum potvrdil, že petting je velmi rozšířenou aktivitou téměř mezi všemi respondenty a respondentkami. Zkušenosti s ním uvedlo 95,74 % všech respondentek a 83,98 % všech respondentů,¹³⁴ kteří se kvantitativního výzkumu zúčastnili, přičemž průměrný věk prvního pettingu se pohybuje kolem hranice 15 let. Zatímco u žen je mírně pod, u mužů se nachází mírně nad touto hranicí. Všechny údaje rozčleněné dle jednotlivých zkoumaných škol jsou uvedeny v tabulce 11 a 12.

Ve zkoumaném věku tedy dochází k přesunu od nesexuálního kontaktu s příbuznými k sexuálnímu kontaktu s nepříbuznými. Adolescenti hledají autonomii a přesouvají se od fyzických nesexuálních kontaktů s rodiči a dalšími osobami, které klasifikují jako příbuzné, k fyzickému kontaktu se skupinkami osob klasifikovaných jako nepříbuzní, přičemž kontakt s nimi je často doprovázen sexuální interakcí (Kubík 2010: 301). Tento přesun a tyto aktivity

¹³³ Toto rozdělení je praktickou ukázkou úskalí každého dělení, kterým se snažíme uchopit a popsat reálně existující skutečnost. Na první pohled je dělení logické a jasné, pro náš výzkum se však ukázalo jako nepoužitelné. Např. zcela opomíjí orální sex, který se u našich respondentů těší velké oblibě a většinou koitu předchází. Pokud bychom dělení akceptovali, tak bychom jej (orální sex) museli umístit pod bod III. Stejně tak není zcela jasný bod V. Jedná se o pohlavní styk s více než jedním partnerem najednou (tedy skupinový sex), anebo řetězově po sobě, což může být chápáno buď tak, že jsou navazovány řetězové monogamní vztahy, anebo existuje jeden vztah a k tomu jsou souběžně praktikovány vztahy vedlejší.

¹³⁴ Všimněme si, že míra zodpovídání na rozdíl od otázky masturbace výrazně stoupla.

sexuální interakce se nutně jeví jako součást celkového rituálu, který vytváří v tomto věku antistrukturální a antisociální chování v mnoha podobách, např. ve formě kouření cigaret, užívání alkoholu, či drog (viz kapitolu 4.2.4.), přičemž toto chování je běžné pro dospělé jedince společnosti a adolescenti se jeho napodobováním snaží dospělosti dosáhnout. „Consuming alcohol and smoking with peers often emerge as rites of passage, rites of initiation, or bond-forming rituals. As was discussed previously, both cigarette smoking and alcohol consumption are common, socially accepted behavior among adults; thus, in the eyes of adolescents, carrying out these types of behavior often signals a passage from childhood to the adult world“ (Bonino et al. 2005: 75).

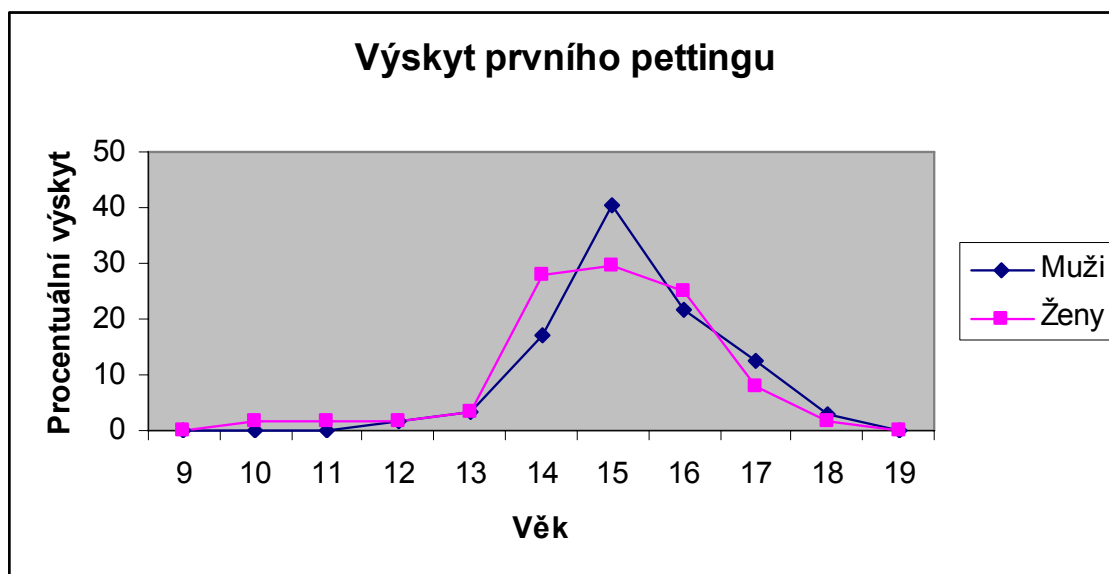
Věk prvního nekoitálního pohlavního styku - prvního pettingu - ženy							
	Plasy	GLP	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
mělo (%)	100	100	93,97	100	87,5	100	95,74
nemělo (%)	0	0	6,03	0	12,5	0	4,26
věk neví/nevědí (%)	6,25	0	3,03	0	0	0	2,13
průměrný věk	15,2	14,5	15,53	15,17	14,43	14,82	14,94

Tabulka 11

Věk prvního nekoitálního pohlavního styku - prvního pettingu - muži							
	Plasy	GLP	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
mělo (%)	88,24	100	81,82	75	81,82	100	82,98
nemělo (%)	11,76	0	18,18	25	18,18	0	17,02
věk neví/nevědí (%)	0	0	0	0	9,09	0	1,06
průměrný věk	15,13	15,08	14,22	14,97	15,5	16,03	15,15

Tabulka 12

Prvním takovým veřejně manifestovaným rituálem je právě petting, kdy ještě nedochází k plnému zprovoznění sexuality formou pohlavního styku, jehož význam však s nástupem bezpečného sexu výrazně poklesl a omezuje se na průměrný rozdíl 0,86 roku u žen a 1,08 roku u mužů. Petting se tedy stává pouhým titěrným přechodovým mezistupněm, jakousi šedou zónou, kdy je jedinec již částečně zkušený, ale ještě ne plně zasvěcený. Průměrný adolescent, který začne s pettingem, se tedy v průběhu zhruba jednoho roku posune také k prvnímu pohlavnímu styku. Graf 1 nám ukazuje křivku věku, v němž muži a ženy prožili svůj první petting.

Graf 1

7.3. Charakteristika performance pettingových aktivit

7.3.1. Manipulace s oblečením

Nyní nastíníme, jak probíhá performance typického pettingu. Budeme se tedy věnovat samotnému průběhu rituálu a zkusíme najít společné vzorce chování, zaměříme se na aktivity, které jsou preferovány, a zmíníme též, co je naopak v průběhu rituálu tabuizováno a odmítáno. Mělo by se začít patrně volbou partnera a jeho charakteristikou, nicméně o volbě partnera a jeho výběru a charakteristice budeme podrobně hovořit v kapitole 8, neboť po analýze získaných dat a jejich komparaci jsme zjistili, že způsob volby partnera na první (i další) petting a první pohlavní styk se od sebe výrazným způsobem neliší.

Je-li petting definován jako sexuální tělesná manipulace s výjimkou koitu, pak museli účastníci v první řadě vždy řešit problém překonání bariéry, kterou reprezentuje fyzické oblečení. Jde o to, do jaké míry se účastníci výzkumu obnažili či se obnažit nechali před svým pettingovým partnerem. Velkou roli v řešeních, s nimiž respondenti přicházeli, hraje celá řada faktorů. Jednak místo,¹³⁵ kde k pettingu dochází, délka známosti či psychologické vlastnosti respondentů atd. Definovali jsme si, že v podstatě mohou nastat pouze tři

možné varianty: 1. respondenti mohou být buď zcela oblečení, 2. opozicí pak bude naprostá nahota a 3. všechno mezi jsme si definovali jako částečně oblečení (obráceně řečeno částečně svlečení). Z odpovědí vyplývá, že většina našich respondentů volila variantu č. 3, tedy částečně obnažení; u žen z cca 72 % a u mužů z cca 69 %, podrobnější údaje viz tabulky 13 a 14.

Míra obnažení se při prvním pettingu - ženy							
	Plasy	GLP	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
oblečení	12,5	25	19,35	0	7,14	0	13,33
neoblečení	18,76	18,75	16,13	33	21,43	18,18	17,78
částečně oblečení	68,75	66,67	64,52	66,67	71,43	81,82	68,89

Všechny údaje jsou v procentech.

Tabulka 13

Míra obnažení se při prvním pettingu - muži							
	Plasy	GLP	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
oblečení	20	0	33,33	22,58	11,11	0	17,72
neoblečení	13,33	25	0	6,45	11,11	0	10,13
částečně oblečení	66,67	75	66,67	70,97	77,78	100	72,15

Všechny údaje jsou v procentech.

Tabulka 14

První petting v našem vzorku je tedy charakteristický tím, že respondenti překračují symbolickou bariéru oblečení, nechávají se druhým svlékat, či sami druhého svlékají, ale jen část z nich tento proces zakončí kompletní nahotou. Podívejme se na to, jak tento problém vyřešili respondenti a respondentky našeho kvalitativního vzorku. Výpovědi respondentů dělíme dle míry obnažení.

Zcela oblečení:

MP: *„Při prvním pettingu jsi byl/a zcela oblečená. Jak to tedy probíhalo? A proč zcela oblečený/a?“*

GABRIELA: *„Jo, oblečení. Já byla hodně mladá, on starší a nespěchal na mě. Já neudělala další krok. Já jsem nechtěla a on netlačil. To bylo fajn.“*

ZDEŇKA: *„Byli jsme u toho oba dva oblečení. Protože jsme se ještě trochu styděli, bylo to ještě brzo a tak dobře jsme se neznali, takže to bylo takhle jednodušší a příjemnější pro oba.“*

JAKUB: *„Bylo to mazlení přes oblečení, jednak to bylo velmi vzrušující tímto způsobem a potom to probíhalo na veřejnosti v restauraci u stolu.“*

¹³⁵

Kinsey např. píše: „The place which is available for the petting may largely determine the time and the techniques that are utilized“ (Kinsey 1953: 259).

Částečně oblečení:

MP: „Při prvním pettingu jsi byl/a částečně oblečena. Co to znamená?“

IVA: „Bylo to tak napůl. Člověk měl takový trochu stud před tím druhým i před svou reakcí na nahotu toho druhého. Neví, jak vypadá být spolu nazí a intimní. To je hodně vjemů, starostí i strachu ze svých nedokonalostí, protože to člověk nemůže srovnávat s něčím jiným.“

LENKA: „Vlastně tak polooblečení. Probíhalo to večer při pozvání na film k němu domů, tak chtěl asi chlapec, aby to nevypadalo tak 'plánovaně', takže se začalo pomalu. Zůstali jsme polooblečení, protože mohli každou chvíli přijít jeho rodiče a my byli v jejich ložnici, tak jsme chtěli mít možnost co nejrychleji to na sebe natáhnout a zmizet.“

LENKA 2: „Myslím, že to bylo proto, že jsme měli strach, že někdo přijde do toho pokoje. Když jsme byli částečně oblečení, měli jsme možnost rychle vše zamaskovat. Částečně oblečení znamenalo hořejšek na sobě, kalhoty dole. Všechno se událo přes kalhotky a trenky.“

VERONIKA: „Asi protože jsme se styděli se svlíknout a můj v té době partner taky nebyl nejzkušenější. Byla jsem taky jeho první, a to pak člověk taky neví co a jak.“

DAVID: „Byli jsme částečně oblečení, poněvadž byla intimní místa lépe přístupná.“

MILAN: „Byli jsme ve spodním prádle, ale dál se to nedostalo, protože dotýčná menstruovala.“

Zcela vysvětleční:

MP: „Při prvním pettingu jsi tedy byl/a zcela nahý/á. Proč tomu tak bylo?“

MICHAELA: „Myslím si že jsem byla neoblečená, zůstal mi jen šátek na krku. Proč, přišlo mi to tak správné, nestydím se za své tělo, nepotřebovala jsem něco schovávat. Došlo k tomu v bytě u jeho rodičů, když tam nikdo nebyl.“

MICHAELA 2: „Ano, zcela nazí jsme u toho byli. Nejdříve jsme se jenom tak škádlili, mazlili a poté začali odkládat oblečení, až jsme skončili nazí.“

RENÁTA: „Ano byli jsme zcela nazí. A to proto, abychom mohli dokonale poznat jeden druhého po tělesné stránce.“

JAN: „Byli jsme zcela nazí. Bylo to tak zajímavější.“

LUKÁŠ: „Já jsem byl svlečen, partnerka měla podprsenku, jelikož jsem ji nebyl schopen rozepnout. Třásl se mi ruce. Proto jsem se jí nadále nezaobíral a pokračovali jsme v mazlení.“

Ani v kvalitativním vzorku respondentky nepřekročují ve většině případů (až na obě Michaely a Renátu) symbolickou bariéru kompletní nahoty z důvodu studu, strachu, nejistoty, toho, že nevědí, jak budou na nahotu toho druhého reagovat (Iva). Muži se naopak nahoty nebojí a vyhledávají ji častěji než ženy. Jsou zde ale také další dva zajímavé determinanty, dalo by se říci

materialistické, v podobě místa prvního pettingu a specificky u žen věk partnera.

Zkoumané osoby v kvantitativním vzorku, které uvedly, že byly při prvním pettingu zcela nahé, dále uvádějí jako místo prvního pettingu většinou byt, ať již vlastní,¹³⁶ nebo byt partnera,¹³⁷ či nějaký jiný uzavřený soukromý prostor. Oproti tomu respondenti a respondentky, kteří prožili svůj první petting polooblečení či zcela oblečení, jej prožili většinou „venku, v lese, na louce, či za diskotékou“, tedy na místech veřejně přístupných, která nebyla příhodná pro kompletní nahotu. Místo se tedy stává prvním poměrně zajímavým determinanem stavu oblečení respondentů. Je-li zajištěno praktické a příhodné místo je možné v bezpečí odložit všechny kusy oblečení. Naopak, pokud k pettingu došlo na veřejně přístupných místech, tedy místech nepraktických a nepříhodných, ke kompletnímu obnažení nedochází. S oblečením je ale i tak třeba manipulovat a obnažit alespoň část těla.

Druhým determinanem, který bylo možné identifikovat, ale pouze u žen, byl věk partnera. U výše zmíněných 17 % žen, které byly zcela nahé, byl partner v průměru starší o 5 let¹³⁸ a nikdy se neobjevil partner stejně starý či mladší. U žen, které uskutečnily svůj první petting polooblečené či oblečené, byl partner v průměru starší jen o 2,35 roku a bylo možné najít partnery stejně staré i mladší. Můžeme se tedy zcela oprávněně domnívat, že iniciátorem naprosté nahoty byl v první řadě starší zkušenější partner, který často také zajistil odpovídající bezpečné místo – tedy první uvedený determinant, který se tak stává determinanem ovlivněným věkem partnera. Takový zkušený rituální odborník má s touto symbolickou akcí zkušeností¹³⁹ a převádí iniciantku do odlišného druhu reality oddělené hranicemi, jež jsou v tomto případě symbolizovány odděleným časem, prostorem (cizím bytem) a specificky

¹³⁶ „U mě doma“ (12 Ž). „U nás doma“ (28 Ž). „Doma“ (48, 73 Ž).

¹³⁷ „U přítele doma“ (46 Ž). „U přítele v bytě“ (54 Ž). „U Milana doma, pro odlehčení napjaté situace pomohl povzbuzující prostředek ve formě marihuany“ (62 Ž). „U něj doma“ (67, 71 Ž).

¹³⁸ A právě v této skupině respondentek se objevily i vysoké věkové rozdíly, např. 25 let, 10

let.

¹³⁹ Připomeňme si větu z klíčového scénáře: „[...] svlékání je radost, protože je známkou milostné zvědavosti a partnery sblízuje“ (Petting 1995: 23). Pokud je to radost, je to zároveň i hra a hru mohou správně hrát hlavně zkušenější hráči a zkušeným hráčům se podaří dohrát do konce (do úplné nahoty), zatímco ostatní se musí déle učit herní pravidla.

upraveným tělem (nahotou) (Douglas 1984: 64). I když posléze dojde k návratu do „normální“ reality, symbolické překročení hranic je již nevratné, již bylo vykonáno, nebylo však zcela dokonáno. Je možné říci, že bylo „nakročeno“ k překonání nejdůležitější symbolické hranice, kterou je první pohlavní styk. „Zatím bohužel¹⁴⁰ jenom pouze zkušená panna,“ (54 Ž) definuje svůj stav respondentka, která již prožila petting (dokonce v plné nahotě), ale neměla první pohlavní styk, přičemž její petting zahrnoval manuální i orální stimulaci prsou a pohlavních orgánů.

7.3.2. Preferované techniky a způsoby pettingu

K čemu posléze dochází po odložení oblečení (ať již je kompletní, či ne), jak je petting provozován, jak vypadá sexuální manipulace s tím druhým? Bezpochyby existuje celá řada technik vzájemné manipulace s tělem partnera či partnerky, přičemž pouze některé jsou pro petting v tomto věkovém rozmezí akceptovatelné a preferované, zatímco jiné nejsou provozovány vůbec a jsou tím pádem v tomto věku tabuizovány. V rámci nutné redukce, která je pro dotazník charakteristická, jsme vycházeli z předpokladu, že petting je buď pasivní, aktivní, nebo vzájemný.

Pasivní petting je sexuální manipulace s tělem respondentů/respondentek prostřednictvím partnera či partnerky, kdy respondenti jsou v pasivní pozici a nechávají svým tělem manipulovat. Aktivní petting stojí na opačné straně škály, kdy jsou to právě respondenti a respondentky, kteří aktivně manipulují s tělem svého partnera. Třetí variantou, tedy vzájemný petting signifikuje vzájemnou interakci obou dvou partnerů.

Dle fyzického způsobu provedení lze vést základní dělení na manuální a orální. Fyziologicky jsou oblastí zájmu pettingu především ústa,¹⁴¹ prsa (u mužů

¹⁴⁰ Podtrhujeme slůvko bohužel, neboť tento termín v té chvíli symbolizuje nespokojenost respondentky se stavem, kdy už je vytržena z dětských tělesných aktivit, její tělo je zprovozněno manuální i orální stimulací, ale tato sexuální manipulace nebyla završena penetrací, což je vrcholný okamžik celého rituálu získání statutu dospělého jedince.

¹⁴¹ Kinsey (1953: 251–252) označuje líbání jako formu pettingu, což je ale v rozporu s postoji našich respondentů, kteří líbání označují jako normální interakci. „Když jdu na

i žen) a genitálie¹⁴² (Kinsey 1953: 251–259, Petting a necking – nástroj pro mladé 2002). Respondenti v dotazníku označovali libovolné množství aktivit, a to dle vlastní zkušenosti. Součtem odpovědí jsme získali stupnici od nejoblíbenějších po nejméně preferované techniky sexuální manipulace s tělem v rámci pettingu a kompletní výsledky uvádím v tabulkách 15 a 16.

Preference sexuálních aktivit před první souloží - ženy	
Aktivita	preferenční odpovědi
manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - vzájemně	67
orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - vzájemně	46
manuální stimulace prsou - vzájemně	44
orální stimulace prsou partnera/partnerky - vzájemně	40
vzájemné doteky bez dráždění a dotýkání se pohlavních orgánů	37
manuální stimulace prsou - pasivní	36
vzájemné doteky genitálií bez penetrace	33
orální stimulace prsou partnera/partnerky - pasivní	24
jednoduché polibky bez vzájemných doteků jazyka	17
manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - pasivní	12
orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - pasivní	10
manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - aktivní	9
manuální stimulace prsou - aktivní	5
orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - aktivní	4
orální stimulace prsou partnera/partnerky - aktivní	3
společná masturbace	0

Tabulka 15

Preference sexuálních aktivit před první souloží - muži	
Aktivita	preferenční odpovědi
manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - vzájemně	53
orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - vzájemně	35
manuální stimulace prsou - vzájemně	32
manuální stimulace prsou - aktivní	31
orální stimulace prsou partnera/partnerky - aktivní	29
vzájemné doteky bez dráždění a dotýkání se pohlavních orgánů	24
orální stimulace prsou partnera/partnerky - vzájemně	24
jednoduché polibky bez vzájemných doteků jazyka	20
vzájemné doteky genitálií bez penetrace	17
manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - aktivní	11
orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - aktivní	10
orální stimulace prsou partnera/partnerky - pasivní	8
manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - pasivní	8
orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky - pasivní	8
manuální stimulace prsou - pasivní	7
společná masturbace	0

Tabulka 16

diskotéku nebo do klubu a s někým zajímavým se tam seznámím, tak se s ním budu líbat, to je snad přirozený“ (62 Ž). Libání tedy postupně začíná vypadávat z forem pettingu.

¹⁴² Kinsey, jehož dělení jsme akceptovali, techniky pettingu dělí takto: Simple kissing. Deep kissing. Breast stimulation. Mouth-breast contacts. Manual stimulation of female genitalia. Manual stimulation of the male genitalia. Oral contacts with female genitalia. Oral contacts with male genitalia. Genital apposition (Kinsey 1953: 251–259).

Z výsledků výzkumu nám jasně vyplývá, že jak muži, tak ženy nejvíce preferují vzájemnou manuální stimulaci genitálií. Pokud tedy dojde k pettingu, je nutné v jistém slova smyslu zaútočit a prorazit do symbolické oblasti klína a zároveň se nechat také tzv. dobýt. O manipulaci se spodním prádlem hovoří též respondenti a respondentky (viz výše). Důležité je ale podtrhnout vzájemnost, neboť tato forma se pouze v aktivní či pouze v pasivní verzi vyskytuje sporadicky. Podobnou analogii tvoří druhá nejoblíbenější aktivita – orální stimulace pohlavních orgánů, tedy pokud k ní dochází, a dochází k ní velmi často, především vzájemně. U mužů následuje aktivní stimulace prsou partnerky¹⁴³ (což ženy potvrzují uváděním pasivní formy této stimulace).

Z opačné strany škály, tedy od nejméně oblíbených (dalo by se říci až tabuizovaných) praktik a technik je možné na prvním místě vyzdvihnout společnou masturbaci; tím se rozumí masturbace každého zvlášť v přítomnosti partnera.¹⁴⁴ Na tuto otázku neodpověděl kladně ani jeden respondent a ani jedna respondentka v rámci kvantitativního šetření. V kvalitativním šetření jsme zaznamenali jednu kladnou odpověď, a to u Renáty. Tato odpověď se již ale vztahovala spíše k předešlé před běžným pohlavním stykem.

RENÁTA: „[...] pokud nespěcháme, tak si před souloží vzájemně, nebo každý sám se sebou hrajeme. V současné době je to nejčastěji manuální, či orální stimulace pohlavních orgánů a dotyky a polibky po celém těle.“

Ve chvíli, kdy dochází k pettingu, je tedy nutné, aby bylo s těly manipulováno vzájemně a nastal fyzický kontakt. Individuální společné sexuální aktivity jsou v našem vzorku téměř zcela vyloučeny. Velmi málo jsou praktikovány také jednoduché polibky bez doteků jazyka¹⁴⁵ a na této straně

¹⁴³ Zaujetí mužů v manipulaci s ženskými prsy potvrzuje i Kinsey, když uvádí, že 72 % žen v jeho výzkumném vzorku, které ještě neměly pohlavní styk, uváděly, že dovolily partnerovi dotýkat se svých prsou. „Among the females in the sample who had not yet had pre-marital coitus, some 72 per cent had allowed males to manipulate their covered or uncovered breasts“ (Kinsey 1953: 253).

¹⁴⁴ Prototypicky je možné si to představit tak, že pár leží vedle sebe na posteli a oba dva v téže chvíli sami masturbují.

¹⁴⁵ Neznamená to, že by tyto formy pettingu neexistovaly či se nevyskytovaly, pouze je respondenti nevnímají jako formu pettingu. Viz též poznámku pod čarou 141.

škály se nalézají i aktivní, či pasivní varianty orální, či manuální stimulace, neboť je preferována stimulace vzájemná – tj. znovu opakujeme, nejenom sebou nechat manipulovat, ale mít možnost i aktivní manipulace; hledíce na problém opačně, nejenom mít možnost aktivní činnosti, ale nechat sebou též manipulovat. Musí zde tedy být dialogický vztah. Můžeme si demonstrovat, jak se choval náš kvalitativní vzorek, který tyto teze potvrzuje.

MP: *„Jaké byly tedy ty formy sexuálního styku před první souloží? Jak to probíhalo a co jste spolu dělali? Řekni mi to vlastními slovy bez ohledu na dotazník.“*

Ženy

GABRIELA: *„Tak především to bylo dlouhé vášnivé líbání v 15 letech, kdekoli se dalo. Bylo to pro mě velmi zábavné a ani jsem nepotřebovala víc. Můj tehdejší přítel o 5 let starší se o nic nepokusil, takže jsme postoupili tak akorát k osahávání a prstování. Po těchto zkušenostech přišel později hned pohlavní styk s jiným mužem.“*

IVA: *„No, vzájemné objímání, hlazení, držení za ruku, taková směska všeho hezkého a příjemného, je to asi individuální. U mne šlo o poznávání toho druhého, hlazení, líbání s přechodem na prsa a první ataky pod kalhoty.“*

LENKA: *„Předsexové období je hodně důležité pro mě. Určitě nejsem typ, co po první puse hned skáče do postele, potřebuju zjistit, jaký je partner, sladit některé náhledy na délku stimulace, kde zůstat déle, kde není nutná delší zastávka, aby byl první sex s partnerem fajn. Pro mě jsou velmi důležité. Jak jsem zjistila u jednoho partnera, který byl naprosté dřivo, a to žádný sex nebyl a navíc byl zahleděný do toho, že jeho bývalá to nepotřebovala, tak jsem díky tomu včas zjistila, že s tímto člověkem by to nebylo dobré. Proto jsou pro mě předsexové období tak důležitá. Střídalo se jich hodně. Tak nevím, vždycky předcházela, bylo jich dohromady asi 6, ale to bylo dřív, teď mám 5 let přítele. Ale vím, že pokud někdy v budoucnu budu potřebovat toto zase nalézat, tak to budu dělat jako dřív, toto se u mne nezměnilo, vždy pro mě bude důležité zjistit, zda jsme s partnerem natolik sladění, abych chtěla jít do té konečné fáze, anebo to nemá cenu, protože každý z nás má naprosto jinou představu a nehodlá se té mé přizpůsobit.“*

MP: *„A jaké to bylo při prvním takovém styku přímo u tebe?“*

LENKA: *„První byl zrovna ten večer z předchozí otázky, jak už jsem to říkala, kdy jsme byli doma u přítele. Líbání, mazlení, některé oblečení zůstalo polosvlečené pro případ, kdybychom je potřebovali rychle nadít a odejít. Takže prozkoumávání reakcí toho druhého a vůbec druhého těla, byla pro nás oba do té doby věc, kterou jsme neznali.“*

LENKA 2: *„Podle mě jsou podoby manuální stimulace pohlavního orgánu a vzájemné doteky a polibky všude velmi důležité. Především pro dívku. Člověk je před prvním sexuálním stykem nervózní a dle mého názoru se těmito praktikami uvolní. Opadne z něho ostych a stres. Jediné, co může být pro nezkušenou dívku horší, je orální sex“*

partnerovi. Spousta žen nemá orální sex ráda, a proto ještě ke všemu před prvním stykem to může být velmi nepříjemné pro dotyčnou. Před mým prvním pohlavním stykem se střídalo opravdu velmi těchto praktik. Trvalo to zhruba dvě hodiny. Začalo to líbáním, přešlo to ve vzájemné ošahávání těl, poté v líbání na prsou a v přechodné líbání od břicha k prsou, rtům a zpátky. Dále došlo na manuální stimulaci a také k orální stimulaci.“

MICHAELA: *„Zprvu líbání, pak pomalé odkládání šatů a polibky svlečených částí těla. Samozřejmě je ukončení orálním sexem.“*

MICHAELA 2: *„Myslím si, že takové to vzájemné poznávání a mazlení probíhá skoro u všech párů stejně, nebylo na tom nic neobvyklého. Nejdříve jsem se mazlili, hladili, líbali, postupně odkládali svršky. Po sundání trička a následně podprsenky přirozeně začal partner stimulovat rukou má prsa, později jsem odložili i podprsenku, začal stimulovat prsa ústy. Ztráceli jsme zábrany a já stud. Postupně jsme sundali i džíny. Po hlazení přes spodní prádlo přišlo na řadu odložení prádla, následovala manuální a po delší chvíli i orální stimulace. Vzájemná stimulace.“*

SOŇA: *„Hlazení líbání, vzájemné doteky. Bylo to jak rukou, tak orálně.“ Orální sex byl v té době pro mě nemyslitelný, styděla bych se a nevěděla jak na to.“*

TEREZA: *„Hledání erotogenních zón. Vzájemně jsme se seznamovali. Hledali stimulace. Manuální, orální. Víc nevím, co bych k tomu řekla.“*

VERONIKA: *„Před svojí první souloží jsem zažila pouze mazlení a doteky orgánu rukou tak maximálně pod tričkem nebo pod kalhotkami, ale ne v tom pravém slova smyslu, jako to provozuji a prožívám nyní. Takže ani vlastně nebylo co střídat.“*

ZDEŇKA: *„V mém konkrétním případě pro mě byly [prekoitální sexuální zkušenosti] hodně důležité. Pomohly mi detailněji a intimně se seznámit s partnerem. Začalo se nejprve líbáním, postupně jsme přidávali líbání po celém těle, poté i doteky na genitálie, polibky po těle. Řekla bych, že se to všechno s delší dobou, co jsme spolu chodili, stále více stupňovalo. Po pár měsících nám už nestačilo jen líbání.“*

Muži

DAVID: *„Jednotlivé podoby sexuálního styku před první souloží pro mě znamenaly polibky, částečný orální sex (já partnerce), stimulace poprsí partnerky a vzájemné manuální dráždění genitálií.“*

JAKUB: *„Bylo jich hodně. Bylo to dáno tím, že má první sexuální partnerka se mnou odmítala vaginální styk z důvodu toho, že nechtěla podvádět svého tehdejšího přítele. Figuroval jsem tedy jako milenec. Ostatní praktiky jí ovšem jako podvod nepřipadaly¹⁴⁶, čili jsme provozovali vše, co nás v tomto směru napadlo. Od mazlení přes masáže po orální sex jsme spolu vyzkoušeli vše. Sám se rád považuji za 'odchovance' ' staré*

¹⁴⁶ Respondent Jakub svou odpovědí jasně podtrhuje opodstatněnost kapitoly 3, kdy jsme zvažovali, co znamená mít sex a zda je orální sex sexem. Pokud tedy jeho partnerka definovala nevěru jako „sex s někým jiným než se svým partnerem“ a sex si souběžně s tím definovala jako „zasunutí penisu do vagíny“, je tedy logické, že „ostatní praktiky jí jako podvod nepřipadaly“ a milenecký pár tak mohl „[...] provozova[t] vše, co [je] v tomto směru napadlo“ (Jakub).

školy', čili jsem většinu nabídek a příležitostí na sexuální hrátky odmítal. Pro mě to znamená opravdu hodně, sexuální praktiky provozuji jen s partnerkami, ke kterým cítím lásku. A pokud lásku necítím, sexuálním praktikám se vyhýbám.“

JAN: *„Šlo hlavně o vzájemné dotýkání se, jednoduché polibky, líbání a dotýkání se prsou partnerky, manuální stimulace orgánu partnerky.“*

LUKÁŠ: *„No, v podstatě všechno, co bylo v tom seznamu. Beru to jako vzájemné poznávání erotogenních zón a chutí partnera před samotnou souloží. Pro mne se jedná o příjemnou součást sexuálního života před samotnou souloží.“*

Vraťme se opět ke kvantitativnímu šetření a podívejme se na formy pettingu, které respondenti a respondentky uváděli vlastními slovy, neboť takovou možnost v dotazníku měli. Většinou však opakovali to, co bylo označeno již v předchozí části, např.: *„Manuální stimulace, dotyky, polibky (71 Ž). Mazlení, petting, necking, líbání (88 Ž). Vzájemná stimulace pohlavních orgánů rukou (21 Ž). Hlazení a vzájemné doteky a polibky po celém těle (23 Ž). Orální stimulace mých genitálií partnerem (41 Ž). Manuální stimulace prsou a pohlavních orgánů partnerky (33 M). Manuální a orální stimulace (52 M). Nejdříve doteky, polibky, poté částečně bez oblečení (111 M). Manuální stimulace prsou partnerky, orální stimulace pohlavního orgánu partnerky“ (113)* atd. Všechny tyto odpovědi jsou strukturálně podobné a respondenti a respondentky vykonávají v rámci pettingu stejné věci. Výjimku tvořila jenom jedna respondentka, která uvedla: *„BDSM – jde o bolest, ne o sex“ (62 Ž).*

7.3.3. Orgastické zakončení pettingu

Jestliže petting mění sociální realitu respondentů jako každý z rituálů, jakým způsobem je zakončen? Je zakončen orgasmem, nebo je zakončen jinak, popřípadě bez orgasmu, a způsob zakončování se mění v průběhu času? Existuje rozdíl mezi prvním pettingem a dalším (běžným) pettingem? Prožívají jej stejně ženy a muži?

MP: „*Jaké to bylo při prvním pettingu s orgasmem? Dosáhl někdo z vás dvou orgasmu? A poznal/la jsi to u partnera/ky*“

Ženy

GABRIELA: „*Ani jeden z nás. Bylo to velmi krátké a stydlivé. Spíše jen takové experimenty, které člověka moc nevzruší.*“

IVA: „*Orgasmu dosáhl jenom partner. Mně stačilo, že jsme byli spolu.*“

JANA: „*Dotýkala jsme se partnera, jak si přál, tak dosáhl orgasmu. Překvapilo mě, že to šlo celkem snadno a dost rychle u partnera.*“

LENKA: „*O tom už jsme mluvili, bylo to u toho filmu, takže ani jeden z nás.*“

LENKA 2: „*Oba dva. Protože partner byl zkušenější a věděl jak na to.*“

MICHAELA: „*Při prvním pettingu to bylo takový to hraní. Ani jsem nevěděla, co orgasmus je. Bylo to příjemné, ale vrchol to nebyl. U kluků je to jednodušší a já byla dost šikovná.*“

RENÁTA: „*Protože jsem si zvolila špatného partnera, i když jsem se mu snažila pomoci, nedařilo se mu. Ano, u mužů je to poznat vždy.*“

SOŇA: „*Při prvním pettingu jsme tehdy orgasmus neměli, ani já, ani on.*“

VERONIKA: „*Protože jsme byli oba nezkušení a nevěděli kam sáhnout a podobně. Partnerovi pouze stál, ale k orgasmu opravdu nedošlo.*“

ZDEŇKA: „*Oba dva. Protože jsme to oba prožívali poprvé a bylo to pro nás hodně vzrušující. Já jsem to u partnera poznala určitě. On u mě asi taky. Ale nejsem si tím jistá.*“

Muži

DAVID: „*Dosáhl jsem ho jenom já, poněvadž muži často vyvrcholí mnohem snáze a rychleji.*“

JAKUB: „*Respektive nebylo dosaženo. Sice jsme byli oba hodně vzrušení, ale vzhledem k neustálému vyrušování se nám nepodařilo orgasmu dosáhnout ani jednomu. Jak jsem uvedl, probíhalo to v restauraci*“

JAN: „*Orgasmus jsem měl jenom já. Udělal jsem se dříve než partnerka. U ní jsem to nezjišťoval a už nevím, co bych k tomu víc řekl.*“

LUKÁŠ: „*Orgasmu jsme dosáhli oba dva. Bylo to příjemný a věnovali jsme tomu dostatečnou dobu. Partnerka to určitě u mě poznala, ejakulát skončil na jejím těle. Já jsem se jí na to ptal a řekla mi, že orgasmus měla.*“

MILAN: „*Jelikož dotyčná menstruovala, tudíž došlo pouze k stimulaci penisu, nikoli vagíny.*“

MP: „*A jak moc důležité bylo dosáhnout orgasmu? Anebo bylo důležitější, aby ho dosáhl partner? Nebo to bylo jedno?*“

Ženy

IVA: „*Ne, důležitý to nebylo. Mně stačilo, že jsme byli spolu, jak už jsem říkala. To, že orgasmus měl partner, to mě trochu potěšilo, ale úplně cílený to nebylo.*“

JANA: „*Ne, já jsem orgasmu nedosáhla, ale bylo mi to v tu chvíli jedno. Partner orgasmu dosáhl, to jsem poznala. Nebylo to moc těžký poznat u chlapa. Určitě to bylo pro mne důležité, bylo vidět, že se mu to líbí, a to jsem pak byla ráda.*“

LENKA 2: „*Ano, důležité to bylo. Lákalo mě to dělat potom znovu a znovu. U partnera mě to taky těšilo, ale můj orgasmus byl podstatnější. Poznávat přece vlastní tělo je důležitější.*“

MICHAELA: „*U mne to důležité nebylo. Snažila jsem se sice, ale nepovedlo se. U partnera ano, měla jsem pocit dobře vykonané práce a byl spokojený, a tak já taky.*“

MICHAELA 2: „*Přímo slovem důležité bych to asi neoznačila, ale myslím si, že pocit, že dokážete uspokojit svého partnera, je pro každého důležitý.*“

RENÁTA: „*V minulosti ano, teď je to sice taky důležité, ale teď už nemyslím jen na sebe, ale i na svého současného partnera. Takže většinou trvám na tom, abychom orgasmu dosáhli oba. Ale když nechce, je to jeho chyba.*“

SOŇA: „*Ne, nesnažili jsme se ani jeden.*“

VERONIKA: „*Bylo to jedno. Naším cílem bylo spíše poznávat to dosud nepoznané.*“

ZDEŇKA: „*Důležité asi bylo, protože jsem poznala něco nového, doposud neznámého. A taky jsem věděla, že jsem pro něj přitažlivá.*“

Muži

DAVID: „*Jako pro každého muže bylo pro mě důležité, že jsem dosáhl orgasmu. U partnerky k orgasmu nedošlo, tak to pro mě nebylo důležité.*“

JAKUB: „*Nesnažili, teprve jsme se poznávali a probíhalo to spíše formou zkoumání toho, co se nám líbí. I tak to bylo velice příjemné.*“

LUKÁŠ: „*Je to pro mě důležité. U obou dvou. Snažil jsem se o to, tudíž mě splnění cíle potěšilo. Je to důkaz vztahu, že se vzrušujeme.*“

V kvalitativním šetření tedy ženy uváděly, že orgasmu při prvním pettingu většinou nedosáhly s výjimkou Lenky 2 a Zdeňky. První jeho dosažení připisuje zkušenějšímu partnerovi (chtělo by se až říci „rituálnímu odborníkovi“), druhá to připisuje „*vzrušení z toho, že to bylo poprvé.*“ Ty z žen, které orgasmu nedosáhly, to ale neberou jako něco negativního; není to pro ně důležité. Ovšem ty, které orgasmu dosáhly, jeho dosažení za důležité pokládají. Naopak všechny ženy se shodují v ocenění vyvrcholení u partnera a respondentka Michaela to např. přičítala své vlastní šikovnosti „*[...] já byla dost šikovná [...] měla jsem pocit dobře vykonané práce*“ (viz výše) a Renáta také vykazuje hrdost na to, „*[...] když vidíte, že dokážete svého partnera uspokojit*“ (viz níže). Vzorek dále potvrdil, že první petting je orgasticky zakončován méně než další (běžný) petting, což má souvislost se zkušeností aktérů, kteří se také na orgasmus a jeho dosažení více zaměří a stává se jejich cílem. V očích

respondentů je to symbol přitažlivostí, lásky, šikovnosti, klidu a vyprcháání nervozity. Absence orgasmu je vysvětlována tak, že se něco dělá špatně, nebo je partnerce dokonce ubližováno (Jakub). Jak muži, tak ženy se také shodují v tom, že je často důležitější orgasmus „toho druhého“ než vlastní. Tím, že partnera přivedu k orgasmu si tedy symbolicky potvrdím dvě zásadní skutečnosti: Jednak stvrzuji svoji přitažlivost a za druhé schopnost ovládnout nejenom vlastní, ale i cizí (partnerovo) tělo.

MP: *„Jak to, že jste najednou dosahovali orgasmu při dalším pettingu?“*

Ženy

JANA: *„No, potom už to je lepší. Víc se s tím druhým známe. A navíc už mám taky praxi, řeknu si, co se mi líbí. Ta praxe je určitě důležitá.“*

LENKA: *„Protože jde o snahu jeden druhému udělat radost, vcítit se do něj, chápat jeho potřeby, součást lásky k tomu druhému. To poslední podle mne hraje největší roli, s partnerem, kterého miluji, je to nádherné, hlavně kvůli několikaletému sladování. Ale nikdy jsem neměla problém, že by mne to nebavilo, naopak jsem byla velmi spokojená, ale partner mi dokazuje, jaký potenciál v něm ještě je, a je to pořád lepší.“*

LENKA 2: *„Protože už každý zná, co se mu líbí, a dokáže to povětšinou tomu druhému říci. Nestydí se jako při prvních zkušenostech. Sex a vše kolem něj je oboustranná příjemná záležitost, a proto jsem ráda, když si to užijí obě dvě strany.“*

MICHALA 2: *„Víme, co se druhému líbí, dokážeme spolu komunikovat. Při tom prvním jde spíše o to poznat, co se partnerovi líbí, co příště dělat a co už nikdy. Jde o to ho vidět, poznat. Je to taková ta první reakce na jeho tělo, něco nového, nepoznaného. Určitě se to postupem času stává důležitější. Pro mne osobně je důležitější uspokojení partnera než moje. A pokud se to povede takhle najednou, je to hezké.“*

RENÁTA: *„Protože už se známe natolik, že víme, co je komu příjemné a co ho dokáže přivést až do cíle. Ano, orgasmus je velice příjemná záležitost. Spíš než důležité bych řekla, že je to takový pocit uspokojení, když vidíte, že dokážete svého partnera uspokojit.“*

VERONIKA: *„Protože už nějaké ty zkušenosti byly. Navíc už není ta prvotní nervozita a dovedu si to všechno víc vychutnat.“*

ZDENKA: *„Už to bylo cílené. Uspokojovali jsme se vzájemně. Orgasmus se stal cílem našich sexuálních hrátek a už jsem věděla, co se tomu druhému líbí. A oba dva jsme byli taky spokojeni.“*

MP: *„A jak to bylo s orgasmem u dalšího pettingu?“*

Muži

JAKUB: *„Pro mne je velice důležité vědomí, že si sexuální styk oba dva užíváme, čili se snažím partnerku naučit, co se líbí mně, a sám se snažím, abych se od partnerky*

nějakým způsobem dozvěděl, co se líbí jí. Přijde mi přitom vhodnější, když jsem se na začátku vztahu nejdříve naučil, jak uspokojit svou partnerku. Moje tehdejší partnerka měla problémy mě dovést k orgasmu a kladla si to za vinu, dalo by se říct, že to byl pro ni větší problém než pro mě“

MP: *„Takže je důležité uspokojit spíše sebe, anebo partnerku?“*

JAKUB: *„Mnohem důležitější, než abych dosáhl orgasmu sám, je to, když toho dosáhne partnerka. Vždy se snažím přivést partnerku k vrcholu, a když se to nepodaří, je to pro mě důvod si myslet, že jsem něco udělal špatně, nebo jí dokonce nějak ublížil.“*

LUKÁŠ: *„No, já s tím nikdy neměl problém. Bylo to velmi příjemné, tak proč ne. Orgasmus jsem nikdy nemaskoval. A je příjemný vidět, že se to líbí i partnerce.“*

JAN: *„Většinou jenom já. Ani nevím, jak jsem to měl tehdy poznat. Asi je to proto, že mám na těle víc erotogenních míst. To je ale asi přirozený.“*

Ženy i muži dosáhli při prvním pettingu v rámci kvantitativního šetření orgasmu cca v méně než 20 % společně (tedy oba dva). Velmi zajímavé je, že právě v tomto údaji je největší nárůstek vzhledem k „dalšímu (běžnému) pettingu“, kdy respondenti uvádějí, že při něm dosahují orgasmu v 52 % oba společně. Samotné ženy ale orgasmu příliš často na rozdíl od mužů nedosahují. Při prvním pettingu jenom 5,62 % žen uvedlo, že dosáhly orgasmu samy, a při běžném pettingu je to pouze 7 % žen. U mužů je toto číslo 24 % při prvním a 16,46 % při dalším pettingu. Při prvním pettingu 77,5 % žen a 57 % mužů orgasmu nedosáhlo.¹⁴⁷ Při dalším pettingu však nedosáhlo orgasmu pouze 41 % žen a 30,66 % mužů, což je výrazný posun, který je založený na zkušenosti. Zajímavou skutečností u odpovědí mužů je, že při prvním pettingu jejich partnerka dosáhla orgasmu ve 30 % a při dalším pettingu to bylo v 61,33 % případů. Při případném dalším výzkumu by bylo dobré zaměřit pozornost u mužů na otázku, jak ženský orgasmus identifikují.¹⁴⁸ Ženy uvádějí, že při

¹⁴⁷ Tato čísla se samostatně v tabulce nevyskytují a jsou výsledkem součtu kolonky „nikdo z nás“ a „jenom partner“.

¹⁴⁸ Identifikovat mužský orgasmus je pro ženy i v tomto věku poměrně snadné. Píše o tom již Hynie: „Tato aktivita je patrna zvláště u muže“ (Hynie 1942: 116). S tím se shodují i výpovědi všech respondentek z kvalitativní části výzkumu. Domníváme se však, že opačně je to, zvláště pro tak mladé respondenty problematické. Podržíme-li se definice výše uvedeného autora, tak by jej měl muž poznat podle: „[...] zvýšené tělesné aktivity, jak je možno pozorovat na lesku očí, stupňovaném dechu, někdy i sevření partnera a zmltání v extatickém opojení“ (Hynie 1942: 117). Anebo snad trochu novějším způsobem: „Orgasmus začíná rytmickými stahy poševních stěn. Tyto stahy se mohou rozšířit i na stěny děložní a konečník. Nahromaděné sexuální napětí se uvolňuje. Uff.... Není to vyčerpávající?“ (Hedleyová 2007: 53). Domníváme se, že pro muže při prvním „pettingu“ není možné ženský orgasmus rozpoznat a 30 % mužů, kteří uvedli, že partnerka orgasmu dosáhla, se na to partnerky buď zeptali, anebo vyslovili v tomto směru domněnku.

prvním pettingu dosáhl orgasmu pouze partner ve 38,2 % případů, při dalším pettingu bylo toto číslo 11,32 %. Všechny tyto údaje jsme shrnuli do tabulek 17 a 18.

Orgastické zakončení pettingu - ženy: modře označen první petting, žlutě "běžný" petting		
oba	16,85	52
jenom já	5,62	7
jenom partner	38,2	33
nikdo z nás	39,32	8
<i>Všechny údaje jsou v procentech</i>		
Tabulka 17		
Orgastické zakončení pettingu - muži: modře označen první petting, žlutě "běžný" petting		
oba	18,99	52
jenom já	24,05	16,46
jenom partner	11,39	9,33
nikdo z nás	45,57	21,33
<i>Všechny údaje jsou v procentech</i>		
Tabulka 18		

Orgasmus petting symbolicky završuje, je znakem a důkazem schopnosti fyziologicky ovládnout a zprovoznit své sexuální tělo kulturně daným způsobem. Orgasmus partnera je symbolem vlastní „šikovnosti“ a schopnosti uspokojení nejenom sebe sama, ale uspokojení a ovládnutí těla „toho druhého“, symbolizuje také „přitažlivost pro toho druhého“.

Fázi pettingových sexuálních interakcí lze tedy chápat jako nácvik sexuálních dovedností, jako učení se nějakým specifickým znalostem, které je třeba mít předtím, než se jedinec přesune na půdu koitálního pohlavního styku, který je jasným znakem dospělého jedince. V době Kinseyho výzkumů hrál petting v rámci někdejší společnosti poměrně významnější roli, neboť byl tehdy bezpečným způsobem sexuální interakce a probíhal mezi partnerskou dvojicí často po mnoho let, někdy i do svatby (Kinsey 1953: 239–240). V dnešní době je ale petting pouhým prolegomenem před skutečným pohlavním stykem, jenž představuje opravdové zprovoznění těla jako sexuálního instrumentu. Škála pettingových aktivit je oproti tomu stále jakousi pokusnou učební arénou, v níž jednotliví aktéři nepoznávají pouze tělo vlastní, jak tomu činili při individuální

masturbaci, ale poznávají, učí a jsou učeni zacházet s těly „těch druhých“, aby mohli zanedlouho úspěšně (První milování 1995: 22–23) vykonat další krok na své cestě k sexuální dospělosti reprezentovaný prvním pohlavním stykem, jenž manifestuje, že jedinec dosáhl na půdě sexuality kulturně definované dospělosti.

8. PRVNÍ POHLAVNÍ STYK – VYVRCHOLENÍ PŘECHODU

V této kapitole budeme analyzovat chování adolescentů v souvislosti s překročením nejvýznamnější symbolické hranice dospívání, kterou představuje první pohlavní styk. „Adolescents' sexual behavior can also serve a *rite of passage* function, demonstrating to themselves and their peers that they have surpassed child status and can be accepted by a group of peers who are already sexually active, thus gaining greater acceptance and prestige“ (Bonino et al. 2005: 212, zvýraznění zachováno). Na tomto místě Bonino hovoří o sexuálním chování, které ovšem nikde přesně definováno není; mohou to být jak polibky, tak koitus. Bylo tedy třeba se zabývat i tím, co koitus předchází.¹⁴⁹ Touto předehrou byl petting, jež chápeme jako pouhý začátek či nakročení této symbolické aktivity přechodu do dospělosti a který navíc netrvá příliš dlouho.¹⁵⁰ Proto jsme se v předchozí kapitole v rámci analýzy nekoitálního pohlavního styku nevěnovali volbě partnera dle věku, seznamovacím strategiím¹⁵¹ atd., neboť všechny tyto skutečnosti budeme analyzovat v rámci této kapitoly. V podstatě se totiž shodují se strategiemi, které užívají respondenti a respondentky při výběru partnera na první pohlavní styk.

Určitý zajímavý vhled do této problematiky nám hned v úvodu poskytnou zjištěné statistické údaje. Mezi respondenty mělo první pohlavní styk 87,23 % žen a 74,47 % mužů, a to v průměrném věku 15,8 roku u žen a 16,22 roku u mužů¹⁵². Tato čísla ukazují posun oproti pettingu. I tak ale můžeme prohlásit, že drtivá většina žen a tři čtvrtě mužů z našeho kvantitativního vzorku již pohlavní styk měla. Protože je tento údaj důležitý, podrobné údaje uvádíme

¹⁴⁹ A mnohdy tak rozbíjíme ucelenou sociální realitu na jednotlivé uměle vytvořené části, aby bylo možné je analyzovat a znovu je spojit dohromady. Tak např. vzniklo i naše dělení na petting, první pohlavní styk, další pohlavní styk. V reálném světě není ale toto dělení pro respondenta zřetelným a s jasně oddělenými hranicemi, a proto je pro něj často problémem průběh interakce popsat.

¹⁵⁰ U žen je rozdíl mezi prvním pettingem a prvním pohlavním stykem 0,86 roku a u mužů je to 1,07 roku. Tento statistický údaj se téměř shoduje i s naším kvalitativním vzorkem. U žen činí 0,77 roku a u mužů 1,4 roku. Doba mezi prvním pettingem a prvním koitem tedy osciluje okolo jednoho roku.

¹⁵¹ Respondenti a respondentky samozřejmě tvrdí, že žádné strategie nemají.

¹⁵² V kvalitativním vzorku měli první pohlavní styk všichni respondenti; bylo to podmínkou toho, aby byli k šetření přizváni.

v tabulkách 19 a 20. V grafu 2 je pak možné vidět rozdíl mezi prvním pettingem a prvním pohlavním stykem.

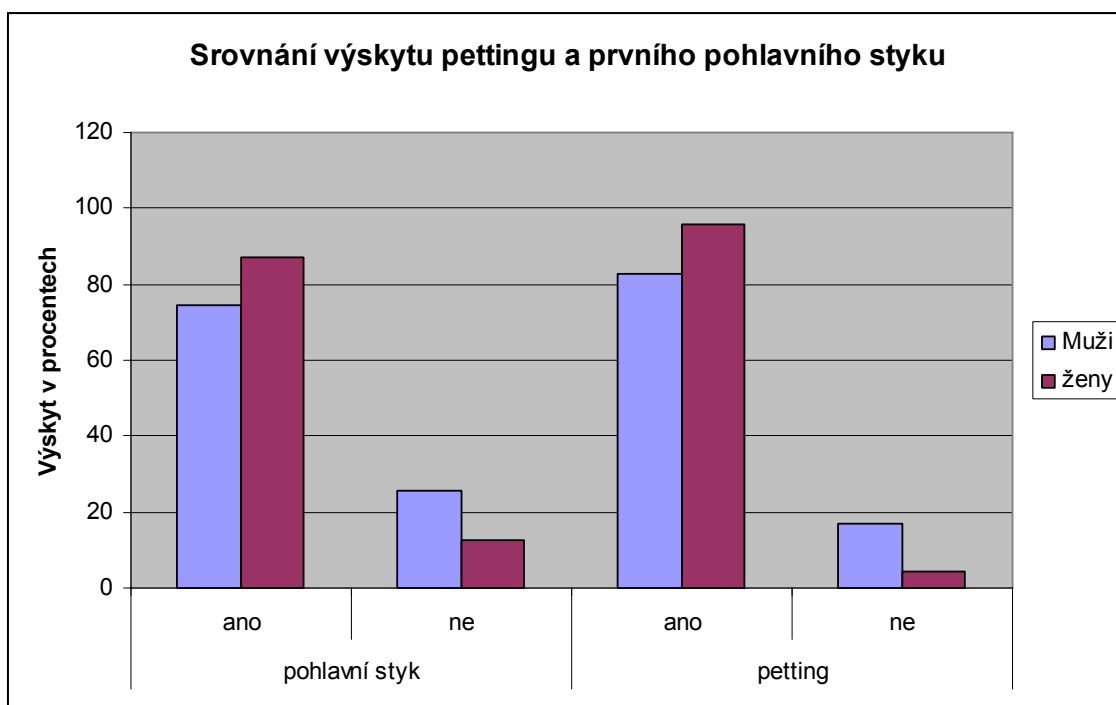
Věk prvního pohlavního styku - ženy							
	Plasy	GLP	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
mělo (%)	100	91,67	84,85	66,66	75	100	87,23
nemělo (%)	0	8,33	15,15	33,33	25	0	12,77
průměrný věk	16,31	15,64	16,07	15,76	15,5	15,55	15,8

Tabulka 19

Věk prvního pohlavního styku - muži							
	Plasy	GLP	TGM	SPŠ	Stříbro - G	Stříbro - OA	Celkem
mělo (%)	88,24	91,67	81,82	70	45,45	66,67	74,47
nemělo (%)	11,76	8,33	18,18	30	54,55	33,33	25,53
průměrný věk	16,87	16	16,22	15,7	16	16,5	16,22

Tabulka 20

Zároveň se ale tento údaj liší od zjištěného kvalitativního vzorku, v němž měly ženy první koitus v průměrném věku 16,77 let a muži dokonce v 18,8 let. Ovšem, jak již bylo řečeno, není tento vzorek zcela reprezentativní, neboť také zahrnuje z pohledu prvního výzkumu marginály typu Jakuba (pohlavní styk ve 23 letech), kteří by nebyli v rámci kvantitativního šetření bráni v úvahu, anebo jedince „na hraně“ typu Jany, Lukáše a Milana (pohlavní styk v 18 letech). U žen byl však nejvyšší věk prvního pohlavního styku zjištěn u Michaely (pohlavní styk v 18,5 letech).

Graf 2

8.1. Strategie výběru a získání partnera

8.1.1. Rande jako institucionální zajištění seznámení

Hned v úvodu jsme si tedy ukázali, že jasná většina respondentů v kvantitativním šetření (a všichni respondenti v kvalitativním výzkumu) první pohlavní styk již uskutečnili, a tudíž symbolicky otevřeli bránu dospělosti. Jak k tomu ale došlo? Kde získali svého partnera či partnerku, chtělo by se až říci rituálního specialistu, který by byl jejich průvodcem při překračování tohoto prahu; při projití této „uličky“?

Každá partikulární společnost, kultura a historická epocha má řadu institucí zajišťujících, aby došlo k potencionálnímu spárování vhodných (manželských) partnerů. Na jedné straně naší imaginární úsečky stojí společnosti, které seznámení s takovým partnerem přísně kontrolují, dbají na ně, případně pověřením členové organizují manželské výměny sami a výběr není

bezprostředně v moci aktérů.¹⁵³ Opozicí tomu jsou společnosti, jako je naše, které nechávají aktérům zdánlivě relativní volnost¹⁵⁴ při výběru partnera a také volnost při sexuálních aktivitách, ba dokonce je předpokládají a podporují, nesmí však dojít k dříve zmíněnému selhání ve formě otěhotnění.¹⁵⁵ Tato volnost je však zároveň svázaností v tom smyslu, že předpokládá aktivitu jednotlivých aktérů, kteří jsou „uvěznění“ ve svém svobodném jednání. Dlouhodobé absentování sexuálního partnera je přičítáno na vrub neschopnosti, marnivosti, fyzické či duševní vadě nebo nekompetentnosti najít, či si partnera udržet. To může vést i k depresivním stavům a dotazům po „normálnosti“, což je možné ověřit např. nahlédnutím do internetu: „Nedávno jsem oslavil své třiaadvacáté narozeniny a začal ještě víc přemýšlet o tom, jestli jsem vůbec normální. V tomhle věku jsem totiž ještě pořád panic a nikdy jsem neměl sex [...]. Moje deprese a stavy se zhoršují především v momentě, kdy mi nějaký z kamarádů začne vyprávět o tom, jak mu ta holka ze včerejška dala u něj doma na pohovce“ (Je mi 23 a jsem pořád ještě panic 2011). Dalším potencionálním způsobem je ospravedlňování stavu odkazem na jisté mravní preference (často vycházející např. z náboženského přesvědčení, viz kapitolu 10.1.). Respondent Jakub, který byl panicem do 23 let (první petting proběhl ve 21 letech), tento svůj stav ospravedlňuje odkazem „na starou školu“.¹⁵⁶

¹⁵³ Např. u Tiwiů, kteří vydávali své dcery hned po narození či mnohdy ještě před ním, je explicitní, že alespoň tyto dcery neměly na výběr manžela (partnera) žádný vliv (Skupnik 2010: 33).

¹⁵⁴ Výběr partnera však i naše společnost reguluje prostřednictvím zákonů. Nelze např. vstoupit do manželství (pokud manželství chápeme jako završení „vztahu“, tak je zbytečné, nemůže-li být tímto vztah završen, takovýto vztah vůbec začínat) s určitým člověkem z okruhu vlastních příbuzných. Zákon 94/1963 § 12 říká: „Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky a mezi sourozenci.“ Leckomu by se chtělo říci, že zákon chrání náš genofond před zničením příbuzenským párováním, ale do podobného svazku nelze vstoupit ani v rámci registrovaného partnerství, kde je biologické hledisko zplození potomstva vyloučeno. Zákon 115/2006 sbírky § 4, odstavec 3 říká: „Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozenci.“ Na určité příbuzné se tedy vztahuje incestní tabu, bez ohledu na pohlaví a možnost plození dětí. S omezením sexuality je omezen i vstup s takovýmto partnerem do manželství (Skupnik 2010: 204). U nás by se možná dala tato věta obrátit a konstatovat, že s omezením manželství se omezuje i potencionální sexuální vztah.

¹⁵⁵ Přístup k hormonální antikoncepci je po 15. roku věku již naprosto bezproblémový, předepíše ji gynekolog i bez souhlasu rodičů. Před patnáctým rokem věku je antikoncepci možno předepsat se souhlasem rodičů, ale antikoncepce je v tomto věku chápána ne jako prostředek zabránění početí, ale jako léčebný přípravek, který má např. srovnat menstruační cyklus. Předepsání posoudí a schválí lékař. Mluvíme samozřejmě o ženách (Čepický – nedatováno).

¹⁵⁶ Můžeme se pouze domnívat, do jaké míry se jedná o eufemismus za výrok nahrazující větu: „Byl jsem neschopný si někoho najít.“

JAKUB: „Sám se rád považuji za 'odchovance' 'staré školy', čili jsem většinu nabídek a příležitostí na sexuální hrátky odmítal. Pro mě to znamená opravdu hodně, sexuální praktiky provozuji jen s partnerkami, ke kterým cítím lásku. A pokud lásku necítím, sexuálním praktikám se vyhýbám.“

Jakým způsobem je tedy možné poznat a seznámit se s možným partnerem či partnerkou, s nimiž by adolescent prošel správným způsobem sexuálním rituálem otevírajícím bránu dospělosti? Kathleen Bogle (2008: 12–14) se ve své studii o sexuálních aktivitách na vybraných amerických univerzitách zabývá historií seznamování a vybírání manželských partnerů. Podle ní byl tento proces dříve sledován a ovlivňován nejenom rodiči a rodinami obou dvou potencionálních partnerů, ale celou společností. Tato restrikce měla 1. zajistit omezení nevhodné sexuální interakce, jejímž následkem by mohlo vzniknout nechtěné nemanželské potomstvo,¹⁵⁷ a 2. zabezpečit, aby byl vybrán partner co možná nejvhodnější. „The mate selection process was heavily supervised by parents and other adults in part because practical considerations were of the utmost importance in finding a mate. For example, men were not considered eligible for marriage until they demonstrated that they could financially support a wife and family“¹⁵⁸ (Bogle 2008: 12). Mladí bezúhonní muži navštěvovali mladé bezúhonné ženy v jejich domově pod kontrolou rodičů, zvláště matek a celý tento rituál byl prosycen přísnými směrnicemi a normami, které obě dvě strany velmi dobře ovládaly. Taková návštěva se obvykle odehrávala v ženském salóнку, dívka při ní hrála na klavír, případně mohla být dána dvojici jistá dávka soukromí (Bogle 2008: 12). Tento seznamovací vzorec byl však akceptovatelný pouze pro střední a vyšší třídu, která si mohla dovolit mít instrumentální zajištění těchto námluv (salónek, příhodné oblečení, klavír, atd.). Nižší třída tedy „[...] [i]nstead, they began going out somewhere together, which became known as going“ (Bogle 2008: 13). Souběžně s tím se na první místo před materiální zajištění začínají také stavět romantické vztahy a sexuální přitažlivost aktérů. „Over time, romantic feelings began largely to outweigh

¹⁵⁷ Toto riziko bylo eliminováno neustálým dohledem některého z rodičů či pověřené osoby, která měla být taktní, ale zároveň její přítomnost zamezila přímé koitální interakci.

¹⁵⁸ Což velmi připomíná dříve zmíněné !Kung Sany: „Pokud chce mladý muž [...] mít manželku, musí nejdříve prokázat své lovecké schopnosti a dovednosti. Jakožto dobrý lovec může být akceptován rodiči svobodné neprovdané dívky jako možný manželský partner“ (Skupnik 2010: 271).

material considerations in the search for a potential partner“ (Bogle 2008: 12). Fenomén tzv. randění se přesunul od dělnické třídy i k odbojným členům vyšší třídy a jeho podstata spočívala v tom, že muž a žena odcházeli mimo domov, aby se zde, nehledíce na místo, těšili ze své společnosti. Randění začalo postupně nahrazovat námluvy, tj. „docházení nápadníků do domácností“. V polovině dvacátých let 20. století to byl již univerzální vzorec seznamování v rámci USA (Bogle 2008: 13–14).

Rande se tedy institucionalizovalo jako mechanismus bližšího seznamování se s potencionálními partnery, kteří ovšem již nebyli explicitně předpokládáni jako možní manželští partneři. „Dating, on the other hand, is not true courtship because the intent is not to marry“ (Bogle 2008: 14). Randění začalo představovat prestiž. Čím více měl jedinec schůzek, tím vyšší jeho prestiž byla. Ta byla kontrolovaná a její výše byla určována sociálním dohledem v podobě vrstevníků. Ti určovali, jaký počet schůzek a partnerů je ideální, neboť jich nesmělo být ani málo, což by vypovídalo o neatraktivitě jedince, a nesmělo jich být ani mnoho, což by na druhou stranu signifikovalo promiskuitní chování.¹⁵⁹ „To achieve the goal of 'rating,' one would date as many members of the opposite sex as possible as long as those individuals were believed to enhance one's popularity rather than detract from it. At this point in history, it was seen as scarcely better to date one person than to date none at all“ (Bogle 2008: 16). Rande se tedy stalo typem přechodového rituálu, kdy jedinec ukázal, že je schopen získat partnerku či partnera a byl též schopen materiálního zajištění schůzky (zaplatit kino, kavárnu, večeři, zajistit automobil na projížďku).

Instituce rendez-vous, jako prostoru bližšího a intimnějšího poznávání aktérů, přetrvávala až do dnešních dnů. Kde ovšem dochází k prvotnímu seznamování? Jednou z takových institucí v naší společnosti před první Československou republikou a během ní bylo mimo jiné např. korzo neboli promenáda, které fungovalo mimo jiné jako seznamka. Ve specifickém čase tam docházeli studenti hledat společnost, osvojovali si zde základy společenského chování, vkusu, norem a to vše se odehrávalo pod sociální

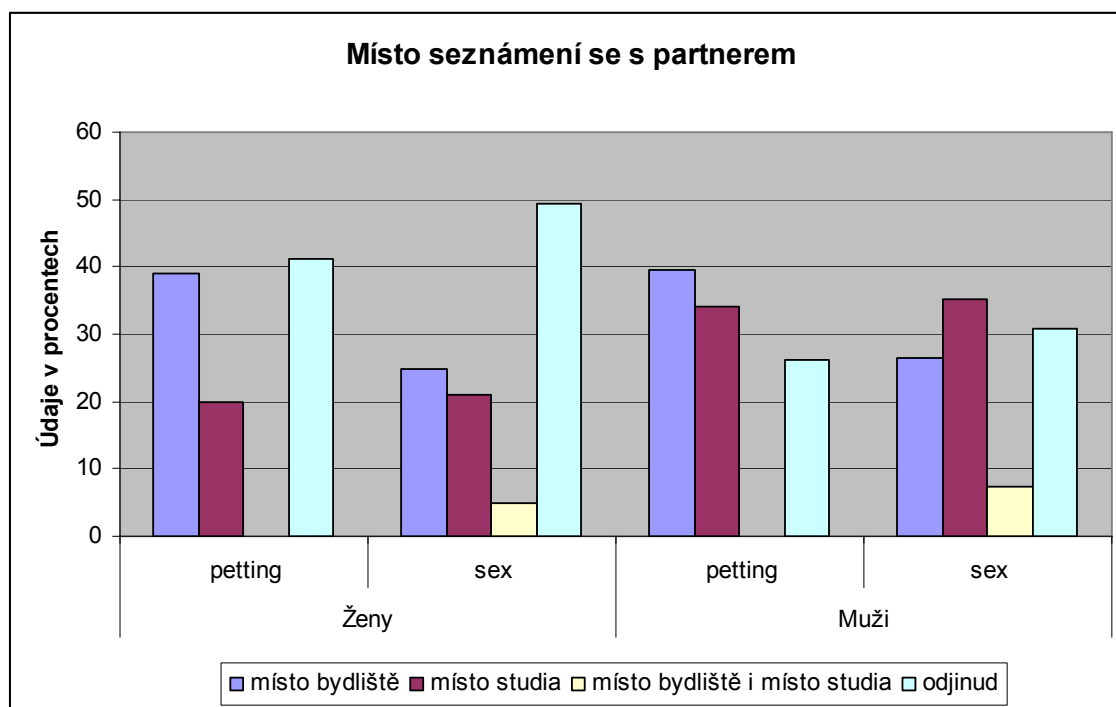
¹⁵⁹ Což nápadně připomíná i naši společnost. Pejorativní je jak nálepka „stará panna“, tak nálepka opoziční – „děvka“.

kontrolou představovanou dozorem publika (Ulrychová 2006: 4). Podobnou institucí přetrvávající do dnešních dnů (a v posledních letech zažívající velikou renesanci) jsou taneční kurzy, kam docházejí adolescenti okolo 15. roku věku a je jim zde vštěpováno nejenom umění společenského tance, ale také způsoby, jak se „slušně“ chovat k opačnému pohlaví, jak vystupovat v dobré společnosti a jak se vypořádat třeba i se společenským oblekem v opozici k civilnímu oblečení atd. Analogií tanečních jsou např. diskotéky či koncerty. „Rozličná období slavností a tanců, při kterých je možné vystavit na odiv svůj osobní šarm, kdy se marnotratně konzumuje jídlo a užívají se různé povzbuzující prostředky, dávají vždy podnět k milostným dobrodružstvím“ (Malinowski 2007: 161). Jakoby Malinowski mluvil o našich institucionalizovaných diskotékách či klubech, kde účastníci dávají na odiv svá často obnažená (nebo alespoň částečně obnažená) těla při tanečních kracích ozářených psychoticky poblikávajícím osvětlením za doprovodu západních tam-tamů diskžokeje a to vše za podpory povzbuzujících prostředků ve formě alkoholu, cigaret a drog. Chtělo by se až říci, že účastníci, kteří správně zmanipulovali svá těla, vstupují do jiného univerza, do jiné reality, přičemž se tento stav blíží šamanskému transu, kdy rytmická hudba, tanec a zpěv každého postupně vtahuje do činnosti celého shromáždění. Účastníci pociťují hluboké uspokojení, větší než v divadelním představení. Padají bariéry a dějí se věci, které by se jindy udát nemohly (Lewis 1989: 46–47).

8.1.2. Seznamovací místa

Na základě terénního výzkumu jsme sestavili typologii seznamovacích míst. Fyzicky k seznámení může dojít buď v místě bydliště, nebo v místě školy. Toto jsou základní místa, kde jsou respondenti nuceni chtět nechtět se pohybovat v rámci svých každodenních aktivit. K seznámení poté dochází díky interakci v každodenním procesu jednotlivých činností. Další kategorii označujeme jako tzv. třetí místo a dále ji dělíme na místo náhodného setkání a institucionalizovaná seznamovací místa. Detailní rozdělení preferencí adolescentů si nejprve ukažme v grafu 3, který nám znázorňuje místa, kde se respondenti i respondentky z kvantitativního výzkumu seznámili se svými

budoucími sexuálními partnery. Graf zároveň rozlišuje mezi volbou partnera na první petting a na první pohlavní styk.

Graf 3

8.1.2.1. Seznámení se v místě bydliště a v místě školy

Strategie u mužů a u žen se při seznamování liší. V místě bydliště se seznámilo se svým prvním sexuálním partnerem cca 24,7 % žen (oproti 38,9 % při prvním pettingu). Z odpovědí můžeme vybrat např.: „Znám ho ze zimáku v místě bydliště“ (1 Ž). „Bydlí kousek ode mne“ (17 Ž). „Byl to blízký soused“ (19 Ž). Z kvalitativního vzorku přiznávají místo seznámení se s prvním „pettingovým“ partnerem v místě bydliště Michaela, Gabriela a Tereza, avšak jen jeden muž.

MP: „Jak ses seznámil/la s tímto partnerem?“

GABRIELA: „Bydleli jsme kousek od sebe, někdy jsme prohodili slovo, pak si vyměnili kontakt, nejprve jsme si psali na internetovém chatu a později se seznámili blíž v klubu, který byl také v místě našeho bydliště“ (petting).

MICHAELA: „Bydleli jsme kousek od sebe a měli jsme společné známé“ (petting).

Zřídka kdy se respondentky seznámily v místě studií, což reflektuje cca 21 % odpovědí, přičemž toto číslo je téměř totožné se seznamovacím vzorcem aplikovaným pro první petting. „*Studoval stejnou školu, jako jsem studovala já*“ (20 Ž; partner starší o 2 roky). „*Seznámila jsme se s ním na gymnáziu, studoval o dva ročníky výše než já*“ (74 Ž; partner starší o jeden rok). „*Potkávali jsme se ve škole na chodbách a tam mě taky sbalil*“ (85 Ž; partner starší o 3 roky). V zanedbatelné míře se vyskytuje fakt, že se respondentka seznámila se svým sexuálním partnerem ve stejné třídě. V našem šetření jsme tuto skutečnost zaznamenali ve třech zjistitelných případech. „*Byl to spolužák stejně starý jako já*“ (169 Ž). „*Chodili jsme do stejné třídy*“ (62 Ž; partner stejně starý). „*Chodil do stejné třídy jako já*“ (22 Ž, partner starší o rok).

V našem kvalitativním vzorku pouze tři respondentky získaly známost pro první petting ve škole (Lenka 2, Renáta a Soňa); pro první sex už však pouze jedna z nich (Renáta). Muži oproti tomu vyhledávali pro první petting partnerku téměř výhradně na půdě školy, pouze Jan se tomuto vzorci vyhnul (a konkrétní místo seznámení bohužel neuvedl, stejně jako při volbě partnerky na první pohlavní styk). Při volbě partnerky na první koitální sexuální akt zůstali tři mí respondenti na půdě školy, jen Jakub se při vyhledání partnerky přesunul do virtuálního prostoru internetu, konkrétně na facebook (viz kapitolu 8.1.3.).

MP: „*Jak ses seznámil/la s tímto partnerem?*“

LENKA 2: „*Znám ho z místa studia. Znamená to základní škola. Chodil do vedlejší třídy. Nejprve jsme byli kamarádi. Seznámili jsme se při běžném školním chodu*“ (první petting).

RENÁTA: „*Seznámení vyplynulo samo, denně jsme se potkávali na chodbách školy, v prostorách školní jídelny a tak. Takže nebylo úniku*“ (první pohlavní styk).

DAVID: „*Chodila do nižšího ročníku na stejné mnou navštěvované škole a bydlela v té samé čtvrti jako já. Bylo to cílené, poněvadž jsme si již několik dní předtím psali pomocí ICQ. Takže jsem se seznámil cíleně*“ (první pohlavní styk).

JAKUB: „*Znám z místa studia. Byla mojí učitelkou. Bylo to čistě náhodné. Z mé strany to byla provokace. Seznámit se mnou se chtěla ona, já na místo schůzky šel s tím, že zjistím, jestli to myslí vážně, byl jsem přesvědčený o opaku*“ (první petting).

Nejvíce preferovanou variantou místa seznámení se s prvním sexuálním partnerem u žen kvantitativního výzkumu je, a to z cca 50 % případů třetí místo,

neboli odjinud (blíže viz níže v textu). Obdobná preference platí při udávání místa seznámení se s prvním pettingovým partnerem, kdy se způsobem seznámilo cca 41 % respondentek (obojí viz graf 3). Ženy tedy volí v polovině případů strategii nacházet své partnery mimo prostor, v němž se běžně pohybují (místo domova, místo školy), přičemž nejméně preferují právě prostor školy. To patrně souvisí s věkem partnera, neboť ideální partner pro ženy by měl být starší o takový počet let, že se již prostě, pomineme-li repetenty, na škole tento typ mužů mezi studenty nevyskytuje. Všimněme si, že i když respondentky uvedly, že se seznámily ve škole, tak se snaží volit starší partnery (viz kapitolu 8.2.).

Muži našeho kvantitativního vzorku jsou oproti ženám při vyhledávání partnerek svými preferencemi vyváženější. Seznámení v místě bydliště zvolilo cca 26 % respondentů (přičemž toto číslo oproti prvnímu pettingu výrazně kleslo z téměř 40 %, což částečně kopíruje strategii žen). *„Ze sousední vsi, která je vzdálená tak jeden kilometr, což není daleko na pěknou procházku“* (9 M, partnerka mladší o 1 rok). *„Znám ji ze sídliště v Plzni, bydlí nedaleko“* (114 M, partnerka mladší o 1 rok). *„Byla to sousedka z domu, kde bydlím“* (131 M, partnerka mladší o 1 rok). Rozdíl oproti ženám je ve vyhledávání partnerky v místě školy. Muži tuto možnost udávají v cca 35 % případů, a to jak u prvního pohlavního styku, tak u pettingu. *„Z nižšího ročníku¹⁶⁰ ze stejné školy“* (29 M, partnerka mladší o 1 rok). *„Chodili jsme na stejnou školu“* (32 M, partnerka starší o 2 roky). *„Souběžná třída“* (47 M, partnerka mladší o 1 rok). *„Chodili jsme spolu do třídy“* (57 M, partnerka mladší o 1 rok). *„Ze seznamovacího tábora, který se konal před studiem“* (135 M, partnerka starší o 1 rok). Překvapivým zjištěním bylo to, že „odjinud“ neboli „třetí místo“ bylo zastoupeno pouze necelými 31 % při prvním pohlavním styku a cca 26 % při prvním pettingu, což výrazně kontrastuje se strategií u žen a má to opět jednoznačně souvislost s věkem partnerky.

¹⁶⁰ Oproti ženám mají totiž muži poměrně ztížené postavení, neboť kulturní scénář jim říká, aby volili partnerku mladší. Takové se ale ze začátku jejich sexuální aktivity nejenom v prostorách školy, ale obecně nevyskytují. Kdyby užívali muži stejnou strategii při výběru partnerky dle věku jako ženy, dostávali by se jednoznačně někam na úroveň 12 či 13 let u partnerky. Blíže viz kapitolu 8.2.

Náš výzkumný vzorek zde jasně prokazuje, že spolu zkoumaní jednoznačně nemají první sexuální interakci, a to ani pettingovou, ani koitální. Ženy si, dalo by se říci, „odskočí“ najít prvního sexuálního partnera mimo školní budovu a mimo své vrstevníky a již zkušené se vrací zpět a stávají se dle čísel, jež vyplývají z odpovědí mužů, jejich prvními sexuálními partnerkami. Blíže též viz kapitolu 8.2.

Místo seznámení se s partnerem – ženy: modře je uveden partner pro první petting, žlutě partner pro první soulož		
místo bydliště	38,88	24,69
místo studia	20	20,98
místo bydliště i místo studia	0	4,93
odjinud	41,11	49,38
Všechny údaje jsou v procentech		

Tabulka 21

Místo seznámení se s partnerem – muži: modře je uveden partner pro první petting, žlutě partner pro první soulož		
místo bydliště	39,47	26,47
místo studia	34,21	35,29
místo bydliště i místo studia	0	7,35
odjinud	26,31	30,88
Všechny údaje jsou v procentech		

Tabulka 22

8.1.2.2. Místa náhodného setkání

Výše uvedená třetí místa můžeme rozdělit do tří kategorií. Zprvce to mohou být místa náhodného seznámení, která je možné definovat jako zcela náhodné, nezamýšlené a nepřipravené místo, kde se respondenti seznámili s náhodným partnerem. Tento typ seznámení spadá do kategorie událostí, které za určitých podmínek buď nastanou, či nenastanou. Jedná se tedy o místo jednorázového seznámení. Můžeme předpokládat, že seznámení se na tomto místě s potencionálním dalším podobným partnerem či partnerkou je buď obvykle bráno jako zcela vyloučeno, anebo spíše velmi málo pravděpodobné.¹⁶¹ Přesto ale k němu dojít může.¹⁶² Takové místo stavíme do opozice, např. k diskotéce, kde můžeme předpokládat opakovatelnost

¹⁶¹ Např. při vstupu do obchodu je možné se seznámit a následně navázat sexuální vztah s neznámým prodávacem či prodavačkou. Stejně tak je možné se s nikým tímto způsobem neseznámit.

¹⁶² Lze tedy někoho potkat na ulici, ve vlaku, v autobusu, v obchodě s kravaty či cigaretami atd., blíže viz níže v textu u výpovědí respondentů a respondentek.

seznamování, současně k této seznamovací potenci dochází cyklicky pokaždé, když diskotéka probíhá, přičemž diskotéka se většinou uskutečňuje v institucionalizovaném místě a čase a celý tento komplex je uzavřen a odehrává se v rámci totality jisté sociální skupiny, je sdílený a všeobecně skupinou akceptovaný (viz kapitoly 8.1.2.4. a 8.1.3.). Do kategorie náhodného seznámení můžeme počítat i seznámení přes třetí osobu. Realita naší žité skutečnosti je ale pestrá a její jednotlivé části se často překrývají a není možné je od sebe často zcela a jasně oddělit, jak o tom vypovídá respondentka Lenka, v jejímž případě se překrývá seznámení se přes jinou osobu s institucionalizovaným seznamovacím místem, které je v tomto případě reprezentováno nějakou hudební akcí.

LENKA: „Seznámili nás společní kamarádi náhodou na jedné hudební akci“ (první petting).

Uvedme si další příklady takových náhodných míst z kvantitativního šetření. „Byl to kolega z práce, když jsem chodila na brigádu“ (41 Ž, partner starší o 4 roky, identický partner). „Byl to nejlepší kamarád přítele kamarádky ze školy“ (45 Ž, partner starší o 5 let, první pohlavní styk). „Seznámila jsem se s ním přes kamarádku“ (72, Ž, partner starší o 2 roky, první pohlavní styk). „K seznámení došlo přes kamaráda“ (73, Ž, partner starší o 2 roky, první pohlavní styk). „Byl to žák mé matky, který k nám chodil na doučování“ (80, Ž, partner starší o 5 let, identický partner). „Byl to bývalý přítel kamarádky“ (89 Ž, partner starší o 2 roky, první pohlavní styk). „Od kamarádů z Plzně“ (25, M, partnerka mladší o 1 rok, první pohlavní styk). „Poznal jsem ji na dovolené s kamarády“ (56, M, partnerka starší o 1 rok, první pohlavní styk). „Z koupaliště přes kamarády“ (123, M, partnerka stejně stará, první pohlavní styk).

Prototypický příklad „náhodného“ setkání a seznámení se však může nejlépe reprezentovat v kvalitativním šetření u respondentky Michaely 2.

MICHAELA 2: „Znám z brigády. Šla jsem doprovodit kamarádku do McDonaldu, kde pracovala jako brigádnice. Zatímco jsem na ni čekala, než si něco vyřídí, potkala jsem svého nynějšího partnera.“

8.1.2.3. Místo zájmových aktivit – latentní institucionalizované místo

Druhou kategorií třetích seznamovacích míst označujeme jako místo zájmových aktivit. Jedná se o takový prostor, kde dochází k uskutečňování a naplňování volnočasových aktivit respondentů. Toto místo je charakteristické tím, že primárně sem většina respondentů nedochází prvoplánově za účelem nalezení sexuálního partnera. Jedná se především o různé kroužky, jak je vidět z následujících vybraných odpovědí: „*Seznámila jsem se s ním v kurzu astronomie*“ (127, Ž, partner o 1 rok starší, stejný partner). „*Ze zájmových aktivit*“ (58, Ž, partner o 1 rok starší, první pohlavní styk). „*Docházeli jsme na stejnou zájmovou aktivitu*“ (79, Ž, partner o 1 rok starší, první pohlavní styk). „*Byl to spoluhráč z orchestru, ale jiný než při prvním pettingu*“ (71, Ž, první pettingový partner o 3 roky starší, první sexuální o 3 roky starší). „*Měli jsme společné hobby, což byl šerm*“ (158, M, partnerka mladší o 1 rok, první petting). „*Seznámili jsme se na larpové¹⁶³ akci*“ (15, M, partnerka starší o 2 roky, první pohlavní styk). „*Seznámili jsme se na hokeji*“ (107, M, partnerka o 1 rok mladší, první pohlavní styk). „*Tréninky sebeobrany*“ (117, M, partnerka o 1 rok mladší, první pohlavní styk). Do této skupiny můžeme zařadit i skauting či různé tábory a jiné sportovní aktivity.

MP: „*Kde jsi se seznámila s partnerem, s nímž jsi měla první pohlavní styk?*“

SOŇA: „*Seznámili jsme se při společných aktivitách, což byl sport. Hrál v tom samém klubu co já. A to seznámení bylo náhodný.*“

JANA „*S tím partnerem, co jsem s ním měla první sex, jsem se seznámila na házené. Byla to vysloveně náhoda. Neplánovala jsem žádné seznámení. Prostě to přišlo.*“

Tato místa tedy nejsou primárně určena, jak výše uvedeno, k seznámení. Můžeme se však domnívat, že v případě takových aktivit a kroužků, do nichž byli respondenti umístěni rodiči (např. orchestr, skauting, sportovní akce atd.) je možné předpokládat latentní rodičovský úmysl, aby se „ratolesti“ seznámily

¹⁶³

Larp je společenská hra.

právě v rámci této komunity,¹⁶⁴ čímž je rodiče mají částečně pod kontrolou a ovlivňují typ partnera, kterého si jejich potomek zvolí.¹⁶⁵

8.1.2.4. Institucionalizovaná seznamovací místa

Poslední kategorii, která je jednoznačně nejzajímavější, představují v rámci naší typologie třetích míst institucionalizovaná seznamovací místa.¹⁶⁶ Institucionalizované místo je takový prostor, který stojí v opozici k náhodnému místu seznámení skrze své charakteristiky, jež jsou: předpověditelnost, předvídatelnost, sdílnost a trvalost. „Typizace habitualizovaných činností, které jsou základem institucí, jsou vždy typizace sdílené. Jsou dostupné všem členům skupiny a instituce samotná typizuje jednotlivé vykonavatele činností a rovněž i jednotlivé činnosti. [...] Nejdůležitější výhodou je, že každý z nich [aktérů] je schopen předvídat činnost toho druhého. Spolu s tím se stane předvídatelnou i jejich interakce. [...] Instituce jsou tady, tvoří ve vztahu k jedinci vnější skutečnost a jsou trvalé,¹⁶⁷ ať už se mu to líbí, nebo ne“ (Berger, Luckmann 1999: 58–63, původní zvýraznění odstraněno).

Mluvíme-li zde o institucionalizovaných místech seznámení, netvrdíme tak, že tato místa, např. diskotéka (tu uvádíme záměrně přidržující se kulturního scénáře viz kapitolu 6), slouží primárně a pouze jenom k seznamování. Ale instituce „seznamky“ je jednou jejich zásadních částí a funkcí, jak o tom např. výstižně píše doktorka Ulrychová ve své studii o korzu a jeho funkcích: „Do popředí vstoupila funkce relaxační a zábavná, korzo však

¹⁶⁴ Konkrétním příkladem může být tzv. salesiánské centrum mládeže, kde jsou rodiči umístěni stejně ideově enkulturovaní teenageři a v rámci komunity dochází ve výrazném měřítku ke správnému párování, a to vše ke spokojenosti rodičů (Salesiáni Dona Boska 2011).

¹⁶⁵ Ve světle takového náhledu se nám najednou jeví naše svoboda ve volbě partnera více než sporná, minimálně se silně otrásá. Ano, vybíráme si partnera sami, ale vybíráme si ho často z okruhu či prostředí, kam jsme byli zasazeni našimi socializačními agenty – v tomto případě rodiči, přičemž rodiče jsou často pod tlakem dalších socializačních agentů a kontrolorů. Společnost se tedy nevzdává moci při rozhodování o výměně partnerů, pouze svoji moc transformuje a zneviditelňuje.

¹⁶⁶ Někdo by mohl namítat, že místa, která nazýváme institucionalizovaná seznamovací místa, jsou pouze druhem míst zájmových aktivit. Vždyť přece jedinci na diskotéku chodí v rámci uspokojování své taneční aktivity, na koncerty chodí v rámci uspokojování potřeby hudby atd. Můžeme se ale domnívat, že vzhledem k vysokému počtu respondentů a respondentek, kteří se na takovýchto místech seznámili, to seznamovací instituce jsou a s dalšími účely mohou být bez problémů ve vzájemné symbióze.

¹⁶⁷ I když se v průběhu času mohou proměňovat a modifikovat.

zároveň nepřestalo fungovat jako seznamka [...]“ (Ulrychová 2006: 4). Všechna tato institucionalizovaná místa mají také svoji kulturní socializační funkci, neboť se zde jedinci učí správným způsobům v rámci dané skupiny, a to ať už se jedná o diskotéku anebo taneční kurzy. Podobnou funkci mělo korzo, neboť „[m]ladí lidé si na korze osvojovali základy společenského chování a vkusových norem“ (Ulrychová 2006: 4). Inicianti se učí v rámci takové instituce jednat konvenčně, učí se porozumění sociálních akcí a učí se také být účastníky sociálního dění, učí se tomu, co se jim má líbit, co jim má chutnat jíst, učí se zacházet s alkoholem, učí se sociální interakci, učí se správným pocitům, obrazně řečeno se učí „slinit na to, na co slinit mají“ (Mlejnek 2010).

„Cultural sites are here conceptualized as historically durable yet transformable, socially organized and organizing, and temporally situated arenas, which are laden with symbolic meanings and mediated by material artifacts. Cultural sites are given life through recurrent social participation and longevity through efforts to socialize novices into the predilections, sentiments, and actions that undergird meaningful participation. This notion of cultural site assumes that members will act in conventional ways, yet not necessarily share common understandings and knowledge of the situation at hand“ (Merav, Ochs 2006: 35). Ideální institucionalizované seznamovací místo má tedy alespoň nějakou historickou tradici, i když ta může být velmi krátká. Je jistým způsobem organizováno a svoji funkci plní jen ve chvíli, kdy je akceptováno a sdíleno aktéry. Níže si uvedeme takováto konkrétní místa, která byla během výzkumu mezi respondenty identifikována.

8.1.3. Typy a instrumentální zajištění institucionalizovaných míst

Než se dále pustíme do analýzy institucionálních seznamovacích míst, podívejme se, co lze do této kategorie umístit. Můžeme sem zařadit především: diskotéky, kluby, bary, hospody, ale také taneční kurzy a koncerty. Dále sem můžeme přidat také internet (viz níže). Zajímavé v tomto dělení je, že respondenti z vesnic a menších sídel vždy uvádějí diskotéky či zábavy, respondenti z Plzně užívají spíše termínu kluby. Tato drobná jazyková nesrovnalost nás vedla k doplnění výzkumu, k němuž došlo mezi studenty sexty

(duben 2010, cca 17 let, označení anonymní M1, M2, Ž1, Ž2) na Církevním gymnáziu v Plzni, kdy dva studenti a dvě studentky napsali zcela nezávisle na našem hlavním výzkumu, co si představují a jak vymezují pojmy diskotéka, klub a zábava. Následující přepis nám může ukázat, jak vnímají jednotlivé instituce právě respondenti ze své emické perspektivy.

Diskotéka: „Diskotéka je club s plochou na tancování, světelnýma efektama a barem. Hlasitá hudba s DJem“ (M1). „Diskotéka je místa sloužící k navázání krátkodobé známosti“ (M2). „Pod diskotékou si představím tanec, zpocené lidi, hudbu, basy, světla, rytmus, hodně lidí, hlasitost, diskokoule, taneční parket“ (Ž1). „V těchto prostorech se hraje styl hudby disko. Bývá tam velký parket a barevná světla. Hledala bych tam spíše mladší ročníky“ (Ž2).

Klub: „Club může být i s taneční plochou i bez ní, v některých clubech se netancuje vůbec, můžou se tu konat různé akce podle návštěvnosti, nehodí se to na povídání, jelikož kvůli hlasité hudbě se lidé těžko slyší. Na setkání je mnohem vhodnější hospoda, případně kavárna. Ale do klubu¹⁶⁸ lidé chodí 'zapařit'. Dnešní kluby jsou víceméně moderně zařízeny, ale přesto se někde nemusíte dočkat čistých záchodů. My navštěvujeme Club Star, Kufř, Mefisto, PH+, Nekonečný Šum, Cosmo, Buena Vista“ (M1). „Klub je podnik, kde se podává spousta alkoholu a lidé si sem chodí povídat o tom, co je trápí a s čím se chtějí pochlubit“ (M2). „Klub je pití, koktejly, lidé, vztahy, barové stoličky, hudba, barman, tématický interiér“ (Ž1). „Club беру jako označení každého podniku, ve kterém se večer hraje hlasitá, občas i živá hudba. V klubu by však neměl chybět malý prostor na tancování a pohodlné pohovky“ (Ž2).

Zábava: „Vesnická zábava, ve městě není, typická hudba je dechovka, tance jsou lidové, polka, valčík“ (M1). „Zábava je náplň času, který nemá smysl“ (M2). „Zábava je vše, co dotyčného baví a co má rád – pro každého je to subjektivní“¹⁶⁹ (Ž1). „Pod tímto pojmem si představím Národní dům [můžeme se domnívat, že respondentka měla na mysli tzv. „lidový dům“] na vesnici, který je většinou hodně zakouřený. Světla jsou tam puštěná naplno, ale nenajdeme tam třeba modré nebo červené. Hraje tam nejspíše dechovka nebo rocková kapela“ (Ž2).

Na jednom takovém institucionalizovaném místě se seznámily s partnerem pro první pohlavní styk či pro první petting např. respondentka Iva

¹⁶⁸ Za povšimnutí stojí, že respondent plynule přechází v psaní ze slova „club“ na slovo „klub“.

¹⁶⁹ Respondenti buď otázku vůbec nepochopili anebo, a k tomu se přikláníme spíše, tento termín v daném smyslu prostě neznají.

(kulturní akce), Lenka 2 (silvestrovská akce), Michaela (hospoda), či Zdeňka (taneční).

MP: „Kde ses seznámil/la s partnerem, s nímž jsi měla první pohlavní styk?“

IVA: „Bylo to na jedné kulturní akci v místě tehdejšího mého bydliště.“

MP: „A bylo toto seznámení cílené, anebo náhodné? Šla jsi tam za kulturou, anebo ses šla seznámit?“

IVA: „Náhodné, i když jsem šla na tu akci s tím, že bych mohla poznat zajímavé lidi. Seznámit se s někým. Pohovořit. Nebylo to až tak prvoplánovité. Prostě jsme se potkali a zaujala jsem ho.“

MP: „A proč myslíš, že k tomu došlo právě na této akci, a ne někde jinde?“

IVA: „Je to přirozené. Přirozený styk s ostatními lidmi, kteří jsou tam na tom místě jaksí kvůli něčemu jinému než z důvodu seznamovat se. Takže odpadá takový ten skrytý úmysl.“

MP: „Máš nějaký plán nebo strategii při balení?“

IVA: „Když se mi někdo zalíbí, tak se o něm snažím zjistit veškeré dostupné informace a udělat si o něm obrázek, který začínám milovat. Pak z toho čerpám při kontaktu s ním, aby viděl zájem i o jeho zájmy a tak. Což já jsem přirozeně zvědavá, takže když někdo vede zajímavý život nebo dělá inspirativní věci, tak je to pro mě s tím zájmem přirozené.“

LENKA 2: „Potkali jsme se na silvestra během kulturní akce, jelikož jsme ve stejném místě trávili čas. On tam byl se svou partou kamarádů, které jsem znala, takže jsme se seznámili přes ně.“¹⁷⁰

MICHAELA: „Chodili jsme do jedné hospody na sídlišti.“

ZDEŇKA: „Seznámili jsme se v tanečních. Bylo to naprosto náhodné, necílené seznámení. V tanečních se to tak náhodně rozdělilo, kdo si s kým zatančí, a na mě můj tehdejší a i stávající přítel zůstal.“

Ostatní respondenti z kvantitativního šetření uvádějí např. diskotéku (5, 85, 173, 175, Ž; 12, 33, 115, 122, 123, 131, M) klub (37, 83 Ž; 118, 128, M), taneční (43, 88, 91, 93, 104, Ž; 118, 147, M). Dalšími místy mohou být koncerty, např.: „*Brutus v Plasích*“ (17, Ž) atd. Často respondenti pouze uvedli, že se jednalo o třetí místo.

Provedeme-li komparaci dvou na první pohled zcela odlišných institucionalizovaných seznamovacích míst – diskotéku a taneční kurzy – vidíme, že obojí probíhá strukturálně analogickým způsobem. Struktura

zůstává, je stejná, mění se pouze instrumentální symbolické materiální artefakty. Novicové jsou vždy tak trochu tabula rasa, čistý list papíru, na který se až nyní budou zapisovat nové vědomosti, poučky, „moudra“ a dovednosti (často též moderní mytologie) bezpodmínečně spjaté s novým postavením (Turner 2004: 103). Aktéři budou tedy resocializováni a znalosti, vědomosti a dovednosti z předchozí dekády jim rázem budou nejenom zbytečné, nýbrž představují dokonce překážku a latentní hrozbu metamorfózního procesu. Jak sděluje kulturní scénář Brava (S embéčkem na diskotéce 1995: 23, blíže viz kapitolu 6), inicianti by neměli vést žádné moudré řeči. Moudrost – tj. dřívější znalosti – ať již předstíraná či skutečná, je tedy v rámci stávajícího sociálního kontextu na obtíž a je nutné nabýt nových znalostí a dovedností. V tomto případě se tedy jedná o naučení se schopnosti správně požádat o tanec, resp. jak správně navázat interakci s osobou opačného pohlaví, i když je nám dosud neznámá, jak správně tančit (čili jak správně ovládnout pohyby těla v rámci interakce s potencionálním sexuálním partnerem či partnerkou), jak se správně chovat, co a jak říkat (tón hlasu a intonace jsou též předmětem této výuky), kdy a jak gestikulovat či jaký výraz obličejové mimiky pro specifické situace užít. Toto vše se liší v tanečních kurzech a na diskotéce – tedy ve dvou modelových seznamovacích institucích – pouze vnějškově. Vnitřní obsah a princip však zůstává identický; mění se způsob naplnění a mění se vrchní obřadníci.

V případě tanečních je přítomen taneční mistr, který vše vysvětluje, radí, nabádá a dohlíží, ale také napomíná, kárá, zvyšuje hlas a trestá.¹⁷¹ Jeho autorita se zdá být v té chvíli absolutní. „The authority of the elders is absolute, because it represents the absolute, the axiomatic values of society in which are expressed the 'common good' and the common interest“ (Turner 1967: 100). V případě diskotéky máme kulturní návody a starší vrstevníky, kteří již socializací prošli, scénáře a své role tu více, tu méně dokonale ovládají (ale určitým způsobem přece jenom ovládají) a pomáhají (či někdy až nutí prostřednictvím kontrolních mechanismů veřejného mínění) v socializaci mladším jedincům snažícím se zapojit do interakce skupiny (Bonino et al. 2005:

¹⁷⁰ I zde je problém kombinace „akce“ a seznámení se „přes“ třetí osobu.

¹⁷¹ A nejde samozřejmě pouze o dovednosti přímo spojené s fyzickou dovedností tance, ale součástí je i nácvik kompletní společenské etikety.

110). „Starší zodpovídají za to, že skutečně provedou změny, které předepisuje obyčej“ (Turner 2004: 166). Tato institucionalizovaná seznamovací místa – „diskotéky“ – jsou tedy organizovaná účastníky, a nikoliv vrchními obřadníky,¹⁷² ovšem místa sama zpětně účastníky socializují a organizují. „Po tom, co jsou novici odvedeni do lesa,¹⁷³ jsou zasvěcováni svými učiteli a účastní se šamanských tanců“ (Eliade 2004: 30).

V obou dvou modelových případech jsou „[n]ovicové [...] 'odstrojeni' ze svého sekulárního oděvu a musí projít pod symbolickou bránu. Jsou 'srovnáni na stejnou úroveň' [...] a je s nimi zacházeno stejně“ (Turner 2004: 107). Adolescentní liminální osoby jsou tedy svlečeny a odstrojeny nejenom od znalostí, které nabyly v rámci dřívější socializace. Odebírají-li se na institucionalizovaná místa, jsou odstrojeni, respektive přestrojeni i fyzicky. Vrchní obřadníci by je do prostoru vyhrazeného tanečním kurzům prostě v roztrhaných džínách a batikovaném triku nevpustili, byli by veřejně pokáráni a potrestáni vyloučením z aktuální taneční lekce. Souběžně s vrchním obřadníkem by působilo i veřejné mínění sociální skupiny tanečníků, které by bylo pohoršeno, ušklibalo by se a tato manifestace sociální kontroly by docílila, že by jedinec příště dorazil náležitě ustrojen.¹⁷⁴ Do našeho druhého modelového místa – diskotéky – by sice byli vpuštěni pravděpodobně všichni bez ohledu na ustrojení. Zvolil-li by však jedinec kulturně nevhodný způsob oblečení, byl by pod palbou sociální kritiky vrstevníků i kulturních scénářů a bylo by mu vysvětlováno či naznačováno, že udělal chybu. V případě, že by se z této chyby brzo nepoučil a tvrdošjně trval na „své vlastní identitě“, byl by společností přeřazen do kategorie marginálů, nepřizpůsobivců, lidí „za hranou hrany“. Celé liminální postavení je totiž postavením „na hraně“, a proto ti, co sice v liminalitě jsou, ale nepřizpůsobí se jí, buď na hraně vůbec nejsou, anebo jdou až za tuto hranu. Ani jedno, ani druhé není přijatelné. Takový nepřizpůsobivý jedinec by mohl být dokonce v extrémních případech strážci

¹⁷² Jasní vrchní obřadníci zde skutečně chybí. Částečně jejich úlohu přebírají „socializovaní jedinci“, ale za skutečné vrchní obřadníky je patrně není možné považovat. Vhodnější je držet se turnerovského termínu „starší“.

¹⁷³ Paralelou, ale spíše na odlehčení, je, že mnozí respondenti a respondentky uvádějí jako místo první sexuální interakce les či přírodu. Byli tedy odvedeni do lesa a zaučováni zkušenými.

¹⁷⁴ Anebo by nedorazil vůbec, čímž by ovšem přišel o svoji socializaci a byl by částečně vyloučen z communitas. Tak či tak by se zde napříště v nevhodném oblečení neukázal.

instituce fyzicky z jejího rámce vydělen (pravděpodobně vyveden ochrankou diskotéky, která je velmi přiléhavě nazvána „vyhazovač“).

V rámci institucionalizovaných seznamovacích míst můžeme vidět par excellence symbolické oddělení – separaci – účastníků. Jak taneční, tak diskotéka probíhají ve fyzicky odděleném 1. čase a 2. prostoru. Tento oddělený čas a oddělené místo mohou být implicitně vnímány jako prostor a čas posvátný. Posvátnem se zde neodkazuje na nadpřirozené entity v tradičním smyslu náboženství či religiozity, ale posvátným předmětem i časem se může stát v podstatě cokoliv, co je předmětem posvátné úcty nebo to, co je katalyzátorem specifických emocí.¹⁷⁵ „Rarely are these symbols sacred in the conventional sense of being objects of respect or foci of emotion; their key status is indicated primarily by their recurrence in cultural behavior or cultural symbolic systems“ (Ortner 1973: 1340). Tyto posvátné symboly jsou dle Ortner řazeny mezi tzv. shrnující symboly, které slučují, kondenzují, či zintenzivňují komplexní zážitek do jednoho symbolu. Jedinečným všezahrnujícím symbolem je tedy diskotéka, taneční, či samotný páteční večer. V rámci těchto shrnujících symbolů fungují symboly rozvádějící, které slouží k orientaci uvnitř samotné instituce. Tyto rozvádějící symboly jsou cenné zejména v uspořádání činností a poskytují kulturní strategie vzhledem k předpokládanému cíli, rozvádějícím symbolem v tomto našem případě bude oblečení, alkohol, tanec, specifická mluva atd. (Ortner 1973: 1344).

Takto sakralizovaný časoprostor a s ním spjatá posvátná činnost jsou odděleny od ostatních aktivit, časů a míst. Většinou jde o dříve zapovězené večerní či noční časová období,¹⁷⁶ kdy musel být dříve adolescent fyzicky přítomen doma pod kontrolou rodiny. „Neusnout,¹⁷⁷ to neznamena zvitězit pouze nad fyzickou únavou, je to především zkouška vůle a spirituální síly: zůstat bdělý znamená totéž, co být vědomý, přítomný ve světě a odpovědný“

¹⁷⁵ Tato posvátnost je skutečně skrytá i samotným aktérům; předmětem zbožštění či posvátnosti se může stát např. zimní stadion vyzdvižený fanouškem na piedestal fotografií v profilu facebooku s hrdým nápisem: Naše plzeňská chloubka (Naše plzeňská chloubka 2010).

¹⁷⁶ K rozvolnění dochází postupně. Nejprve je možné nebýt doma večer v den tanečních, později je možné nebýt doma v pátek či sobotu, nicméně běžné dny již rodiči tak volně vnímány stále nejsou.

(Eliade 2004: 33). Nyní iniciant může odcházet ve večerní dobu v patřičné „masce“ na fyzicky oddělený a vzdálený prostor, kde již dřívější kontroloři – rodiče – nemají žádný vliv, ani moc a iniciant získává v tomto místě nové znalosti a dovednosti, jakési nové vědomí. V případě tanečních mohou rodiče pouze dohlížet z galerie. Vzpomeňme sentimentálních obrázků rodičů či prarodičů sledujících neohrabané kroky svých ratolestí na tanečním parketu. Podobné je to s diskotékou, kde se vliv rodičů ještě zužuje, případně zcela mizí. Někdy však může být rodič využit jako transportní osoba většinou z tohoto odděleného místa, když není jiná možnost, čímž má alespoň minimální (symbolickou) kontrolu nad místem pohybu adolescenta. Tuto skutečnost např. uvedla mimo dotazník respondentka Soňa.¹⁷⁸

Ještě markantnější je fyzické oddělení, kdy místo probíhajících tanečních kurzů (stejně tak diskoték) je jednoznačně mimo bydliště iniciantů. Většinou se jedná o jakési slavnostní bohatě zdobené prostranství (v Plzni např. Měšťanská beseda), kam je přístup nezainteresovaných osob omezen (prostranství je tedy uzavřeno), prostory jsou plné fyzických artefaktů prosycených symboly a symbolickými významy, které musí být vnímány nikoliv odděleně, ale jako jeden spojitý celek spolu s aktéry, kdy vše dohromady vytváří jedinečný specifický rituální kontext a jediný specifický význam podtržený a pojišťovaný symbolickou redundancí, která má za úkol zabránit možnému omylu či dezinterpretaci konkrétní instituce (Bauman 1996: 146–147). „Pokud se člověk dívá na každý ze symbolů jednotlivě, odděleně od ostatních v daném poli (určeným domorodým výkladem nebo symbolickým kontextem), je mnohoznačnost symbolů jejich nejvýraznějším rysem. Pokud se na ně ale díváme holisticky z hlediska klasifikací strukturujících sémantiku celého obřadu, v němž se vyskytují, pak se každý z jim přináležejících smyslů zdá být vyjádřením jediné podstaty. V binární opozici mají na každé úrovni všechny symboly jen jeden význam“ (Turner 2004: 49).

¹⁷⁷ Neboli v tomto kontextu nejit večer spát a hlavně nebýt doma s rodiči před televizní obrazovkou, jedná-li se o tzv. posvátný čas pátku a soboty.

¹⁷⁸ Ve chvíli, kdy ona či její sestra skončily „akci“ ve dvě či ve tři hodiny v noci, nezřídka telefonem vzbudily otce, který sedl do auta a jel pro ně.

Jednotlivé od sebe oddělené symbolické artefakty a akce, např. specifický čas, specifické oblečení, speciální mluva, pozvání na drink, specifická manipulace s tělem nesou samostatně jiné symbolické poselství, než když jsou spojeny v jedné kontextuální rovině v jednom celku. Kulturně poučení jedinci jsou schopni poznat, kdy adolescent tzv. vyrazil na lov explicitně, zda je toto lovení implicitní, anebo zda se o rituál námluv nejedná vůbec.

Specifickou roli v rámci institucionalizovaných seznamovacích míst naší kultury hraje alkohol, který je symbolem i instrumentem. Manipulaci s alkoholem jako instrumentem se však mládež musí též naučit a je třeba, aby s ním dokázala zacházet sociálně uspokojivým způsobem, tj. musí zvládnout vypít společensky předepsané množství alkoholu a udržet tělo ve skupině akceptovatelném fyzickém stavu. Manipulace s alkoholem se pak stává symbolem dospělosti a antistrukturálního chování, kdy jej užívají jedinci mladší osmnácti let,¹⁷⁹ byť by jej užívat dle zákona neměli. Alkohol a jeho užití vzdor zákazu mezi konzumenty tak vytváří pouto na bázi *communitas*. „Such behavior is also often at the same time a rites of passage; it marks the transition from childhood to a group of older kids who are not afraid to act decisively and at times to transgress. This function is expressed not only through the ritual use of tobacco, alcohol, or marijuana [...] or through sexual behavior“ (Bonino et al. 2005: 30). Alkohol současně jako instrument působí na atmosféru, zmírňuje napětí a odstraňuje možné překážky při seznamování a interakci s potencionálním sexuálním partnerem. „It is important to understand why alcohol plays such a major role in the hookup script. Typically, hookups are initiated during alcoholcentered socializing [...]. At bars and parties, college students may be in an environment where they can meet potential hookup partners, but the alcohol helps facilitate the interaction between potentially interested parties“ (Bogle 2008: 63). Příklad vlivu alkoholu na seznámení uvádí respondentka Michaela.

¹⁷⁹ Tato konzumace je samozřejmě zákonem zakázána a dodržování tohoto zákona je kontrolováno. Je však takzvaně kontrolováno, neboť množství kontrol je v tomto ohledu pouze symbolické a všichni rodiče a sociální kontroloři jsou seznámeni a tiše tolerují fakt, že liminální adolescentní bytost v rámci diskotéky alkohol konzumuje.

MICHAELA: „*To seznámení bylo náhodné. Chodili jsme do jedné hospody na sídlišti. Chodila jsem si do té hospody číst a on tam prostě chodil s partou. Seznámili jsme se v náhodné alkoholové kuráži.*“

Alkohol či jiné společností zapovězené podpůrné prostředky se stávají instrumentálním zajištěním i při samotném pohlavním styku. Prostřednictvím nich se např. navozuje „ta správná atmosféra“.

„U Milana doma, pro odlehčení napjaté situace pomohl povzbuzující prostředek ve formě marihuany“ (102, Ž).

Mezi institucionalizovaná seznamovací místa spadá též jistá výseč virtuálního prostoru internetu. Výskyt seznámení se jeho prostřednictvím byl však mnohem nižší, než jsme předpokládali. Pravděpodobně je tato skutečnost stále brána jako diskreditující, jako něco, co symbolizuje, že si jedinec, který si najde partnera či partnerku „přes seznamku“, není schopen nikoho najít tzv. „normálním“ způsobem“. *„Internetový portál, jako je lide.cz, libimseti.cz, spolužáci.cz, ale nikoliv seznamka“* (86, Ž) zdůrazňuje respondentka. Seznamku jsme u respondentek nezaznamenali ani v jednom případě, u mužů pouze v jednom případě (148, M). Podobně negativní vztah k seznamování na internetu jsme zaznamenali kvalitativním šetřením.

MP: „*Seznámil/la ses někdy s někým na internetu? Co si myslíš o internetové seznamce?*“

IVA: „*Na netu je příjemné pochatovat, ale seznamku považuji za trochu podbízivou formu. Takovou výlohu s osobními údaji a daty a další si mohou jak v supermarketu vybírat. Stejně si vybírají jen obrázek o tom člověku.*“

MICHAELA: „*Neseznamuji, lidem to neberu, ale sama bych to nikdy neudělala. Nikdy nevíš, kdo je na druhé straně a čeho všeho je schopný. Je pravda, že to se může stát i u osobního kontaktu, ale když toho člověka vidím, trošku poznám, jestli je to blb.*“

SOŇA: „*Neseznamuju se. Je to způsob, jak se seznámit, ale já na tenhle způsob seznamování nejsem, abych šla na rande s cizím člověkem, kterého jsem viděla jen na internetu.*“

JANA: „*Ne, určitě se na internetové seznamce neseznamuju. Je tam plno úchylů a lhářů.*“

Fenoménem posledních několika let jsou však sociální sítě typu facebook, které se staly arénou sociální interakce. To, že se respondenti staví velmi negativně k „seznamkám“, znamená, že seznamku berou jako únik pro zoufalce či něco nenormálního a „nepřirozeného“. Seznamka je tedy instituce, kdy si člověk podá inzerát – „vystaví se“ – nebo hledá „vystavené jedince“.

MP: *„Seznamuješ se někdy na internetu? Co si o tomto způsobu seznámení myslíš?“*

LENKA: *„Dřív jsem to dělala, sice v to úplně nevěřím, ale může se tam schovávat i normální kluk, který jen nemá kvůli škole a práci čas shánět si přítelkyni normálním způsobem.“*

TEREZA: *„Ne, seznamka je plná chudáků, co si neumí najít normální cestou partnera/partnerku. Ovšem jsou i výjimky.“*

DAVID: *„Již neseznamuji. Internetová seznamka je super věc, ale dnes dost nebezpečná.“*

Sociální sítě ovšem fungují jiným způsobem. Vztahy se zde primárně nehledají, ale latentně navazují. Na sociální síti se tedy jedinec nevystaví s inzerátem, že hledá partnera či partnerku, ale „náhodně“ dojde k nezávazné komunikaci pod nějakou záminkou. Z ní pak vyplyne „rozhovor“ či debata, což může vést k hlubšímu seznámení. Příkladem nám může být Jakub, který se takto seznámil se svou první koitální partnerkou. Internet a sociální síť zde tedy nahradily reálný fyzický svět a reálnou fyzickou interakci z očí do očí.

MP: *„Kde ses seznámil se svojí partnerkou, s níž jsi prožil první sexuální styk?“*

JAKUB: *„Sociální síť facebook.“*

MP: *„A jak probíhá takové seznámení přes facebook?“*

JAKUB: *„Měli jsme jednoho společného přítele, který byl také na FB. No, a ona komentovala nějaký jeho status, já zareagoval na ni, ona zase na mne [...] Tak jsme se poznali, začali si psát, pak jsem za ní přijel a z kamarádství se vyvinul zatím roční vztah. Takže to žádná seznamka nebyla, seznámili jsme se v podstatě náhodou. Pokud vím, oficiální seznamka asi součástí facebooku není, ale z vlastní zkušenosti vím, že kromě ztracených příbuzných a spolužáků ze základky se tam občas potkají lidé, kteří si sednou a zkusí si spolu něco začít, určitě nebudu jediný, komu se tohle povedlo.“*

Podobně tomu bylo i u respondentky „B“, která se seznámila se svým přítelem sice v reálu, ale vztah začali až na internetu přes facebook a v rámci této virtuální reality si najednou uvědomili a taky si to řekli, že spolu chodí.

„Všechny tyto reprezentace se však stanou „mrtvými“ (tedy zbavenými subjektivní reality), pokud je někdo neustále 'neoživuje' ve skutečném lidském jednání“ (Berger, Luckmann 1999: 77). V závěru našich úvah o institucích seznamování musíme mít tedy na paměti, že tyto nejsou neměnné v proudu času, ale naopak mění se a zanikají (např. korzo) na jedné straně, na straně druhé vznikají nové (internetové sociální sítě), a to často překvapivě rychle.

8.2. Volba partnera/partnerky dle věku

Představili jsme si typické prostory, kde se respondenti seznamují (příčemž existují výjimky jako při každém lidském chování). Nyní se podívejme, jaký typ partnera a partnerky na těchto místech vyhledávají a volí, a to dle věku a dle typu vztahu.¹⁸⁰ U otázky věku existovaly v dotazníku pouze tři možné odpovědi: mladší, starší, stejně starý. Vycházeli jsem z předpokladu, že se vzorek bude držet všeobecně vžitého stereotypu: mladší žena, starší muž. Tedy že ženy budou volit v největší míře partnera staršího, a muži budou volit naopak pokud možno partnerku mladší. Tato hypotéza se nám potvrdila pouze u poloviny našeho vzorku – a to u poloviny reprezentované ženami.

Respondentky se tímto předpokládaným typem interakce chovají zcela zřetelně, neboť zvolily, a to jak při prvním pettingu, tak při prvním pohlavním styku ve výrazné většině případů partnera staršího, nezřídka i výrazně staršího. V kvalitativním vzorku tuto skutečnost podtrhla absence jedné jediné ženy, která by zvolila partnera mladšího; při prvním pettingu pouze tři zvolily (či přijaly) partnera stejně starého a pouze jedna stejně starého i při prvním sexu, neboť se jednalo o partnera totožného s prvním pettingem. Žena tedy jako by obecně potřebovala staršího partnera, který ji „zasvěcuje“ do tajů fyzické lásky a který ji převádí přes práh dospělosti. Tento muž je jakýmsi jejím rituálním průvodcem či vrchním obřadníkem na rozdíl od proskripce partnerů mladších, kteří nejsou vhodnými, neboť jejich mladší (či identický) věk v sobě nese vyšší míru pravděpodobnosti panictví, tj. nezkušenosti a neschopnosti, což jsou

¹⁸⁰ Čili zda se typologicky jednalo o partnera stálého, anebo nestálého (a to alespoň v té době).

vlastnosti zcela nevhodné pro tento akt. Preference staršího partnera je tedy spojena s předpokládanými zkušenostmi a „posvátnými znalostmi“, které by se měly stát zárukou, že rituál bude vykonán správným způsobem na náležitém místě a bude zde vyšší jistota úspěšného převedení do symbolického stavu dospělosti těla. To potvrzují výpovědi respondentek, které se při obhajobě volby staršího partnera odvolávají na to, že chtějí partnera více zkušeného a identicky starý muž je dle nich „přirozeně“ nezkušený (muži mají pomalejší vývoj) oproti již vyzrálým ženám (ženy mají rychlejší vývoj).

MP: *„Proč ses seznámila se starším partnerem? Bylo to cílené?“*

LENKA: *„Nebylo to cílené, sice jsem se vždy 'snažila' najít o něco staršího, protože kluci jsou přece jen v duševním vývoji 'pomalejší', tak jsem chtěla někoho staršího. Ale pokud by byl stejně starý, nevadilo by mi to, ale mladší by mi možná vadil“* (O 3 roky starší pettingový partner a o 2 roky starší partner na první sex).

LENKA 2: *„Myslím, že nezáleží jen na věku, ale na zkušenostech. Protože byl zkušenější, zaujal mě a také proto, že jsem ho již delší dobu znala, tudíž jsem věděla, jaký je. Myslím, že bylo dobré, že byl zkušenější a ne, že byl starší. I když povětšinou platí starší = zkušenější. Takže vlastně ano“* (O 1 rok starší pettingový partner a o 4 roky starší partner na první sex).

VERONIKA: *„Protože jsem nechtěla mladšího ani stejně starého, protože jsme si s holkama prostě řekly, že chceme starší kluky“* (Identický partner starší o 1 rok).

MP: *„Jaký a proč by měl být věkový rozdíl mezi vámi a partnerem?“*

LENKA: *„Nejlépe o 2 až 6let starší, pořád zastávám názor, že přece jen trochu ten věk s myšlením jednotlivce souvisí, ne ale vždy. Jsou s tím spojeny ale všechny věci okolo. V mém věku tedy ještě trochu na věku závisí.“*

LENKA 2: *„Myslím, že nezáleží jen na věku, ale na zkušenostech. Pokud je partner stejně starý a má více zkušeností, proč ne. Ale pokud je dívka 16, tak by byl 18 letý partner vhodnější než 16letý. Právě proto, že se předpokládá, že má toho méně za sebou.“*

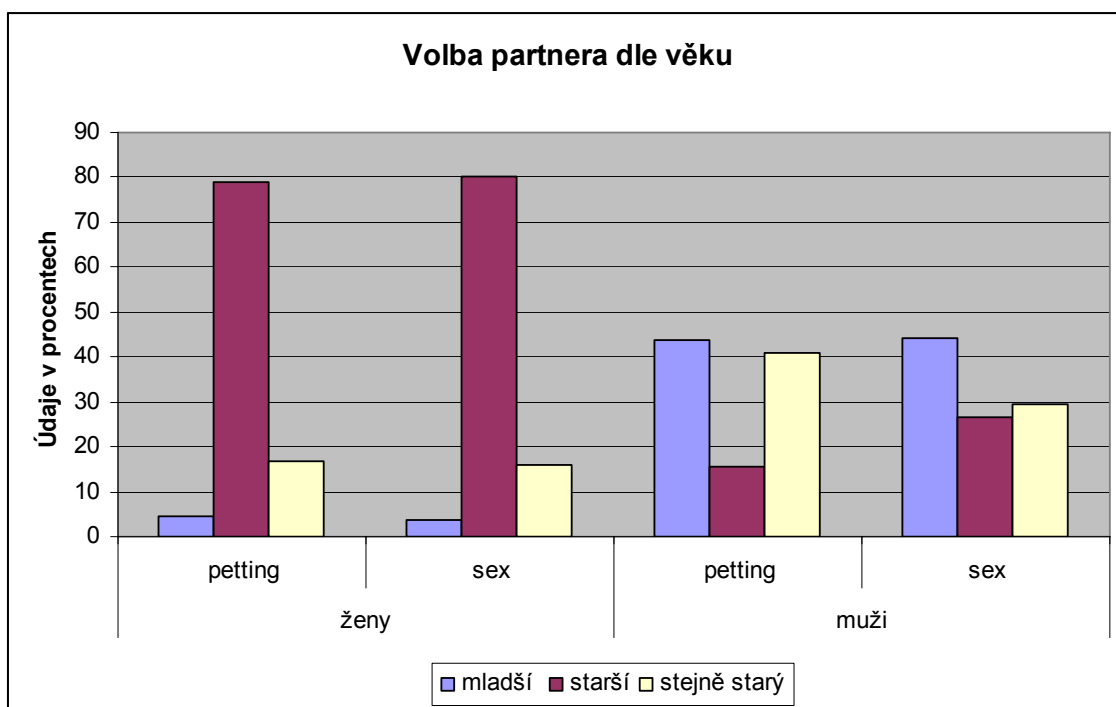
TEREZA: *„Starší o 2 až 9 let. Protože je všeobecně známo, že muži jsou mentálně pozadu oproti ženám“* (pettingový i sexuální partner starší o 2 roky).

Respondentky jsou však v tomto smyslu oproti mužům jednoznačně zvýhodněny. Starších zkušených mužů je relativní dostatek a mít staršího muže je „normální“, často i prestižní záležitost (jak tomu bylo v případě Veroniky a jejích kamarádek). Tato prestiž je často spojená i s ekonomickým přínosem, kdy

starší partner často disponuje větším přísunem peněz, než případný stejně starý partner a zajišťuje dodávku požitků, které by si samotná žena koupit nemohla. „Men were often seeking some form of sexual gratification. Women, on the other hand, were often looking to have money spent on them, including expensive gifts“ (Bogle 2008: 14).

Muži jsou tedy v opačné, jednoznačně znevýhodněné situaci. Dle aktuálního dominantního kulturního vzorce by si měli najít partnerky mladší, což však naráží na fyzickou překážku fyzické absence takových partnerek. Ženy, s nimiž muži přicházejí do kontaktu, se nacházejí ve věku cca 15 či 16 roků (což jsou ženy aktuálně stejně staré či mírně starší). Kdyby se muži měli držet dominantního kulturního vzorce, nutně by je to odsuzovalo vyhledávat partnerky kolem 13 či 14 roků věku. Další paradox a problém spočívá v tom, že samotní mužští respondenti potřebují být převedeni přes práh, než se stanou dobrými rituálními odborníky pro jiné ženy. V ideálním případě by jim toto měla zajišťovat partnerka, která již přechodem prošla, což mladší ženy v tomto případě opět většinou nesplňují, neboť jsou samy pannami. Muži tedy často nemají kde získat zkušenosti, které potřebují k úspěšnému převodu další partnerky, a mnozí z nich tak se započítím sexuální aktivity absentují a nelibě tuto skutečnost nesou. Dalším problémem, který je nezřídka obtížně překonatelný, je nedostatek finančních prostředků, které mužům znemožňují uspokojovat ekonomické¹⁸¹ požadavky jejich potencionálních partnerek. Na základě všech těchto důvodů vzniká jasný nesoulad mezi respondentkami a respondenty při výběru partnerů při prvním pettingu i při prvním pohlavním styku; tento nesoulad je jasně zřetelný v grafu 4, v němž je vizuálně ilustrováno, že vzorek mužů a žen, který jsme měli k dispozici, mezi sebou jednoznačně sexuální interakci nekonají, ale každá z těchto skupin „sahá“ po partnerech a partnerkách jiné věkové skupiny než je jejich.

¹⁸¹ Pod ekonomickými požadavky máme na mysli především pozvání na pití, jídlo, zajištění kina, drobné dárky atd.

Graf 4

Naše respondentky v kvantitativním výzkumu, jak jasně ukazuje graf 4, volily při prvním pettingu partnera staršího, a to v 79 % případů, při prvním pohlavním styku toto číslo ještě mírně stouplu na 80,25 % případů. Pokud byl u žen partner starší, při prvním pettingu byl starší v průměru o 3,76 roku, při prvním pohlavním styku tento věk ještě stoupá, a to v průměru na 4,9 roku; ženy se však nebránily ani partnerům výrazně starším. Nejvyšší čísla věkového rozdílu byla 7 až 25 let.¹⁸² Je zajímavé, že pokud respondentka zvolila výrazně staršího partnera, byl to ve více než polovině případů týž partner pro první petting i pro první pohlavní styk. V tu chvíli se tedy jedná o totalitu první sexuální interakce.

O 7 let starší, „Diskotéka“ (180, Ž, stejný partner jako při pettingu, sex i petting proběhl v 15 letech).

O 8 let starší, „Praktikant ve škole“ (69, Ž, stejný partner jako při pettingu, petting proběhl ve 14 letech, sex v 15 letech).

O 8 let starší, „Poznali jsme se náhodou večer v tanečních“ (104, Ž, jiný partner než při prvním pettingu, který proběhl ve 14 letech, sex v 17 letech).

¹⁸²

Hranici označenou jako výrazně starší jsme začali rozdílem 7 let a výše, neboť nižší rozdíly (např. 5 a 6 let) se vyskytovaly poměrně často.

O 10 let starší, „Seznámila jsem se s ním v místě bydliště na zábavě, byl velmi milý a přítulný“ (102, Ž, stejný partner jako při pettingu, sex i petting proběhl ve 14 letech).

O 13 let starší, „Seznámila jsem se s ním na dovolené“ (163, Ž, jiný partner než při pettingu, první petting proběhl ve 14 letech s partnerem o 2 roky starším, první sex v 17 letech).

O 18 let starší, „Seznámila jsem se s ním při stejných zájmových aktivitách“ (58, Ž, stejný partner jako při pettingu, petting proběhl ve 14 letech, sex v 15 letech)

O 25 let starší, „Seznámila jsem se s ním v kurzu astronomie“ (127, Ž, stejný partner jako při pettingu, sex i petting proběhl v 17 letech).

I v rámci kvalitativního výzkumu jsme zaznamenali výrazně starší partnery, a to o 8 let a o 20 let.

MP: „Tvůj partner pro první pohlavní styk byl starší, anebo mladší? O kolik let?“

IVA: „Byl to ten týž, co při pettingu. Byl starší o 8 let.“

MICHAELA: „Byl starší o dvacet let.“

MP: „Byl nějaký důvod, proč ses seznámila právě se starším partnerem?“

IVA: „Protože jsem byla tak trochu intelektuálně zaměřená a s vrstevníky jsem si neměla co říct.“

MICHAELA: „Důvod nebyl, byla to náhoda.“

MP: „A zajímala jsi se o to, kolik tomu partnerovi je, když ses s ním seznamovala?“

IVA: „Ani tak ne. Šlo o něj jako chlapa, který se o mě vůbec zajímá a možná mě má i rád.“

MICHALA: „Tehle věkový rozdíl už jde poznat, tak jsem nějak věděla nebo tušila.“

MP: „A bylo pro tebe pak důležité, kolik partnerovi bylo let?“

IVA: „Nebylo, ale byla jsem trochu pyšná, že jsem s o tolik let starším partnerem. Šestnáct oproti čtyřadvaceti rokům.“

MICHAELA: „Tenkrát to pro mě důležitý nebylo a bylo to fajn. Díky mě hodně omládl a bylo to krásné období, ale zůstat s ním nešlo. Mně čtyřicet a jemu šedesát? To je pak hodně znát.“

Stejně starého partnera zvolilo cca 17 % respondentek při prvním pettingu a 16 % respondentek při prvním pohlavním styku a pouze 4,44 % respondentek zvolilo při prvním pettingu mladšího partnera a při prvním sexu to bylo 3,7 % respondentek. Pokud byl takový partner mladší, u pettingu to nebylo nikdy o více než o jeden rok a při prvním sexu byl partner v průměru mladší o 1,33 roku (ve faktických číslech to byly pouze 3 respondentky, které měly mladší partnery, ve dvou případech o 1 rok, v jednom případě o 2 roky).

MP: „Proč ses seznámila právě s takto starým partnerem?“

MICHAELA 2: „Seznámili jsme se náhodou, hledání stejně starého partnera nebylo úmyslné.“

MP: „A zajímala jsi se o to, kolik tomu partnerovi je, když ses s ním seznamovala?“

MICHAELA 2: „Přímo o věk jsem se nezajímala, ale z povídání o škole, zájmech. Vyplývalo, že jsme ve stejném ročníku, tudíž přibližně stejně staří.“

RENÁTA: „Ne protože jsem jeho věk znala, byl ze stejné školy jako já a navíc můj vrstevník.“

MP: „A bylo pro tebe pak důležité, kolik partnerovi bylo let?“

MICHAELA 2: „Není. Ze svého okolí znám i dvojice s velkým věkovým rozdílem a jsou šťastni. Tento věkový rozdíl mi vyhovuje, máme a měli jsme podobné zájmy a problémy, to partnery hodně sblíží.“

RENÁTA: „V mém případě věk nehraje roli. Samozřejmě jsem ráda, když je partner starší, protože ví co, a jak chce.“

U mužů se tedy vžitý stereotyp volby mladší partnerky nepotvrdil, i když muži tuto tendenci skutečně mají a dle získaných údajů se snaží najít si mladší partnerku. Při prvním pettingu se to však podaří jenom cca 43 % z našich respondentů a při prvním sexu 44 % respondentů, tedy v podstatě identickému procentu. Pokud již respondenti mladší partnerku získali, tak mladší v průměru o 1,5 roku při prvním pettingu a o cca 1,2 roku při prvním sexu. Stejně starou partnerku zvolilo 41 % respondentů při prvním pettingu a cca 29 % respondentů při prvním sexu.

Tuto disproporci mezi zkoumanými muži a ženami můžeme vysvětlit tím, že ženy začínají se sexuálními aktivitami jednak v nižším věku a jednak ve větším počtu než muži. Ženy také sice, jak jsme si ukázali výše, při prvním pettingu i při prvním pohlavním styku preferují jednoznačně partnery starší, ale při dalším pettingu i pohlavním styku mohou jejich partneři spadat do stejné věkové kategorie; vrací se tak tedy symbolicky proměněné (převedené) mezi své vrstevníky. A právě nyní se pro své mužské partnery může takováto žena stát převaděčkou pro jejich (mužský) první petting či první pohlavní styk, zatímco pro ně (ženy) to je již pouze další petting a pouze další pohlavní styk. Ženy tedy samy symbolicky proměňují nemalou část svých mužských vrstevníků. Dále cca 15 % respondentů uvedlo, že jejich partnerka byla starší

než oni při prvním pettingu, a to v průměru o 1,5 roku; starší partnerku však při prvním pohlavním styku volilo téměř 27 % respondentů a jejich partnerka byla v průměru skoro o 2 roky starší. U respondentů však nebyly tak výrazné rozdíly jako u respondentek. Nejvyšší věkový rozdíl byl šest let.

O 6 let starší, „*Seznámili jsme se v práci na brigádě*“ (98, M, rozdílná partnerka než při prvním pettingu, /starší o tři roky/ který proběhl ve 14 letech, první sex proběhl v 16 letech).

O 5 let starší, „*Seznámili jsme se v místě bydliště*“ (113, M, rozdílná partnerka než při prvním pettingu, /mladší o jeden rok/ který proběhl ve 14 letech, první sex proběhl v 16 letech).

O 5 let starší, „*Seznámili jsme se v místě bydliště*“ (136, M, rozdílná partnerka než při prvním pettingu, /starší o jeden rok/ který proběhl v 18 letech, první sex proběhl také v 18 letech).

V našem kvalitativním šetření můžeme zaznamenat mezi muži dva případy, kdy jejich partnerka byla při prvním pettingu starší, při prvním pohlavním styku ale již naopak mladší. Rozdíl věku mezi starší a mladší partnerkou u Jakuba dokonce tvořil jedenáct let a můžeme na jeho příkladu demonstrovat par excellence funkci ženy jako symbolické převaděčky (viz níže).

MP: „*Proč ses seznámil právě se starší partnerkou?*“

LUKÁŠ: „*Jednalo se o školní výlet vyššího ročníku. Doplnovali autobus žáky z mladších ročníků a já se přihlásil*“ (partnerka starší o 1 rok)

JAKUB: „*Vyplynulo to tak nějak samo. Chci tím říct, že jsem nehledal cíleně mladší či starší osobu. Důležité je pro mě to, co cítím*“ (partnerka o 4 roky starší)

MP: „*Zajímá ses o partnerčin věk při seznamování?*“

LUKÁŠ: „*Ne, líbila se mi a ten rok asi nehrál zas tak velkou roli.*“

JAKUB: „*Vůbec ne, vlastně jsem její věk zjistil až po několikátém sexuálním styku.*“

Rozdíl mezi Jakubem a Lukášem je ale zásadní. Lukášova první pettingová partnerka byla starší o jeden rok, sexuální mladší také jenom o jeden rok a obojí u něj proběhlo v 18 letech. Jakub se ale choval zcela jinak. Jak jsme výše uvedli v citaci, sám se cítil jako „ze staré školy“ a zůstal panicem až do 23 let, první petting měl až ve 21 letech. Vzhledem ke kvantitativnímu šetření by byl zařazen do kategorie „marginálů“ a nebyl by vůbec do výzkumu zařazen.

Z kategorie marginálů se dostal až ve 21 letech prvním pettingem s partnerkou starší o 4 roky, navíc jeho učitelkou z vysoké školy, s níž dle uvedené výpovědi prováděl všechno kromě samotného pohlavního styku. Tato žena se stala jeho rituální převaděčkou. Byl tedy v podstatě náležitě sexuálně socializován a jako následující partnerku si vyhledal osobu mladší o 7 let, které bylo tedy v době jeho prvního pohlavního styku 16 let. Existuje zde tedy vysoká pravděpodobnost, že on sám měl potřebu a chtěl fungovat jako náležitě rituální odborník, a proto takto (možná tedy latentně) volil typ partnerky. Samozřejmě ve výpovědích všech respondentů můžeme najít tvrzení, že o věku neměli tušení, že na něm nezáleží. Náš výzkum a jasně získaná data však hovoří o něčem naprosto jiném.

V otázce věku prvního sexuálního partnera můžeme náš výzkum srovnat s výzkumem Weisse a Zvěřiny (užíváme data z roku 1998), která potvrzují seznamovací vzorec dle věku zjištěný v naší práci. „U většiny zkoumaných žen byl partner při prvním pohlavním styku starší – ostatně podobně jako např. u žen britských, které uvádějí staršího partnera při koitarché v 75 % [...], nebo francouzských, které ho uvádějí v 77 % [...] –, nicméně v této oblasti se už projevují pozitivní emancipační trendy, zvyšuje se počet těch žen, které zahajují svůj pohlavní život s partnerem mladším nebo stejně starým“ (Weiss, Zvěřina 2001: 42–43). Autoři se nezamýšlejí, ani nijak nekomentují situaci mužů, což je škoda, neboť dospívají k podobným výsledkům jako my. Pro ilustraci uvádíme v tabulce 23 všechny zjištěné údaje; sloupec označený WZ a psaný kurzivem je přebraný z Weisse a Zvěřiny (2001: 39).

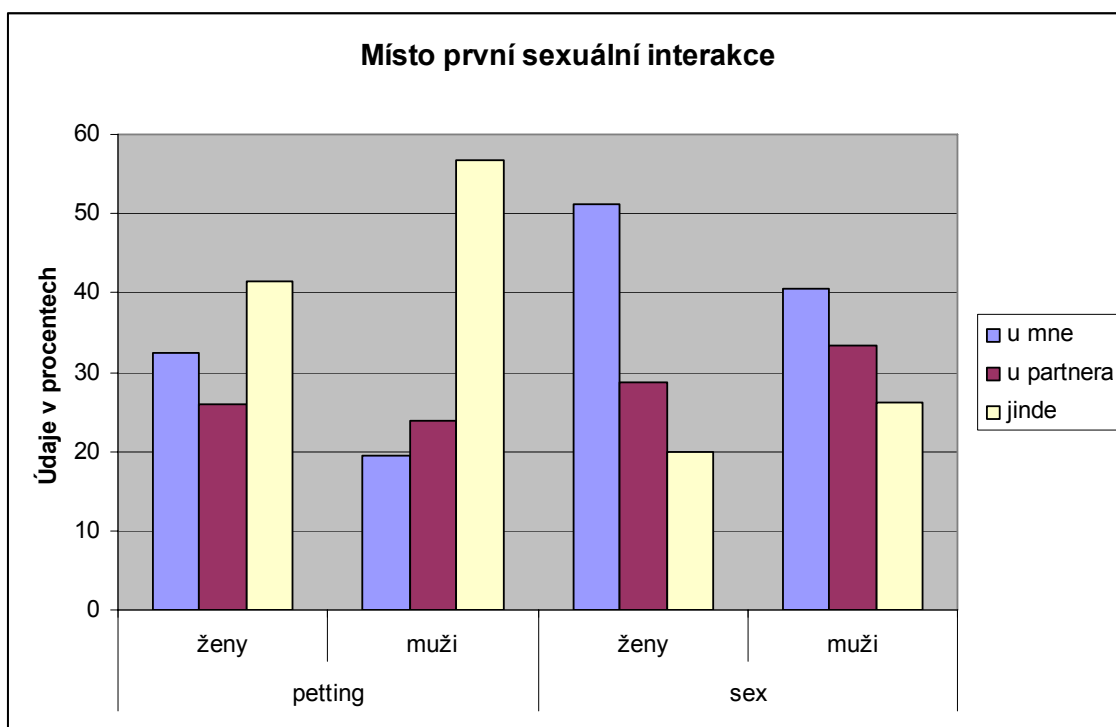
Věk partnera/partnerky při první sexuální interakci						
	ženy			muži		
	petting	sex	sex - WZ	petting	sex	sex - WZ
mladší	4,44	3,7	6	43,59	44,12	36
starší	78,89	80,25	77	15,38	26,47	30
stejně starý	16,67	16,05	17	41,03	29,41	34
mladší v průměru (v letech)	1	1,33		1,51	1,18	
starší v průměru (v letech)	3,76	4,9		2,9	1,74	
<i>Údaje z řádky mladší, starší a stejně staré jsou v procentech</i>						

Tabulka 23

8.3. Místo první sexuální interakce

Zaměříme se nyní na prostor, kde k prvním sexuálním interakcím dochází. Kdysi romantické představy o zasněžené horské chatě, plápolajícím ohni v krbu a kožešině z medvěda, na níž k tomuto aktu dojde, jsou sice velmi hezké, romantické a literárně či filmově přitažlivé, realita se však nachází někde zcela jinde. Blíže k realitě je kulturní scénář, který za ideální alternativu považuje mužem zajištěné soukromé místo s vhodnou atmosférou vytvořenou svíčkami a tichou hudbou (Petting 1995: 23, blíže viz kapitolu 6). I toto je ale nadnesená a do jisté míry přehnaná romantická idea. Nicméně se jedná o ideál, k němuž se mnozí adolescenti snaží alespoň přiblížit, byť se jim ho nedaří zcela naplnit. Díky existenci takovýchto ideálů se tak ustavuje a vytváří neustále se opakující jasné a přehledné chování a jednání aktérů a také to, že jednotliví aktéři jsou schopni dekódovat chování a jednání aktérů ostatních (Ortner 1973: 1340–1341).

Typologicky můžeme místo první sexuální interakce dělit na místo prvního pettingu a místo prvního pohlavního styku. Tento prostor zajistil buď respondent (a to buď doma nebo na jiném svépomocí zajištěném místě), anebo partner (doma nebo jinde), či to může být třetí místo zdánlivě nezávislé na jednom či druhém partnerovi. Všechny tyto údaje uvádíme v grafu 5, a to jak pro petting, tak pro první pohlavní styk.

Graf 5

Protože naši respondenti jsou adolescenty, většina z nich nemá vlastní byt. Je tedy nezbytné, že při zajišťování těchto prostor musí nutně improvizovat, shánět, zapojit a prokázat všechny své schopnosti a dovednosti. Zajištění vhodného místa na sexuální interakce můžeme chápat jako další zkoušku v rámci liminální fáze rituálu přechodu do dospělosti. Může to být nazíráno jako jakási analogie zkoušky získávání potravy v buši v rámci přechodu u preliterálních společností. Inicianti v buši jsou odloučeni od společnosti, od známé struktury, ve které se do té doby pohybovali a která naplňovala automaticky jejich potřeby. Nyní ale musí sami zajistit naplnění svých potřeb, mezi něž patří i zajištění potravy, a to často bez pomoci dospělých, nanejvýše pod kontrolou a dohledem vrchních obřadníků, zcela jistě však bez pomoci rodičů. V rámci této analogie nemohou adolescenti tento problém řešit tím způsobem, že by zašli za rodiči či dospělými příbuznými a požádali o prostory za účelem sexuálního sblížení s partnerem opačného (nebo stejného) pohlaví. Rodiče samozřejmě vědí nebo alespoň tuší, že má adolescent partnera či partnerku, avšak při sexuální interakci jsou potomci od pomoci rodičů zcela odděleni, stejně jako při iniciaci v buši, není jim zcela jasně a prokazatelně pomáháno (nebo jim je pomáháno pouze tak, aby to inicianti nepostřehli, neboť

by tím byl zničen účinek rituálu, např. jim mohou rodiče taktně zajistit odpovídající prostory víkendovým odjezdem na chalupu) a musí si sami vybudovat strukturu a programy (Geertz 2000: 57), které jim zajistí kulturně správné zprovoznění a završení jejich aktivit. Zajištění prostorů sexuálních aktivit je právě jedním z úkolů a překážek, s nimiž si musí inicianti poradit sami, často v alianci s jinou osobou nacházející se v *communitas* (tedy praktické vytváření vztahů a struktur). Tato skutečnost nutí tedy jedince uzavírat aliance a spojení, dělit se o možné poznatky a způsoby řešení problému, často je též nutná velká investice námahy, času i peněz.

8.3.1. Místo prvního pettingu

Strategie výběru místa se liší mezi muži a ženami a rozdíl se objevuje při prvním pettingu i prvním pohlavním styku. Vzdor kulturnímu scénáři muži při prvním pettingu nebyli schopni zajistit odpovídající prostory, a to v obou dvou vzorcích jak kvalitativním, tak kvantitativním. To, že k prvnímu pettingu došlo u partnera, uvádí pouze cca 26 % žen v kvantitativním vzorku a 45 % žen v kvalitativním vzorku. Ženy si k sobě přivedly pettingového partnera ve 26 % případů a ve 42 % prožily svůj první petting na třetím místě. V kvalitativním vzorku jsou tato čísla 18 % a 36 %. Muži uvádějí, že si přivedli partnerku k sobě domů v cca 20 % případů v kvantitativním i kvalitativním vzorku. V podobné výši oni sami přišli za partnerkou. V kvantitativním šetření to bylo v cca 24 % případů a v kvalitativním se jednalo o 20 % případů. V obou dvou výzkumech muži tedy nejčastěji uvedli, že prožili svůj první petting na třetím místě, a to v 57 % případů v rámci kvantitativního šetření a v 60 % případů v rámci kvalitativního šetření. Údaje blíže viz tabulku 24.

Tento vzorec chování respondentů tedy ukazuje, že zajištění odpovídajícího pettingového místa je poměrně problematické, často je závislé na specifickém čase, kdy – pokud petting probíhá v bytě – je třeba se přizpůsobit denním rytmům ostatních obyvatel.¹⁸³

¹⁸³ Na tomto místě je možné uvést osobní příklad, kdy bratranec v osmnácti letech uplácel svoji sestru, aby odcházela z bytu v době, kdy rodiče byli v zaměstnání, neboť si sem chtěl

MP: „Kde a proč se uskutečnil první nekoitální pohlavní styk?“

GABRIELA: „U přítele doma. Vyskytla se příležitost, když byl doma sám, tak jsme ji využili. Bylo to pohodlné.“

IVA: „Došlo k tomu v domě prvního partnera v nahrávacím studiu na podlaze. Neměl tam postel. Já jsem tam s ním chtěla být, jinak říkal, že by šel vedle do místnosti.“

JANA: „Bylo to u partnera doma. Jeho rodiče odjeli na dovolenou, tak měl volný byt, tak jsme šli k němu, protože tam rodiče nebyli a měli jsme tam místo.“

LENKA: „U přítele doma v jeho posteli. Tak nějak to přišlo samo, přítel tam měl jen jedno malé křesílko, takže on byl na posteli a křesílko vedle ní, takže asi strategicky zvolené místo v jeho případě.“

LENKA 2: „U mne doma. Protože nikdo nebyl doma a byla příležitost. Nebylo to cílené. Ale pokud se to bere tak, že jsem ho na návštěvu pozvala já, tak to tedy bylo mé rozhodnutí.“

MICHAELA: „Bylo to v bytě rodičů toho kluka. Jeho rodiče měli pevnou pracovní dobu a nehrozilo tak, že se vrátí jako u mých.“

MICHAELA 2: „U partnera doma. Chtěl mě překvapit večeří a hezkým večerem, rodiče odjeli na chalupu..klasický scénář studentů, co nemají vlastní byt.“

RENÁTA: „Protože jsem využila toho, že rodiče ani sourozenci nebyli doma, takže nám nic nebránilo.“

ZDEŇKA: „U mě doma. Byli jsme tam sami a já se cítila bezpečně.“

Nejpreferovanějším místem pettingu v rámci našeho kvantitativního šetření je ale třetí místo; tedy takové místo, které se nachází mimo bydliště partnera i partnerky. V rámci kvalitativního výzkumu třetí místo převládá zcela jasně u mužů (a to v 60 % případů), u žen se vyskytuje ale jenom v 36 % případů. Volba třetího místa je způsobena jednak komplikovaným přístupem k vhodným prostorám, jak bylo uvedeno výše, často ale také tím, že první petting nemusí být nutně vzdor kulturnímu scénáři plánovaný, může proběhnout náhodně či spontánně; často i s náhodným partnerem.

MP: „Kde a proč se uskutečnil první nekoitální pohlavní styk?“

SOŇA: „Bylo to na společné akci, kde jsme byli spolu. Nebylo to naplánované, prostě se to stalo. Nevybírali jsme místo, jenom jsme se odpojili, bylo to přirozené.“

TEREZA: „Rekreační středisko. Je to něco jako najíst se, když máte hlad. Prostě to přišlo.“

nerušeně vodit svoji tehdejší přítelkyni. O této praxi zbytek rodiny všeobecně věděl, tiše ji akceptoval, neboť měl tuto akci pod částečnou kontrolou.

VERONIKA: „Ve starý dřevěný chajdě. Protože jsme neměli, kde jinde být sami.“

DAVID: „Uskutečnil se u tetiny bývalé přítelkyně. Uskutečnil se zrovna na tomto místě, protože jsme tam slavili silvestra a bylo vhodné období.“

JAKUB: „Restaurace. Šli jsme na společný oběd, sexuální hrátky nebyly v plánu, ale prostě vyplynuly z našich nálad.“

LUKÁŠ: „Hotelový pokoj, postel. Bylo to na školním výletě do Itálie, byl to můj pokoj. Vyplynulo to ze situace. Já jsem ji pozval na víno k sobě. A postel mi přišla pohodlnější než parkety.“

MILAN: „V křoví na dětském hřišti. Konala se zde rozlučková akce základní školy. Byla to spolupráce chťiče a alkoholu.“

Je tedy možné vidět, že třetí místo prvního pettingu je často odvozené od momentální situaci (oslava, rozlučka apod.), není dopředu příliš promyšleno a je tedy výsledkem improvizálního chování aktérů. Výčet takových třetích míst by byl nekonečný. Pokusíme se nastínit alespoň typologicky některá z nich z kvantitativní části výzkumu. Často se objevuje příroda, např. les (4, 18, 41, 163 Ž, 53, 113, 133, M), louka (17, 71 Ž), park (39, 42, 73 Ž, 119, 129, M), nebo prostě pouze venku, (22, 88, 175 Ž, 11, 31, 117, 132, 149, M); poté následují společné akce, např. hory (37, 67, 83 Ž, 78, M), chata (61, 68, Ž, 32, 52, 151, 188, M), stan (168, Ž, 25, 27, 105, 187, M), tábor (121, 148, M) hospoda (15, 134, 138, M) či klub (145, M). Často se objevuje auto (8, 34, 69, 160 Ž, 48, 98, 154, M) a někdy i škola (161, Ž, 140, M). Některé odpovědi byly poměrně kuriózní nebo netypické: „Hradní sklepení – vážně“ (83, Ž). „Klubovna – tři místnosti na bývalém obecním úřadu, který jsme si předělali k obrazu svému a kde se scházíme“ (9, M). „Koncertní místnost v ZUŠ Tachov mlýn“ (158 M).

8.3.2. Místo prvního koitálního pohlavního styku

Při prvním koitálním pohlavním styku – tedy při první souloži – se vzorce chování mění. Sex si obvykle vyžaduje vyšší instrumentální zajištění a je složitějším aktem než petting a je také v mnohem větším procentu případů plánován dopředu. Respondentky uvádějí, že ve více než 50 % případů došly do prostorů, které zajišťoval partner (nejčastěji do bytu, buď do jeho vlastního bytu či do bytu, který zajistil; případně zde figurují jiné prostory zajištěné

partnerem, jako je chalupa či chata). V necelých 30 % případů pak ženy uvádějí, že si svého partnera přivedly k sobě do analogických prostor. Na jiném místě uskutečnilo první sex pouze 20 % žen, což je oproti pettingu výrazný pokles, a je zde jasně prokazatelná plánovanost tohoto aktu. Ženy v kvalitativním šetření uvádějí, že k partnerovi přišly v 45 % případů a shodně ve 27 % si partnera přivedly k sobě domů, anebo zvolily třetí místo. Muži se ve strategii místa prvního pohlavního styku liší od žen. Paradoxně i oni uvádějí, že dochází v největším procentu k partnerce do jí zajišťovaných prostor, a to v cca 41 % případů, v kvalitativním vzorku dokonce v 60 % případů. K sobě si dovedlo partnerku 33 % respondentů, v kvalitativním vzorku ve 40 % a 26 % jich uvádí, že měli koitální debut na třetím místě. Třetí místo jsme v kvalitativním vzorku u mužů bohužel nezaznamenali, což je ale dáno tím, že jsme měli vzorek čítající pouze pět respondentů.

Tento nesoulad mezi muži a ženami můžeme vysvětlit jako již poněkolkáté tím, že vzorek nesouloží mezi sebou. Muži vyhledávají partnerky ze svého okolí, které jsou mnohdy již deflorovány, zatímco ženy si pro defloraci volí partnery starší (viz výše) a poté se mohou vracet ke svým vrstevníkům.

MP: „A kde došlo, na jakém konkrétním místě, k první souloži? Kdo a proč toto místo vybral?“

Ženy

GABRIELA: „V kabině na pláži v Chorvatsku. Vyskytla se vhodná příležitost, nikdo to vlastně nevybíral, stalo se to spontánně.“

IVA: „Bylo to u partnera doma. To byla spíše nutnost, nebylo kam jinam. Rozjela jsem se za ním přes celou republiku.“

JANA: „To bylo složitější, neměli jsme prostory, já doma nemohla, on taky ne, ale měl kamaráda a ten mu tehdy půjčil byt, který měl volný. Jak říkám, bylo tam soukromí, a to jsem chtěla. Byl to byt přítelova kamaráda. Jeho rodiče z toho bytu odjeli někde na víkend pryč, tak to partner přes toho kamaráda zajistil.“

LENKA 2: „U partnera doma. Protože partner byl starší, bydlel sám a já jsem u něj spala. Partner mě pozval, takže místo zvolil on.“ (Zde si můžeme všimnout analogie s Jakubem.)

MICHAELA: „Bylo to u mne doma, pozvala jsem ho. Tak jednak to bylo proto, že rodiče byli na dovolené, tak jsme měli klid. A potom jsem chtěla mít výhodu domácího prostředí, být někde kde to znám, mít výhodu domácího hřiště.“

MICHALA 2: „U partnera doma. Bylo to místo, kde jsme spolu mohli být sami. Jak jsem už řekla, rodiče mu každý víkend odjížděli na chatu.“

RENÁTA: „Protože rodiče i sourozenci odjeli a já měla dům sama pro sebe, tak jsem si ho pozvala.“

SOŇA: „Došlo k tomu u partnera v bytě. Nebylo kde jinde, kde bychom byli sami, u nás byl pořád někdo doma, hlavně sestra.“

TEREZA: „V lese. Vybrali jsme ho oba. Samota, klid, romantika.“

VERONIKA: „U mne doma. Tak jsem to naplánovala a měli jsme na to klid. Byt jsem zvolila já, on byl ve městě na intru, tak ani nebylo moc možností.“

ZDEŇKA: „U mne doma. Měla jsem lepší pocit, cítila jsem se v bezpečí a nehrozilo, že by nás někdo vyrušil. Bylo to mé přání.“

Muži

DAVID: „U partnerky doma. Partnerka se v místě domova cítila lépe než někde jinde. Toto místo vybrala partnerka.“

JAKUB: „U mne doma. Zrovna u mne přespávala, jak jsem psal výše, vyplynulo to ze situace a z naší tehdejší nálady, nebylo to cílené.“

LUKÁŠ: „U partnerky doma. Měl jsem pokoj s bratrem, ona měla vlastní, kde byla sama. Ona to navrhla, já souhlasil.“

MILAN: „U partnerky doma. U nás doma byli rodiče, a ona měla v bytě volno.“

V našem kvalitativním vzorku se objevila, a to jenom u žen pouze dvě zcela třetí místa, a to u Gabriely a u Terezy. Jana svůj sexuální debut sice taky prožila mimo svůj domov i domov partnera, ale byt plánovaně zajistil partner, který tím potvrdil fungující síť vztahů mezi členy communitas, a bude to pro příště zase on, bude-li moci, kdo poskytne vhodné útočiště. Můžeme si ale dále přiblížit výčet takových třetích míst z kvantitativního vzorku; tato třetí místa jsou však velmi podobná či shodná s třetími místy při pettingu, hlavní rozdíl je však v míře jejich užití a korelují také s délkou známosti před prvním pohlavním stykem. Čím kratší tato známost je, tím častěji se objevují (viz kapitolu 8.5.).

Třetí místa ženy popsaly takto:

„V autě (8, Ž), na chatě (9, Ž), příroda (10, Ž), v práci (41, Ž), na seníku (65, Ž), na dovolené v zahraničí (67, Ž), louka (69, Ž), u jednoho kamaráda doma (72, Ž), srub na Šumavě (doporučuji) (80, Ž), chatový tábor (81, Ž), v kamarádově bytě (89, Ž), toaleta (93, Ž), na dovolené v hotelu u bazénu (94, Ž), oslava narozenin (182, Ž).“

Třetí místa muži popsali takto:

„U řeky (12, M), letní noc, diskotéka a procházka v lese (14, M), na chodbě v noci v bytovce (27, M), během pobytu na horách v penzionu (30, M), ve stanu (31, M), městský park – léto (95, M), na stanování (105, M), les (113, M), veřejné toalety (117, M), v lese (118, M), tábor (121, M), na oslavě narozenin (doma) (123, M), u kamaráda na baráku (137, M), park (148, M), na louce (151, M).

Pro úplnost v závěru doplňujeme ještě tabulku, kde jsou všechny výše uvedené údaje shrnuty.

Místo první sexuální interakce				
	petting		sex	
	ženy	muži	ženy	muži
u mne	32,46	19,4	51,25	40,58
u partnera	25,97	23,88	28,75	33,33
jinde	41,55	56,71	20	26,09
<i>všechny údaje jsou v procentech</i>				

Tabulka 24

8.4. Typ partnera při první sexuální interakci

Důležitou charakteristikou partnera, s nímž k sexuální interakci došlo, tedy s člověkem, kterého můžeme bez obav označit jako vrchního obřadníka – zasvěcovatele – je jeho typ. Opravdu se jedná dle kulturního scénáře o člověka, s nímž má jedinec navázaný specifický emoční vztah, nebo tento aspekt nehraje až tak velkou roli?

Položme si otázku, jaký typ partnera respondenti „užili“ při vykonání tohoto symbolického přechodu. Pod pojmem typ máme na mysli to, zda jej či ji považovali za stálého (čili takového, s nímž měli vztah, a to alespoň v té době) či náhodného. Tyto dvě skupiny bylo třeba po vyhodnocení předvýzkumu dále rozšířit o kategorii nazvanou jiná odpověď. Někteří respondenti totiž nebyli schopni určit, zda se jednalo o stálého či náhodného partnera, nebo se objevovaly i jiné odpovědi (viz níže). Chování respondentů se liší, a to dosti výrazně, jednak mezi muži a ženami a zároveň mezi prvním pettingem a prvním pohlavním stykem.

8.4.1. Typ partnera při prvním pettingu

Ženy v cca 53 % případů uvádějí, že při prvním pettingu preferovaly stálého partnera oproti mužům, kteří v cca 53 % případů preferovali partnerku náhodnou. Náhodného partnera uvádí ženy v cca 33 % případů, stálou partnerku muži uvádějí ve 41 % případů. Všechny údaje jsou přehledně k dispozici v grafu 6. Z výzkumů nám tedy vyplývá jasná nesrovnalost mezi muži a ženami, kterou můžeme částečně vysvětlit tím, že cca 14 % žen uvedlo jinou odpověď, neboť si nebyly jisty typem tohoto vztahu a nedokázaly jej přesně klasifikovat. Tyto partnery tedy označily jako:

„Dlouholetý kamarád“ (183, Ž). „Starý známý“ (182, Ž). „Byl mým partnerem, ale nikdy jsem nemyslela, že stálým“ (173, Ž). „Za partnera bych jej neoznačila, ale udržujeme nadále pouze sexuální styk“ (102, Ž). „Bydlel v Broumově, a já v Plzni, takže nevím (ale jezdila jsem tam každou zimu)“ (92, Ž). „Nestálý partner, stálý přítel“ (71, Ž). „Stále nestálý“ (24, Ž).

Jediná kvalitativní odpověď na tuto otázku od mužů byla: *„Známá, kamarádka, tak nevím“ (111, M)*. Z těchto získaných odpovědí je tedy možné vyvodit, že ženy už v tomto věku o svém vztahu více uvažují, a proto se rozepsaly šířeji než muži. Tím, že svůj poměr k partnerovi zvažují, je pro ně důležitější uvědomit si, jaký druh vztahu s potencionálním sexuálním partnerem vlastně mají.¹⁸⁴ Výpovědi se tak mohou lišit i v rámci partnerské dvojice, neboť zatímco žena může označit vztah za stálý, její partner takový vztah může označit za náhodný. Bohužel jsme neměli možnost zkoumat partnerské dvojice a analyzovat jejich případné rozporné výpovědi. Druhé vysvětlení spočívá ve věku partnera. Viděli jsme, že ženy volí partnery výrazně starší, zatímco muži v tomto případě mají volbu omezenou, ba dokonce limitovanou, což může dále determinovat chápání typu vztahu, resp. jeho chápání jako takového.¹⁸⁵ Vzorky se tedy vzájemně nekryjí. Pakliže žena označí vztah se svým prvním

¹⁸⁴ Druhou alternativní možností je, že ženy na rozdíl od mužů se dovedou lépe vyjádřit – viz nedávno zveřejněný výzkum o negramotnosti českých teenagerů, který nám říká, že ženy jsou gramotnější než muži, a proto se možná ženy rozepsaly více (Lehovcová–Suchá 2010).

¹⁸⁵ Např. jisté chování, které by žena jako petting neoznačila, již jako petting muž označí, neboť je pro něj důležité, aby jistá forma sexuální interakce proběhla.

pettingovým partnerem za stálý, nemusí to nutně znamenat, že její partner tento vztah klasifikuje obdobným způsobem, ale může jej naopak chápat jako náhodný.

Jako stálého partnera při prvním pettingu označila většina respondentek i v kvalitativním výzkumu. Lenka 2 označila svého partnera za nestálého, Michaela v podstatě nedokázala tuto odpověď určit, přiklání se k „nevím“ a Tereza partnera označila za stálého, ale krátkodobého a za krátkodobého svého partnera označila i Renáta. Muži potvrdili trend kvantitativního výzkumu, uvedli, že při prvním pettingu převažují partnerky nestálé, náhodné, krátkodobé, či takové, které lze velmi špatně klasifikovat.

MP: *„Označila bys tohoto prvního partnera za stálého? Co pro vás znamená, že se jedná o stálého partnera, a jak byste tento vztah charakterizovali?“*

Ženy

GABRIELA: *„Stálý partner pro mě znamenal první dlouhodobý vztah, který trval přibližně půl roku. Přítel byl o pět let starší a moc jsme si rozuměli, přesto v sexuální oblasti to bylo stále takové plaché, neboť ani on neměl moc zkušeností.“*

IVA: *„Ano, určitě stálý. Stálý byl proto, že mu můžu psát. Bydleli jsme asi 400 km od sebe. Byla jsem ráda, že s ním můžu něco prožívat a nechat se intelektuálně stimulovat, vzpomínat, snít, mít ho taky na procházky, ale to se tak často nedělo kvůli té vzdálenosti.“*

JANA: *„Ano, byl to stálý partner. První láska, první vztah.“*

LENKA 2: *„Byl to kamarád, s kterým jsme prozkoumávali oblasti sexuálního života. Rozhodně to nebylo především o lásce.“*

MICHAELA: *„Já jsem si v té době myslela, že je to stálý. Ono to ale asi tak stálý nebylo.“*

MICHAELA 2: *„Už třetím rokem je to stále můj stálý partner. Nejsem typ, co střídá kluky podle nálady.“*

RENÁTA: *„Krátkodobý.“*

SOŇA: *„Ano, byl to stálý partner. Často jsme se vídali, spoustu jsme toho společně prožívali, trávil jsme spolu volný čas a bylo nám spolu dobře.“*

VERONIKA: *„Spíše kamarád, kterého jsem měla ráda, ale nemilovala a byl mi tak nějak jedno.“*

Muži

DAVID: *„Byla pro mne krátkodobým partnerem, i když jsem počítal, že bude dlouhodobým, ale vše se zvrtilo a nakonec z ní byl krátkodobý.“*

JAKUB: „Ona měla stálého partnera, se kterým žila, čili já byl z počátku jakási bokovka. Vyvinul se z toho ale postupem času vážnější vztah, než chtěla, a měla s tím velké problémy. Sám nevím, jak bych ten náš společný vztah nazval. Vadilo mi, že se nerozešla se svým stálým partnerem, i když neměli nic společného a ona ho nemilovala.“

LUKÁŠ: „Tehdy jsem ji viděl jako potencionálního dlouhodobého partnera, ale nakonec byla pouze krátkodobá.“

MP: „A jak byste oproti tomu charakterizovali nějakého náhodného či krátkodobého partnera?“

Ženy

IVA: „Náhodný partner je zrada lásky. Nevážení si ideálu lásky, nerozumnost, unáhlenost.“

JANA: „Žádného takového partnera jsem neměla, takže to nedokážu posoudit.“

MICHAELA: „Náhodný partner je na noc, krátkodobý tak do tří měsíců.“

RENÁTA: „Partner jen tak na chvíli.“

SOŇA: „To by bylo něco unáhleného. Spíš že spolu člověk chce asi jen tak zkusit chodit.“

VERONIKA: „Partner, na kterého narazím někde na večírku, a mám s ním pohlavní styk.“

Muži

DAVID: „Náhodná partnerka pro mě byla něčím nevyzpytatelným a nejasným do budoucna.“

LUKÁŠ: „Partnerka, se kterou jsem se jistý čas stýkal, nicméně z nějakého důvodu to bylo ukončeno dřív, než získala status stálého partnera.“

8.4.2. Typ partnera při prvním sexu

Při prvním pohlavním styku se opět objevuje rozdíl mezi muži a ženami, ale u žen již zcela jasně převládá tendence vyhledávat pro koitální sexuální debut takového partnera, kterého v té době označují za stálého. Vykazují tedy jasnou tendenci chovat se podle kulturního scénáře. V tomto ohledu podtrhujeme skladbu našeho výzkumného vzorku – výběrové školy zakončené maturitou a kvalitativní vzorek skládající se čistě ze studentů vysokých škol. Procentuálně volí ženy v cca 77 % případů partnera stálého a pouze v necelých

20 % případů partnera označují za náhodného¹⁸⁶ a v necelých 4 % respondentky udávají jiné odpovědi:

„Já byla zamilovaná, on ne, partnery jsme nebyli, ale přesto jsme spolu něco měli a byli jsme si blízcí“ (72, Ž).

„Nejdřív kamarádi, pak milenci, za partnera se snad označit nedá“ (79, Ž).

„Ano, byl partnerem, ale nikdy jsem nemyslela, že vážným“ (173, Ž).

Vzorec výběru partnera u mužů se při prvním sexuálním styku také mění směrem k volbě stálé partnerky, kterou uvádí cca 57 % respondentů. V opozici k tomu cca 41 % respondentů uvádí, že jejich partnerka byla náhodná a pouze něco kolem 1,5 % udává jinou odpověď. Muži tedy mají také tendenci mít pro první pohlavní styk stálou partnerku, ale daří se jim to v mnohem menší míře než ženám. Údaje jak pro petting, tak pro první sex jsou zachyceny grafem 6.

Zajímavé je srovnání s výzkumem Weisse a Zvěřiny z roku 1998, kteří uvádějí, že ženy svého prvního partnera považovaly jako stálého v 88 % případů a muži svoji partnerku za stálou v 68 % případů při prvním pohlavním styku (Weiss, Zvěřina 2001: 40). Oproti našemu zjištění je zde tedy mírný přesun směrem k náhodným partnerům a partnerkám při sexuálním debutu, u mužů vysvětlitelný částečně tím, že ne všichni již měli první pohlavní styk za sebou. Naše údaje vychází pouze ze vzorku mužů, kteří již koitální sexuální debut prožili.

V rámci kvalitativního výzkumu označila jako stálého partnera svého prvního sexuálního partnera většina respondentek, uvádíme proto pouze citace respondentek, které uvedly jinou odpověď.

GABRIELA: *„Byl to poměr na jednu noc, po které jsme se již nikdy neviděli.“*

LENKA: *„Samozřejmě stálý, do ničeho jiného bych nešla.“*

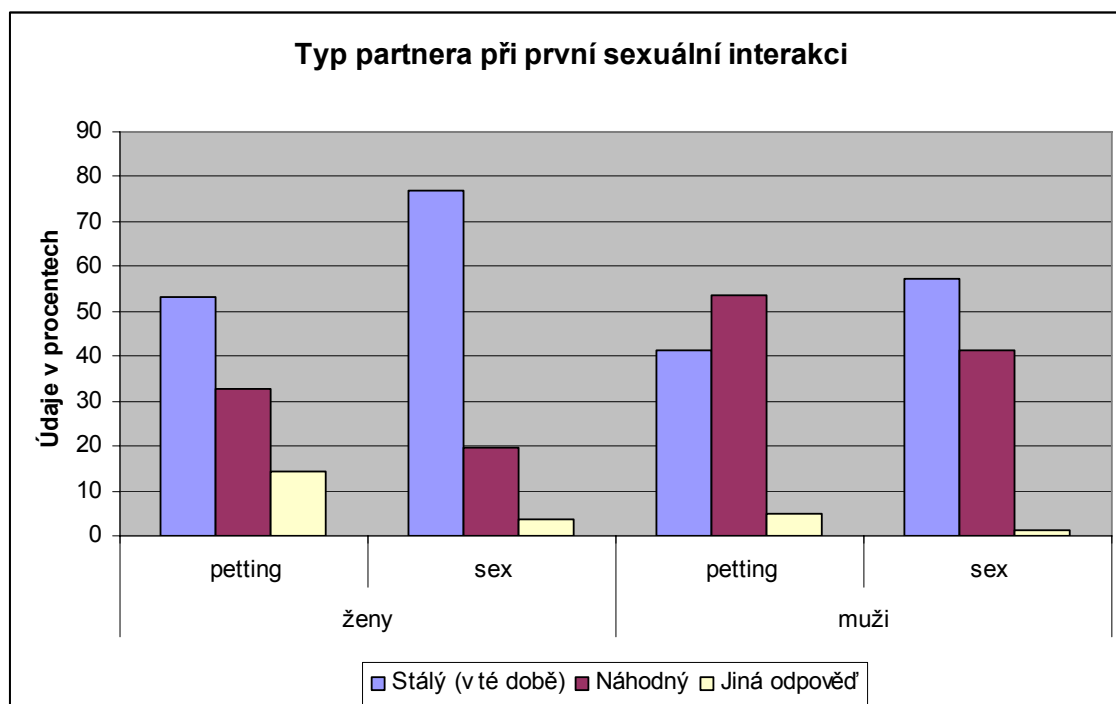
MICHAELA: *„Jako po sexuální stránce to byl partner stálý. Spala jsem totiž jenom s ním. Ale zda bych ho označila za svého partnera i ve vztahu, to nevím. To takhle nedokáži odpovědět.“*

MICHAELA 2: *„Byl to a stále je můj stálý partner a jsem za to moc ráda.“*

¹⁸⁶

Bohužel zde jsme nedostali žádnou kvalitativní informaci o tom, jak takový náhodný

Za nestálého označila svého partnera pouze Gabriela (její partner byl označen jako partner na jednu noc), Tereza spolu s Renátou zůstaly u označení krátkodobý a Michaela nebyla ani nyní zcela jasně schopná typ partnera určit. Muži měli také tendenci přiklonit se spíše k partnerce stálé. Pouze Milan označil svoji partnerku jako náhodnou.

Graf 6

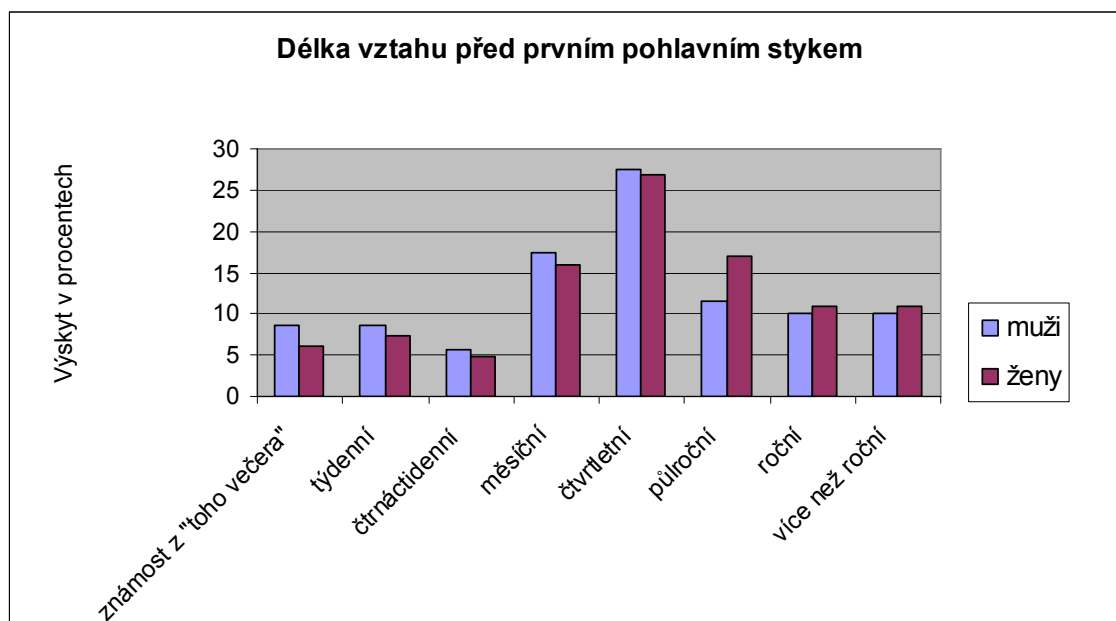
8.5. Délka vztahu před prvním koitálním pohlavním stykem

Typ partnera je úzce spjat s délkou vztahu před prvním pohlavním stykem.¹⁸⁷ Tato délka je samozřejmě individuální, ale aby bylo možné zjistit nějakou pravidelnost či vzorec, vytvořili jsme škálu (viz níže), na níž respondenti označovali hodnotu, která se nejvíce blížila jejich vlastní zkušenosti. Získané údaje jsou uvedeny v grafu 7.

U žen jsou nejvíce zastoupeny tři typy délky vztahu, které tvoří dohromady 60 % odpovědí, a to: měsíční, čtvrtletní a půlroční známost.

partner vypadá a jak se projevuje.

Nejpreferovanější 27 % je měsíční. Výsledky u mužů a u žen jsou v podstatě analogické. Muži více než ženy uvádějí známost 0 dnů, tj. známost z toho večera. Nejedná se však o žádná výrazná čísla. Když jsme se zaměřili na náhodné známosti (viz výše), dospěli jsme ke zjištění, že délka vztahu souvisí s klasifikací typu partnera; tj., pokud někteří respondenti označili své sexuální partnery za náhodné, vždy je délka vztahu v prvních třech částech škály.

Graf 7

Mezi známosti z toho večera patří např.:¹⁸⁸ „*Od kamarádky*“ (6, Ž). „*Ze silvestra, znala jsem ho tak pět hodin*“ (17, Ž). „*Soukromá akce*“ (61, Ž). „*Ze školy*“ (69, Ž). „*Z tanečních*“ (93, Ž). „*Přes známé*“ (52, M). „*Z koupaliště, přes kamarádky*“ (123, M). Tato délka známosti výrazně ovlivňuje zajištění místa, kde k tomuto sexuálnímu debutu došlo. Objevují se zde „třetí místa“ bez bližšího uvedení (6, Ž, 52, M) či jiný typ míst, např. „*chata*“ (17, 61, Ž), „*louka*“ (69, Ž), „*toaleta*“ (93, Ž) či „*doma na oslavě narozenin*“ (123, M). Místo je tedy vždy náhodné a není nijak dopředu zajištěné. Obdobně je tomu i s antikoncepcí, jejíž užití též koreluje s délkou vztahu, neboť tři respondenti a respondentky antikoncepci neužili vůbec (61, 93, Ž; 52, M), jedna respondentka

¹⁸⁷ Délku vztahu před prvním pettingem jsme nezkoumali.

¹⁸⁸ Uvádíme pouze ty odpovědi z kvantitativního šetření, u nichž jsou připsány další kvalitativní údaje.

ji řešila následně užitím Postinoru¹⁸⁹ (69, Ž), a pokud byla antikoncepce užitá, byl ve zbylých případech vždy kondom, a nikdy hormonální antikoncepce.

Známosti týdenní a čtrnáctidenní jsou zastoupeny takto: „Ze základní školy“ (7, Ž). „Od kamarádky“ (44, Ž). „Ze společné akce – svatba kamarádky“ (70, Ž). „Přes kamaráda“ (73, Ž). „Z akce na Máchově jezeře“ (81, Ž). „Z brigády“ (83, Ž). „Z diskotéky“ (33, M). „Od kamaráda“ (46, M). „Z tábora“ (77, M). „Z práce“ (98, M).

Obdobně se choval i náš kvalitativní vzorek. Můžeme si zde zvláště všimnout Gabriely, která reprezentuje odpověď „partner z toho večera“.

MP: „Jakou délku měla vaše známost, než došlo k prvnímu pohlavnímu styku? Proč proběhl pohlavní styk zrovna po takové době? Proč neproběhl třeba dříve, anebo později?“

Ženy

GABRIELA: „Znala jsem ho jeden den. Bylo to v Chorvatsku. Vyskytla se vhodná příležitost. Bylo to neplánované. Příležitost se vyskytla samozřejmě už dříve, ale předchozí partner se do ničeho nepustil a já sama se neodvážila, styděla jsem se, nevěděla jsem, co mám dělat. Záleželo na partnerově aktivitě.“

IVA: „Bylo to více než rok. Protože mi bylo už alespoň 16 let. Znali jsme se od mých 14, ale to jsme si asi tak dva roky jen psali a jen tak se občas ve vší počestnosti viděli. Protože to je záletník, který měl plno jiných vztahů po celé republice. Nestálý citově i jinak. Prostě katastrofální citlivec, ale inteligentní. To je prostě nebezpečná kombinace. A proč ne dýl? Už jsem s ním chtěla taky být víc než jen přes dopisy.“

JANA: „No, chtěli jsme po třech měsících, když jsme měli výročí, tak to výročí takhle oslavit. A taky aby ten vztah byl plnohodnotný. Se stykem jsme čekali, ale petting byl už dříve, to jako jo. Ale o tom jsme už taky mluvili. Nechtěli jsme čekat víc. A taky to výročí. A já už jsem se na to těšila, že to bude za mnou.“

LENKA: „Znali jsme se čtvrt roku, mám pocit, že v té době jsem ho i seznámila s rodiči a cítila jsem, že se chceme posunout dál a že spolu chceme být i nadále. Dřív jsem ale nechtěla, chtěla jsem partnera poznat víc, nechtěla jsem se hnát do postele hned tak s každým. Dýl už se mi to zdálo zbytečné, milovali jsme se, cítila jsem k němu důvěru a věděla jsem, že on je ten, s kým bych to chtěla prožít.“

LENKA 2: „Čtvrt roku. Znali jsme se už delší dobu, celkově to už nebyla taková ta povrchní známost. Stýkali jsme se často a už byl čas na postoupení do dalšího levelu.“

¹⁸⁹

Blíže viz poznámka pod čarou 193.

Chtěla jsem partnera nejdříve lépe poznat. Když se mělo jednat o první pohlavní styk, nebyl důvod čekat déle. Chtěla jsem s partnerem mít sexuální styk.“

MICHAELA: *„Bylo to tak kolem deseti dnů, přesně jsem to nepočítala na ty dny. Měla jsem to rozmyšlený, věděla jsem, že to chci s ním. Čekala jsem na prince, na kterého, když se podívám, stoupne mi tep, bude hřmět a bude to děsně romantický, což se u prvního nestalo. Tak jsem to u druhého vzala racionálně a bylo to ono. On už taky byl čas, aby se to stalo poprvé.“*

RENÁTA: *„Čtyři až šest měsíců. Byl konec školního roku, krásné počasí a my jsme se prostě chtěli. Jelikož to pro nás oba bylo poprvé, tak jsme museli sebrat odvalu do toho jít. Byli jsme pubertáci, co chtějí mít všechno hned.“*

SOŇA: *„Bylo to tak kolem dvou měsíců. Nechtěla jsem to příliš uspěchat. Po té délce, po těch dvou měsících jsem si ale už myslela, že je ta pravá chvíle. Už jsme se znali docela dlouho, tak jsme se chtěli poznat víc. Myslím, že to bylo tak akorát.“*

VERONIKA: *„Bylo to víc jak rok. Protože mi právě bylo 15, dřív to nešlo, protože jsem byla pod zákonem a bála jsem se, že by se na to přišlo.“*

ZDEŇKA: *„Víc než roční. Nechtěla jsem nikam spěchat a s partnerem se důkladně předtím seznámit. Zdálo se mi to příliš brzy, chtěla jsem, abych opravdu cítila, že je ta pravá doba. Partnerovi by se to již asi nelíbilo a už prostě byl ideální čas.“*

Muži

DAVID: *„Po půl roce jsme se s partnerkou dost poznali a byla vhodná doba. Dřív to nebylo, protože partnerka měla obavy nejspíš z otěhotnění a stálosti vztahu. Potom už nebylo na co čekat.“*

JAKUB: *„Čtvrt roku. Nikam jsme nespěchali, nebyl důvod. Na dobré jídlo si také musíte počkat. Jak už jsem říkal, prostě jsme neměli kam spěchat, uspokojit jsme se dokázali i jinak než pohlavním stykem, učili jsme se poznávat jeden druhého.“*

LUKÁŠ: *„Za čtrnáct dnů. Oba jsme po tom toužili. Dřív nebylo kde. Ale myslím, že to byla odpovídající doba před prvním stykem. Už jsme se znali, důvěřovali si a chtěli to.“*

MILAN: *„Znali jsme se víc než rok. Byla k tomu příležitost, nic víc bych za tím nehledal. Měla stálého partnera a hlavně mně to bylo úplně jedno, jestli s ní budu spát nebo ne. Pravděpodobně jsme využili první možné příležitosti.“*

8.6. Iniciátor prvního pohlavního styku

Samotná sexuální interakce v podobě prvního pohlavního styku ale nepřichází sama od sebe a vždy tak musí mít nějakého iniciátora, někoho, kdo uvede věci do pohybu. Sexuální akt je většinou dopředu domluven a musí být akceptován oběma stranami. Je výsledkem celého seznamovacího vzorce a procesu, který je v době adolescence kulturně modelován jediným směrem s jediným cílem – směrem k pohlavnímu styku. Celý tento proces od prvního

seznámení je pouhou předzvěstí či předehtou budoucí soulože. Kdo ale dává ten poslední impuls k tomu, aby k souloži došlo? Iniciativu při první souloži zkoumá i Weiss se Zvěřinou. Jejich výzkumná data z roku 1998 uvádíme v tabulce 25 kurzivou (Weiss, Zvěřina 2001: 39).

Domnívali jsme se analogicky s výše zmíněnými autory, že k iniciativě může dojít buď na popud respondenta či respondentky, partnera či partnerky, nebo obou. Mnohdy jsme ale získali i jiné odpovědi, např.: „*Vyplynulo to ze situace*“ (154, M). „*Prostě se to stalo*“ (182, Ž). „*To fakt nevím*“ (7, Ž). „*První sex byl dárek k narozeninám*“ (9, M).

Respondenti a respondentky nejčastěji vypověděli, že první pohlavní styk proběhl z iniciativy obou dvou partnerů, a to ve více než 50 % případů, zvláště u mužů byl tento podíl vyšší a měl hodnotu cca 67 %. Zcela shodně vypovídají ženy i muži, a to v cca 16 % případů, že první soulož proběhla z jejich iniciativy, což je v poměrně velkém rozporu s údaji, které získali Weiss se Zvěřinou v roce 1998 (viz tabulku 25 kurzivem). Shoda panuje v tom, že 15 % mužů uvádí jako iniciátorku ženu, ale pouze cca 26 % žen uvádí jako čistého iniciátora pouze partnera. Náš výzkum tedy ukazuje, že respondenti našeho typu, tj. převážně gymnaziální studenti dbají na to, aby se při prvním pohlavním styku s partnerem shodli, respektive alespoň o této skutečnosti vypovídají. Za skutečného iniciátora pohlavního styku bychom ale mohli bez rozmyšlení označit společnost a kulturní vzorce, které jedince silně nutí a tlačí na ně, aby touto symbolickou branou dospělosti prošli co nejdříve, jak nám o tom vypovídá respondentka „C“ ve své seminární práci, kterou jsme měli možnost analyzovat: „*Další [dospívající] mohou podlehnout tlaku ostatních kamarádů, kteří svoje poprvé již mají za sebou, kteří naléhají, aby už si taky někoho našli a tak dále.*“

Náš kvalitativní vzorek se choval obdobně vzorku kvantitativnímu. Důraz je kladen na vzájemnou shodu, která v kvalitativním vzorku u žen dosáhla 70 % a u mužů 80 %. I když některé odpovědi tak zcela jednoznačně nevyzněly, v podtextu však inklinovaly k zařazení do kategorie shoda.

MP: „K prvnímu pohlavnímu styku došlo z vašeho popudu nebo z popudu partnera nebo po vzájemné dohodě?“

GABRIELA: „Hlavně z popudu partnera, neboť byl o hodně zkušenější a já se styděla.“

IVA: „Spíš z popudu partnera, ale s mojí zvědavostí, souhlasem, chtěním.“

LENKA: „Původně z popudu přítele, pak jsme chtěla i já a předcházela tomu domluva a nějaké to rozebírání. Ale partner byl úžasný a necítla jsme od něj žádný tlak.“

LENKA 2: „Bylo to z popudu nás obou. Avšak hlavně z mého. Partner mě nijak nenutil.“

MICHAELA: „Tak první večer to bylo z jeho popudu, ale to jsem řekla ne, ale pak se mi to rozleželo a vyprovokovala jsem to sama.“

MICHAELA 2: „Bylo to vzájemné. Samozřejmě jsme se nedomlouvali, tak a dneska do toho praštíme, ale vplynulo to ze situace.“

RENÁTA: „Já ho pozvala k nám a pak už to samo nějak vplynulo.“

VERONIKA: „Z mého popudu, prostě jsem mu řekla, že už chci. On byl stydlín.“

ZDEŇKA: „První impuls dal spíše partner, ale čekal, až budu připravená i já, takže nakonec po vzájemné dohodě.“

JAKUB: „Nedomlouvali jsme se na ničem, prostě to jednou vplynulo samo, oba jsme se cítili na tento krok, tak jsme ho udělali.“

LUKÁŠ: „Vzájemná dohoda, oba jsme po tom toužili.“

MILAN: „Vzájemně jsem se opili, takže dohodou.“

Iniciativa při prvním pohlavním styku				
	ženy	muži	ženy	muži
má	15,85	15,71	4	34
partnera	25,6	15,71	45	15
obou	56,09	65,71	43	42
jiná odpověď	2,43	2,85		
Všechny údaje jsou v procentech				
				Tabulka 25

8.7. Užití antikoncepce: instrumentální nezbytnost rituálu

Po analýze místa prvního pohlavního styku a jeho iniciátorovi se zaměříme na jedno z nejdůležitějších instrumentálních zajištění koitální sexuální aktivity, tj. antikoncepci. Zabývali jsme se tedy faktem, zda ji respondenti užíli, či neužíli, a pokud ano, jaký druh preferovali a proč. Antikoncepce je podle kulturního scénáře chápána jako nejdůležitější instrumentální zajištění celého tohoto rituálního aktu. Scénář nejen představuje všechny možné způsoby antikoncepce, ale hlavně zdůrazňuje, že bez antikoncepce je performance rituálu hrubě, téměř fatálně špatná. K iniciaci sice dojde, ale riziko je příliš velké,

aktéři jsou nezodpovědní, což stojí v opozici k dospělosti, která by právě zodpovědností (a to po všech stránkách) měla být charakteristická. Důraz na antikoncepci má v námi analyzovaném časopisu Bravo zvyšující se tendenci. „Abychom se mohli milovat beze strachu a bez obav z následků, měli bychom si předem promyslet způsob ochrany“ (Kondom & spol. 1995: 22). V roce 2008, tedy v době těsně před naším výzkumem též časopis ve svém 23. čísle uvádí v seriálu Sex a tělo téma s nadpisem: Sex bez ochrany? Na to zapomeň! (2008). Již tento imperativní nadpis hovoří sám za sebe. Níže v textu je možné si pak přečíst: „Kdo se dobře chrání, nemusí mít strach, může se uvolnit a užívat si!“¹⁹⁰ (Sex bez ochrany? Na to zapomeň! 2008: 23). Sex bez antikoncepce je tedy v našem aktuálním pojetí v tomto věku vyloučen a kulturní vzorce zde opravdu mají velký vliv alespoň na náš výzkumný vzorek, neboť rozdíl mezi výzkumem Weisse a Zvěřiny z roku 1998 a naším je markantní. Začátkem devadesátých let většina respondentů antikoncepci dle jejich výzkumu při prvním pohlavním styku neužívala a pouze zcela zanedbatelná část při sexuálním debutu užila hormonální antikoncepci. Předpokládali jsme, že ke změně došlo, ale tak výraznou změnu jsme nečekali.

Z našich údajů vyplývá, že bezmála 80 % respondentů bez rozdílů pohlaví, při prvním pohlavním styku antikoncepci užilo a pouze cca 20 % ne. V tomto smyslu jsou respondenti vysoce kulturně poučení a sdílejí tedy totožnou kulturní představu, že otěhotnění způsobuje průnik spermie do vajíčka (Skupnik 2010) a k tomuto průniku může dojít v podstatě kdykoliv při ejakulaci do vagíny partnerky. Zároveň sdílejí stejnou představu o tom, v jakém věku a za jakých materiálních podmínek je správné tomuto průniku nebránit (tedy rozhodnout se mít dítě) a za jakých podmínek to možné není. Neužití antikoncepce tak koreluje spíše s délkou vztahu před prvním pohlavním stykem než s nesdílením kulturních reprodukčních představ (viz kapitolu 8.5.). Dále by bylo nesmírně zajímavé srovnání údajů např. s učilišti či praktickými školami a zjistit, zda podobnou představu sdílí i tato populační skupina. Bohužel však k tomuto vzorku populace jsme se přes snahu nedostali.

¹⁹⁰ Zde již dochází k posunu. V tomto časopise se již v roce 2008 nehovoří o tom, jak někoho sbalit od první schůzky po první sex; s tím se již počítá explicitně, ale dávají se zde rady, „jak si dobře užít“, čili jak správně sex konzumovat.

Nejužívanější formou antikoncepce při prvním pohlavním styku našeho kvantitativního vzorku byl kondom, a to jak u mužů, tak u žen. Hormonální antikoncepce (dále jen HA) byla až na druhém místě. To souvisí s délkou vztahu před pohlavním stykem a plánováním pohlavního styku. Analýzou získaných dat jsme zjistili, že čím delší je vztah respondentů, než dojde k prvnímu pohlavnímu styku, tím častěji se užívá HA a naopak. Byli jsme ale také poměrně překvapeni vysokým procentem kombinace, tj. užitím kondomu a HA současně, a to jak u mužů, tak u žen. Tato forma antikoncepce se objevovala poměrně často i v našem kvalitativním šetření.¹⁹¹ Jiný druh antikoncepce¹⁹² byl zastoupen např. Postinorem,¹⁹³ nebo čípky. Všechna data z kvantitativního výzkumu jsou uvedena přehledně v tabulce 26, kurzívou jsou uvedeny výsledky šetření Weisse a Zvěřiny.¹⁹⁴ V tabulce jsou nejprve ukázána procenta užití antikoncepce obecně. V druhé části tabulky pod dvojitou čarou jsou uvedena procentuální užití antikoncepčních druhů, což je výsledkem výpočtu z množiny respondentů a respondentek, kteří antikoncepci užili.

Užití antikoncepce při prvním pohlavním styku				
	ženy	muži	<i>ženy</i>	<i>muži</i>
ano	79,26	78,57	48	48
ne	20,73	21,42	52	52
kondom	60	65,45	45,83	57,45
hormonální antikoncepce	24,61	20	14,58	10,64
kombinace	12,3	10,9	xx	xx
jiná antikoncepce	3,07	3,63	40,3	42,79
<i>Všechny údaje jsou v procentech</i>				

Tabulka 26

Jak se v tomto ohledu choval náš kvalitativní vzorek? Dalo by se říci, že ten byl ještě více kulturně poučen (opět se odkazujeme na jeho typ –

¹⁹¹ Tato redundance antikoncepčních technik je patrně způsobena kulturním zásahem, kdy kulturní vzorec nutnost užití antikoncepce zdůrazňuje tolik, že někteří aktéři mají nutnost užití jednoho druhu antikoncepce zajistit ještě jiným antikoncepčním druhem.

¹⁹² Jiný druh u Weisse a Zvěřiny v tabulce jsme vytvořili součtem jejich hodnot z řádků: přerušovaná soulož, neplodné dny, jiná. Tyto tři klasifikační body jsme souhrnně označili jako „jiná“.

¹⁹³ Postinor je speciální antikoncepční pilulka, která se užívá nikoliv před („preventivně“), ale až po nechráněném pohlavním styku.

¹⁹⁴ Weiss, Zvěřina 2001:41, uváděná data jsou z výzkumu roku 1998, procenta jsou přepočítána, aby byla analogická našim údajům.

vysokoškolští studenti), když pouze 9 % respondentek – tj. pouze respondentka Iva – uvedlo, že antikoncepci neužilo. Z mužů všichni uvádějí, že antikoncepci při prvním pohlavním styku užili.

MP: „Použili jste při první souloži antikoncepci? Proč jste ji užili a jaký to byl druh antikoncepce? Mluvili jste o antikoncepci s partnerem/partnerkou?“

Ženy

GABRIELA: „Ano, pilulky i kondom. Antikoncepci jsem brala již předtím kvůli menstruaci a partner vyžadoval kondom, byl zodpovědný. Nemluvili, rovnou si nasadil kondom.“

IVA: „Ne, neužila jsem nic. Nečekala jsem, že dojde na pohlavní styk. Ujistil mě, že se nic nestane. Těsně před tím jsem mu říkala, že musí dát pozor, že se bojím otěhotnění.“

JANA: „Ano. Kondom. No, to je snad jasný. Kvůli tomu, aby nedošlo k početí. Neberu prášky, kondom je nejdostupnější. Vlastně ani nevím, co jiného bych volila. Ano, mluvili jsme o tom, byla to vlastně vzájemná dohoda. Nebo on neprotestoval proti tomu kondomu. Jinak bych do toho asi nešla, anebo bych se hodně bála.“

LENKA: „Kondom a hormonální. Kvůli strachu. Prášky byly pro mne jasným východiskem a kondom také, protože jsem se bála, aby prášky fungovaly. Chudák přítel. HA braly všechny holky a kondom kvůli strachu, kdyby jedno bylo vyřazeno z provozu. Ano a shodli jsme se na těchto.“

LENKA 2: „Ano, LOGEST. Protože jsem antikoncepci brala již od svých 15 let, abych kdyby došlo k sexu, neotěhotněla a nemusela mít nějaké stresy ohledně toho. Protože jsme s maminkou tuhle věc řešily a bylo mi to doporučeno. Sama jsem měla tento názor, takže jsem si pro antikoncepci zašla. Nikdy nevíte, kdy se dostanete do situace, kdy budete potřebovat ochranu. Ano, ptal se mě, jestli prášky беру.“

MICHALA: „Ano, prášky. Zdravotní stav jsme věděli a kondom by narušil už tak atmosféru. Samozřejmě jsme o tom taky mluvili.“

MICHAELA 2: „Prášky a hormonální antikoncepci. Na rodičovství v 17 letech se nikdo z nás necítil. Oba máme silné stabilní rodinné zázemí a prošli jsme téměř totožnou výchovou, jsme zodpovědní, a i když miminko do budoucnosti plánujeme, tak v 17 by to bylo opravdu brzo. Způsob prášků se mi zdál jako neúčinnější, nejspolehlivější, ale protože jsem ji užívala teprve krátce, chtěli jsme mít jistotu a raději použili i kondom. Ano, ještě před stykem jsem začala antikoncepci užívat a sám partner se mě zeptal, zda se nějak chráním, nebo jestli má na sebe vzít tuto úlohu on.“

RENÁTA: „Kondom. Antikoncepci budu používat do té doby, dokud se nerozhodnu mít dítě. Protože v té době jsem ještě nechodila k ženské lékařce a bylo to dost narychlo. Ne, ale oba jsme věděli, že ji budeme potřebovat.“

SOŇA: „Kondom. Nechtěla jsem riskovat. V té době jsem prášky nebrala. Ano, mluvila, říkala jsem mu, že se bojím otěhotnění.“

TEREZA: „Prezervativ. K zabránění těhotenství. Asi jsem ten druh volila kvůli nezkušenosti. S partnerem jsme o tom mluvili.“

VERONIKA: „Kondom. Tak je důležité se chránit a navíc jsem nechtěla být těhotná. Protože jsem v tu dobu ještě nevěřila hormonální antikoncepci. S partnerem jsme o tom nemluvili.“

ZDEŇKA: „Ano, kondom a spermicidní čípek. Strašně jsem se bála, že bych mohla otěhotnět. Byl cenově nejdostupnější a nejjednodušeji aplikovatelný. Ano, byla to jedna z prvních věcí.“

Muži

DAVID: „Kondom a partnerka speciální čípek. Kvůli zamezení otěhotnění partnerky. Byl nejdostupnější a nejbezpečnější. Před první souloží jsme o tom nemluvili, bylo nám jasné, že ji musíme použít.“

JAKUB: „Kondom. Proč jej nepoužít? Neplánuji ještě být otcem. Snadno a všude dostupné, snadno se pozná, že funguje. Ano, mluvili jsme o tom.“

JAN: „Ano, kondom. Jako ochranu před pohlavní nemocí.“

LUKÁŠ: „Prezervativ. Měli jsme strach z otěhotnění. Prášky nebrala, tak to byla jediná logická volba. Předtím jsme o tom nemluvili, pak ano, začala proto užívat hormonální antikoncepci.“

MILAN: „Partnerka brala antikoncepci, typ samozřejmě nevím a ani nechci. No, ona ji používala, tak z logiky věci se použila. Kdyby ji nebrala, užili bychom kondom.“

Všechny respondentky a respondenti si tak byli vědomi nebezpečí otěhotnění, které by vyplývalo z neužití nějakého antikoncepčního druhu. Většina z nich též naznačila z tohoto otěhotnění strach. Otěhotnění by se tedy stalo jasným symbolem nepovedeného rituálu a nezvládnutí své předepsané role a neschopnost ovládnout své a partnerovo tělo; zároveň by veřejně diskreditovalo i rodiny obou dvou zainteresovaných aktérů. Toto riziko je však poměrně výrazně eliminováno antikoncepčními prostředky stejně jako všechna ostatní rituální rizika v západní společnosti. Ta důsledně dbá na formální odstranění všech přechodových rituálů, při nichž by hrozila smrt, trvalé zmrzačení či poškození zdraví, jako je tomu v případě chlapců kmene Tsonga podstupujících obřizku, kteří si jsou dobře vědomi toho, „[...] že pokud se jim rána dobře nezahojí, mohou zemřít“ (Turner 2004: 162). Adolescenti jsou si ale na rozdíl od Tsongů dobře vědomi, že pokud by antikoncepci nepoužili, případně ji užili nesprávným způsobem,¹⁹⁵ může dojít k otěhotnění. Při prvním pohlavním styku se proto často objevuje antikoncepční redundance, kdy jeden

¹⁹⁵ Schopnost správně antikoncepci užít je tedy známkou odpovídající (dospělé) kognitivní schopnosti s ní manipulovat, a naopak nesprávné užití vrací jedince zpět do role dítěte, které touto schopností nevládne.

druh antikoncepce jistí ještě jiný druh antikoncepce, tedy HA je pojištěna kondomem. I přes všechny tyto pojistky k selhání dojít může a toto potencionální riziko má na aktéry pozitivní psychologický účinek. Přechodový rituál v sobě totiž riziko ze své nutnosti nést musí, jinak by byl bezzubým a nijak by neměnil status jedince, neboť by jím inicianti procházeli všichni a bez problémů, což by nevedlo k vytvoření *communitas*, nevedlo by to ke změně myšlení a nenutilo by to aktéry ke změně struktury chování; antistruktura nutná k udržení a vymezení struktury by nenastala.¹⁹⁶

8.8. Orgastické zakončení první soulože

Stejně jako u nekoitálního pohlavního styku je i u prvního koitálního pohlavního styku obvyklá představa zakončení orgasmem, který ale není klíčovým scénářem brán jako vyvrcholení rituálu (První milování 1995: 22–23). Vyvrcholením rituálu je sex jako takový, čili ten prostý a jednoduchý fyzický akt pohlavního spojení; u žen spojený s deflorací (viz kapitolu 9). Kdyby tomu tak snad bylo a za vyvrcholení rituálu by byl považován orgasmus, tak by ženy touto branou mnohdy neprošly celoživotně, minimálně by drtivá většina neprošla právě v adolescentním věku. Analogicky k nekoitálnímu pohlavnímu styku jsme shrnuli údaje do tabulky 27. Z ní vyplývá, že ženy dosáhly orgasmu pouze v cca 16 % případů, přičemž ani jednou se nestalo, že by žena odpověděla, že dosáhla orgasmu sama bez partnera. Muži se naopak domnívají, že žena při jejich prvním pohlavním styku dosáhla orgasmu v padesáti procentech (součet sloupců oba a jenom partner). Tyto údaje jasně ukazují neschopnost mužů rozpoznat ženský orgasmus; zároveň však jsou kulturou nuceni k tomu, aby ženě orgasmus „způsobili“¹⁹⁷ (Bauman 2004: 263). Paradoxně u žen výskyt orgasmu oproti prvnímu pettingu ještě klesl, u mužů naopak stoupl.

¹⁹⁶ Můžeme zde vznést odvážnou domněnku, která se sice příliš našeho tématu netýká, ale bylo by dobré se nad ní do budoucna zamýšlet. Nejsou nově zaváděné státní maturity revitalizací rituálu, který se stal bezzubým? Vždyť pokud by všichni maturitou procházeli bez větších problémů, tento rituál ztrácí transformační smysl, což se může odrážet i na vysokých školách, kam v této chvíli tedy přicházejí studenti, kteří jsou sice absolventy, ale neprošli transformačním přechodem – jsou tedy ve své podstatě stále středoškoláky.

¹⁹⁷ Viz též kapitolu 7.3.3. a zvláště poznámku pod čarou 148.

Orgastické zakončení prvního pohlavního styku		
	ženy	muži
oba	15,85	43,47
jenom já	0	37,68
jenom partner	67,07	7,24
nikdo z nás	17,07	11,59

Všechny údaje jsou v procentech

Tabulka 27

MP: „A jak to bylo s orgasmem? Kdo jej dosáhl? Oba dva? Nebo jenom jeden z vás? Snažil/la ses dosáhnout orgasmu?“

Ženy

GABRIELA: „Nikdo z nás. Pro mě byl styk příliš krátký a partnera otupil alkohol.“

IVA: „Já ne, jenom partner. Věděl, co má zažít, a chtěl to zažít. Pro mne to v tu chvíli nebylo důležité, tak jsem se o orgasmus ani nesnažila.“

JANA: „Jenom partner. On měl orgasmus i předtím, než jsme měli první styk. Při pettingu. Pro mne to důležité nebylo. Nemyslím si, že to u ženské k sexu nutně patří a já jsem se o to při prvním sexu rozhodně nesnažila.“

LENKA: „Nikdo z nás. Protože to bylo krátké, u mne to vůbec nepřicházelo v úvahu kvůli bolesti, partner byl vyřizený z toho, že mi způsobil bolest. Byli jsme rádi, že jsme rádi.“

LENKA 2: „Jenom partner. Protože jsem byla lehce nervózní a neuvolněná. Navíc poprvé většina žen nedosahuje orgasmu oproti mužům. Ale nevadilo mi to. Byla jsem ráda, že to bylo hlavně bezbolestné. U partnera jsem byla ráda. Měla jsem pocit, že nejsem takové poleno.“

MICHAELA: „Jenom partner. Myslím, že napoprvé to snad u ženy ani nejde. O orgasmus jsem se nesnažila. Chtěla jsem to mít hlavně za sebou, abych si mohla příště už užívat.“

MICHAELA 2: „Oba. Stejně jako při sexuálním styku bez soulože si myslím, že to bylo proto, že už se známe, víme, co se tomu druhému líbí, co naopak ne, a hlavně se nebojíme o svých názorech a pocitech týkajících se sexu mluvit. Opět se mi úplně nelíbí slovo důležité, ale do jisté míry bych řekla, že ano. Nejdůležitější je, aby ten kontakt byl pro oba co možná nejpříjemnější a orgasmus je krásné zakončení.“

SOŇA: „Orgasmu dosáhl jenom partner. Já jsem se ani nesnažila, abych orgasmu dosáhla. Důležitý to pro mne nebylo, tak jsem se nesnažila.“

ZDENKA: „Jenom partner. Protože poprvé jsem cítila spíše jen bolest a vniknutí a neušila jsem si to tolik. U partnera jsem to poznala. Cítila jsem, že je spokojený, tak to bylo důležité.“

Muži

DAVID: „Jenom já. Jako nezkušený jsem byl mnohem více vzrušen.“

JAKUB: „Jenom já. Trvalo to moc krátce. Cítil jsem i zklamání, že ho nedosáhla partnerka.“

LUKÁŠ: „Jenom já. Byl jsem mladej, nadrženej, nervózní a rychlej. Z toho se stal důvod, pustit se do toho znova! Takže ano, stal se z toho cíl.“

MILAN: „Jenom já. Protože jsem docílil orgasmu asi tak za 30 vteřin. To jí evidentně nestačilo. Bylo pro mne důležité, že ona ho nedosáhla, byl jsme zklamán, ale podle průběhu jsem nebyl překvapen.“

V našem kvalitativním vzorku orgasmu dosáhla z žen pouze Michaela 2. Orgasmu dosáhli všichni mužští respondenti, všichni však také uvádějí, že jej dosáhli sami bez partnerky a pociťují nad tím lítost na rozdíl od žen. Strukturálně se odpovědi shodují s prvním pettingem. Orgasmus je cíl, ale není cílem na poprvé. Cílem se stává až při běžném pohlavním styku. Cíle, který byl vytčen, však bylo jednoznačně dosaženo; byla prolomena symbolická hranice, jak si ukážeme v následující kapitole.

9. ZTRÁTA NEPOSKVRNĚNOSTI JAKO SYMBOLICKÝ AKT PŘECHODU DO SEXUÁLNÍ DOSPĚLOSTI

Na předcházejících stránkách jsme si představili, jak konkrétně probíhá první koitální pohlavní styk v rámci skupiny našich respondentů a jak jsou zajišťovány jeho nejvýznamnější instrumentální prvky; obojí jak v kvantitativním, tak kvalitativním vzorku. Zaměřme se nyní ale na samotný význam a symboliku tohoto aktu. Co znamená a symbolizuje stav panenství/panictví¹⁹⁸ v současné české společnosti v opozici k ne-panenství a ne-panictví, pokud je jeho význam vůbec nějaký a je-li tento rozdíl signifikantně (aktéry) vnímán. Jedná se o stav (panenství) něčeho pozitivního, nebo negativního, či je tento stav zcela irelevantní a nehraje žádnou roli? Ivan Klíma ve svém fejetonu z Lidových novin Panenství bez ceny¹⁹⁹ ukazuje příklad z Nového Zélandu, kde studentka vydrazila své panenství za 32 000 novozélandských dolarů,²⁰⁰ aby mohla dostudovat, a autor článku zároveň vznáší několik otázek. Nás zajímá ta poslední: zda by takovýto obchod šel uskutečnit v současnosti i u nás. Sám Klíma na ni dává jasnou odpověď – nikoliv. „Kdo by tady dal prachy za panenství? Copak to má nějakou cenu?“²⁰¹ (Klíma 2010).

Biologický fakt panenství a panictví je tu více, tu méně manipulován v každé společnosti a v každé historické epoše. Biologická zkušenost je tedy každou společností transformována do sociálního a symbolického kontextu a je s ní zacházeno v rámci specifické kulturní ideologie partikulární kultury a společnosti, přičemž různé společnosti se od sebe často radikálně liší. „Virginity can be seen as an aspect of female sexuality which is likewise subject to different interpretations; maybe not so much within our own society, but certainly under a cross-cultural perspective“ (Hastrup 1978: 50).

Důležitost panenství byla význačná např. pro starozákonní Židy. V páté knize Mojžíšově se uvádí, že manžel, který zjistí, že žena, již si vzal za

¹⁹⁸ Hovoří se vždy hlavně o panenství, neboť jeho vyšší míra zjevnosti je podmíněna fyziologickou evidencí.

¹⁹⁹ Za upozornění na tento článek jsme povinováni poděkovat doktorce Kotalové.

²⁰⁰ V době psaní tohoto textu cca 480 000 českých korun.

manželku, není pannou, vyzve jejího otce, aby panenství doložil. Pokud je panenství doloženo, je její pověst očištěna a dotyčný, který ji obvinil, musí zaplatit pokutu otci panny a vzít ženu zpět. Pokud však bylo obvinění založeno na pravdě, může být žena ukamenována, neboť se dopustila hanebnosti a její skutek symbolizuje zlo v rámci celé komunity: „13 Když si muž vezme ženu a vejde k ní, ale pak ji bude nenávidět, 14 obviní ji ze špatnosti a bude o ní roznášet zlou pověst tím, že bude říkat: „Vzal jsem si tuto ženu, přiblížil jsem se k ní, ale zjistil jsem, že není panna,“ 15 tedy otec té dívky a její matka přinesou důkaz dívčina panenství do brány ke starším města. 16 Otec té dívky řekne starším: 'Tomu muži jsem dal za ženu svou dceru, ale on ji teď nenávidí. 17 Hle, obviňuje ji ze špatnosti a říká: Zjistil jsem, že tvoje dcera nebyla panna. Tady je důkaz panenství mé dcery. A rozprostřou roušku před staršími města. 18 I vezmou starší toho města onoho muže a ztrestají ho. 19 Dají mu pokutu sto šekelů stříbra a předají je otci té dívky, protože roznášel zlou pověst o izraelské panně. Ta zůstane jeho ženou. Po celý svůj život ji nesmí propustit. 20 Jestliže však byla ta řeč pravdivá a u té dívky nebylo shledáno, že je panna, 21 tedy vyvedou dívku ke vchodu do domu jejího otce, mužové jejího města ji ukamenují a zemře, neboť tím, že smilnila v domě svého otce, dopustila se v Izraeli hanebnosti. Tak odstraníš zlo ze svého středu“ (5. kniha Mojžíšova, 22, 13–21).

Panenství si dále vysoce cenili např. v Persii, kdy nevěsta musela být pannou vždy. Pakliže nebyla, manžel ji zapudil. V jižním Rusku se musela nevěsta před první nocí s ženichem ukázat svědkům nahá, aby se zabránilo tomu, že užije nějaké lsti a bude panenství předstírat, zatímco na Samoi ženich prstem zjišťoval, zda je nevěsta panna; nebyla-li, hrozilo ji probodnutí z rukou vlastních rodičů, kteří by tímto aktem zachránili rodinnou čest pošpiněnou nepatřičnou deflorací dcery (Mantegazza 1894: 51–53).

Na druhé straně škály se nacházejí kultury, které se snaží panenství u žen odstranit. Marco Polo uvádí, že není možné, aby dívka v mnohých městech a provinciích Tibetu vstoupila do manželství jako panna. Matky proto přivádějí

²⁰¹ Můžeme se ale domnívat, že i u nás by se panenství vydražilo za poměrně vysoký peníz, neboť by se jednalo o kuriozitu, která přitahuje jistý typ majetných lidí.

své dcery ke stanům obchodníků a nutí je, aby s nimi dívky žily po dobu, kdy zde obchodníci táboří. Když ale odjíždějí, nedovolí žádné z dcer, aby s nimi odešla, ale musí se vrátit zpět k rodičům (Polo 1989: 114–115). U Chibchů ve Střední Americe panenství symbolizuje neschopnost dívky vzrušit jakéhokoliv muže, proto je pro manželství taková žena nevhodná (Mantegazza 1894: 55). Umělý způsob zbavení se panenství je možný nalézt např. v Austrálii, kde je dívka panenství zbavována rozšířením vaginálního otvoru, eventuálně protržením panenské blány kamenem či bumerangem. Teprve po této „operaci“ je náležitě připravena mít pohlavní styk a může vstoupit do manželství²⁰² (Vrhel 2002: 25).

Důležitost fenoménu panenství nemůžeme ale nahlížet bez kontextu. Kultura je integrovaný celek a všechny její části mají své logické opodstatnění, jehož význam se objevuje pouze v kontextu se všemi ostatními zdánlivě nesouvisejícími částmi širokého kulturního vzorce. „We have to know the meaning of virginity in relation to a larger social whole, and in relation to the evaluations attached to different stages of a woman's life. [...] [W]e cannot understand the meaning and significance of one single aspect of sexuality and reproduction without knowing its relationship to related concepts within the same semantic domain, as we cannot deduce the significance of this particular domain with reference to the social context in which it leads its meaningful life. Stated in very general terms, it is part of anthropological knowledge that the meaning of specific categories depends on their position within a larger system of cultural categories“ (Hastrup 1978: 50). Ve chvíli, kdybychom jednotlivé fenomény vytrhli a posuzovali je mimo jejich kontextuální rámec, nutně je posuzujeme na základě své vlastní (implicitně stále nadřazené) kulturní zkušenosti a jakoukoliv odlišnost bychom tedy chápali vždy jako vývojově nižší, tudíž kvalitativně horší. To nás v krajním případě může vést k mesianistickým tendencím „vysvětlit těm druhým“, že žijí v omylu a snažit se je „napravit“, „osvítit“ a vyložit jim, že ve chvíli, kdy přijmou naše kulturní zvyky (mravy), naši

²⁰² Fyzickou manipulací a úpravami těla se zabývá i van Gennep, který klade proražení panenské blány na roveň odříznutí předkožky, vyražení zubu, uříznutí ušního lalůčku, proražení nosní přepážky, tetování. „[...] mrzačený jedinec je vyjímán z obecného lidstva rituálem odluky (představa odseknutí, proražení atd.), který ho automaticky připojuje k určité skupině lidí, a

západní „dokonalou (a jedinou možnou) vědu“, dojde u nich ke kvalitativnímu zlepšení života. Podobně se však chováme i v rámci naší kultury, kdy historicky zpětně označujeme starší zvyky za horší a méně pokročilé (tím pádem „primitivnější“) než naše zvyky aktuální, současné, nejmodernější a nejlepší ze všech možných.²⁰³ Pouze my „tady a teď“ jsme tedy dosáhli absolutního vrcholu poznání a to, co nyní děláme, je jediné správné. A to platí i v rámci kulturní manipulace s panenstvím a panictvím, potažmo s celou sexuální totalitou.

Nemá tedy panenství v rámci tohoto pohledu v současné České republice s odkazem na Klímu žádnou cenu? Žádný význam? Připomeňme si ještě jednou klíčový scénář a zopakujme znovu přímou citaci z posledního dílu seriálu Umění balit, který se zabývá prvním pohlavním stykem. „Jednou přijde ten nádherný okamžik. Najednou je před vámi všechno, co nabízí láska a něžnosti, blízkost a teplo, rozkoš a uspokojení. Loučíme se tedy s naším seriálem povídáním o tom, jak můžete být šťastni, aniž by vás trápil strach a stres [...]“ (První milování 1995: 22).

Rozeberme a analyzujme si podrobně tento text. V první části kulturní scénář říká, že „jednou to přijde“, tedy jednou přijde moment prvního pohlavního styku,²⁰⁴ tj. moment pozbytí panenství i panictví, přičemž tento moment je zdánlivě nádherným okamžikem. V jakém smyslu je však tento moment nádherným okamžikem? Snad nespoutanou sexuální vášní a rozkošnickým uspokojením sexuální touhy a chtíče? Vždyť kolik z našich respondentů může první pohlavní styk, pro který je charakteristická bezradnost, neohrabanost, netrénovanost,²⁰⁵ neschopnost dosáhnout orgasmu, či naopak

jelikož operace zanechává nesmazatelné stopy, toto přijetí je definitivní“ (van Genep 1997: 73).

²⁰³ V současné době např. Česká televize každodenně vysílá Televizní noviny z osmdesátých let 20. století či jednou týdně je promítán Československý filmový týdeník. Reportáže z obojího vypadají z perspektivy dnešního diváka nikoliv dokumentárně, ale komicky a problémy, které jsou zde ukazovány, jsou z našeho pohledu malicherné a jednotliví účastníci působí dojmem ignorantství. Běžný divák se těmito pořady namísto poučení spíše baví nad hloupostí někdejších lidí.

²⁰⁴ A vlastně se v dnešní době nepočítá s tím, že by moment tohoto aktu vůbec nikdy nenastal.

²⁰⁵ Jedna potencionální respondentka, která nakonec nesouhlasila s výzkumem, nám však přesto sdělila, že si na první pohlavní styk dodnes vzpomíná jako na něco nepříjemného, neboť

dosažení orgasmu během minuty, či dokonce ještě před deflorací, takto označit? Tento okamžik se tedy nestává „nádherným“ sexuálním prožitkem vztahujícím se k přímému sexuálnímu rozkošnickému uspokojení. Nádherným ale bezesporu je, a to proto, že dochází k eliminaci panenství; panenství jako stavu reprezentujícího a symbolizujícího „čisté, pokorné, neposkvrněné, hloupé, nesobecké, jednoduché a podřízené“ (Turner 2004: 105–106) dětství, které je tímto aktem definitivně odstraněno.

Nyní se dostáváme k druhé části sdělení kulturního scénáře. Dovídáme se, že právě po tomto nádherném okamžiku (a proto je taky tak nádherný!) je možno si naplno užívat něžnosti, blízkost, teplo, rozkoš, uspokojení.²⁰⁶ Tedy teprve potom, co se stavu panenství a panictví respondenti zbaví, mohou pro příště naplno aktivovat celé své tělo, které jim bylo dáno k dispozici a jeho zahálka či aktivace v příliš pozdním čase je brána jako plýtvání, mrhání či nezodpovědnost, v krajním případě jako „divnost“, nebo úchylnost, která následně vyvolává nepříjemné otázky. Panenství tedy v takto nastaveném zrcadle nemá hodnotu, ale je naopak antihodnotou. Od určitého věku je chybou, je to stav, který by se vyskytovat neměl a je třeba jej kultivačním zásahem napravit a přivést tělo do správného stavu spojeného s dospělostí. Citujme ještě jednu respondentku „C“ z Církevního gymnázia v Plzni: „*Ti [kdo nemají první sexuální styk za sebou] si pak mohou připadat trochu pozadu a vyspí se s tím, kdo se první najde*“ (2010).

Panenství a panictví se může také jevit jako stav ambivalentní, stav, kdy jedinec již není na první pohled dítětem, není holčičkou ani chlapečkem, ale stává se pannou a mládencem, což je stav spojený velmi těsně s pubertou a

ani jeden z nich (i partner byl panic) přesně netušil, co a jak mají vlastně dělat a jak technicky zvládnout svá těla. Toto své sdělení zakončila větou, že právě proto je ráda, že to má za sebou. Respondentka Lenka o prvním pohlavním styku zase sdělila (na otázku orgasmu): „*Nikdo z nás [nedosáhl orgasmu]. Protože to bylo krátké, u mne vůbec nepřicházelo v úvahu kvůli bolesti, partner byl vyřízený z toho, že mi způsobil bolest. Byli jsme rádi, že jsme rádi.*“ První pohlavní styk byl tedy bolestivý, krátký, partner byl „vyřízený“; celkově se tedy nejednalo o žádný krásný zážitek.

²⁰⁶ Vzpomeňme, co respondentka Michaela uvádí na naši otázku, zda se snažila dosáhnout během prvního pohlavního styku orgasmu: „*Ne, jen jsem to chtěla mít za sebou, abych si příště už mohla užít.*“ Jasně zde tedy odkazuje k tomu, že první sex není sexem ve smyslu konzumativním, že by si ho užívala a naplno si vychutnávala rozkoš, ale je to naopak

adolescencí. Avšak toto označení (kterého se již dnes zvláště u mužů téměř neužívá) jasně odkazuje ke skutečnosti, že tito jedinci ještě nejsou plnohodnotnými muži ani plnohodnotnými ženami tak, jak je tento status dnešní společností vnímán. Nejsou ani tady, ani tam, nacházejí se na symbolickém pomezí, na hranici či hraně, jsou již fyziologicky schopni sexuálního spojení (což právě symbolizuje jejich označení panna, mládenec; o sedmileté holčičce se jako o panně běžně nehovoří), ale prakticky jej nebyli ještě schopni uskutečnit, a to ať již z jakýchkoliv příčin či pohnutek. Explicitně toto vyjadřují příslušníci kmene Tewa: „In fact, the Tewa have a third sex category, namely that of virgins, consisting of young maidens that have not yet become specified as women“ (Hastrup 1978: 58). Žena se tedy u Tewaů stává ženou až prvním pohlavním stykem s mužem. „[...] a women become wholly a woman, and thus enters into the pure female category“ (Hastrup 1978: 58).

Vraťme se ale zpět do našeho etnografického kulturního okruhu. Západní společnost, a mnohde tomu tak stále ještě je, kladla na panenství ještě v nedávné historii zřetelný důraz. Žena, která chtěla vstoupit do řádného manželství, musela být pannou, nebo to musela alespoň velmi dobře předstírat: „Vím o děvčatech, že krátce před tím, nežli uléhají do svatebního lože, vtlačují si do pochvy jemná pírka z holoubátek, nebo volí si den svatby tak, aby byl posledním dnem jejich menstruace, která utajena jsouc chytře houbou, objevuje se v okamžiku katastrofy, když vhodně umístěné ach! hlásí dobráckému manželů, že chrám jest poprvé porušen“ (Mantegazza 1894: 53–54).

Všimněme si metafory chrámu, kterou Mantegazza možná nechtěně užívá. Tato náboženská metafora modlitebny – konkrétně modlitebny křesťanské – odkazuje k dlouhé tradici uctívání panenství v rámci křesťanství, s nímž byl Západ spjat (a na mnohých místech Evropy stále ještě výrazně je) na dva tisíce let. Vždyť přece jednou z „církevním zakladatelek“ a významnou členkou „křesťanského panteonu“ je Panna Marie, „Matka boží“, jež má na piedestalu katolické i pravoslavné věrouky výsadní postavení. Zvláštní vztah ke kultu Panny Marie měl i v roce 2005 zemřelý (od roku 2011 již blahoslavený)

něco, co je třeba podstoupit, aby bylo možné v budoucnu – ideálně při dalším sexu – tuto rozkoš poznat a konzumovat.

papež Jan Pavel II., přičemž tato jeho zvláštní fixovanost se výrazně projevila po atentátu z roku 1981, kdy „[...] on své přežití připsal zásahu Matky boží z Fátimy: 'Kulku vedla mateřská ruka'“ (Dawkins 2009: 55). Panna Maria a panenské početí²⁰⁷ jejího syna je v křesťanské věrouce zaštitěno jedním z jedním z dogmat.²⁰⁸ Panenství se v této chvíli stává jedním z kulturních transcendentních fenoménů křesťanské společnosti a je hodno úcty, uctívání a vzoru (Lumen Gentium 1964: odstavce 63–65, Jan Pavel II. 1995), je to akvizice, jež je klíčem k tomu, aby se tyto „ženy“ (panny), pokud ve svém stavu vytrvají, staly prostřednicemi mezi lidmi a Bohem v podobě řádových sester, kdy i v názvu jejich organizace je někdy slovo panenství zdůrazněno, podtrženo a vytčeno, jako je tomu např. u řeholního řádu anglických panen.²⁰⁹ Panenství a panictví je dokonce v katolickém diskursu povýšeno na dar dodnes; dar²¹⁰ vpravdě od samotného Boha: „Kolik dívek a chlapců si uvědomuje, že panenství a panictví je nádherným darem, darem, který lze darovat druhému pouze jednou? Vědí dívky, že první partner se jim nesmazatelně 'vtiskne' do duše?²¹¹“ (Ucháč 2010: 12).

Panna Maria je tedy vysoce oceněna kvůli svému tzv. neposkvrněnému početí, k němuž došlo v jejím panenském stavu. Byla pannou jak při Ježíšově početí, tak i při jeho narození. Žádné jiné děti předtím, ani potom neměla a neměla ani pohlavní styk, jímž by se deflorovala, tj. „pošpinila“ (Lumen Gentium

²⁰⁷ Na tomto místě je třeba upozornit, že neposkvrněné početí Panny Marie, které je často zaměňováno za její panenské početí údajného mesiáše Ježíše Krista, se vztahuje k tomu, že již Panna Maria byla počata bez tzv. dědičného hříchu (Katechismus katolické církve 2002: § 491).

²⁰⁸ „Učitelství úřad církve používá plnosti své moci, kterou obdržel od Krista, když definuje nějaké dogma (článek víry), to znamená, když předkládá závazným způsobem, který vyžaduje od křesťanského lidu neodvolatelný souhlas víry, pravdy obsažené v Božím zjevení, nebo když jako definitivní předkládá ty pravdy, které jsou s nimi nutně spojeny“ (Katechismus katolické církve 2002: § 88).

²⁰⁹ „Anglické panny jsou nejstarší ženskou kongregací. Založila ji Angličanka Mary Wardová (1585–1645) roku 1609 ve flanderském městě St. Omer“ (Anglické panny 1996: 326–327).

²¹⁰ Darem od Boha je v křesťanském ideologickém diskursu poměrně hodně biologických událostí, jako např. narození dítěte. Na rozdíl od Trobriandů sice „víme“, že je k početí dítěte nutné nejenom „otevření brány“ mužem (Skupnik 2010: 117–119), ale je to jeho sperma, které v ženě aktivuje vajíčko a spustí buněčné množení, jehož výsledkem je nová lidská bytost. Nicméně i my jsme si vědomi toho, že působnost spermatu je nahodilá a tedy že „[...] the sexual intercourse is not sufficient, although necessary, cause of pregnancy“ (Hastrup 1978: 62). Početí a porod pak sám o sobě může být klasifikován jako zázrak, minimálně jako dar.

²¹¹ Mohli bychom si na tomto místě položit otázku, proč pouze ženám se vtiskne do duše partner, a nikoliv mužům partnerka.

1964: odstavce 52–56). Kdyby tomu tak bylo, nemohl by se jí s největší pravděpodobností Boží syn vůbec narodit. Normální sex je tedy vhodný pro rození lidí, pro zrození „Boha“ je však nemyslitelný. Panenství je tedy „zbožštěno“ a přeneseno ze sémantického pole biologie do sémantického pole transcendence a neporušený specifický ženský orgán – hymen – se stává symbolem morální nezkaženosti nejenom dívky samotné, ale křesťanské kultury a společnosti jako celku, neboť jednou ze zakladatelek, jak bylo výše řečeno, byla právě panna a její „mravní a fyzická neposkvrněnost“. Potažmo se stává symbolem celé rodiny, která za svoje potomky zodpovídá, a chování dcery je odrazem buď dobré, anebo špatné výchovy zodpovědných socializačních agentů. „Virginity is often thought of as female purity *par excellence*. [...] In some societies the virginity of women is an affair of the entire society; elsewhere it may be the concern of her immediate family, while in yet other cultures it is entirely her own business“ (Hastrup 1978: 55, zvýraznění zachováno). Doplnili bychom nejenom v různých kulturách a společnostech, ale také v různých časových periodách. Druhým významným důvodem přikládání významu panenství je latentní patrilinéární povědomí přežívající donedávna v „západní“ společnosti, kdy si Západ sice byl vědom přínosu matky vzhledem k dítěti, ale tento přínos byl menší než přínos otce (Skupnik 2010: 80). Panenství dívek tedy zaručovalo, že alespoň první potomci budou potomky manžela.

Kulturní změna nastartovaná ústupem křesťanství jako dominantní společenské ideologie a dominantního kulturního vzorce Západu (byť tento pád není v každé geografické oblasti identicky silný; u nás však je upozaděním, odklon od církve výrazný)²¹² spolu se současným rozvojem antikoncepčních technik a metod zjišťování případného otcovství na základě testu DNA se dostává fenomén panenství do prapodivné pozice. Jde o pozici, kdy se strnulost a neměnnost spojované s panenstvím a panictvím stávají pejorativními pojmy, a naopak flexibilita, touha po změně, kreativita, vyhledávání nových zážitků a lačnost po nezažitých zkušenostech jsou novým ideálem společnosti (Bauman 2004: 261). Panenství (a panictví) tedy již není darem, a pokud ano, tak „darem

²¹² Tuto tendenci dokazují i zveřejněné předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů za rok 2011, kdy pokles lidí, kteří se hlásí ke katolické církvi byl oproti roku 2001 až 30% (Uhlíř 2011).

danajským“. Stává se symbolickou překážkou, jíž je třeba překonat, odstranit, zbavit se jí a přivést tělo do „správné kondice“. Drtivá většina dnešních adolescentů²¹³ tedy nedává někomu své panenství a panictví jako dar, nepyšní se jím; často je tomu přesně naopak, což můžeme ilustrovat kromě výsledků našeho výzkumu i existencí řady internetových poraden. V rámci jejich virtuálního prostoru se tyto problémy řeší. Vezměme si jeden konkrétní příklad z webu www.kamoska.cz, kde se je přímo vyhrazený oddíl s názvem: „Jsem panna, jak mu to mám říct“. „Většina dívek se za to, že jsou panny, stydí, ale mají k tomu důvod? [...] Už je to tak, někdo tě může odsuzovat za to, že jsi panna, i když jsi velmi mladá, a někdo tě naopak může chápat, protože zažil něco podobného. Trendem poslední doby je, že se dokonce 13 leté dívky snaží o 'to' přijít, protože se za to stydí, ale mají snad k tomu důvod?“ (Gregorová 2010, zvýraznění odstraněno). Autorka demonstruje situaci, v níž se současné adolescentky nacházejí, kdy se stydí za své panenství, jež je v tuto chvíli spojováno s fyzickým stavem ne-enkulturovaného těla. Tvrdí sice, že důvod ke studu za panenský stav objektivně neexistuje, nicméně v následujících oddílech dává radu, jak to říci co nejcitlivěji a nejtaktičtěji příteli: „Avšak je důležité zvolit si správnou dobu, kdy si o tom s ním budeš chtít promluvit. Nejhorší věc, kterou můžeš udělat, je to, že mu přiznáš, že jsi panna, až když půjde do tuhého“ (Gregorová 2010). Proč tedy, pokud není panenství (potažmo panictví) nic diskreditujícího a dehonestujícího, nic, zač by bylo třeba se stydět, je tato rada vůbec udílěna? A proč by se měla dívka přiznávat? Již samotné slovo „přiznání“ v sobě nese nádech a stopy chyby, viny, cejchu. Proč je dále zdůrazněno, že si má „neposkvrněná dívka“ dobře promyslet, jak to příteli říci a nenechávat to až na chvíli „když jde do tuhého?“ Odpověď se zdá být jasná. Panenství a panictví je skutečně v naší současné adolescentní communitas a kultuře pro její členy diskreditující, a to až na výjimky (viz kapitolu 10.2.).

Abychom si to dále dokázali, můžeme sáhnout po jednom z mnoha dalších blogů na internetu, které se problematikou zabývají. Název byl přiléhavý: Nemoc zvaná panenství. Frustrovaná mladá dívka – panna – si zde stěžuje na postup gynekologa, za nímž přišla s jistými genitálními potížemi,

²¹³

Vyjma ideologicky podchycených jedinců – blíže viz kapitolu 10.2.

avšak když lékař zjistil, že je panna, nevyšetřoval ji a poslal ji do nemocnice a na její průvodní doporučení připsal virgo.²¹⁴ Jako taková byla v nemocnici zařazena mezi „holčičky virgo“. „Diagnózu své choroby vám nesdělím, už proto, že ji sama neznám. Víím jen, že trpím nemocí zvanou panenství. Naštěstí není nakažlivá a neumírá se na ni, ale jsem z toho smutná. Mám pocit, že jako se kdysi dělila Amerika na černou a bílou, dělí se i náš stát na panny a sexem zkušené. A proč to nedotáhnout ad absurdum, proč my, panny, nemáme vlastní obchody, autobusy, kostely, proč nejsme výrazně označené, proč nás jednu po druhé neupalují na hranici [...]. Být pannou je fakt nanic. Kdysi jsem četla rozhovor s Ester Kočičkovou, která na otázku, kdy přišla o panenství, uvedla, že se asi ve třinácti deflorovala mraženou makrelou. Myslím, že v mrazáku taky jednu máme [...]“ (Diskriminace netknutých, aneb Z deníku jedné frustrované panny 2002). V tomto kontextu tohoto textu můžeme zvažovat dvě paralely. 1. jednak je možné si připomenout Vrhelovu poznámku o umělém rozšiřování poševního otvoru u australských domorodců – tedy umělé odpanění (Vrhel 2002: 25), kteří tak ale nečinili zmrzlou makrelou, ale variovali ji institucionalizovaným kamenem či bumerangem. Po tomto zásahu již byly ženy připraveny mít nejenom pohlavní styk, ale byly též brány jako plnohodnotné ženy, což patrně podobně cítí i autorka tohoto blogu. 2. další paralelu k defloraci pohlavním údem partnera v naší společnosti můžeme vidět v „západem“ tolik odsuzované obřízce. „[...] ve většině kultur je k nim přistupováno v pozdějším věku, nejčastěji v době okolo puberty, tedy kolem období nástupu sexuální dospělosti. V těchto kulturách tento akt také pohlavní dospělost symbolizuje“ (Skupnik 2007b: 17). „Odpanění“ je tedy možno chápat v naší současné společnosti jako obřízce analogicky variující rituál, kdy je žena zbavována jisté části těla, či je jistá část jejího těla fyzickým zásahem uvedena do kulturně přijatelného a akceptovatelného stavu.

Takto symbolický svět přehledně uspořádává jednotlivá období života, která jsou v „primitivních“ společnostech oddělena přechodovým rituálem. „Bylo by však chybou uvažovat pouze o primitivních společnostech. Tutéž funkci jako přechodové rituály může plnit i moderní psychologická teorie vývoje osobnosti.

²¹⁴ Virgo – latinsky – v českém doslovném překladu panna (další významy mohou být též neprovdaná či svobodná dívka nebo mladá žena).

V obou případech může jedinec postupující z jedné fáze života do druhé na sebe pohlížet jako na člověka, který opakuje posloupnost danou 'přirozeností věcí' nebo jeho vlastní 'přirozeností'. To znamená, že se takto může ujistit, že žije 'správně'. 'Správnost' jeho životního programu je tak legitimizována na nejvyšší úrovni obecnosti“ (Berger, Luckmann 1999: 100).

V naší společnosti tedy psychologický akt „ztráty panenství a panictví“ jednoznačně symbolizuje, stejně jako výše uvedený akt obřízky, jeden z prvků vstupu do dospělosti. V obojím případě jde o akt čistě symbolický, akt manipulace s lidským tělem, který není biologicky, nýbrž kulturně determinovaný. V prvním případě je odstraněna jistá část pohlavních orgánů buď u mužů, nebo u žen, v druhém případě jde o protržení hymenu (vlastně také odstranění jisté překážky, jisté části těla) nejčastěji v důsledku pohlavního styku. V případě mužů ovšem nejde o fyzickou mutilaci. Tento akt má obzvlášť velký psychologický dopad, respektive velký psychologický dopad má absence tohoto symbolického předělu. Připomeňme si již dříve citovaný text: „Nedávno jsem oslavil své třiadvacáté narozeniny a začal ještě víc přemýšlet o tom, jestli jsem vůbec normální. V tomhle věku jsem totiž ještě pořád panic a nikdy jsem neměl sex“ (Je mi 23 a jsem pořád ještě panic 2011 zvýraznění odstraněno). Dalším příkladem je respondent, který v našem kvantitativním výzkumu zdůraznil, že je mu jedno, kdy a kde dojde k prvnímu pohlavnímu styku, je mu jedno, kde se s partnerkou seznámí, „hlavně, když to bude.“ (187, M). „Lidé se prostě od zvířat liší právě tím, že je potřeba symbolických aktů, aby se lidmi stali, aby byli plnohodnotnými (tedy jednou dospělými) jedinci“ (Skupnik 2007b: 24). Stejně tak, jak jsme si definovali sexualitu (tedy jako jakousi biologicky vrozenou potenci, která se však vždy zásadně zprovožňuje prostřednictvím a skrze kulturní vzorce, blíže viz kapitolu 3.1.), i v případě dospívání má člověk biologicky vrozenou nutnost uskutečňování symbolických aktů a procesů. Avšak to, co v naší realitě pokládáme za (symbolicky) důležité, je čistě arbitrární a nahodilé a liší se kultura od kultury, epocha od epochy. Tyto symbolické procesy lze pochopit pouze v časoprostorovém kontextu.

Podívejme se nyní, zda a jakým způsobem uskutečnění prvního pohlavního styku ovlivnilo naše respondentky, neboť v kvalitativním výzkumu jsme se speciálně na tuto otázku zaměřili.

MP: „Proč ses rozhodl/a uskutečnit první pohlavní styk?“

Ženy

GABRIELA: „Nebylo to rozhodnutí, prostě se to stalo. Vyplynulo to spontánně bez plánování. Dalo by se říct, že to byla náhoda.“

IVA: „Chtěla jsem to poznat, o čem to je. A taky jsem chtěla užívat tampóny, protože vložky jsou totálně out. Penetrace byla takové přirozené řešení. Jinak jsem nemohla tampón zavést.“

JANA: „Těch důvodů bylo víc. Zvědavost, láska. A taky jsem to chtěla už mít za sebou. Prostě, aby bylo po tom a měla jsem to.“

LENKA: „Já to tenkrát nějak neřešila, přišlo to samo, ze ztráty panenství se z mého pohledu příliš dělá. Ale možná mám tento názor proto, že můj první je skvělý. Takže po 3 měsících jsme už byla připravená to zkusit.“

LENKA 2: „Protože už bylo na čase. A hlavně proto, že jsem partnera měla ráda a chtěla jsem, aby to byl právě on, kdo mě do pohlavního styku zasvětil.“

MICHAELA: „Byl už čas a měla jsem chuť.“

MICHAELA 2: „S partnerem jsme se milovali a přitahovali. Pohlavní styk je jakýsi další krok, další sbližení.“

RENÁTA: „Protože jsme chtěli vědět, jaké to je, a vzájemně jsme se přitahovali, takže nám nic nebránilo.“

SOŇA: „Chtěla jsem to zkusit.“

TEREZA: „Revolta proti rodičům.“

VERONIKA: „Protože už jsem jakoby mohla po tý stránce právní a nechtěla jsem být pozadu.“

ZDEŇKA: „Chodili jsme spolu již více jak rok a půl a byl to další krok k vývoji našeho vztahu.“

Muži

DAVID: „Člověk rád poznával nové věci.“

JAKUB: „Jak už jsem psal výše, beru sám sebe jako „starou školu“ – zamiloval jsem se, ona se zamilovala do mne, nebylo pro mne co dál řešit.“

JAN: „Chtěl jsem to vyzkoušet.“

LUKÁŠ: „S partnerkou jsem 'chodil', byl to přirozený vývoj.“

MILAN: „Lákalo mě to a chtěl jsem to zkusit.“

Můžeme si všimnout toho, že velká část respondentů a respondentek o prvním sexu hovoří jako o „tom“, „to“ se stalo, chtěla jsem „to“ mít za sebou,

chtěla jsem poznat, o čem „to“ je, vědět, jaké „to“ je, chtěl jsem „to“ vyzkoušet atd. Respondenti se tedy odkazují k jistému bodu, k něčemu, co je nové, co ještě nepoznali a poznat a vyzkoušet chtějí (David, Jan, Milan, Soňa, Iva, Renáta). Další část respondentů vypověděla, že „to chtěli mít za sebou“ (Jana), často s odkazem na věk, „bylo již na čase“ (Lenka 2, Michaela, Veronika). První pohlavní styk tyto respondentky chápaly jako mezník, který je třeba překonat, a to překonat v určitém věku, ne dříve, ne později, přičemž tento věk je *communitas adolescentů* široce diskutován (viz níže). Veronika se explicitně vyjádřila, že nechtěla být pozadu před svými vrstevníky. Absence pohlavního styku a s tím spojené panenství by ji tedy v rámci *communitas* diskreditovaly; aby se mezi ně zařadila, udržela s nimi krok a byla jim rovna, bylo třeba překročit tuto hranici (ve 13 letech první masturbace, ve 14 letech první petting, v 15 letech první sex). Tereza jako důvod prvního pohlavního styku dokonce uvedla „revoltu proti rodičům“ v šestnácti letech. První pohlavní styk respondenti chápou často též jako další stupeň vztahu nebo „další přirozený krok k vývoji našeho vztahu“ (Michaela 2, Zdeňka, Lukáš).

Na našem vzorku můžeme též empiricky pozorovat, že až na Lenku, která ztrátu panenství nebere v potaz, je pro všechny respondenty a respondentky první pohlavní styk hranicí či bodem, jehož překročení vede k odlišné lidské zkušenosti anebo jinému stavu subjektivně vnímané reality. Je to bod setkávání se dětstvím a dospělostí. Tato hranice ale sama o sobě není ničím, jen rozdílem před a po, její význam naplňují až respondenti sami.

MP: „A co pro vás první pohlavní styk znamenal? Změnilo se pro vás něco ve vnímání sama sebe po prvním pohlavním styku?“ (V závorce za odpovědí je uveden věk prvního koitálního pohlavního styku.)

Ženy

GABRIELA: „Velmi intenzivní a podivnou zkušenost, na kterou budu do smrti v dobrém a s nostalgií vzpomínat. Nezměnilo se ale absolutně nic“ (17).

IVA: „Poznat to, co dělají dospělí, odhalit to veřejné tajemství a pak se těšit s partnerem. No, vztah se trochu upevnil, ale on byl proutník, takže to pro něj nebylo nic moc nenormálního. Ale to jsem nevěděla“ (16,5).

JANA: „Když se na to dívám zpětně, tak nic výjimečného, zmizel strach ze sexu, už to bylo vyřízené“ (16,5).

LENKA: „*Sice to bude znít hrozně, ale nic nějak zvláštního. Jen hroznou bolest. Ale necítila jsme se dospělejší, nebo že jsem partnerovi dala to nejcennější. Ale jak říkám, možná proto, že se choval úžasně, netlačil na mě*“ (17).

LENKA 2: „*Něco, co jsem chtěla dlouho vyzkoušet. A hlavně také to hlavní, co s partnerem můžu zažít. Ani ne, jenom jsem si přišla o trošku dospělejší. Měla jsem pocit, že teď už znám vše*“ (17).

MICHAELA: „*Asi ani nic, malý dobrodružství. Nemyslím si, byla jsem už dost stará, takže ty fáze změny, proměny už jsem měla za sebou*“ (18,5).

MICHAELA 2: „*Pro mě jako pro holku to znamenalo hlavně krásné sblížení s partnerem, pocit, že máme něco dalšího společného a že jsme si o dost bližší. Jako každá sebekritická dívka nejsem úplně spokojená se svým tělem a chci před člověkem, kterého miluji, vypadat co nejlépe. Musím říct, že po prvním styku ze mě ten stud z nahoty začal opadat*“ (17).

RENÁTA: „*Novou zkušenost*“ (15).

SOŇA: „*Objevení něčeho nového. Cítila jsem se potom více dospělejší, už ne jako malá holka*“ (17).

TEREZA: „*Znamenal jistou zkušenost s nezkušeností. Změnilo se něco nespécifikovatelného. Nedokážu to přesně popsat*“ (16).

VERONIKA: „*Ha, už nejsem panna! A byla jsem šťastná, že už jsem 'stejná' jako holky. Byly to hloupé myšlenky, ale bylo to tak*“ (15).

ZDEŇKA: „*Naprosto něco nového, zvláštního, vzrušujícího*“ (17).

Muži

DAVID: „*Znamenal pro mě další postup ve vztahu a sebepoznávání. Změnilo se to, že člověk si myslel, že sex je něco naprosto neuvěřitelného a záhadného. Nakonec zjistil, že záleží na mnoha faktorech, abych byl schopen si ho vážně užít*“ (17).

JAKUB: „*Moc, proběhl s mou současnou partnerkou, kterou nadevše miluji, nemilovat ji, neudělal bych to. Spíš okolí mě vnímá jinak, já sám sebe považuji možná za trochu zodpovědnějšího a celkově 'dospělejšího', ale jako zásadní změnu to nepovažuji*“ (23).

LUKÁŠ: „*Objevení sexu, tudíž poměrně zlomový okamžik*“ (18).

MILAN: „*Novou zkušenost, ale jinak nic výjimečného*“ (18).

Můžeme tedy vidět, že všechny respondentky tu více, tu méně přiznávají, že se něco změnilo. Pouze Gabriela explicitně tvrdí, že se nezměnilo nic (ale první sex hodnotí jako intenzivní a podivnou zkušenost), podobně pak první koitální styk vnímala i Lenka. Oproti tomu ostatní respondenti a respondentky jistou, někdy nespécifikovatelnou (Tereza), změnu reflektují. Často přímo také odkazují na vyšší stupeň dospělosti (Iva, Lenka 2, Soňa, Jakub) či na to, že už je to vyřízené, (Jana). Jakub dokonce tvrdí, že jej díky prvnímu sexu okolí

vnímá jinak²¹⁵ a sám sebe považuje díky této zkušenosti za „trochu zodpovědnějšího a celkově 'dospělejšího““. V našem vzorku jsme bohužel nezaznamenali respondenty a respondentky, kteří svůj sexuální debut zažili v nižším věku než v patnácti letech, kdy svoje „poprvé“ prožily Veronika s Renátou (těsně po 15. narozeninách). Veronika explicitně uvádí a potvrzuje tak i to, co sdělila dříve, svoji radost a štěstí, že konečně překročila práh panenství a zařadila se mezi stejné (tj. normální) holky, byť současně uvádí, že to od ní byly „tehdy“ asi hloupé myšlenky. Tyto „sebe hloupější myšlenky“ jsou však v tom určitém věkovém období pro tu určitou skupinu významotvorné. Jistým typem chování se jedinec stává dospělejším a více respektovaným, zařazuje se mezi „normální běžné“ příslušníky své skupiny („jsem stejná jako holky“), v tomto případě prostřednictvím sexuálního debutu. Samotný první pohlavní styk ale z dítěte dospělého neudělá, je pouze symbolem jednoho z celé řady překročení jednotlivých prahů dospělosti či snad posouvání se po schůdcích směrem k vytouženému cíli – dospělosti – která je ale díky rozostření rituálních vzorců v západní společnosti pouhou mlhavou chimérou. Tento kvalitativní posun je posléze reflektován a jeho performance je hodnocena; tedy zda došlo k symbolickému překročení hranice správným způsobem.

MP: *„Myslíš si, že první pohlavní styk proběhl dobře? Anebo to mohlo být jiné, lepší, horší, změnil/a bys na tom něco, kdyby to šlo? A byl/a jsi ráda, že první pohlavní styk vlastně proběhl?“*

Ženy

GABRIELA: *„Ano. Neměnila bych nic. Rozhodně jsem byla ráda, že proběhl.“*

IVA: *„Když se na to dívám zpětně, tak bych chtěla, aby to byl můj současný favorit, ale to prostě nejde. Cítím to trochu i jako chybu a nevyspělost. Ale nikdy nevíte, co máte správně udělat vzhledem k nenastalé budoucnosti.“*

JANA: *„Možná to mohlo být lepší s trochou alkoholu, jako byla jsem ráda, že k tomu došlo, ale znovu bych už to asi nechtěla opakovat. Jsem ráda, že je to za mnou.“*

LENKA: *„Ne, neměnila bych nic. Přišlo to spontánně, a tak to je asi nejlepší. Ráda jsem byla, ale neřešila jsem to, jen takový zvláštní pocit, co se bude dít dál a jestli se to zlepší, co se týče bolestivosti.“*

²¹⁵ První sexuální styk pro něj musel být tedy opravdu velkou osobní událostí s vysokým stupněm významu reflektující do okolí (společnosti a kultury). Konečně se mu totiž podařilo splnit to, co od něj kultura a společnost požadovala, konečně se zařadil, konečně jej okolí vnímá jinak.

LENKA 2: „Rozhodně ne. Byl takový, jaký si ho mladá dívka může přát. A hlavně s někým, s kým jsem se nemusela ničeho bát. Ano byla, velmi. Věděla jsem, že už se dalšího styku nemusím bát.“

MICHAELA: „Vlastně to byl jeden velké trapas jako asi u každého, ale neměnila bych, podle mne to tak mělo být a bylo to fajn.“

MICHAELA 2: „Určitě ne, bylo to nádherné a doted' asi jako jedna z mála tvrdím, že první milování bylo to nejhezčí. Ano, byla jsem ráda, hodně nás to sblížilo.“

RENÁTA: „Měla jsem z toho smíšené pocity. Na jednu stranu ano, protože jsem měla nějakou zkušenost, ale na druhou stranu mi pak vadilo, že to bylo zrovna s tím partnerem, s kterým to bylo. Úplně všechno (bych změnila) a hlavně partnera.“

SOŇA: „Neměnila bych nic, proběhlo to asi tak, jak to mělo proběhnout. Možná by bylo lepší, kdyby nám to vydrželo delší dobu.“

TEREZA: „Chtěla bych, aby k němu vůbec nedošlo. Určitě bych vyměnila partnera, myslím si, že ta volba nebyla správná. Ale vlastně jsem ráda, že k tomu došlo, jenom mám ty výhrady vůči prvnímu partnerovi.“

VERONIKA: „Ano, neplánovala bych si to tak dopředu a nechala bych to vyplynout. V té době jsem to už ale chtěla mít co nejdřív za sebou. Ano, to jsem byla z těch výše popsaných důvodů.“

ZDEŇKA: „Ne, neměnila bych. Ráda jsem byla.“

Muži

DAVID: „Samozřejmě většina lidí by svůj první pohlavní styk změnila – jsme nezkušení, ale to asi k životu patří. Ano, byl jsem rád.“

JAKUB: „Jedině délku pohlavního styku. Nestihl jsem uspokojit partnerku a to mě trochu mrzí. Rád jsem byl.“

JAN: „Ne, ano.“

LUKÁŠ: „Asi bych byl míň nervózní a víc si to užíval. Určitě jsem byl rád. Už taky bylo na čase.“

MILAN: „Ne, proběhlo to podle mých představ. Ano.“

Všechny respondentky i všichni respondenti se shodují bez výjimky na tom, že jsou rádi, že první pohlavní styk proběhl. Oceňují a kvitují tedy skutečnost, že již nejsou pannami a panici. „Už taky bylo na čase“ podtrhuje Lukáš svoji radost nad uskutečněním prvního koitálního pohlavního styku uskutečněného v osmnácti letech. Až na určité drobnosti by z mých respondentů a respondentek nikdo neměnil. Pouze Tereza vyjádřila přesvědčení, že by změnila nejraději partnera, ale nakonec i tak byla ráda, že k pohlavnímu styku došlo. Podobně Veronika by „tomu nechala přirozenější průběh“, ale z „výše popsaných důvodů“, tj. aby se zbavila panenství a zařadila

se mezi „holky“, byla samozřejmě ráda, že se pohlavní debut uskutečnil. Respondenti a respondentky v kvantitativním šetření, kteří se v takto proměněném stavu (antipanenství) ještě nenacházeli (byli tedy pannami a panici), vyjadřovali přání tento svůj stav změnit.

Tato radost či „pýcha“ nad ztrátou panenství a panictví je evokována kulturou a společností, která má nad jednotlivci mnohem větší kontrolu a moc, než si její členové jsou schopni uvědomit a hlavně připustit. Zdánlivě svobodný jednatel hraje hry přesně dle pravidel stanovených kulturou a kulturním kódem. Většina jednotlivců ve společnosti toto chování, tento kulturní kód, tuto hru přijímají plně za své a poddávají se formující síle společnosti, ať už jsou její plány, návody a pravidla chování jakékoliv. Samotný jedinec totiž nemá na výběr, je bezpodmínečně závislý na negenetických vnějších řídicích programech (kultuře), a chce-li ve společnosti přežít, ochotně přebírá to, co je mu předkládáno (Benedictová 1999: 192, Geertz 2000: 57).

Dříve byla v naší společnosti vykonávána kontrola přesně opačná, jejímž úkolem bylo dohlížet na zachování „neposkvrněného stavu“. K tomu docházelo, na rozdíl od infibulačních zákroků či pásů cudnosti, poměrně málo dramatickým (nicméně neméně účinným) způsobem prostřednictvím dodržování a vyžadování norem. „V mnoha společnostech, včetně donedávna té naší, byly předmanželské a mimomanželské sexuální aktivity společensky odsuzovány a panenství a počestnost byly předmětem kontroly a ocenění“ (Skupnik 2010: 86, závorka a zvýraznění odstraněny). Některé společnosti redukovaly nutnost panenství pouze na specifickou výseč jejích členů, jak tomu bylo, např. na Samoi. „In other societies it is only particular women who are bound to remain virgins until marriage, while the majority may indulge in sexual relationships as they please. for instance in Samoa it applied to the daughter of the chief only; *her* virginity was a symbol of the integrity of the whole society“ (Hastrup 1978: 56, zvýraznění ponecháno). Ale nejenom zde. I v moderní „západní“ společnosti v určitých sociálních kruzích je panenství stále ještě důležitým symbolem a jako příklad uveďme slavnostní mediální vyhlášení panenství Diany Spencerové před svatbou s princem Charlesem z roku 1981. Prohlídka od královského dvorního gynekologa a následné zveřejnění jejího stavu zdůraznilo a podtrhlo

postavení následníka trůnu, který je tím, kdo provede první penetraci, je to on, kdo jako první muž zničí panenskou čistotu své nadcházející partnerky (Hastrup 1978: 57, Skupnik 2010: 86). O generaci dále při ohlášení svatby prince Williama s Kate Middleton se již rituální prohlídka dvorním gynekologem nekonala a o problému vzhledem k dlouholetému vztahu dvojice se taktně mlčelo, byť mnohé bulvární deníky toto téma neopomněly zmínit a ptaly se, zda je Kate ještě panna, případně zda byla pannou, když s ní princ William začal chodit, a zda to byl právě on, kdo ji o panenství připravil, byť mimo řádně uzavřené manželství (Höppner 2010, Lake 2011).

Na těchto příkladech jsme si tedy ukázali, jakým způsobem funguje sociální kontrola vzhledem k potvrzení a uchování panenství. Obdobně funguje sociální kontrola i opačně (skrze veřejné mínění) a to tehdy, pokud je panenství a panictví bráno jako něco negativního, jako překážka, symbol strnulosti, dětskosti, nevyzrálosti a je obecně považováno za symbol pejorativní. Respondenti si jsou vědomi toho, že existuje jistá věková hranice, kdy již není dobré být pannou či panicí. (Zopakujme si: LENKA 2: „*Protože už bylo na čase.*“ MICHAELA: „*Byl už čas.*“ JAKUB: „*Už taky bylo na čase.*“) Naopak v jiném věku je tento stav přípustný či stále ještě nezbytný, protože tento věk je v naší společnosti sice vymezen legislativně zákonnou hranicí 15 let, ta však adolescenty akceptovaná není a její stanovení se uskutečňuje v rámci adolescentního diskursu jejich *communitas*. Tento diskurs se upevňuje např. v různých diskusích, jak „z očí do očí“, tak např. internetových, pro příklad uvádíme výběr z jedné takové na téma panenství a panictví ze serveru www.xteens.cz.

„Já sem panic :) A myslím, že to není ostuda, jelikož mi je 14 Kory, (14)
 no už ne no ae nelituju toho vubec nic tak krásnějšího sem nezažil majkl14, (14)
 ale je to kazdyho vec ale sou veci se kteryma mi to pride blby zacinat brzo dalca33, (16)
 no řekl bych že mít sex tak maximalne od 14-let jako to telo na to neni v 13 letech nebo
 ve 12 letech jeste pripraveno dalca33, (16)
 esSte sem_(_aže us semoc tesim :))) KaCuLkA.xO*, (15)
 Jo Anett Bohužel...ale už dlouho néé xD xD TheCool.Mishka, (13)
 no nejsem no... je to trochu nevyhovujici v mym věku, ale prisla jsem o to s nekym,
 koho strasne moc miluju *srdicko* tlemicka, (14)“
 (Panna/panic 2010, podtržená jména za jednotlivými řádky jsou přezdívky, v závorce je
 uveden věk diskutujících, pravopis a typologie ponechána).

Diskutovaný věk se neustále snižuje, jak jsme si výše ukázali na citaci:
 „Trendem poslední doby je, že se dokonce 13 leté dívky snaží o „to“ přijít“
 (Gregorová 2010). Adolescenti se tedy snaží najít nejlepší kompromisní
 věkovou hranici, kdy by mělo dojít ke „zbavení se toho“, neboť „[...] what is
 dangerous (ambiguous) at one level may be seen at another level as an
 expression of purity“ (Hastrup 1978: 52). Nejtěžší ze všeho je právě nalezení
 „správné hranice“, „správné doby“, kdy sex již není brán jako něco špatného
 (bez ohledu na zákonné uspořádání), kdy symbolicky jedince slovy Mary
 Douglas „nepošpiní“, zároveň ale nesmí být tento moment necháván na tak
 pozdní věk, kdy na druhou stranu jednotlivce „pošpiní“ panenství nebo
 neposkvrněnost. Paradoxně tedy neposkvrněnost v jistém věku poskvrňuje.
 „Shoes are not dirty in themselves, but it is dirty to place them on the dining-
 table; food is not dirty in itself, but it is dirty to leave cooking utensils in the
 bedroom, or food bespattered on clothing [...]“ (Douglas 1984: 37). Sociální
 kontrola vrstevníků a rodičů (obojí se chovají strukturálně podobně, je zde však
 posunuté vnímání věku této symbolické meze) jedince tedy vždy upozorňuje a
 táže se, zda „není ještě brzo mít holku/kluka?“, anebo posléze naopak „není už
 na čase, aby sis někoho našel/našla?“²¹⁶ A tato sociální kontrola je tak efektivní
 (vykonává ji totiž široká škála kontrolorů), že jedince dříve či později donutí
 vykonat to, k čemu je nucen (viz respondentku „C“).

²¹⁶ Takovéto otázky jsou ale součástí celého našeho života, pouze se mění jejich obsah, zvláště pokud se jedinec nemá k tomu, aby změnil svůj status, byť již „na to má věk“. Můžeme

Opozicí symbolického prahu prvního pohlavního styku jsou časté zmínky respondentek a respondentů, že první pohlavní styk vlastně žádným sexem v pravém slova smyslu ve skutečnosti nebyl, neboť v sobě nenesl zásadní sexuální atributy jako uvolnění, uspokojení, rozkoš či orgasmus u žen. Respondentky uvádějí, že první pohlavní styk jistě není něčím velmi sexuálně vzrušujícím, jak se nám snaží ukázat klíčový scénář. Michaela hodnotila první sex jako „trapas“ a vyslovila domněnku, že trapasem je to asi u každého. Hlavní bylo, že to měla za sebou, aby si mohla napříště užívat (viz kapitolu 8.8.). Stejně tak Jana by už první sex nechtěla prožít znovu, podobně je na tom i Tereza. Z respondentů nebyli spokojeni David, Jakub a Lukáš, kteří si hlavně stěžovali na nervozitu, rychlost, se kterou samotný akt proběhl, a na to, že nestihli partnerku uspokojit. První pohlavní styk tedy není možné jednoznačně hodnotit jako sexuální akt ve smyslu rozkoše a „užití si toho“. Nejedná se tedy o „konzumativní sexuální prožitek“, při němž je konzumována rozkoš a sexuální uspokojení obou dvou partnerů. Vždyť přece kolik respondentek prožilo při svém sexuálním debutu orgasmus? V kvantitativním vzorku respondentky uvádějí, že jenom v cca 16 % případů (viz kapitolu 8.8.), a to vždy společně s partnerem. Naše respondentky v kvalitativním výzkumu uvádějí, že pouze jedna z nich orgasmu dosáhla. Měli však respondenti a respondentky, pokud nedosáhli orgasmu, vůbec sex?²¹⁷ „[P]ostmoderní sex je prakticky pouze otázkou *orgasmu*. Nejvyšším úkolem sexu je poskytovat stále silnější, nekonečně různorodé, nejraději nové a nevídané *Erlebnisse*“²¹⁸ (Bauman 2004: 263, zvýraznění ponecháno). Z tohoto pohledu první sex tedy není jednoznačným a plnohodnotným sexem, neboť tyto orgastické zážitky neposkytuje,²¹⁹ ale stává se spíše rituálem, který budoucím potencionálním sexuálním zážitkům uvolňuje cestu, uvozuje je, umožňuje a předznamenává, jak nevědomky říká i text kulturního scénáře: „[n]ajednou je před vámi všechno“

tedy slyšet od našich sociálních kontrolorů, zda již není již na čase, abys dostudoval a šel do práce? Není již na čase mít děti? Není již na čase jít do důchodu?“

²¹⁷ Právě nyní se nám ukazují velmi důležité „ty zbytečné“ debaty o tom, co je to sex z kapitoly „definice sexuality“ (nebo jak jsme ji nazvali). Je orální sex sexem? Odpovíme většinou tak, že je to „orální sex.“ Koitální sex bez orgasmu za sex považován je. Aby však nebyl jednou označován jako „sex bez orgasmu.“

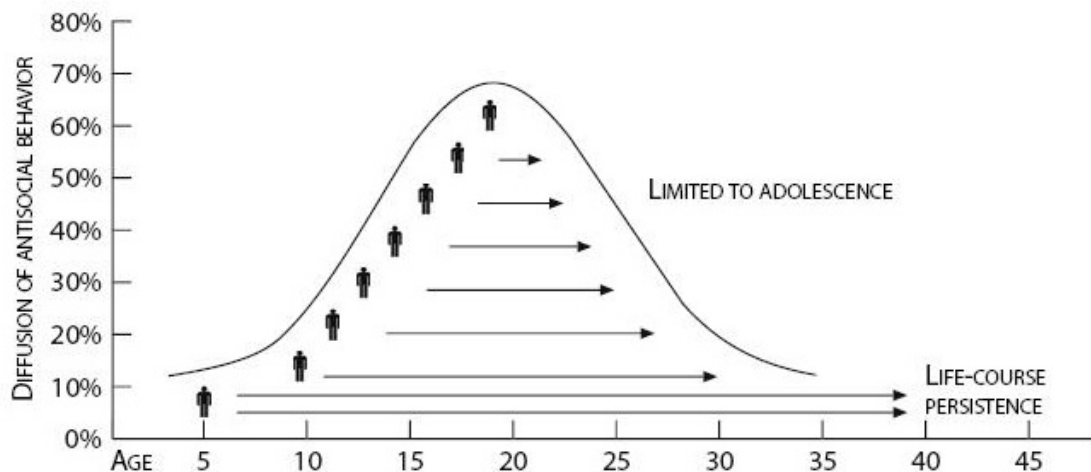
²¹⁸ Zážitky, příběhy, životní příhody, zkušenosti.

²¹⁹ Znovu zdůrazňujeme a uvádíme, alespoň v poznámce pod čarou odpověď respondentky Michaely: „*O orgasmus jsem se nesnažila. Chtěla jsem to mít hlavně za sebou, abych si mohla příště už užívat.*“ Tím přesně ilustruje, že při prvním sexu u ní o rozkošnický požitek nešlo. Šlo o překročení „hranice“, aby napříště to již „stálo za to“ a mohla si „užívat“.

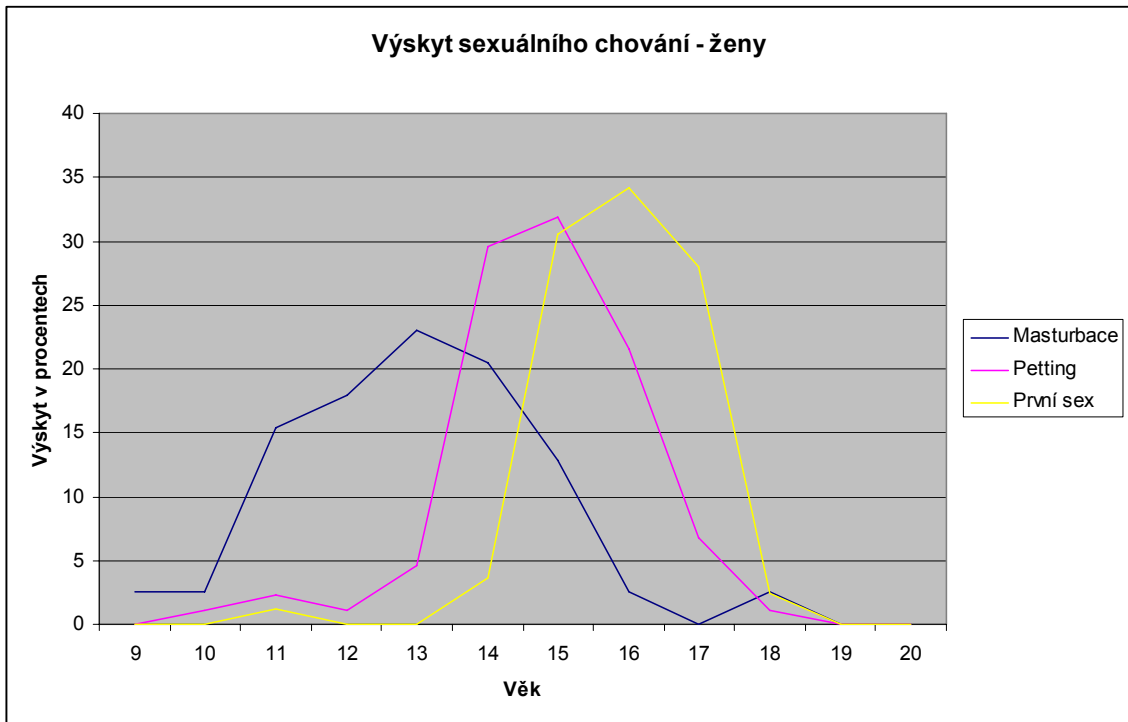
(Kondom & spol. 1995: 22). Ovšem v tomto bodě se scénář mýlí, možná záměrně, možná nevědomky. Ono „všechno“ před respondenty není „v momentu před prvním sexem“, ale v momentu „po prvním sexu“, kdy je symbolická brána otevřena a hranice do sexuálního světa dospělých překročena, mizí strach ze sexu (Jana), dochází k poznání dospělých aktivit (Iva) a mění se něco nespécifikovatelného (Tereza). Respondenti však v této chvíli netuší, že se dostávají do stádia, které můžeme označit jako fáze konzumativní sexuální zkušenosti, a že je před nimi sexuální svět plný lekcí, cvičení, rad, návodů, ba i všelijakých pomůcek ke zvýšení požitku, neboť právě požitek je ideálem postmoderní společnosti (Bauman 2004: 264).

V závěru této kapitoly si ještě graficky ukažme, jak probíhají vrcholy jednotlivých fází (vln) překračování symbolické hranice od masturbace, přes první petting až po první sex, a zároveň je můžeme porovnat s výskytem antistrukturálního chování uváděného u Bonino.

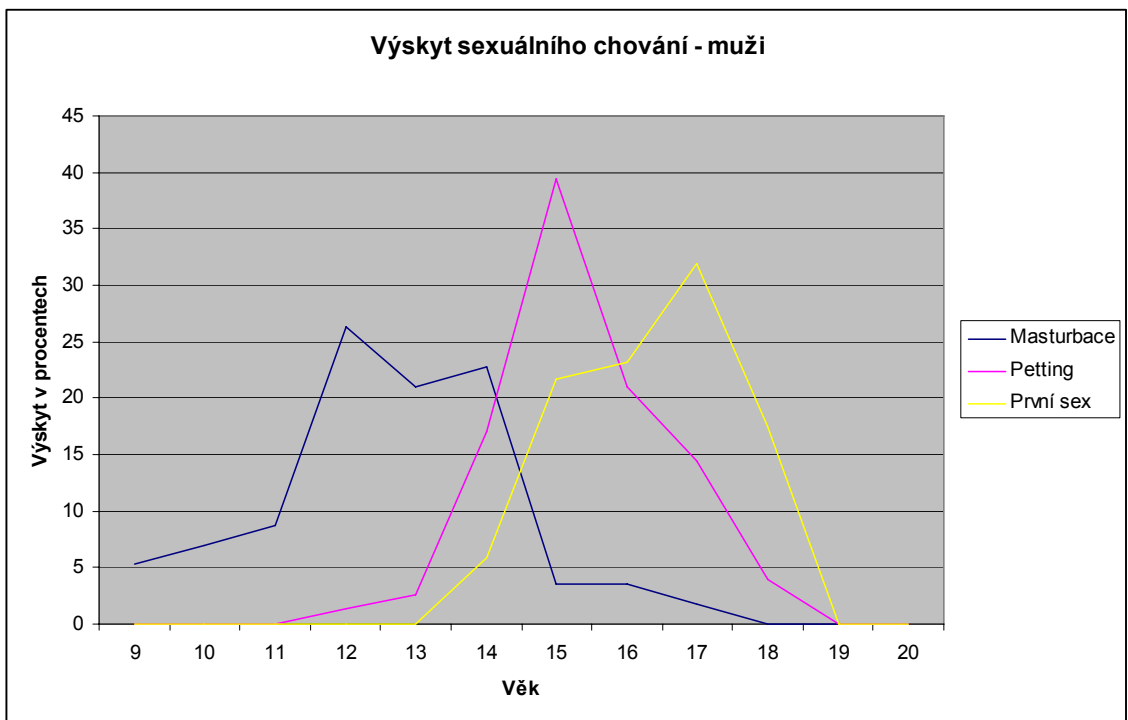
Antisociální chování v průběhu života

Graf 8 (Bonino et al. 2005: 144)

Graf 9

Graf 10

10. KRÁTKÉ POZNÁMKY K MARGINÁLŮM

Až do této chvíle jsme se zabývali pouze těmi respondenty, kteří již rituálem prošli. V každé společnosti však existuje určitá množina lidí, kteří z mainstreamu *communitas* vybočují a iniciací neprošli buď vůbec, anebo se performance přechodového rituálu něčím nepovedla a došlo k zásadním chybám, které jednotlivce nějakým způsobem diskvalifikují či „ocejchují“. Tito jedinci v rámci naší klasifikace spadají do kategorie marginálů či je možné je označit spolu s Margaret Mead za kulturní devianty, neboť „[...] se odchyľují od hodnot své společnosti“ (Meadová 2011: 299). Při našem výzkumu jsme se na kategorii marginálů nezaměřili přímo, ale okrajově, především z utilitárních důvodů. Výzkum marginálů měl v první řadě praktický důvod. Při předvýzkumu se totiž ukázalo, že někteří respondenti a respondentky měli dotazník vyplněný během několika minut a na základě jejich další nečinnosti bylo pro ostatní respondenty možné identifikovat jejich marginalitu. Abychom této skutečnosti zabránili, dodali jsme hypotetickou část dotazníku, kdy respondenti a respondentky, kteří neměli dosud koitální pohlavní styk (případně i nekoitální pohlavní styk) za sebou, vyplňovali a zdůvodňovali, jak si myslí, že by to mělo proběhnout (blíže viz kapitolu 5). Takto získané údaje jsme se však přesto rozhodli analyzovat, neboť i ony jsou cenné a ukazují představy či alternativy aktérů, kteří se na dominantním kulturním vzorci z nějakého důvodu nepodílejí, ať již záměrně či ne.

V úvodu musíme kategorii marginálů jasně vymezit. Turner hovoří o marginálech jako o lidech, kteří setrvávají v trvalé liminalitě a vytvářejí nepřetržitou *communitas* „[...] osvojují si stigma nízkého statusu, oblékají se jako vandráci, mají kočovné zvyky, 'etnický' hudební vkus a živí se nahodilou manuální prací. Kladou důraz na osobní vztahy spíše než na společenské závazky a vnímají sexualitu jako proměnlivý nástroj okamžité *communitas*, nikoli jako základ pro trvalý strukturovaný společenský svazek“ (Turner 2004: 111). Osoby tvořící tento typ *communitas* jsou v přímém rozporu se strukturou společnosti, snaží se společnost posunout jiným směrem, nastavit jí zrcadlo, dát nové impulsy. Turner hovoří např. o hippies (Turner 2004: 111) či užívá příkladu sv. Františka, který ve středověku založil svůj řád na okraji tehdejší

náboženské struktury. Členové přežívali z milodarů ve skulinách struktury a založili si v nich také svoji „utopii“, pro niž bylo typické, že se snažili udržet trvalý liminální stav ideální pro *communitas*. Františkánský řád se samozřejmě v trvalé liminalitě neudržel, neboť „[s]truktury prostá *communitas* je schopná lidi poutat a spojovat pouze chvilkově“ (Turner 2004: 148). Františkánský řád se institucionalizoval a vyvíjel, vytvořil ale vlastní strukturu (antistrukturu) a kosmologii, která se postavila do opozice ke struktuře většinové společnosti. Tito „marginálové“ byli pro strukturu prospěšní, inspirativní, inovativní, snažili se o morální nápravu a hlavně byli marginály dobrovolně, rádi a ve skulinách společenské struktury si „hověli“²²⁰ (Turner 2004: 137–145). V našem výzkumu marginály rozdělujeme do dvou diametrálně odlišných a protichůdných skupin: nedobrovolní marginálové a dobrovolní (ideoví) marginálové. Turnerovskému typu marginála se blíží druhá jmenovaná skupina.

Prvním typem marginála – marginál nedobrovolný je v našem chápání jedinec, který má normativní myšlení a normativní představy o světě, lidech a morálce a snaží se sebevíc dostat se ze struktury do antistruktury, snaží se dosáhnout „přechodu“, ale nedaří se mu to, ať dělá co dělá, a z tohoto stavu je nutně deprimován. Jedná se tedy o jedince, kteří sexuální interakci z nějakého důvodu nedobrovolně nemají za sebou, jsou tedy stále ještě „dětmi“, nevyvázali se z nesexuálních styků s příbuznými a neodebrali se k sexuálním stykům s nepříbuznými; aktivně se o tento přechod snaží, ale z nějakých důvodů se jim to nedaří, neboť nemohou sehnat sexuálního partnera. Můžeme si tedy představit jakéhosi „zkrachovalce“, který po změně úmorně touží, a ta se mu nedostává, jak můžeme vidět ve výpovědi muže z kvantitativního šetření: *„Je mi jedno, kde k tomu dojde, je mi jedno, kde se s ní seznámím, je mi jedno, zda použijeme antikoncepci, hlavně už aby to bylo. Ideální věk pro první sex je patnáct let“* (92, M, 18let). Tento muž jasně vyjadřuje šířající nespokojenost se svým stavem, je nervózní z toho, že není iniciován do dospělého řádně enkulturovaného stavu (byť právně již dospělým je). V tuto chvíli mu už je

²²⁰ Marginál ve františkánském slova smyslu by byl jedinec, který by vstoupil do adolescentní liminality a usídlil se v ní natrvalo či po delší dobu, než to společnost akceptuje (např. vysokoškolský student studující ještě cca v 26 letech se může jevit pro své vrstevníky ze střední školy, kteří šli ihned po maturitě pracovat, jako marginál, jako podivín či člověk

dokonce jedno, kdo ho přes hranici dospělosti převede a jak dojde k pohlavnímu styku. Důležitá je pro něj pouze jedna věc: aby k němu už konečně došlo. Ideální věk prvního pohlavního styku sám totiž umísťuje k hranici patnácti let, následkem čehož má již tři roky zpoždění. Takovýto jedinec se tedy snaží být účasten v *mainstreamu*, ale nedaří se mu to, z čehož pramení jeho rozčarování, možná až deprese (viz též kapitulu 9). Těchto jedinců je v kategorii marginálů zastoupeno nejvíce. Někteří z nich však svůj stav maskují a staví se do pozice, dalo by se říci, ideologických „kamouflážníků“. Tak učinil Jakub, zdůvodňuje svůj panický stav trvajícím do 23 let odvoláním na „starou školu“, jejímž odchovancem prý je. Připomeňme si:

JAKUB: „Sám se rád považuji za 'odchovance' 'staré školy', čili jsem většinu nabídek a příležitostí na sexuální hrátky odmítal. Pro mě to znamená opravdu hodně, sexuální praktiky provozuji jen s partnerkami, ke kterým cítím lásku. A pokud lásku necítím, sexuálním praktikám se vyhýbám.“

Záhy jsme se ale dozvěděli, že tento odchovanec „staré školy“ neměl sebemenší problém na první schůzce probíhající v restauraci začít provozovat jistou formu nekoitálního pohlavního styku se svou učitelkou z vysoké školy, jež byla zadaná a trvale žila v dlouhodobém partnerském vztahu. Celý vztah navíc začal či byl vyprovokován víceméně z žertu a pokračoval po několik měsíců a v jeho rámci dvojice provozovala všemožné praktiky nekoitálního pohlavního styku; vše kromě samotné soulože. Tu jeho partnerka považovala za nevěru (ostatní praktiky neklasifikovala jako nevěru), které se chtěla vystríhat. Kdyby však partnerka tuto zábranu neměla, k souloži by bez problémů došlo. Celá tato situace nahlížena v této souvislosti v nás opravdu může vyvolat legitimní otázku, zda má odchovanec „staré školy“ takto jednat a co vlastně termín „stará škola“ znamená. Nejedná se tedy vlastně o pouhou neumělou omluvu příliš pozdě vykonaného rituálu?

V našem výzkumu se však vyskytuje i druhá kategorie marginálů, která je více podobná turnerovskému typu. Jedná se o dobrovolné marginály, které můžeme označit termínem „ideologický marginál“. Jde o kategorii lidí, kteří

nerozumný). Takovýto trvalý adolescent samozřejmě trvale praktikuje i sexuální adolescentní

iniciaci touto formou odmítají záměrně a otevřeně na základě participace ke specifické ideologii, která (jim) tvrdí, že sexuální akt je v tomto věku nepřipustný, pokleslý, špatný, zdraví škodlivý²²¹ a oni se musí proti tomuto hlavnímu proudu vymezit, svůj postoj veřejně manifestovat a hlavním proudem opovrhovat. Tento typ adolescentů má tedy jiné než normativní představy o světě, morálce, člověku a společnosti jako celku. Pokud v naší společnosti takoví lidé existují, je jejich jednání většinou řízeno náboženským přesvědčením. Připomeňme si na tomto místě opět respondentku „A“ (viz též kapitoly 7.1. a poznámka pod čarou 14) a její až útočný postoj k masturbaci, v němž stávající vědecký diskurs zesměšňuje, a priori odmítá a ztotožňuje se s ideovou základnou katolické církve. Je možné předpokládat, že stejně se staví i k samotnému sexuálnímu aktu, který by se konal v rozporu s pravidly, která jí její ideologie předkládá. Podívejme se však analyticky nejprve na první skupinu marginálů.

10.1. Nedobrovolní marginálové

10.1.1. Ženy

Zastoupení tohoto typu marginálů mezi ženským výzkumným vzorkem je nižší než u mužů. Pouze tři ženy v kvantitativním šetření byly zcela „nepolíbené“, tj. neměly za sebou ani nekoitální pohlavní styk. Dvě z nich se domnívají, že nekoitální pohlavní styk proběhne tak, že budou zcela oblečené, jedna se domnívá, že bude oblečení úplně zbavena a nekoitální pohlavní styk podle ní bude vypadat především jako kombinace vzájemných doteků bez dráždění pohlavních orgánů v kombinaci s polibky. Můžeme si všimnout, že ani jedna z těchto představ nekoresponduje s tím, co se ve skutečnosti děje, neboť dochází převážně k částečnému odložení oblečení, přičemž petting má především formu dráždění pohlavních orgánů.

vzorci chování.

²²¹ Můžeme si povšimnout, že „správné zdraví“ těla se nám v tuto chvíli jeví nikoliv jako objektivní fyzický stav, ale jako kulturní konstrukt.

Názor respondentek se ale s realitou shoduje v tom, že při prvním pettingu nedosáhnou orgasmu, maximálně jej dosáhne partner, který by měl být v tomto ideálním případě starší nejlépe o dva roky. Případně je možné se spokojit i s partnerem stejně starým. „*Starší nebo stejně starý*“ (60, Ž). S takovým partnerem se respondentky podle svého názoru seznámí buď v místě bydliště, v místě školy, anebo je jim jedno, kde k tomuto prvnímu nekoitálnímu pohlavnímu styku dojde. Pravděpodobně to asi podle jejich názoru bude doma, ale též je zde vyjádřeno přesvědčení, že na tom nezáleží, což je ale v rozporu s kulturním scénářem, podle kterého na tom právě velmi záleží. Naprostá shoda ale panuje v tom, že by se mělo jednat o stálého partnera, neměl by to tedy být nikdo náhodný, nýbrž někdo, s nímž budou mít navázaný hlubší citový vztah.

První pohlavní styk absentoval v našem výzkumu celkem u jedenácti žen. Sedm z nich se domnívá, že jejich první pohlavní styk proběhne u partnera doma, tři z nich se domnívají, že k tomu dojde u nich doma, jedna ve vyjádření váhá – buď u ní nebo u partnera, a jedna žena se domnívá, že k tomu dojde ve společné rezidenci: „*U nás – společný byt či dům*“ (60 Ž). Marginalizované ženy jsou tedy v převážné většině dostatečně poučeny od svých vrstevnic, které již rituálem prošly až na posledně zmíněnou, která svou odpovědí vykazuje známky ideové marginality, nebo v případě, že by se o ideovou marginálku nejednalo, „naivity“, či nedostatečné enkulturace. V otázce věku partnera, s nímž potencionálně prožijí první pohlavní styk, se vzorek chová obdobně jako u potencionálního pettingu a respondentky vyžadují, aby jejich partner byl starší. „*Stačí starší*“ (60, Ž). „*Alespoň o jeden rok starší*“ (103, Ž). V průměru by ženy chtěly mít partnera o 2,8 roku staršího, přičemž nejvyšší hodnota byla pět let (159, Ž). Nejméně respondentek se domnívá, že se s partnerem seznámí v místě bydliště (pouhé dvě), čtyři z nich si myslí, že k seznámení dojde ve škole a sedm – tedy nadpoloviční většina (v souladu s respondentkami, které již pohlavní styk měly) – předpokládá, že k seznámení dojde na třetím místě. Souběžně se svými odpověďmi ale respondentky stále zdůrazňují, že na místě seznámení vlastně vůbec nezáleží. „*Odkudkoliv, na způsobu a místě seznámení nezáleží*“ (86, Ž). „*Nelze říci, nejsem snílek*“ (87, Ž). „*Na tom nezáleží*“ (103, Ž). „*Je to jedno kde*“ (159, Ž). Instrumentálního zajištění prvního

pohlavního styku formou antikoncepce hodlá využít devět respondentek: dvě HA, tři kondom a čtyři chtějí užít kombinaci HA a kondomu. Tři respondentky nepředpokládají, že antikoncepci při prvním pohlavním styku užijí, přičemž u dvou z nich (60, Ž a 125 Ž) můžeme tvrdit, že ji neužijí z ideových důvodů, u třetí (171, Ž) je tento faktor neprokazatelný. Skutečnost, která je v jasné kontradikci s realitou, jsou představy o funkci vlastního těla v interakci s tělem druhým – tělem „milencovým“. Tento rozpor se odráží v představách o orgastickém zakončení prvního pohlavního styku, neboť téměř polovina těchto respondentek se domnívá, že orgasmus poprvé prožijí s partnerem společně, a pouze dvě se domnívají, že orgasmus bude mít pouze partner. V otázce délky vztahu před souloží je převažující názor (u sedmi z respondentek), že k souloží dojde mezi jedním až třemi měsíci po seznámení. Dvě respondentky se domnívají, že k prvnímu pohlavnímu styku by mělo dojít za týden od seznámení, jedna tuto dobu stanovuje na čtrnáct dnů a jedna na měsíc. Z opačné strany šikaly se jedna respondentka přiklání k delší než roční známosti (125 Ž) a jedna po více než půlroční známosti (60, Ž). Zajímavě se kryje i oblast sexuální orientace. Deset z jedenácti žen se jasně přiklání k tomu, že jsou heterosexuální a zbylá uvádí orientaci bisexuální. Vzdor tomu však pouze pět respondentek striktně odmítá potencionální pohlavní styk s osobou stejného pohlaví. Čtyři se vyjádřily v tom smyslu, že spíše si to představit nedovedou, a dvě by potencionálně takovou zkušenost nezavrhovaly, ba naopak by ji dokonce přivítaly. Tato zjištění korespondují s názorem respondentek, které již pohlavní styk absolvovaly, kdy toto absolutní odmítnutí bylo zjištěno také u cca padesáti procent žen.

10.1.2. Muži

U mužů byla situace o něco odlišnější než u žen, neboť v rámci mužského vzorku bylo zastoupení marginálů vyšší. Celkem pohlavní styk neproběhl u 21 zkoumaných jedinců, z čehož u 9 respondentů neproběhl zatím ani petting. Pět z těchto devíti mužů se domnívá, že budou při svém prvním pettingu částečně oblečeni, tři si myslí, že zcela nazí, a jeden předpokládá opak – tedy kompletní oblečení. Stejně jako u žen se tito muži domnívají, že nekoitální pohlavní styk bude kombinací vzájemných doteků bez dráždění

pohlavních orgánů, nicméně muži již více připouštějí, např. vzájemnou orální či manuální stimulaci pohlavních orgánů. Konkrétní představu toho, co se bude při prvním pettingu odehrávat, však značná část těchto respondentů nemá a na přímou otázku čtyři z devíti odpověděli přímo slovem „nevím“ (143, 139, 110, 109, M) a jeden z nich tuto svoji odpověď podtrhl: „*Nevím, nijak po něm [pettingu] netoužím*“ (109, M). Polovina se také domnívá, že při prvním pettingu dosáhnou orgasmu společně s partnerkou, což je opět v naprostém rozporu s tím, co se ve skutečnosti odehrává. Zajímavé je, že muži by také v polovině případů chtěli na první petting stejně starou partnerku, tři by chtěli mít partnerku mladší v průměru o 1,5 roku a jeden by rád získal partnerku starší, ale neměla by být starší více než o dva roky, přičemž takovou partnerku by všichni hledali buď v místě bydliště nebo v místě studia. Samotný petting by pak uskutečnili na těchto místech: „*Soukromě doma u jednoho z dvojice*“ (96, M), „*[v] mém bytě*“ (109, M), „*[n]a nějaké společné akci*“ (110, M), „*[u] partnerky doma nebo u mne doma*“ (116, M), „*[n]ěkde v soukromí*“ (143, M) anebo prostě „*[n]evím, nezáleží*“ (139, M). První pettingová partnerka by měla být partnerkou stálou a dlouhodobou (alespoň v době prvního pettingu) pro 7 respondentů z 9. Tato představa však odporuje praxi, neboť více než polovina mužů při prvním pettingu volí partnerku náhodnou (viz kapitola 8.4.2. graf 6).

Z 21 respondentů, u nichž první pohlavní styk stále absentuje, se 6 domnívá, že první pohlavní styk proběhne u partnerky doma, devět se domnívá, že si naopak partnerku domů přivedou oni, pět z nich uvádí jinou odpověď. „*V klubu na WC*“ (116, M). „*Kdekoliv, kde nebude nikdo rušit*“ (129, M). „*Tam, kde se oba budeme cítit dobře*“ (139, M). „*Kdekoliv v posteli*“ (157, M). „*Je mi jedno kde*“ (187, M). Ve věku potencionální partnerky je poměrná shoda s pettingem. Pouze jeden partner by rád partnerku o jeden rok starší, deset respondentů uvedlo, že by jejich potencionální partnerka měla být stejně stará a sedm z nich by rádo partnerku mladší, a to alespoň o jeden a půl roku. Jeden respondent také vyjádřil přesvědčení, že na věku nezáleží (97), a jeden prohlásil, že „*[h]olka [má být] o 2 roky mladší, kluk o 6 starší*“ (110, M). Vzhledem k místu seznámení s partnerkou se respondenti opět rozpadají do dvou hlavních skupin a domnívají se, že se seznámí buď v místě bydliště, anebo v místě studia, místo seznámení však nepokládají za důležité. „*Podle mne nezáleží zcela na*

místě seznámení“ (55, M). „*Je to jedno*“ (97, M). „*Nevím, kde bych se s ní měl seznámit*“ (109, M). „*Kdekoliv*“ (115, M). „*To je jedno, nezáleží, kde jsem ji poznal*“ (149, M). „*Je to jedno*“ (157, M). „*Je mi jedno kde*“ (187, M). Dalo by se říci, že muži se dále překvapivě jeví více „zodpovědní“, co se instrumentálního zajištění antikoncepce při prvním pohlavním styku týče. Ani jeden z nich nepředpokládá, že by první pohlavní styk proběhl bez antikoncepce, a většina z nich se přiklání k prezervativu, menšina k HA či případně ke kombinaci. Nenalzáme zde ani jednoho respondenta, který by z ideových důvodů antikoncepci odmítal na rozdíl od žen. Stejně jako ženy i muži jsou přesvědčeni, že při prvním pohlavním styku dosáhnou orgasmu společně s partnerkou. Je o tom přesvědčeno 17 respondentů z 21 a pouze 2 se domnívají, že dosáhnou orgasmu pouze oni, a jeden si myslí, že jej nedosáhne ani jeden. Jak muži, tak ženy jsou tedy ovlivněni adorací orgasmu. Sex bez orgasmu prostě není sexem (Bauman 2004: 263). Tento normativní ideál je tedy možné konfrontovat s výsledky výzkumu uvedenými v tabulce 27. Aby se celý systém představ nezhroutil, absence orgasmu je vysvětlena v kulturním scénáři nutností neustále se učit, zlepšovat a hlavně se zasmát tomu, když to napoprvé nedopadlo podle vžité představy (tedy když napoprvé nedošlo k orgasmu či celý akt trval půl minuty), povede se to příště (První milování 1995: 23). Jako nejčastější typ vztahu ve více než polovině muži označují za vztah „dlouhodobý“ (alespoň v té době), často však také uvádějí další možné varianty. „*Spíše ano*“ (96, M). „*Kdo ví*“ (112, M). „*Na tom nezáleží, pokud to chceme oba*“ (129, M). „*Snad*“ (149, M). Délku vztahu před první souloží uvádějí muži nejčastěji jako měsíční a na druhém místě pak čtrnáctidenní. To je na rozdíl od žen kratší doba, muži tedy chtějí pohlavní styk s partnerkou co nejdříve od seznámení. Pouze jeden respondent uvedl, že předpokládá délku vztahu delší než jeden rok (109, M). Při detailnější analýze tohoto respondenta se však nepotvrdil předpoklad, že by se mohlo jednat o ideového marginála, ale spíše šlo o jedince, kterému je jeho marginální postavení zcela lhostejné dle odpovědi na potencionální formy pettingu „*[n]evím, nijak po něm netoužím*“ (109, M). V otázce sexuální orientace u mužů došlo k výrazné shodě stejně s respondenty, kteří již měli pohlavní styk za sebou. Devatenáct respondentů označilo svoji sexuální orientaci za heterosexuální, ani jeden se neoznačil za homosexuála, či bisexuála, pouze jeden uvedl, že neví a nedokáže to určit, a

jeden tuto kolonku nevyplnil. Zajímavé ale je, že čtyři z dvaceti těchto respondentů uvádějí nikoliv jasné odmítnutí pohlavního styku s osobou stejného pohlaví ale uvádějí, že spíše ne. Marginálové jsou tedy spíše otevřenější interakci s osobou stejného pohlaví než „zkušení“ jedinci. Také se mezi nimi nikde neobjevuje jasné odsouzení homosexuality.

10.2. Ideoví marginálové

Druhou kategorií marginálů, jsou tzv. ideologičtí marginálové, jejichž chování a jednání řídí jistá specifická ideologie. Ve svém výzkumu sexuálního chování v prostorách amerických univerzit je okrajově analyzovala i Bogle, která tyto jedince klasifikovala jako ty, kteří se do běžných vzorců nezapojují, a uvádí konkrétně respondentku Hannah, jež odmítala přijmout kulturní kód užívaný většinou amerických studentů a dobrovolně se vyhýbala „randění“ i pohlavnímu styku. Její křesťanská víra jí byla více než sociální moc a nátlak kolektivu a odmítala dominantní kulturu točící se okolo hlavních slučujících symbolů, které představují: večírky, alkohol a sex. „Another student I spoke to, Hannah, a junior at State University, abstained from hooking up due to her religious beliefs. Hannah believed her Christian faith was a central part of who she is and what she does; religion was not just another demographic category, something in the back of her mind. Rather, she possessed a very active faith; it was a central part of her identity and her daily activities. Hannah rejected the dominant hookup culture on campus because she believed hooking up was immoral“ (Bogle 2008: 65–66). Nesmíme si však myslet, že takoví jedinci jsou ve svém konání osamoceni, neboť vždy jsou součástí jiné (alternativní) skupiny, která oficiální antistrukturu neuznává a tvoří alternativní síť (jakousi antistrukturu antistruktury). „Hannah was not a part of the alcohol-centered, party lifestyle; instead, she socialized within a close-knit group of friends who were also very religious“ (Bogle 2008: 66).

Mezi respondenty z kvalitativního šetření jsme identifikovali dvě ženy, které mají rysy ideologických marginálů (60 a 125 Ž). První pochází z 8 dětí (60, Ž) a druhá ze 4 dětí (125, Ž). První je zcela bez jakýchkoliv zkušeností (pravděpodobně včetně masturbace, neboť na tuto otázku odmítla odpovědět) a

hodlá svůj sexuální život rozvinout až v manželském svazku ve společné rezidenci. Obě dvě odmítají antikoncepci, čímž naplňují ideologickou doktrinu katolické církve. V názorové části (kterou však v naší práci neanalyzujeme) se obě dvě také vyjadřují velmi jednoznačně, že potrat je přípustný pouze ze zdravotních důvodů (60, Ž), nebo je dokonce zcela nepřípustný (125, Ž). Pornografii by bylo nejlépe zcela zakázat (60 a 125, Ž), mimomanželské či mimopartnerské sexuální styky jsou zcela nepřípustné (60, 125), stejně tak náhodné pohlavní styky (60 a 125, Ž), kdy bylo toto vyjádření ještě písemně zdůrazněno slovy: „*Považuju to za největší pitomost*“ (60, Ž). V otázce, v níž se diskutovalo o pohledu na homosexualitu, zastávají názor, že se jedná o nemoc, či nepřírozenou úchylku, která by se měla léčit. „[Homosexualita je] [n]epřírozená úchylka, která by se neměla podporovat“ (60, Ž). „*Souhlasím s A²²². V dnešní době je [homosexualita] obecně považována za normální a pubertákům to akorát plete hlavu, když mají řešit úplně jiné věci*“ (125, Ž). Ani jedna z nich dále nesouhlasí již s uzákoněným registrovaným partnerstvím a zcela zavrhuje možnost, aby stejnopohlavní páry mohly adoptovat dítě. „*Dítě potřebuje mámu a tátu, a ne tátu a tátu, případně mámu a mámu*“ (60, Ž). „*Je to nepřírozené, plete to dětem hlavu*“ (125, Ž). Ani jedna z nich také nesouhlasí s možností posunutí zákonné hranice pro zahájení sexuální činnosti na 14 let. Tato hranice by se měla naopak zvýšit alespoň na 18 let (60, Ž), či dokonce na dvacet a více (125, Ž).

Vidíme však, že tuto kategorii tvoří pouze minimum respondentů – v našem kvantitativním šetření se jednalo o dvě respondentky. Obdobné respondenty jsme ale analyzovali v rámci našeho sekundárního výzkumu na Církevním gymnáziu v Plzni. Byla to již výše zmíněná respondentka „A“, jejíž výpovědi a sociální zázemí se shodovaly s respondentkou 60 či 125. Ideové marginály na stejné škole v letech 2010 až 2011 zachycuje i zatím nepublikovaný výzkum Mgr. Jitky Lenerové, která nám do něj laskavě nechala nahlédnout a umožnila ukázat modelový partnerský katolický pár skládající se z respondenta „F“ (17 let), který se označuje za katolického katechetu a respondentky „E“ (17 let). Oba dva spolu mají vztah, chodí spolu, ale odmítají

²²²

Odpověď v dotazníku: a) Je to nemoc, či nepřírozená úchylka, která by měla být léčena.

z ideologických (tzv. mravních) důvodů sexuální styk. Respondent „F“ veřejně tvrdí, že nemá sexuálního partnera (tedy veřejně manifestuje absenci sexuálních aktivit vzdor tomu, že má partnerku) a následně zdůrazňuje, že pro něj pohlavní styk v současné době nic neznamená. Rámcově prý také souhlasí s katolickou encyklikou *Humanae Vitae*. Jeho partnerka, respondentka „E“, ve výzkumu sděluje, že v dnešní době převládá názor, že je dobře, když spolu mladí lidé začnou žít v jedné domácnosti tzv. „na hromádce“. *„Prý lépe poznají, jestli se k sobě hodí, a tak se vyvarují zklamání v manželství. Ale realita je přece naprosto jiná. Myslím, že se partner dá opravdově poznat jedině až v manželství, kdy se odkládají veškeré masky a člověk se ukáže opravdu takový, jaký je [...]“* (Respondentka E: 2010).

Otázka, kterou necháváme otevřenou, je, zda tito ideologičtí marginálové spadají do kategorie turnerovského tvořivého marginála, který nastavuje společnosti zrcadlo, usidluje se v mezerách struktury a nastavuje jí zrcadlo, či zda se naopak jedná o poslední zbytek strnulosti doby dávno minulé, tedy o jakýsi relikv, artefakt, přežitek, nebo anachronismus zaštitěný silnou ideologickou základnou. Ať již by byla odpověď na otázku taková či onaká, z těchto krátkých poznámek o marginálech nám vyplývají dvě zásadní zjištění: 1. Je třeba si uvědomit, že taková skupina vůbec existuje a 2. Ideologičtí marginálové nám poskytují přímo učebnicový příklad toho, jak mocně je příroda ovládána kulturou, která se zmocňuje našich fyziologických procesů a u určitého typu lidí i oblastí, které jsou dnes brány za ryze intimní. Takovou oblastí je, např. i sexualita, kterou tito jedinci vztahují pouze k prokreační funkci, přičemž „[...] sexuální vzrušení je v manželství samozřejmě dovolené, má však být nějakým (třebas vzdáleným) způsobem otevřeno dokonalému pohlavnímu styku, který nebrání početí“ (Skoblík 1997: 206). Sexualita je tedy naplňována nerůznějšími symboly a významy, přičemž veškerý obsah je vždy arbitrární.

11. KONZUMATIVNĚ-INKORPORATIVNÍ POHLAVNÍ STYK

Podívejme se nyní na to, co se děje s adolescentem poté, když prožije první pohlavní styk. Tím se námi analyzovaný kulturní klíčový scénář (viz kapitolu 6) již nezabýval a tuto otázku neřešil. Je však přesto možné najít různé informace, návody, instrukce, jak se chovat k našim tělům – případně tělům partnerů – aby byla plně aktivována a využita pro rozkošnické požitky, které jsou jimi nabízeny. Buďme konzistentní a sáhněme opět po Bravu. Ani po dlouhém hledání jsme však nenašli žádný analogický návod v podobě několikadílného seriálu, který jsme analyzovali v kapitole 6. Těmto tématům se v časopisu věnují pouze partikulární čísla, a to většinou v rámci jiného seriálu. Například Bravo, ročník 1995, číslo 7 z 23. března věnuje v rámci seriálu O těle na tělo prostor tématu „Něžnosti v lásce“. Je zde poskytnut návod, jak má postupovat „zkušená“ partnerská dvojice (tj. taková, která má již své „poprvé“ za sebou), aby zažívala co možná největší vzrušení a potěchu. Návod je přehledně dělen na dvě části: 1. Co mají rády dívky a 2. Co mají rádi chlapi. Cílem autorů tedy je seznámit adolescenty s tím, jak správně uspokojit tělo partnera, který, jsa seznámen s tímto návodem, zároveň ví či tuší, jak by měl být správně uspokojován a toto uspokojení si následně latentně vynucuje. Cílem je poskytnout co možná nejvíce vzrušení, co nejvíce si to „užít“ (Něžnosti v lásce 1995: 24–25).

Platí zde základní premisa, jestliže již adolescent získal první koitální sexuální zkušenost, musí ji stále rozvíjet a tuto dovednost zdokonalovat. Když iniciant prožil první petting, musí hranici dále posouvat. Čeho ale dosáhnout víc než pohlavního styku? Odpovědí nám může být fakt, že se adolescent snaží dosáhnout dalšího a dalšího pohlavního styku, který by se stal již pravidelným, spíše s důrazem na rozkošnický požitek a v té chvíli se tento akt stává konzumativní událostí. Jde tedy o „[t]řvalé očekávání stále nových zážitků a lačnost po stále nových zkušenostech, pokaždé silnějších a zajímavějších než dřív [...] neustále se pohybovat nebo být připraven k pohybu, vstřebávat a zažívat stále větší množství stimulů, být flexibilní a vzdorovat jakémukoli zastavení“ (Bauman 2004: 261). Adolescenti svým sexuálním debutem tedy překročili práh, ale jejich cesta k dosažení správného stavu (dle Baumana

nedosažitelného, neboť tento stav není v postmoderní společnosti jasně definován) je teprve na začátku (Bauman 2002: 122–128). „A tak jsou potřeba stále další cvičení a lekce, rady a návody, drogy a všeliké pomůcky“ (Bauman 2004: 264). A přesně to se odehrává ve skupině adolescentů – stále ještě v *communitas* – během dalších pohlavních styků. V očích adolescentů jsou aktuálně cílem dospělého života a dospělosti takové konzumace sexuálních aktivit, jejich neustálé repetování, trénování, nacvičování a s tím spojené „vylepšování“ za účelem dosahování maximalizace rozkoše, již nabízí tělesný prožitek.

11.1. Celkový počet sexuálních partnerů

Ukázali jsme si v předchozích kapitolách, jak je sexuální debut ritualizován včetně strategie výběru partnera. Nyní se tedy podívejme na to, jakým způsobem praktikují adolescenti svůj další neboli též běžný pohlavní styk. Budeme tak moci srovnat, jak se běžný pohlavní styk liší od prvního, který by měl být vrcholným rituálním okamžikem.

Můžeme říci, že aby byl jedinec plně zařazen do *communitas* a získal jisté postavení v jejím rámci, je třeba nejenom mít partnera, ale partnery také obměňovat neboli náležitě, Baumanovými slovy, vztahy konzumovat. „Jinými slovy existuje silná tendence zacházet i se vztahy a partnerstvím jako s věcmi, které je třeba spotřebovat, nikoliv produkovat [...]. Nelze přece vymyslet žádný důvod, proč by se mělo lpět na nějakém nekvalitním, nebo zastaralém produktu, když si lze v obchodě koupit něco 'novějšího a vylepšeného'“ (Bauman 2002: 259–260). Touto obměnou ukazuje adolescent nejenom svoji schopnost vztahy navázat, vytvářet a dovést je k sexuálnímu závěru, ale potvrzuje i schopnost pohybovat se v konzumním světě, který ho obklopuje a v němž jsou strnulost a lpění na jedné věci a jednom partnerovi brány jako zásadní chyba, jako něco, co člověka omezuje a zároveň poukazuje na to, že jedinec promrhává nové šance, které se mu v životě naskytují. Proto se adolescenti v tomto okamžiku nesmí spokojit pouze s jedním partnerem, což také naši respondenti až na výjimky (např. Zdeňka) dělají.

V našem kvantitativním výzkumu respondenti uvádějí,²²³ že měli v průměru cca 3 koitální sexuální partnery. Ženy uvádějí, že měly v průměru 2,71 partnerů, zatímco muži 3,19 partnerek. Toto jsou údaje z kvantitativního vzorku, jehož limitem byl věk 18 let. V druhém, kvalitativním vzorku, který je věkově vyšší (ale strukturálně velmi podobný vzhledem k časovému posunu výzkumu), ženy uvádějí číslo pouze nepatrně vyšší, a to v průměru 3,16 partnera, zatímco muži v průměru 7,6 partnerky. Když bychom vyškrtli Milana, který uvedl 17 sexuálních partnerek, i tak bychom dospěli k průměrnému počtu partnerek 5,25. Můžeme tedy sledovat, že tendence střídání a měnění partnerů, zvláště sexuálních pokračuje i po 20. roku věku. Rozdílný je ale trend v počtu partnerů, které respondenti považují či považovali za své partnery bez ohledu na to, zda s nimi měli, či neměli pohlavní styk. Jedná se tedy o takové partnery, s nimiž „chodili“ a měli takovou formu vztahu, kterou by za vztah označili. Ženy v kvantitativním šetření uvádějí, že takových partnerů měly 4,54 partnera, muži uvádějí 4,6 partnerek. V kvalitativním šetření se tato čísla příliš nemění, u žen počet činí 4,21 (paradoxně tedy ještě nižší) a u mužů toto číslo činí 4,8. Aby tedy došlo k řádnému zařazení do struktury, je nutno partnery střídat a „konzumovat“ tedy především v sexuální rovině, tedy pokud jedinec nemá skutečně vážný vztah, např. jako Zdeňka, která je však na něj pyšná a do ideální struktury se zařadila jeho prostřednictvím a jeho manifestací (byť dříve než její vrstevnice). Součástí takového vztahu je pravidelná sexuální aktivita (koitální alespoň jedenkrát týdně), jež je pevně spojena se statutem dospělosti.

11.2. Průměrná délka známosti před pohlavním stykem

Můžeme také sledovat, jakým způsobem a zda se mění jednotlivé faktory sexuální interakce, mezi které patří v první řadě průměrná délka vztahu před tzv. běžnou či normální souloží. Data, která jsme získali, je však třeba brát spíše orientačně. Každé seznámení se s partnerem může být odlišné, přičemž respondenti mohou často uvádět jako „pravdu“ to, co si sami namlouvají, nebo o čem jsou vnitřně přesvědčeni. Data jsou zjišťována na téže škále jako při

²²³ Hovoříme samozřejmě nyní o skupině těch, kteří pohlavní styk měli. Nikoliv o marginálech.

prvním pohlavním styku. Ze získaných informací vyplývá, že chování respondentů se zásadním způsobem nemění. Nejčastěji je zastoupen, a to jak u žen, tak u mužů vztah čtvrtletní. Tyto údaje v podstatě korespondují s údaji získanými při zjišťování délky vztahu před prvním pohlavním stykem (viz srovnání s grafem 7). Přesto však dochází k posunu, neboť délky známostí se při dalším pohlavním styku zkracují. Zatímco při prvním pohlavním styku ženy nejčastěji uváděly čtvrtletní délku známosti, při dalším pohlavním styku jsou odpovědi týdenní, měsíční a čtvrtletní délky takřka vyrovnány. Délka vztahu se tedy zkracuje, neboť již není třeba vykonávat tak zdlouhavé a složité rituály a aktéři jsou si nyní svým chováním více jisti a stávají se z nich „rutiněři“. Zajímavé je vyšší číslo u mužů v kolonce „známosti z toho večera“. Je pravděpodobné, že se stále jedná alespoň mezi muži, o jakousi prestižní záležitost, podaří-li se jim „ulovit“ partnerku během jednoho večera.

Ženy v našem kvalitativním šetření jednoznačně z poloviny preferují délku známosti v délce trvající 1–3 měsíce, tedy do čtvrt roku. Muži tento trend v zásadě kopírovali, ale přesto se častěji přikláněli ke kratší délce známosti než ženy; vzorek se tedy chová obdobně jako kvantitativní. Zajímavý je výrok Davida, který si myslí, že u mladších by délka vztahu měla být delší, u starších může být kratší. U všech respondentů i respondentek až na ty, kteří měli pouze jednoho partnera či partnerku, je délka vztahu před první souloží delší než délka vztahu před další souloží s jedinou výjimkou (vyjma výše zmíněných), kterou je Gabriela.

MP: „*Jaká si myslíte, že by měla být ideální délka známosti před souloží?*“

Ženy

GABRIELA: „*Před první jednorázovou souloží není třeba člověka znát moc dlouho, před opakovanou souloží je to pro mne aspoň několik týdnů*“ (délka vztahu před první souloží 0 dnů, průměrná délka vztahu před souloží 8–14 dnů).

IVA: „*Asi tak 6 měsíců, rok. To podle úmyslu vážnosti vztahu*“ (délka vztahu před první souloží víc než rok, průměrná délka vztahu před souloží 6–12 měsíců).

JANA: „*Nemluvili jsme o tom už? No, asi jeden měsíc, ale je to podle mne velmi individuální*“ (délka vztahu před první souloží 4–6 měsíců, průměrná délka vztahu před souloží 4–6 měsíců).

MICHAELA: „Někde jsem slyšela 3 měsíce, a tak se jich držím, buď to vydrží, anebo si najde jinou. Podle mne pak už se toho moc nezmění“ (délka vztahu před první souloží 8 – 14 dnů, průměrná délka vztahu před souloží 1–3 měsíce).

MICHALA 2: „Určitě alespoň měsíc. Myslím, že právě i sexu prospěje, když se dva lidé znají, umějí komunikovat, nestydí se a ví, co od sebe očekávat“ (délka vztahu před první souloží 1 – 3 měsíce, průměrná délka vztahu před souloží 1–3 měsíce).

RENATA: „Na tuto otázku není jednoznačná odpověď, je to pro každého individuální a délku této doby si musí určit každý sám. S první souloží čekám, dokud partnera dostatečně neznám“ (délka vztahu před první souloží 4–6 měsíců, průměrná délka vztahu před souloží více než roční).

VERONIKA: „Tak já bych se nebránila ani známosti z toho večera, takže na tuhle otázku odpovídám, že na délce známosti nezáleží“ (délka vztahu před první souloží 6–12 měsíců, průměrná délka vztahu před souloží 15–30 dnů).

Muži

DAVID: „Záleží dle věku – u mladších 6–12 měsíců, u starších do 3 měsíců“ (délka vztahu před první souloží 6–12 měsíců, průměrná délka vztahu před souloží 1–3 měsíce).

LUKÁŠ: „Pokud to má být náhodná známost na jednu noc tak večer. Pokud by to potencionálně byla dlouhodobější partnerka tak cca týden“ (délka vztahu před první souloží 8–14 dnů, průměrná délka vztahu před souloží 1–7 dnů).

Z odpovědí je tedy možné jasně vidět, že délka vztahu před dalším pohlavním stykem již nemusí být tak dlouhá jako před prvním, neboť skutečně nedochází k překročení důležité symbolické hranice. Tato hranice je již překročena, a ritualizace proto nemusí být tak důkladná a zdlouhavá. Jedná se pouze o další partnery a partnerky a takovýto sexuální akt již nemá charakter převádějící, ale status převedených pouze upevňuje. Bez této repetitivní sexuální aktivity by byla pozice v *communitas* získaná skrze odhození panenství a panictví pomalu ztracena a zapomenuta.

11.3. Obvyklé místo pohlavního styku

Další výraznou změnou prošlo i místo pohlavního styku. Zatímco při prvním pohlavním styku bylo místo jeho uskutečnění hledáno často s obtížemi, za přispění přátel a kamarádů (podílela se na něm tedy moc *communitas*), při dalším pohlavním styku je již prostor zjevně institucionalizován. Není tedy předmětem dohadů, nejistoty a často i nahodilosti nebo improvizace, ale stává

se ukotveným. Tento vzorec je přesto dost odlišný mezi ženami a mezi muži. Ženy jsou tímto způsobem inkorporovány naprosto zřetelně a uvádějí, že obvyklé místo pohlavního styku je v převážné většině u partnera a tato tendence ještě stoupá u kvalitativního šetření, kde jsou respondentky v danou chvíli věkově starší. Muži ve věku adolescence se ovšem stále nacházejí v problematické pozici a nejsou ještě schopni zajistit v odpovídající míře institucionalizované prostory. Jejich inkorporace v tomto smyslu tedy ještě není zcela dostatečná. Vysvětlení jak u mužů, tak u žen může být totožné a je dané věkem sexuálních partnerů, respondentů a respondentek, neboť partneri respondentek jsou v kvalitativním šetření starší, a tudíž zajišťují odpovídající prostory typu: byt, dům, kolej, podnájem atd. Náš mužský výzkumný vzorek ale tuto možnost do značné míry postrádá, neboť jsou všichni respondenti studenty (což jsou paradoxně ženy také, ale totéž nelze říci o jejich sexuálních protějšcích) a jistě nedisponují (až na výjimky) odpovídajícími finančními, ani jinými instrumentálními prostředky k zajištění vlastního příbytku, který by se proměnil v sexuální institucionalizované útočiště.

Všechny údaje v procentech uvádíme v tabulce 28, která souhrnně ukazuje místa pohlavního styku jak v kvantitativním, tak v kvalitativním šetření s dalším rozdělením na první pohlavní styk (zelený sloupec) a další pohlavní styk (žlutý sloupec).

Místo pohlavního styku (PS)								
	kvantitativní výzkum				kvalitativní výzkum			
	ženy		muži		ženy		muži	
	první PS	další PS	první PS	další PS	první PS	další PS	první PS	další PS
U partnera	51,25	70,88	40,58	55,22	45	83,33	40	40
U mne	28,75	18,98	33,33	37,31	27	8,33	60	60
Ve více jak	20	10,12	26,09	7,46	27	8,33	0	0
<i>Všechny údaje jsou v procentech</i>								

Tabulka 28

Kromě institucionalizovaných míst, kde dochází k pohlavnímu styku, již je také možné zaznamenat i záměrná třetí místa, zvláště pak v kvalitativním vzorku. Tato třetí místa jsou signifikantní zábavou, zpestřením sexuálního života či je to zase něco jiného (tedy opět zpestření). Respondenti a

respondentky již nejsou iniciantkami a inicianty. Svůj práh mají již zdárně za sebou, a proto se proměňují ve sběratele zážitků v oblasti sexuálního života. Dosavadní sexuální zkušenosti jsou pro ně již nudným stereotypem, a tak se snaží dosáhnout neustále nových a nových krajních sexuálních zkušeností. Vždy, když k tomuto dosažení dojde, ukáže se, že zážitek není skutečně uspokojivým a je třeba vyhledávat novější, další a ještě silnější. To vede k novým a novým cvičením, lekcím, návodům a pomůckám, k novým a novým technikám, způsobům a místům, kde je sex provozován. Byt, ať již vlastní, či partnerův se stává klecí nudnosti, kterou je nutné rozbít a zařadit se mezi sběratele požitků, inkorporovat se do společnosti prostřednictvím konzumace všech sexuálních možností, které jsou jednotlivci dány, aby bylo možné sklídit bohatší plody sexuality oddělené od reprodukční role. Proč se tedy omezovat pouze na stimuly, které se prožívají při prokreačním sexu? (Bauman 2004: 263–269).

MP: *„Na jakých místech dochází ještě k pohlavnímu styku a proč?“*

IVA: *„V přírodě. No, je to nejjednodušší a nejpřirozenější. Nikdo jiný tam není, je klid.“*

MICHAELA: *„Chaty, u rodičů, kancelář. Jsme tam sami a máme na to chuť. Je to zábavné.“*

RENATA: *„Auto, příroda, bazén, sauna atd. Je to pro nás takové zpestření našeho sexuálního života, jednou to zvolí partner, jednou já.“*

VERONIKA: *„Doma, venku, v autě. My si to dopředu neplánujeme, prostě když dostaneme chuť, tak se pomilujeme. Jde o to si to užít.“*

LUKÁŠ: *„V létě parky, někdy toalety klubu, kuchyně, sprcha. Vyskytujeme se tam, když přijde chuť, tak styk uskutečníme. Je to zase něco jiného než normálně.“*

Podobný vzorec chování mají už někteří respondenti a respondentky z našeho kvantitativního šetření, kteří ale stojí na pomezí, respektive těsně za pomezím. Nemají ještě pevně institucionalizovanou možnost sexuálních aktivit, i když sexuální debut mají za sebou. Inkorporace zatím plně neproběhla, respondenti se však o ni intenzivně snaží, a proto chtějí svůj sexuální život „zplnohodnotit“ a začínají s experimenty. Co se však týče místa sexuálních aktivit, jedná se dosud z velké části o nutnost, neboť institucionalizované místo sexuálních aktivit nemají plně vypracované, jak můžeme vyčíst z jejich odpovědí na otázku, na kterých místech sexuální styk také probíhá.

Ženy:

„Na toaletách (v různých podnicích), u partnera doma, venku“ (41, Ž). „V autě, kanceláři, často v přírodě“ (71, Ž). „Auto, sauna, veřejná místa, byty přátel“ (79, Ž). „Výlety, příroda, noclehy u kamarádů atd.“ (43, Ž). „Byt kamaráda“ (42, Ž). „Škola, sušárna, příroda, chata, je spousta míst než jenom pokoj doma“ (92, Ž). „Nekoitální – ve frontě na plzeňskou kartu, v autobuse, ve škole, v jídelně, v hospodě, koitální v parku, ve škole, v seníku, na posedu, na zahradě, ve skleníku (všude, kde mohou chodit cizí lidi) – ráda pohoršuji své okolí“ (102, Ž). „Když spíme jinde – např. u známých“ (168, Ž). „V přírodě, u mne, při výletech (stanování, camp)“ (173, Ž).

Muži

„Klubovna, auto“ (9, M). „Auto, les, sklep, stan“ (15, M). „Stan, les, louka, auto“ (31, M). „V hotelech, chatkách u jezera“ (77, M). „U mne doma, na chatě, na chalupě, na výletě“ (100, M). „Koupaliště, prostory za diskotékou, auto“ (123, M). „Všude, kde je to jen trochu možné = malá pravděpodobnost vyrušení (příroda, záchodky, půda, sklepy, auto)“ (135, M).

Rozdíl mezi těmito dvěma vzorky je patrný především v tom, že respondenti z kvantitativního šetření ještě nezdůrazňují tolik zábavu a zpestření kromě respondentky 102 Ž (viz výše), jak to činí respondenti z kvalitativního šetření. Objevují se také často nouzová místa typu auto, stan, příroda, anebo byty přátel či kamarádů. To nám potvrzuje, jak *communitas* drží v řešení problémů pospolu a nabízí svým členům útočiště pro sexuální aktivity.

11.4. Dvojsložková sexuální inkorporace

Můžeme tedy vlastně ještě pokládat běžný pohlavní styk, v němž se stává cílem hédonistická konzumace (dospělejšího) sexu odděleného od reprodukce, za další strukturální krok přechodového rituálu? Kdyby iniciační rituál, prostřednictvím kterého by se v naší společnosti z dítěte stal oficiálně dospělý jedinec, měl psaná, sdílená či explicitně předávaná pravidla a byl tedy jasný a průzračný, tak bychom tuto pokračující sexuální aktivitu tímto způsobem označit nemohli. Iniciant by se v rámci jistého oficiálního iniciačního rituálu měl vracet zpět do společnosti jednoznačně transformovaný, s novým statutem, novými vědomostmi (většinou by získal posvátné vědomosti o existenci člověka

a světa)²²⁴ a dovednostmi (např. dovednostmi loveckými či dovednostmi náboženskými). „Obřízka tedy symbolizuje zničení genitálních orgánů zvířetem mistra iniciace. Ti, kdo provádějí iniciaci, jsou někdy nazýváni 'lvi' a obřízka se vyznačuje slovem vyjadřujícím slovo 'zabít'. Avšak za nějaký čas po tom jsou novicové dokonce oblečeni do lvích či leopardích kůží, což znamená, že do sebe vstřebávají božskou podstatu iniciačního zvířete, a v důsledku toho jsou vzkříšeni v jeho podobě“ (Eliade 2004: 45). V takto postaveném přechodovém rituálu je jasný scénář, jasné role a jasná performance. Adolescenti v naší společnosti analogickým způsobem „zabíjejí“ prostřednictvím sexuální aktivity sebe jako „děti“ tím, že vykonávají činnosti a aktivity dětem nepříslušející, a to i v očích adolescentů, kteří jinak na zákonné hranice týkající se sexuality příliš nehledí. Neexistuje a nedochází zde však ke slavnostnímu uvedení do nové funkce ve společnosti a do nového statusu. Přesto však ten, kdo tímto typem iniciace neprošel, je latentně (nejprve vrstevníky a poté i rodiči a ostatními sociálními kontrolory) nahlížen jako dítě (neboť děti nemají pohlavní život). V opozici proti němu zde stojí ten, jenž iniciací prošel, je dětského stavu oprostěn, zbaven a vyšel z temnoty, v níž nevěděl nic, do světa světla a vědomostí (Eliade 2004: 45).

Iniciace adolescentů tedy v podstatě nebyla obřadně završena slavnostní „inkorporací“ (viz kapitolu 4.2.3.), která je vlastně v „západní“ společnosti, a to nejenom v tomto případě nutně nejasná, neboť rituály, které činí z dětí dospělé jedince, jsou převážně neoficiální, jejich počet je proto často nepřeborný a většina těchto úkonů se tak stává zamlženými. Pro vstup do dospělosti je třeba nejenom mít v určitém věku pohlavní styk, ale najít si posléze stálou odpovídající partnerku, či partnera, zajistit si potřebné vzdělání, správné zaměstnání, vlastnit obydlí jisté kategorie včetně víkendového příbytku, pořídit si určitým konsensem daný počet dětí atd. Sexuální aktivita je jednoznačně iniciující a dochází tedy k překročení prahu primárně v rámci *communitas* adolescecentních vrstevníků, před nimiž jedinec své antistrukturální chování manifestuje navenek (viz kapitolu 4.2.6.). Pro dosažení plného statusu a

²²⁴ Jak tomu například je u iniciace biřmování, kdy „iniciant“ již prošel křtem, ale tento křest byl proveden v útlém věku, a proto je třeba křest obnovit, k čemuž dochází právě biřmováním (Hübner).

prestiže však nestačí mít „pouze“ první pohlavní styk, který by byl zároveň jediným pohlavním stykem. První pohlavní styk je bezpodmínečně nutný k tomu, aby mohlo dojít k jeho institucionalizaci, k tomu, aby se mohl opakovat, mohl být prokazován a manifestován v rámci *communitas*, která je tvořena vrstevníky a přáteli. Ti, kteří nejvíce manifestují své antistrukturální chování, mají poté zajištěno v rámci této skupiny prestižní místo a mají i exkluzivnější přístup k příslušníkům opačného pohlaví (pokud tedy nepreferují příslušníky pohlaví stejného), neboť jsou pro ně také více přitažliví (Bonino et al. 2005: 110).

Inkorporace je tedy v podstatě dvojitá (mezi vrstevníky a mezi dospělými), v opozici k tomu tedy musí být i dvojitá separace. Dvojsložková separace je složena jednak z vytržení z „dětství“ a přeskupení do stavu adolescence, kde se formuje *communitas*, v jejímž rámci dochází k jednotlivým rituálním úkonům a transformacím. Vyvrcholením je první pohlavní styk, k němuž ale dochází v rámci separace druhé vrcholové, kdy nastane fyzická separace od samotné *communitas* a k následné sexuální interakci s partnerem, či partnerkou na fyzicky odděleném místě. Tato iniciace je tedy čistě individuální a ve své vrcholné fázi nejčastěji i přísně soukromá. Po jejím vykonání dochází k první inkorporaci, navrácení se do skupiny *communitas* a „ohlášení radostné zprávy“ v této skupině. Jedinec je v tu chvíli dospělý v rámci svých vrstevníků, „už to má za sebou“ a může si užívat, respektive si užívat musí, neboť získaný status není samozřejmostí a není samovolně udržitelný. Je třeba jej neustále obnovovat a potvrzovat opakováním sexuálního aktu, opakováním nových a nových námluv s novými a novými partnery, čímž se prokazuje dnešní společností adorovaná flexibilita (Bauman 2002). Vyhledávat v tomto věku trvalého partnera je nemyslitelné, či minimálně krajně nevhodné. Vztahy mají být lehké, mobilní, musí jít rychle přeskupit, změnit či vyměnit. „Pevnost je kletba, tak jako veškerá trvalost“ (Bauman 2004: 268). Nemusí tomu však být vždycky a u všech, jak ukazuje příklad respondentky Zdeňky, přesto však se jedná o dominantní kulturní vzorec. Druhá inkorporace – zařazení se do skupiny dospělých – však ještě nenastala. Většinou nedochází ani ke „zvěstování radostné zprávy“ rodičům (pokud se nejedná o „zprávu špatnou“ při nepovedeném rituálu). Inkorporace mezi dospělými je plíživá, nenápadná a je bezpodmínečně spojena

s komplexem všech dalších výše uvedených jednotlivých složek procesu dospívání. V určitém věku je to právě manifestace (správným) partnerem, či partnerkou, co jedince zařazuje na odpovídající místo do společnosti. Sexuální aktivitu je v jisté pozdější době nutné manifestovat potomstvem, čímž se již ale zabývat nebudeme.

12. ZÁVĚR

Představili jsme si alternativní pohled na sexuální chování vybraného vzorku současných českých adolescentů nikoliv z pozice biologické nutnosti, ale z pozic kulturního determinismu. Dospívající jedinci nejsou tedy z naší perspektivy během dospívání hnáni k sexuální interakci s partnerem opačného (či stejného) pohlaví nezvladatelnými „zvířecími“ pudy, ale naopak je to kultura, společnost a sociální dimenze naší lidské existence, které adolescenty nutí v jistém životním období jejich sexualitu aktivovat a veřejně manifestovat její zprovoznění, či jak tomu bylo u ideových marginálů zcela ji popřít a odvrhnout. I to však je nutné uskutečnit náležitou veřejnou proklamací. Tato manipulace se sexualitou se stává nezbytnou složkou přerodu dítěte v dospělého člověka, a protože všechny tyto transformace, aby byly zdárně a řádně vykonány, jsou zajištěny rituálem, nahlíželi jsme sexuální chování adolescentů na základě původního terénního výzkumu optikou teorie iniciačních rituálů a identifikovali jsme zde trojsložkovou strukturu, která iniciaci odpovídá: separaci, liminalitu a inkorporaci.

Separaci v tomto případě představuje moment, kdy je dospívající jedinec v rámci sociální struktury vytržen ze svého dosavadního postavení dítěte, které dobře zná a bezchybně se v něm orientuje, jsou mu odňaty symboly a insignie dětského statusu a je vržen „do neznáma“, do prostředí, které je mu cizí, jehož vzorce nezná a musí projít jistým typem nového výcviku, tedy jistou „akulturací“. Pokud takto náš výzkum interpretujeme, dochází tedy k odluce od bezpohlavního dětského způsobu existence a tento proces by měl být završen přijetím do sexuálního světa dospělých. Dítě přestane být dítětem a stává se „mládencem a pannou“, mladým pánem a slečnou, děvčetem a chlapcem. Započetí procesu odluky jsme v rámci našeho výzkumu stanovili sami, neboť tento rituál není oficiální a neexistují tedy oficiálně dané hranice a umístili jsme jej k věku první masturbace. Tato aktivita, mnohými chápána jako nezbytná a čistě biologická událost, může být interpretována spíše jako symbolický akt, kdy pubescent odkládá hračky a začíná si „hrát sám se sebou.“ Jedinec se touto činností snaží prvně sám bez přispění rodičů ovládnout své tělo, poznávat jej jako sexuální instrument a aktivovat všechny jeho funkce. Prvně jej nikdo

nekontroluje, prvně dělá něco, co rodiče pokládají za nemístné a nevhodné, přičemž tuto nevhodnost manifestuje fakt, že její veřejné provozování je potíráno a stíháno. Odluka od dětského stavu je však, vzhledem k oficiálním absentujícím jasně daným přechodovým rituálům v „západním“ civilizačním okruhu rozmlžená, nejasná a stává se tak několikanásobnou. S tím je spojena potřeba vícenásobné separace i v sexuální oblasti, za jejíž druhý – hlavní – vrchol je možné označit věk prvního pettingu, kdy je odluka dokonána. Jedinec je definitivně odloučen nejenom od své původní role dítěte, ale také od svých příbuzných a socializačních agentů, neboť sexuální pettingovou interakci provozuje (až na výjimky považované za patologické) s nepříbuznými; nesexuální aktivity s příbuznými jsou nahrazeny sexuálními aktivitami s nepříbuznými. Adolescent je odříznut a separován od svého původního statusu a role a nachází se pohledem iniciačních rituálů v liminalitě; ve stavu, kdy nemá ještě status ani insignie dospělého jedince, není ani dítětem, ani dospělým, je, v nejširším slova smyslu adolescentem, tj. přechodovou bytostí. V případě našeho výzkumu umísťujeme tento časový úsek mezi věk první masturbace a první petting na jedné straně a na druhé straně první pohlavní styk. Je to období, kdy adolescenti jsou již jistou formou v sexuální oblasti zkušenými, ale ne zcela zkušenými. Nejsou tedy „ani tady, ani tam.“ Již u nich nějaká sexuální interakce probíhá, což je podmínkou, aby se v sexuální liminální fázi nacházeli, ale neprobíhá ještě zcela kompletní zprovoznění těla jako sexuálního instrumentu se vším, co k sexuálnímu aktu u dospělých podle adolescentů patří.

Výzkum prokázal, že respondenti v tomto věku skutečně vytvářejí jistou formu turnerovského *communitas*. Formují se skupiny vrstevníků a v jejich rámci jsou pak řešeny problémy jako např.: jaký je správný typ ideálního partnera na první pohlavní styk, jak takového partnera identifikovat a nalézt, jak partnera, či partnerku „sbalit“, jak zajistit rande, jak opatřit odpovídající prostory pro sexuální interakci, jaký vybrat druh antikoncepce, později jsou v rámci skupiny řešeny sexuální aktivity a úkony, jsou podávány rady a zároveň prováděna kontrola veřejným míněním *communitas*. Zvláště v kvalitativní části výzkumu jsme měli možnost si ukázat, že respondenti a respondentky na své vrstevníky, kamarády a kamarádky často odkazují, mají je jako vzory,

napodobují je a jinými jsou dále napodobováni. Je to proto, že jsou adolescenti v této chvíli separováni od rodičů či jiných oficiálních „dohlížitelů“, kteří jim až do této chvíle (a v jiných oblastech) byli rádci a zastánci. Nyní musí sami – pouze se sebou rovnými – vyřešit problémy, které se před nimi objevují a které musí překonat, aby se zařadili mezi „dospělé adolescenty“ a dospělé vůbec. Jedná se tedy o analogický stav iniciace preliterálních společností, v nichž se inicianti učí přežít osamoceně či ve skupinách v buši, učí se získat samostatně potravu, ubránit se útokům nebezpečných zvířat, učí se vybudovat si přístřešek, zajistit oheň atd. Inicianti v buši jsou odloučeni od společnosti, od známé struktury, ve které se do té doby pohybovali a která jejich potřeby naplňovala automaticky. Obdobné je to v naší společnosti, pouze znalosti, které se inicianti učí, jsou jiné, neboť jsou jiné potřeby, které musí v budoucnu řádně školení členové komunity naplnit. Ve společnostech, kde je manželský (sexuální) partner zajištěn rodiči (či jinými příbuznými), by byl zcela zbytečný a kontraproduktivní výcvik jak takového partnera individuálně identifikovat, najít, „sbalit“ a udržet. V naší kultuře je to však právě jedna z nejdůležitějších dovedností, skrze níž do budoucna jedinec zajistí svůj pevný status dospělého člena komunity, neboť naučí-li se již v dospívajícím věku nalézt odpovídajícího partnera, jistě pro něj nebude v pozdějším věku problém nalézt partnera tzv. „životního“, založit s ním společnou domácnost a zplodit náležitý počet dětí, což vše dohromady jsou jasné insignie dospělosti v „západní“ společnosti. Formální hranice 18 let, od které je člověk v našem státě dospělý, je na tomto poli zcela nedostatečná a 18 letý je většinou neustále pod dohledem rodičů a fakticky není dospělejším než 14 leté dítě.

Drtivá většina našich respondentů se tedy snaží nalézt si co nejdříve sexuálního partnera a skrze sexuální interakci s ním dospět alespoň v sexuální oblasti sociální reality. Ti, kterým se to nedaří, byť se o to aktivně snaží, vyjadřují se svou situací nespokojenost, rozmrzelost, často frustrovanost; nespádají do mainstreamu, nepodílejí se na něm a nejsou tak sociálně – zatím v rámci vrstevníků (communitas) – později i v očích socializačních agentů řádným způsobem dospívající a dospělí. Specifickou skupinou jsou poté jedinci, kteří sice touto iniciací neprošli, ale neprošli jí záměrně a tyto jedince označujeme jako „ideové marginály“. Ideové marginálové se odmítají podílet na

dominantním kulturním vzorci a iniciaci nahrazují jinou formou, která je zařazuje do dospělosti jiným způsobem, který je však neakceptovatelný pro mainstream. Nutno také dodat, že se často tyto jedinci do mainstreamové společnosti vůbec nezařadí, ale vyhledávají sobě podobné, s nimiž se stýkají ve svém volném čase, povolání, či s nimi v krajním případě dokonce žijí v širší komunitě.

Ve třetí fázi – inkorporaci – by se měl již rituálem proměněný jedinec navracet domů a zaujmout nové sociální postavení a zastávat funkce, které zastávat dříve nemohl; zkrátka by měl být plnohodnotným členem společnosti, která jej iniciovala. K této inkorporaci v případě iniciace skrze sexuální interakci dochází tzv. „dalším“ pohlavním stykem, kdy je tělo již zprovozněno a uvedeno do patřičného stavu „prvním pohlavním stykem“, ale získaná pozice se v rámci *communitas* musí upevňovat opakováním této aktivity, a to ať již z počátku s tímž partnerem, či posléze s partnery dalšími, jejichž ideální počet stanovuje společnost skrze veřejné mínění. Jedinec by se v tomto věku ideálně neměl vázat, měl by být přístupný novým podnětům a novým zkušenostem, novým sexuálními zážitkům; měl by svoji sexualitu konzumovat, čímž se opět připodobní a přiblíží dospělým členům společnosti, mezi něž se snaží začlenit. Obdobně, jak odmítali tuto formu iniciace, ideologičtí marginálové odmítají i tuto formu konzumace, veřejně se proti ní staví a manifestují, že oni „to“ nedělají, oni jsou „lepší“ než všichni ostatní, a pokud mají partnera, je nejvyšší ctností s ním žádnou sexuální interakci nemít, pokud tak pouze za účelem plození dětí.

Dospějí však adolescenti doopravdy prvním pohlavním stykem? Jistě ne, neboť naše společnost, resp. společnost západního typu totiž všechny oficiální přechodové rituály, prostřednictvím nichž došlo k přechodu do dospělého stavu, hned a okamžitě inkorporací odstranila. Místo toho aplikujeme zdlouhavý proces partikulárních, multivrstevných, pomalých, často nenápadných a téměř neviditelných sekvencí nejrůznějších aktivit a kroků, prostřednictvím nichž jedinec dospívá nenápadně a velmi pomalu bez rezolutního okamžitého zlomu, či skokového posunu. Ideálně by se tedy měl člověk stát dospělým a získat symboly a insignie dospělosti ve všech roztržštěných částech našeho složitého života postupně. Je nutné obdržet nejenom občanský průkaz, či volební právo, což je spojené s dosažením určitého věkového stupně, ale také další symboly

dospělosti. Není člověk nemající řidičský průkaz (a v jistém věku i vlastní automobil) do určité míry stále dítětem, či ne zcela dospělým, resp. „nějak špatně“ dospělým, zvláště jedná-li se o muže? Vždyť je stále závislý na někom jiném (v tuto chvíli na veřejné dopravě), nemá potenci volnosti pohybu a svobody, což jsou hlavní atributy dospělosti. Není „divný“ ten, kdo do čtyřiceti let žije jen a pouze s rodiči? Není politováníhodný jedinec, který nikdy neměl sexuální styk s někým jiným než s jedním partnerem, či dokonce pouze „sám se sebou“? Ano, zákonně jsme v naší společnosti dospělými úderem osmnáctého roku věku, ale sociální dospělost si musíme získat, ba přímo vydobýt na bitevním poli neustálých zkoušek, testů, zápasů, úspěchů i neúspěchů. Pouze jedinec, který všechny zápasy vybojuje, či se jich alespoň zúčastní, je akceptován za „právoplatného“ člena současné společnosti.

V úvodu této práce jsme si položili otázku, proč tak je sexuální aktivita mezi dospívajícími v naší společnosti tak vysoce rozšířena a vyhledávána. Nyní na ni můžeme jednoznačně odpovědět z pozic kulturního determinismu a na základě našeho terénního výzkumu, že sexuální aktivita má v tomto věku iniciační charakter, je jasně odtržena od své prokreační biologické funkce a stává se symbolickým aktem zprovoznění těla a jeho uvedením do správného sociálního stavu; může být chápána též jako vzdor – „rodičům navzdory“ – dává tedy jedinci pocit dospělosti, samostatnosti, volnosti, zplnoprávnuje jej v rámci vrstevníků – *communitas* – v jeho okolí. V pozdějším věku samotný pohlavní styk stačit nebude, neboť bude třeba založit rodinu a zplodit potomky. „Rodičovství je v soudobé české společnosti i přes výrazný růst podílu mladých bezdětných v populaci považováno za jednu ze základních komponent identity dospělého člověka, a znamená tak silnou sociální normu. Rodičovství může být dokonce chápáno jako nezbytná součást naplnění lidského života případně i jeho poslání. Z daného hlediska je bezdětnost odchylkou od sociální normy“ (Hašková 2009: 109 – 110). Sexuální aktivita není tedy symbolickým aktem pouze v rámci adolescence, ale i v pozdějším životě, kdy se skrze její prokreační funkci zařazují aktéři do dalších sociálních rolí a v případě, že tomu tak není, jsou stejně jako pětadvacetileté panny a pětadvacetiletí panicové divní, podezřelí a nebezpeční.

Sexualita tedy vždy byla, je a bude biologickou akcí pouze částečně, byť prostřednictvím ní, a to je nezpochybnitelné, i když nikoliv nepřekročitelné, dochází k reprodukci lidstva jako druhu. Jak, kdy a v jakých formách bude zprovozněna, jaké další významy skrze ní budou naplňovány a uskutečňovány v jednotlivých fázích lidského života, je však již vždy kulturně determinováno a společností posléze ideově prosazováno, a to nejenom u adolescentů, jimiž jsme se zde zabývali. Mohli bychom dále přemýšlet, kam a do jakých dimenzí lidské existence se sexualita posune v budoucnu, neučiníme však již tak, neboť by se jednalo o úvahy ležící čistě na půdě spekulativní, zdůrazněme však, že k tomuto posunu, rozšíření či přesunutí působnosti pole sexuality docházelo, dochází a jistě docházet bude i v budoucnu.

13. SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek		
číslo tabulky	název tabulky	číslo kapitoly
1	Growth of the Literature in the Field of Human Sexuality	2.2.
2	Rozložení vzorku předvýzkumu	5.1.1.
3	Místo a čas hlavního výzkumu	5.1.2.
4	Rozložení vzorku hlavního výzkumu	5.1.2.
5	Průměrný věk respondentů	5.1.3.1.
6	Průměrný věk rodičů	5.1.3.2.
7	Rozložení respondentů dle sídla	5.1.3.3.
8	Základní charakteristika respondentů a respondentek kvalitativního šetření	5.2.
9	Věk první masturbace - ženy	7.1.
10	Věk první masturbace - muži	7.1.
11	Věk prvního nekoitálního pohlavního styku - prvního "pettingu" - ženy	7.2.
12	Věk prvního nekoitálního pohlavního styku - prvního "pettingu" - muži	7.2.
13	Míra obnažení při prvním pettingu - ženy	7.3.1.
14	Míra obnažení při prvním pettingu - muži	7.3.1.
15	Preference sexuálních aktivit před první souloží - ženy	7.3.2.
16	Preference sexuálních aktivit před první souloží - muži	7.3.2.
17	Orgastické zakončení pettingu - ženy	7.3.3.
18	Orgastické zakončení pettingu - muži	7.3.3.
19	Věk prvního pohlavního styku - ženy	8
20	Věk prvního pohlavního styku - muži	8
21	Místo seznámení se s partnerem - ženy	8.1.2.1
22	Místo seznámení se s partnerem - muži	8.1.2.1
23	Věk partnera/partnerky při prvním pettingu a při první sexuální interakci	8.2.
24	Místo první sexuální interakce	8.3.2.
25	Iniciativa při prvním pohlavním styku	8.6.
26	Užití antikoncepce při prvním pohlavním styku	8.7.
27	Orgastické zakončení prvního pohlavního styku	8.8.
28	Místo pohlavního styku	11.3.

Seznam grafů		
číslo grafu	název grafu	číslo kapitoly
1	Výskyt prvního pettingu	7.2.
2	Srovnání výskytu pettingu a prvního pohlavního styku	8.
3	Místo seznámení se s partnerem	8.1.2.
4	Volba partnera dle věku	8.2.
5	Místo první sexuální interakce	8.3.
6	Typ partnera při první sexuální interakci	8.4.2.
7	Délka vztahu před prvním pohlavním stykem	8.5.
8	Antisociální chování v průběhu života	9
9	Výskyt sexuálního chování - ženy	9
10	Výskyt sexuálního chování - muži	9

14. UŽITÉ ZDROJE

American Medical Association. 2001, Teenage Growth & Development: 11 – 14 Years, *server Pamf*, (online), dostupné z:

<[http://www.pamf.org/teen/parents/health/growth-11-14.html#Social and emotional development](http://www.pamf.org/teen/parents/health/growth-11-14.html#Social_and_emotional_development)> (cit. 4. 12. 2010).

Anglické panny. (1889) 1996, Ottův slovník naučný, Fotoreprint původního vydání z roku 1889, Paseka a Argo, Olomouc, ISBN 80-7185-063-2 (Paseka), ISBN 80-7203-023-X (Argo).

„Babská rada.“ (nedatováno), *server Babská rada*, (online), dostupné z:

<http://www.babskarada.cz/?page_id=988> (cit. 19. 12. 2010).

Barfield, Thomas. (1997) 1999, The Dictionary of Anthropology, Blackwell Publishers, ISBN 1-55786-282-6.

Bauman, Zigmunt. (1965) 1967, Kariéra, Mladá fronta, Praha.

Bauman, Zigmunt. (1990) 1996, Myslet sociologicky, Slon, Praha, ISBN: 80-85850-14-1.

Bauman, Zigmunt. (2001) 2004, Individualizovaná společnost, Mladá fronta, Praha, ISBN 80-204-1195-X.

Bauman, Zigmunt. (2000) 2002, Tekutá modernita, Mladá fronta, Praha, ISBN 80-204-0966-1.

Benedictová, Ruth. (1934) 1999, Kulturní vzorce, Kosmas, Praha, ISBN 80-7203-212-7.

Berger, L., Peter; Luckmann, Thomas. (1966) 1999, Sociální konstrukce reality – pojednání o sociologii vědění, Brno – Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), ISB 80-85959-46-1.

Bogle, Kathleen, A. 2008, Hooking Up: Sex, Dating, and Relationship on Campus, New York University Press, ISBN-13: 978-0-8147-9968-0.

Bonino, S., Cattelino, E., Ciarano, S. (2003) 2005, Adolescents and Risk – Behavior, Functions, and Protective Factors, New York - Springer, ISBN-13 978-88-470-0290-6.

Brichcín, Slavoj. 2000, Sexualita v dospívání, In: Rizikové chování dospívajících a jeho prevence, 1. odborný seminář, SZÚ 5. – 7. 9. 2000, *server Zkola*, (online), dostupné z:

<<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vychovadetiadospivajicich/adolescence/32806.aspx>> (cit. 9. 2. 2011).

„Co všechno dokáže reklama.“ 2010, *server Centrum*, (online), dostupné z: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/fotogalerie/2010/12/15/sexisticka-reklama-zeny/>> (cit. 27. 12. 2010).

Cohen, Roger. 2001, Germany's Foreign Minister Is Pursued by His Early Firebrand Self, *The New York Times*, *server Nytimes*, (online), dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2001/01/15/world/germany-s-foreign-minister-is-pursued-by-his-early-firebrand-self.html>> (cit. 27. 9. 2011).

Čačík, M., Bartoloměj. 2010, Formace, *server Premonstrati*, (online), dostupné z: <<http://premonstrati.org/?s=formace>> (cit. 11. 12. 2010).

Čepický, Pavel. (nedatováno), Jak získat první předpis antikoncepce – aneb první návštěva gynekologa, *server Antikoncepce*, (online), dostupné z: <<http://www.antikoncepce.cz/?page=11-1>> (cit. 22. 1. 2011).

Český statistický úřad. 2010a, *server Czso*, (online), dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F5F/\\$File/401810368.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F5F/$File/401810368.pdf)> (cit. 9. 2. 2011).

Český statistický úřad. 2010b, *server Czso*, (online), dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F2C/\\$File/401810371.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F2C/$File/401810371.pdf)> (cit. 9. 2. 2011).

Český statistický úřad. 2010c, *server Czso*, (online), dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F90/\\$File/401810465.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F90/$File/401810465.pdf)> (cit. 9. 2. 2010).

Dawkins, Richard. (2006) 2009, *Boží blud*, Academia, Praha, ISBN 978-80-200-1698-0.

„Diskriminace netknutých, aneb Z deníku jedné frustrované panny.“ 2002, *server Sexus*, (online), dostupné z: <<http://www.sexus.cz/diskriminace-netknutych-aneb-z-deniku-jedne-frustrovane-panny>> (cit. 11. 2. 2011).

Dobson, James. (1978) 1995, *Dětský vzdor, Návrat domů*, Praha, ISBN 80-85495-37-6.

Douglas, Mary. (1970) 1996, *Natural Symbols*, London and New York, Routledge & Kegan Paul Ltd, ISBN 0-415-31454-2.

Douglas, Mary. (1966) 1984, *Purity and Danger*, London and New York, Routledge & Kegan Paul Ltd, ISBN 0-415-06608-5.

Durkheim, Émile. (1912) 2002, *Elementární formy náboženského života. Oikoymenh*, Praha, ISBN: 80-7298-056-4.

Eliade, Mircea. (1976) 2004, *Iniciace, rituály, tajné společnosti* *Mystická zrození*, Brno – Computer Press, ISBN 80-722-6901-1.

Erotická revue I., (1930) 2001, soukromý tisk vydaný Jindřichem Štyrským, Fotoreprint, Praha – Torst.

Erhart, Adolf; Kraus, Jiří; Štěpánek, Miroslav (ed.). (1995) 2001, *Akademický slovník cizích slov*, Akademia, nakladatelství AV ČR, Praha, ISBN 80-200-0607-9.

Foucault, Michel. (1976) 1999, *Dějiny sexuality I.: Vůle k vědění*, Herman & synové, Praha, ISBN: 80-238-5090-3.

Frayser, Suzanne G. (1999), *Human Sexuality. The Whole Is More Than the Sum of Its Parts*. In: Suggs, David N. – Miracle, Andrew W., ed., *Culture, Biology, and Sexuality*. Athens: The University of Georgia Press.

Frayser, Suzanne G.; Whitby, Thomas J. (1987) 1995, *Studies in Human Sexuality: A Selected Guide*, Colorado, ISBN 1-56308-131-8.

Freud, Sigmund. 2000, *Sebrané spisy Sigmunda Freuda V. – Spisy z let 1904 - 1905*, Psychoanalytické nakladatelství, Praha, ISBN 80-86123-16-2.

Geertz, Clifford. (1973) 2000, *Interpretace kultur*, Slon, Praha, ISBN 80-85850-89-3.

Glanc, Tomáš. 1998, *Významy o něž jde*, *Tvar* (literární ob-týdeník), 1998, číslo 6., str. 3.

Gregorová, Kristýna. 2010, *Jsem panna. Jak mu to mám říct?* *server Kamoska*, (online), dostupné z: <<http://www.kamoska.cz/sex-a-vztahy/jsem-panna-jak-mu-to-riect.html>> (cit. 11. 2. 2011)

Gymnázium Luďka Pika. 2011, *server Gop*, (online), dostupné z: <<http://www.gop.pilsedu.cz/skola.html>> (cit. 9. 2. 2011).

Gymnázium Plasy. 2010, *server G-plasy*, (online), dostupné z: <<http://www.g-plasy.cz/o-skole.html>> (cit. 9. 2. 2011).

Gymnázium ve Stříbře. 2010, *server Goas*, (online), dostupné z: <<http://www.goas.cz>> (cit. 9. 2. 2011).

Hašková, Hana. 2009, *Fenomén bezdětnosti*, Slon – Praha, ISBN 978-80-020-9.

Hastrup, Kirsten. 1978, *The Semantics of Biology: Virginity*. In: *Defining Females: The Nature of Women in Society*, Shirley Ardener, ed., New York: Halsted Press, ISBN 0856647462.

Helus, Zdeněk. 1968, Sociální role adolescentů, In: Horák, Kamil a kolektiv, 1968, Hovoříme s rodiči – dospívání a rodinná výchova, Svoboda, Praha.

Heyrovská, E., Jonáš, P. 1971, Obřady zasvěcování do dospělosti. In: Odvěké tabu a dnešní člověk, Avicium – zdravotnické nakladatelství, Praha.

Hedleyová, Sarah. 2007, Sex v číslech, Práh, Praha, ISBN 978-80-7252-190-6.

Höppner, Ondřej. 2010, Je budoucí princezna Kate ještě panna? *server Blesk*, (online), dostupné z: <<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-komentare/145222/je-budouci-princezna-kate-jeste-panna.html>> (cit. 13. 2. 2011).

Hošková, Jana; Hejžman, Karel. 2009, Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola elektrotechnická v Plzni: Výroční zpráva, *server Pilsedu*, (online), dostupné z: <<http://jonatan.spse.pilsedu.cz/~first/ruzne/zprava0809.pdf>> (cit. 9. 2. 2011).

Hübner, Siegfried. (nedatováno), Biřmování – nový pohled na jednu ze svátostí církve, *server Pastorage*, (online), dostupné z: <http://www.pastorage.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=28&sel_podtema=728> (cit. 4. 12. 2011)

Hudalla, Anneke. 2010, Diagnóza puberty, *Respekt* 39, s. 46 – 53, Respekt Publishing, Praha.

Hydlík, František. 1968, Biologické a psychické základy puberty, In: Horák, Kamil a kolektiv, 1968, Hovoříme s rodiči – dospívání a rodinná výchova, Svoboda, Praha.

Hynie, Josef. 1942, Sexuální život a jeho nedostatky, nakladatelství Josef Svoboda, Praha.

"I did not have sexual relations with that woman." 2006, *server Youtube*, video, (online), dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=KiIP_KDQmXs> (cit. 10. 12. 2011).

Jan Pavel II. (1994) 1995, Redemptoris Mater: Encyklika Jana Pavla II. o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve, Zvon, Praha, ISBN: 80-7113-116-4., dostupné online z: <<http://www.kebrle.cz/katdocs/RedemptorisMater.htm>> (cit. 20. 2. 2011).

Janiš, Kamil. 2003, Onanie – výchovný problém z počátku minulého století, *server Planovanirodiny*, (online), dostupné z: <<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006011305>> (cit. 19. 12. 2010).

„Jak na kopačky.“ 2006, *Bravo* 2006 (3), s. 22, Bauer Media 2006.

„Je mi 23 a jsem ještě pořád panic.“ 2011, *server Kamoska*, (online), dostupné z: <http://www.kamoska.cz/sex-a-vzpanictahy/je-mi-23-a-jsem-jeste-porad.html> (cit. 22. 1. 2011).

Jirásek, Ivo. 2010, Smysl vizualizace lidského těla: různorodé významy nahoty, *Filosofický časopis* 2010/6, ročník 58, 863 – 883 s.

Jirotka, Zdeněk. (1943) 1999, Saturnin, nakladatelství Šulc – Švarc, Praha, ISBN 978-80-7244-260-7

Kaloski, Ann. 1997, Bisexuals Making Out with Cyborgs: Politics, Pleasure, Confusion, *Journal of Gay, Lesbian, and Bisexual Identity* 2(1): 47 – 64.

Katechismus katolické církve. 2002, *server Katechismus*, (online), dostupné z: http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=491 (cit. 10. 2. 2011).

Kinsey, Alfred, Charles. 1948, *Sexual Behavior in the Human Male*, Philadelphia : W. B. Saunders.

Kinsey, Alfred, Charles. 1953, *Sexual Behavior in the Human Female*, Philadelphia : W. B. Saunders.

Klíma, Josef. 2010, Panenství bez ceny, *Lidové noviny*, 6. února 2010.

Komárek, Stanislav. 2011, Ochlupení bližní, *Zvířata v kulturních kontextech*, Academia, Praha, ISBN 978-80-200-1904-2.

„Kondom & spol.“ 1995, *Bravo* 1995 (13), s. 22 – 23, Europress 1995.

Kotalová, Jitka. 2009, *Symbolická antropologie*, 3. přednáška *Symbolické antropologie* z 6. října, KSA ZČU.

Kulick, Don. 1997, The Gender of Brazilian Transgendered Prostitutes, *American Anthropologist*, New Series, Vol. 99, No. 3 (Sep., 1997), pp. 574 – 585.

Kubík, Josef. 2010, *Sexualita bez tabu*, Carpe diem, Brumovice, ISBN 978-80-87195-10-9.

Kuncová, Monika. 2011. Smutná zpráva, pane ministře: Sex skutečně existuje!, *server Centrum*, (online), dostupné z: http://zena.centrum.cz/deti/skolaci-a-pubertaci/clanek.phtml?id=717598#utm_medium=widget&utm_source=centrum HP (cit. 19. 10. 2011).

Lake, Frank. 2011, Kate Middleton Is Not a Virgin! *Server Weeklyworldnews*, (online), dostupné z: <http://weeklyworldnews.com/headlines/31627/kate-middleton-is-not-a-virgin/> (cit. 3. 12. 2011).

Langmeier, Josef; Krejčíková, Dana. 2006, *Vývojová psychologie*, Grada Publishing, Praha, ISBN 80-247-1284-9.

Lehovcová-Suchá, Veronika. 2010, Čtvrtina patnáctiletých neumí číst. Horší jsou chlapi, *server Centrum*, (online), dostupné z: <http://.centrum.cz/domaci/spolecnostaktualne/clanek.phtml?id=684969> (cit. 19. 5. 2011).

Leontjevičové, J. 1994, *Sexuální chování a sexuální aktivita u mládeže (15 – 29 roků)*, IDM MŠMT, Praha.

Lévi-Strauss, Claude. (1955) 1966, *Smutné tropy*, Praha – Odeon.

Lewis, I., M. (1971) 2003, *Ecstatic religion: a study of shamanism and spirit possession*, simultaneously published in the USA and Canada by Routledge 29 West 34th Street, New York NY 10001, Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, ISBN 0-415-30508-X (hb).

„Líbání.“ 1995, *Bravo* 1995 (11), s. 22 – 23, Europress 1995.

Lumen Gentium. 1964, In: *Documents of the II. Vatican Council*, *server Vatican*, (online), dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html (cit. 20. 2. 2011).

Macek, Jakub. 2009, *Poznámky k teorii virtuálních komunit*, *server Biograf*, *Biograf* 50, (on-line), dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v5001>, (cit. 19. 1. 2011)

Macek, Petr. 2001, *Adolescence, utváření identity a současní čeští dospívající*, In: Řehulková, Řehulka ed., *Psychologické otázky adolescence*, sborník příspěvků, Psychologický ústav Akademie věd ČR Brno, Albert 2001, ISBN 80-7326-001-8.

Macek Petr. (1999) 2003, *Adolescence*, Praha – Portál, ISBN 80-7178-747-7.

Malinowski, Bronislaw. (1927) 2007. *Sex a represe v divošské společnosti*, Praha – Slon, ISBN 978-80-86429-76-2.

Mantegazza, Pavel. 1894, *O láskách lidských. Pokus o ethnologie lásky*, Praha – nakladatelství I. L. Kober.

Maříková, Hana; Petrusek, Miloslav; Vodáková, Alena ed. (1997) 2000, *Sociální a kulturní antropologie*, Praha – Slon, ISBN 80-85850-29-X.

Masarykovo gymnázium Plzeň. 2011, *server Mgpplzen*, (online), dostupné z: http://www.mgpplzen.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=45 (cit. 9. 2. 2011).

Masters, William, H.; Johnsonová, Virginia, E, (1966) 1970, *Lidská sexuální aktivita*, Horizont, Praha.

„Masturbace – dobrá a zdravá aktivita?“ (nedatováno), *server Vorp*, (on-line) dostupné z: <http://www.vorp.cz/clanek/masturbace-dobra-a-zdrava-aktivita/> (cit. 14. 9. 2011).

„Masturbace je nejen zdravá, ale také léčivá.“ 2010, *server Novinky*, (online), dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/192924-masturbace-je-nejen-zdrava-ale-take-leciva.html> (cit. 8. 1. 2011).

Meadová, Margaret. (1935) 2011, *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností*, Praha – Slon, 2011, ISBN 978-80-7419-036-0.

Mlejnek, Josef, jr. 2010, *Když orá systémový čert*, Babylon č. 10 – 11/XIX, 2010.

Murphy, Robert, F. (1987) 2001, *Umlčené tělo*, Slon, Praha, ISBN 80-8585-98-2.

„Naše plzeňská chloubka.“ 2010, *server Facebook*, (online), dostupné z: <http://www.facebook.com/#!/photo.php?fbid=1229405631333&set=t.1597791279> cit. (2. 12. 2011).

„Něžnosti v lásce.“ 1995, *Bravo* 1995 (7), s. 24 – 25, Europress 1995.

„Občanské sdružení Společně s nadějí proti AIDS a drogám (SNAD).“ 2010, *server Ossnad*, (online), dostupné z: <http://www.ossnad.cz> (cit. 9. 2. 2011).

Ochs, Elinor, Shohet, Merav. 2006. *The Cultural Structuring of Mealtime Socialization*, *New Directions for Child and Adolescent Development*, no. 111, Spring 2006.

Ortner, Sherry, B. 1973, *On Key Symbols*, *American Anthropologist*, New Series, Vol. 75, No. 5 (Oct., 1973), pp. 1338 – 1346.

Padgug, Robert, A. 1999, *On Conceptualizing Sexuality in History*, In: Parker, R., Aggleton, P. ed., *Culture, Society and Sexuality*, London, UCL Press, ISBN: 1857288106.

„Panna/panic.“ 2010, *server Xteen*, (online), dostupné z: <http://www.xteen.cz/poradna/3300-panna-panic/vsechny-komentary> (cit. 25. 2. 2011).

„Pár odsouzený za líbání k dubajskému vězení prohrál odvolání.“ 2010, *server Novinky*, (online), dostupné z:
<<http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/196700-par-odsouzeny-za-libani-k-dubajskemu-vezeni-prohral-odvolani.html>> (cit. 22. 10. 2010).

Pavel VI. (1968) 1980, *Humanae Vitae: Encyklika Pavla VI. o správném řádu sdělování lidského života*, druhé české vydání, Stojanov.

Peterová, Zuzana. 2009, *Jak přežít pubertáky*, MarieTum, Praha, ISBN 978-80-904263-2-0.

Petersen, James, R. (1999) 2003, *Století sexu – dějiny sexuální revoluce časopisu Playboy*, CENTA, Brno, ISBN 80-7341-117-2.

Petrášek, Michal. 2010, *Nekoitální pohlavní styk mezi mládeží na středních školách v Plzeňském kraji*, In: Tomandl, Miloš (ed.) *Manuscripta Ethnologica*, Univerzita Karlova v Praze – Filozofická fakulta, Ústav etnologie.

Petrová, Iva. 1993, *Problém sexuální výchovy mladé generace*, *Mládež, společnost a stát – Odborný bulletin k problematice mládeže* 4/1993, Praha – Institut dětí a mládeže MŠMT ČR.

„Petting.“ 1995, *Bravo* 1995 (12), s. 22 – 23, Europress 1995.

„Petting a necking.“ 2010, *server Kamoska*, (online), dostupné z:
<<http://www.kamoska.cz/sex-a-vztahy/petting-a-necking.html>> (cit. 1. 3. 2011).

„Petting a necking – nástroj pro mladé.“ 2002, *server Sexus*, (online), dostupné z:
<<http://www.sexus.cz/petting-a-neckin-nastroj-pro-mlade>> (cit. 19. 1. 2011).

„Po sexu přes telefon mi nabídl sňatek. To mě pobavilo, říká Katka.“ 2007, *server Idnes*, (online), dostupné z:
<http://ona.idnes.cz/vztahy-sex.aspx?c=A070924_121043_ona_telo_jup> (cit. 9. 11. 2010).

Polo, Marco. 1989, *Milión, neboli, O zvycích a poměrech ve východních krajích*, Praha, Odeon, 228 s., ISBN 80-207-0924-X.

„První milování.“ 1995, *Bravo* 1995 (14), s. 22 – 23, Europress 1995.

„První schůzka.“ 1995, *Bravo* 1995 (10), s. 22 – 23, Europress 1995.

Raboch, Jan. 1988, *Očima sexuologa*, Avicium, Praha

Rappaport, Roy, A. 1999, *Ritual and Religion in the Making of Humanity*, The Edinburg Building, Cambridge, ISBN 0 521 29690 0.

Rejzek, Jiří. 2008, Český etymologický slovník – elektronická verze pro PC, (CD-ROM), nakladatelství Leda, Praha.

Rogers, Lois. 2010, Girls Now Begin Puberty Age 9, *server Timesonline*, (online), The Times The Sunday Times, dostupné z: <<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/health/article7148975.ece>> (cit. 4. 12. 2010).

Rook, Dennis, W. 1985, The Ritual Dimension of Consumer Behavior, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 12, No. 3 (Dec., 1985), pp. 251 – 264.

„S embéčkem na diskotéce.“ 1995, *Bravo* 1995 (9), s. 22 – 23, Europress 1995.

Salesiáni Dona Boska. 2011, *server Sdbplzen*, (online), dostupné z: <<http://www.sdbplzen.cz>>, (cit. 2. 12. 2011).

Saussure, de Ferdinand. (1916) 1996, Kurz obecné lingvistiky, Akademia, Praha, ISBN 80-200-0560-9.

„Sex bez ochrany? Na to zapomeň!“ 2008, *Bravo* 2008 (23), s. 22 – 23, Bauer Media 2008.

Skoblík, Jiří. 1997, Přehled křesťanské etiky, Karolinum – Praha, ISBN 80-7184-357-1.

Skupnik, Jaroslav. 2007a, Čím vzniká manželství: romské a majoritní manželské alternativy, Člověk a společnost, *server Saske*, (online), dostupné z: <<http://www.saske.sk/cas/archiv/3-2007/04-skupnik.html>>, (cit. 22. 1. 2011).

Skupnik, Jaroslav. 2007b, *Kultury sexuality: Západ a ženská obřízka. Kulturně antropologická perspektiva*, Nadace Universitas, Akademické nakladatelství CERM, Masarykova univerzita, Brno, ISBN 978-80-7204-557-0.

Skupnik, Jaroslav. 2010, *Antropologie příbuzenství*, Slon, Praha, ISBN 978-80-7419-019-3.

Soukup, Václav. 2004, *Dějiny antropologie*, Karolinum, Praha, ISBN 80-246-0337-3.

„Správné oslovení.“ 1995, *Bravo* 1995 (8), s. 22 – 23, Europress 1995.

Suggs, Robert, C.; Marshall, Donald, S. (ed.). 1971, *Human Sexual Behavior; Variations in the Ethnographic Spectrum*, New York, ISBN: 0465031579.

Storr, Merl. 1999, Postmodern Bisexuality, *Sexualities*, August 1999 vol. 2, no. 3, 309 – 325.

Sullivan, St. [pseud.]. 1938, *Tajemství intimní lásky a šťastného manželství*, Praha [XII] (Americká 9) – vlastní nákladem.

„Třináct druhů sexu, který by měl každý pár vyzkoušet.“ 2009, *server Idnes*, (online) dostupné z:

<http://ona.idnes.cz/trinact-druhu-sexu-ktere-by-mel-kazdy-par-vyzkouset-fys-/vztahy-sex.aspx?c=A090727_161555_ona_telo_ves>, (cit. 25. 11. 2011).

Trojan, Ondřej; Weiss, Petr. 1997a, Sexuální chování a znalosti mladších adolescentů, *Mládež a společnost* č. 1, s. 31 – 43.

Trojan, Ondřej; Weiss, Petr. 1997b, Sexuální chování a znalosti mladších adolescentů, *Mládež a společnost* č. 2, s. 52 – 61.

Turner, Victor. 1967, *The Forest of Symbols – Aspects of Ndembu Ritual*, Cornell University Press, Ithaca and London.

Turner, Victor. (1969) 2004, *Průběh rituálu*, Computer Press, Brno, ISBN 80-722-6900-3.

Uhlíř, Aleš. 2011, Propad římskokatolické církve, *server Blisty*, (online), dostupné z:

<<http://www.blisty.cz/art/61467.html>> (cit. 26. 12.2011).

Ucháč, Radim. 2010, Důvody, proč neučit sexuální výchovu, *Res Claritatis Monitor ze života společnosti*, 20. června 2010.

Ulrychová, Marta. 2006. Plzeňské korzo ve vzpomínkovém vyprávění pamětníků, *Genius Loci českého jihozápadu*, České Budějovice.

van Gennep, Arnold. (1909) 1997, *Přechodové rituály*, Lidové noviny, Praha, ISBN 80-7106-178-6.

Vrhel, František. 2002, *Antropologie sexuality: sociokulturní hledisko*, Nadace Universitas, Akademické nakladatelství CERM, Masarykova univerzita, Brno, ISBN 80-210-2821-1.

„Výbor na ochranu rodičovských práv.“ 2011, *server Vorp*, (online), dostupné z: <<http://www.vorp.cz/>> (cit. 10. 12. 2011).

Weeks, Jeffrey. (1986) 2003, *Sexuality – second edition*, Routledge, London, ISBN 0-203-42587-1.

Weiss, Petr; Zvěřina, Jaroslav. 1994, Sexuální chování pražské mládeže z hlediska rizika infekce HIV/AIDS, *Mládež, společnost a stát* č. 2, s. 52 – 68.

Weiss, Petr; Zvěřina, Jaroslav. 2001, *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*, Portál, Praha, ISBN 80-7178-558-X.

Zákon 218/2003 Sb., *server Epravo*, (online), dostupné z:
<<http://www.epravo.cz/top/clanky/navrh-zakona-o-odpovednosti-mladeze-za-protipravni-ciny-a-o-soudnictvi-ve-vecech-mladeze-a-o-zmene-nekterych-zakonu-20826.html>> (cit. 10. 12. 2011).

Zákon ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník ve znění zákona č. 306/2009 Sb., *server Espis*, (online), dostupné z:
<<http://www.epis.cz/files/40-2009-1.pdf>> (cit. 10. 12. 2011)

Zvěřina, Jaroslav; Malina, Jaroslav. 2002, *Sexuologie pro antropology*, Nadace Universita Masarykiana, Nakladatelství a vydavatelství Nauma, Brno, ISBN 80-86258-25-4 (Nauma).

15. PŘÍLOHA

OSOBNÍ ČÁST:

Pohlaví	muž	žena		
Rok a měsíc narození:				
Věk rodičů:	otec:	matka:		
Povolání rodičů:	otec:	matka:		
Počet sourozenců:	sestry:	bratři:		
Škola a ročník				
Typ sídla, kde bydlím, dle počtu obyvatel	0 – 500	500 – 10 000	10 000 – 100 000	100 000 a více
Již jste se zúčastnili v září 2008 tohoto výzkumu?	Ano	Ne		

I. PRVNÍ SEXUÁLNÍ NEKOITÁLNÍ (BEZ SOULOŽE) AKTIVITY

0. První masturbace proběhla ve věku

1. První sexuální styk bez soulože, tj. bez průniku penisu do pochvy (nekoitální sexuální styk):

- a) zatím žádný (v případě této odpovědi, pokračujte prosím na str. 4 otázkou 3.1.)
 b) ano, ve věku

2. Podoby sexuálního styku bez soulože, tj. bez průniku penisu do pochvy (petting, mazlení atd.)

2.1. Váš první sexuální styk bez soulože proběhl tak, že jste byli: (možno pouze 1 odpověď)

- a) oblečení
 b) neoblečení
 c) částečně oblečení

2.2. Podoby sexuálního styku před první souloží měly (nebo mají) obvykle formu: (možno více odpovědí)

- a) vzájemných doteků bez dráždění a dotýkání se pohlavních orgánů
 b) jednoduché polibky bez vzájemných doteků jazyka
 c) manuální stimulace prsou partnera/partnerky (doteky rukou)
 – já partnerovi/partnerce
 – partner/partnerka mne
 – vzájemně
 d) orální stimulace prsou partnera/partnerky (polibky, doteky ústy)
 – já partnerovi/partnerce
 – partner/partnerka mne
 – vzájemně
 e) manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky: (doteky rukou)
 – já s orgánem partnerky/partnera
 – partner/partnerka s mým orgánem
 – vzájemně
 f) orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky: (polibky, doteky)
 – já s orgánem partnerky/partnera
 – partner/partnerka s mým orgánem
 – vzájemně
 g) vzájemné doteky genitálií bez penetrace (průniku, bez soulože)
 h) další sexuální praktiky bez soulože prosím napište

2.3. PRVNÍ sexuální styk bez soulože měl jakou formu? Prosím napište (možno pro zjednodušení užít písmen z předchozí otázky)

2.4. Při PRVNÍM sexuální styku bez soulože jste orgasmu dosáhli: (možno jen 1 odpověď)

- a) oba
 b) jenom já
 c) jenom partner/partnerka
 d) nikdo z nás

2.5. Při sexuálním styku bez soulože OBVYKLE orgasmu dosahujete: (možno jen 1 odpověď)

- a) oba
 b) jenom já
 c) jenom partner/partnerka
 d) nikdo z nás

2.6. Věk partnera/partnerky při prvním sexuální styku bez soulože:

- a) mladší o (napište o kolik let)
 b) starší o (napište o kolik let)
 c) stejně starý (stejně let jako vám)

2.7. S tímto/touto partnerem/partnerkou jsem se seznámil: (možno více odpovědí)

- a) znám z místa bydliště
 b) znám z místa studia
 c) znám odjinud (napsat odkud)

2.8. S partnerkami/partnerky se obvykle seznamují: (možno více odpovědí)

- a) v místa bydliště
 b) v místa studia
 c) na jiných místech (prosím napsat kde)

2.9. PRVNÍ nekoitální sexuální styk se uskutečnil na tomto místě (napište prosím kde)

2.10. Nekoitální sexuální styky se OBVYKLE uskutečňují na tomto místě (napište prosím kde)

2.11. Označili byste svého prvního sexuálního partnera/partnerku s nímž jste prožili první nekoitální pohlavní styk za (alespoň v té době) vašeho "stálého" partnera/partnerku (přítele/přítečkyni). Čili opak krátkodobého či náhodného partnera.

- a) ano
 b) ne
 c) jiná odpověď

2.12. Celkový počet partnerů/partnerek s nímž jsem měl/měla nekoitální pohlavní styk před první souloží byl (včetně partnera s nímž jsem měla první pohlavní styk):

!!!NÁZOROVÁ ČÁST - NEVYPLŇUJE TEN, KDO VYPLŇOVAL OTÁZKY NA STRANÁCH 2 a 3!!!

3. Podoby sexuálního styku bez soulože (petting, mazlení atd.)

3.1. Podle vašeho názoru (mínění, přání) Váš první sexuální styk bez soulože by měl proběhnout tak, že jste budete: (možno pouze 1 odpověď)

- a) oblečení
 b) neoblečení
 c) částečně oblečení

3.2. Podle Vašeho názoru by měly mít Vaše sexuální styky před první souloží podobu: (možno více odpovědí)

- a) vzájemných doteků bez dráždění a dotýkání se pohlavních orgánů
 b) jednoduché polibky bez vzájemných doteků jazyka
 c) manuální stimulace prsou partnera/partnerky (doteky rukou)
 – já partnerovi/partnerce
 – partner/partnerka mne
 – vzájemně
 d) orální stimulace prsou partnera/partnerky (polibky, doteky ústy)
 – já partnerovi/partnerce
 – partner/partnerka mne
 – vzájemně
 e) manuální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky: (doteky rukou)
 – já s orgánem partnerky/partnera
 – partner/partnerka s mým orgánem
 – vzájemně
 f) orální stimulace pohlavního orgánu partnera/partnerky: (polibky, doteky)
 – já s orgánem partnerky/partnera
 – partner/partnerka s mým orgánem
 – vzájemně
 g) vzájemné doteky genitálií bez penetrace (průniku, bez soulože)
 h) další sexuální praktiky bez soulože prosím napište

3.3. PRVNÍ sexuální styk bez soulože bude mít podle Vás jakou formu? Prosím napište (možno pro zjednodušení užít písmen z předchozí otázky)

3.4. Myslíte si, že při PRVNÍM sexuální styku bez soulože dosáhnete orgasmu: (možno jen 1 odpověď)

- a) oba
 b) jenom já
 c) jenom partner/partnerka
 d) nikdo z nás

3.5. Myslíte si, že při ostatních sexuálních stycích bez soulože **OBVYKLE**

dosáhnete orgasmu: *(možná jen 1 odpověď)*

- a) oba
- b) jenom já
- c) jenom partner/partnerka
- d) nikdo z nás

3.6. Jak starý by měl být podle Vašeho názoru Váš partnera/partnerky při prvním sexuálním styku bez soulože:

- a) mladší o (napíšte o kolik let)
- b) starší o (napíšte o kolik let)
- c) stejně starý (stejně let jako vám)

3.7. S tímto/touto partnerem/partnerkou byste se měli dle Vašeho názoru

seznámit: *(možno více odpovědí)*

- a) v místě bydliště
- b) v místě studia
- c) odjinud (napíšte případně odkud)

3.8. Na jakém místě si myslíte, že by se měl uskutečnit Váš **PRVNÍ** nekoitální sexuální styk (napíšte prosím kde)

.....

3.9. Na jakých místech si myslíte, že by se měly uskutečňovat Vaše **OBVYKLÉ** nekoitální sexuální styky (napíšte prosím kde)

.....

3.10. Měl by, podle Vašeho názoru, být Váš první sexuální partner/partnerka s nímž prožijete svůj první **nekoitální** pohlavní styk za (alespoň v té době) vašeho „stálého“ partnera/partnerku (přítele/přítečkyni). Čili opak krátkodobého či náhodného partnera.

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

II. PRVNÍ KOITÁLNÍ SEXUÁLNÍ STYK (PRVNÍ SOULOŽ)

1. První soulož:

- a) doposud neuskutečnená (v případě této odpovědi, pokračujte prosím na str. 8)
- b) již uskutečnená, a to ve věku

2. Místo první soulože: *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) u partnera/partnerky
 - doma
 - jinde (napíšte kde)
- b) u mne
 - doma
 - jinde (napíšte kde)
- c) jiné místo (napíšte prosím kde)

3. Věk partnera/partnerky při první souloži:

- a) mladší o (napíšte o kolik let)
- b) starší o (napíšte o kolik let)
- c) stejně starý (stejně let jako vám)

4. S partnerem/partnerkou jsem se: *(možno více odpovědí)*

- a) znám z místa bydliště
(popište prosím bližší odkud z místa bydliště)
- b) znám z místa studia
(popište prosím bližší odkud z místa studia)
- c) znám odjinud
(prosím napíšte odkud)

5. Při první souloži jste orgasmu dosáhli: *(možná jen 1 odpověď)*

- a) oba
- b) jenom já
- c) jenom partner/partnerka
- d) nikdo z nás

6. První soulož se uskutečnila z iniciativy (na čí návrh)

- a) mě
- b) partnera/partnerky
- c) obou
- d) jiná odpověď

7. Použili jste při první souloži antikoncepci?

- a) ne
- b) ano, napište jakou

!!!NÁZOROVÁ ČÁST - NEVYPLŇUJE TEN, KDO VYPLŇOVAL OTÁZKY NA PŘEDCHOZÍCH STRÁNKÁCH 6 a 7 !!!

1. Na jakém místě si myslíte, že by se měl uskutečnit Váš první koitální sexuální styk – první soulož (napíšte prosím kde). *(možná jen 1 odpověď)*

- a) u partnera/partnerky
 - doma
 - jinde (napíšte kde)
- b) u mne
 - doma
 - jinde (napíšte kde)
- c) jiné místo (napíšte prosím kde)

2. Jaký by měl být podle, Vašeho názoru, věk partnera/partnerky při první souloži.

- a) mladší o (napíšte o kolik let)
- b) starší o (napíšte o kolik let)
- c) stejně starý (stejně let jako vám)

3. S tímto/touto partnerem/partnerkou byste se měli, podle Vašeho názoru, seznámit:

(možno více odpovědí)

- a) v místě bydliště
(popište prosím bližší odkud z místa bydliště)
- b) v místě studia
(popište prosím bližší odkud z místa studia)
- c) odjinud
(napíšte prosím odkud)

4. Myslíte si, že byste měli dosáhnout při první souloži orgasmu: *(možná jen 1 odpověď)*

- a) oba
- b) jenom já
- c) jenom partner/partnerka
- d) nikdo z nás

5. Z jaké iniciativy (na čí návrh) by se měla, podle vašeho názoru, uskutečnit první soulož.

- a) mě
- b) partnera/partnerky
- c) obou
- d) jiná odpověď

6. Myslíte si, že byste měli a že použijete při první souloži antikoncepci?

- a) ne
- b) ano, napište jakou

8. Označili byste svého prvního sexuálního partnera/partnerku s nímž jste prožili první koitální pohlavní styk za (alespoň v té době) vašeho „stálého“ partnera/partnerku (přítele/přítečkyni). Čili opak krátkodobého či náhodného partnera.

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

9. Délka vztahu/známosti před prvním sexuálním stykem (souloží): *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) 0 dnů (tzv. „známost z toho večera“)
- b) 1 – 7 dnů (týdenní)
- c) 8 – 14 dnů (čtrnáctidenní)
- d) 15 – 30 dnů (měsíční)
- e) 1 – 3 měsíce (čtvrtletní)
- f) 4 – 6 měsíců (půlroční)
- g) 6 – 12 měsíců (roční)
- h) více než roční

POKRAČUJTE PROSÍM NA STR 10

7. Myslíte si, že budete moci Vašeho prvního sexuálního partnera/partnerku s nímž prožijete první soulož označit (alespoň v té době) za vašeho „stálého“ partnera/partnerku (přítele/přítelkyni). Čili opak krátkodobého či náhodného partnera.

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď.....

8. Podle Vašeho názoru by měla být Vaše délka vztahu/známosti před první souloží: *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) 0 dnů (tzv. „známost z toho večera“)
- b) 1 – 7 dnů (týdenní)
- c) 8 – 14 dnů (čtrnáctidenní)
- d) 15 – 30 dnů (měsíční)
- e) 1 – 3 měsíce (čtvrtletní)
- f) 4 – 6 měsíců (půlroční)
- g) 6 – 12 měsíců (roční)
- h) více než roční

9. Myslíte si, že byste někdy uskutečňovali koitální pohlavní styk (soulož) v době menstruace: *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) ano
- b) ne
- c) obvykle ano
- d) obvykle ne

10. Vaší sexuální orientaci byste označili za:

- a) heterosexuální
- b) homosexuální
- c) bisexuální
- e) nevím, nedokáži přesně určit

11. Myslíte si, že byste někdy vyzkoušeli pohlavní styk s partnerem stejného pohlaví?

- a) určitě ne
- b) spíše ne
- c) určitě ano
- d) spíše ano

POKRAČUJTE PROSÍM NA STR 12

6. Máte sexuální styky ať již bez soulože nebo včetně soulože ještě s jinou osobou než je váš stálý partner/ partnerka?: *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) ano
- b) ne
- c) obvykle ano
- d) obvykle ne

7. Napište prosím celkový počet partnerek/partnerů které byste označil/označila za své „partnery“/ „partnerky“ (přítele/přítelkyně), jinými slovy takových, s nimiž jste „chodili“:

8. Vaší sexuální orientaci byste označili za: *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) heterosexuální
- b) homosexuální
- c) bisexuální
- d) nevím, nedokáži přesně určit

9. Měli jste někdy pohlavní styk s partnerem stejného pohlaví? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) ano
- b) ne, ale láká mě to
- c) ne a nikdy to nechci zkusit
- d) jiná odpověď.....

10. V současné době provozují tyto sexuální aktivity:

Žádné	denně	2 až 6krát týdně	1krát týdně	2 až 3krát měsíčně	1krát měsíčně	méně než jednou měsíčně	nikdy
Individuální masturbace (sám/sama)							
Manuální sexuální styk (rukou)							
- vzájemná masturbace (tj. vzájemně jeden druhému)							
- společná masturbace (tj. společně, ale každý sobě)							
Orální sexuální styk (ústý)							
- aktivně (já partnerce/partnerovi)							
- pasivně (partner/partnerka mě)							
- vzájemně							
Rektální sexuální styk (penis do konečníku, anální styk)							
Koitální sexuální styk (penis do pochvy)							

III. DRUHÁ A DALŠÍ SOULOŽ

1. Ostatní (další, běžné) soulož:

- a) celkový počet partnerů/partnerek k dnešnímu dni:
 - počet partnerů/partnerek s nimiž jsem měl/měla pohlavní styk:
 - počet partnerů/partnerek s nimiž jsem měla pohlavní styk za poslední rok:
 - celkový počet partnerů/partnerek s nimiž jsem chodil ať již jsem s nimi měl/měla či neměl/neměla pohlavní styk.....
- b) průměrná délka známosti před pohlavním stykem: *(možná pouze 1 odpověď)*
 - 0 dnů (tzv. „známost z toho večera“)
 - 1 – 7 dnů (týdenní)
 - 8 – 14 dnů (čtrnáctidenní)
 - 15 – 30 dnů (měsíční)
 - 1 – 3 měsíce (čtvrtletní)
 - 4 – 6 měsíců (půlroční)
 - 6 – 12 měsíců (roční)
 - více než roční

2. Uveďte obvyklé místo, kde dochází k sexuálním stykům: *(možná pouze 1 odpověď vyjma bodu „d“ a „e“)*

- a) ve více jak polovině případů u partnera/partnerky doma
- b) ve více jak polovině případů u mne doma
- c) ve více jak polovině případů na jiných místech (napište jakých)
- d) k pohlavnímu styku dochází ještě na těchto místech (napište na jakých)

3. Máte v současné době stálou přítelkyni/přítele:

- a) ano
- b) ne

4. Uskutečňujete koitální pohlavní styk (soulož) v době menstruace (menstruace přítelkyně): *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) ano
- b) ne
- c) obvykle ano
- d) obvykle ne

5. Žijete v současné době sexuálně? *(možná více odpovědí)*

- a) ne
- b) ano, mám pravidelné sexuální styky **bez soulože** (např. líbání, mazlení)
- c) ano, mám pravidelné sexuální styky **včetně soulože**
- d) ano, mám nepravidelné sexuální styky **bez soulože** (např. líbání, mazlení)
- f) ano, mám nepravidelné sexuální styky **včetně soulože**

IV. OBECNÁ NÁZOROVÁ ČÁST - PROSÍM VYPLŇUJÍ VŠICHNI

1. Jaký je Váš názor na interrupci (potrat)? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) je zcela nepřijatelná
- b) přípustná ze zdravotních důvodů či jiných objektivních důvodů
- c) je to zcela přípustné a záleží na svobodné vůli ženy
- d) jiná odpověď

2. Jaký je Váš názor na pornografii? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) bylo by nejlepší ji zcela zakázat
- b) měla by být pouze ve speciálních obchodech
- c) nemám k ní výhrady a její prodej by neměl být omezen
- d) jiná odpověď

3. Jaký je Váš názor na mimomanželské či mimo-partnerské pohlavní styky? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) považují je za nepřijatelné
- b) neodsuzují je, ale sám bych je neprovozoval/neprovozovala
- c) je to přirozené a normální
- d) jiná odpověď

4. Jaký je Váš názor na náhodné pohlavní styky (tzv. na jednu noc)? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) považují je za nepřijatelné
- b) neodsuzují je, ale sám bych je neprovozoval/neprovozovala
- c) je to přirozené a normální
- d) jiná odpověď

5. Jaký je Váš názor na homosexualitu? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) Je to nemoc či nepřírozená úchylika, která by měla být léčena
- b) Je to úchylika od normálu, ale není škodlivá a neměla by být léčena
- c) Je to přirozený projev lidské sexuality
- d) jiná odpověď

6. Souhlasíte s již uzákoněným registrovaným partnerstvím dvou osob stejného pohlaví? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

7. Myslíte si, že by osoby stejného pohlaví měli mít možnost adoptovat a vychovávat děti? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) ano (napište proč si to myslíte)
- b) ne (napište proč si to myslíte)
- c) jiná odpověď

8. Jaký věk byste označili za ideální pro první soulož. Prosím napište jej

9. Souhlasíte se snížením hranice na 14 let pro sexuální život? *(možná pouze 1 odpověď)*

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

10. Informace o sexualitě jste získal/získala zejména. Prosím očísľujte od 1 po 7 podle vlastní zkušenosti.

- od rodičů
- ve škole
- z filmu, rozhlasu, televize a videa
- z knížek
- z internetu
- od kamarádů a známých
- jinde (napište prosím kde)